Carlo Cassola

Logodnica lui Bube

roman

Editura Eminescu

CARLO CASSOLA

Logodnica lui Bube

93

Traducere de
Adriana LĂZĂRESCU

EDITURA EMINESCU
1974

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI.....3
I.....4
II.....20
III.....35

PARTEA A DOUA.....45
I.....46
II.....65
III.....88
IV.....109

PARTEA A TREIA.....116
I.....117
II.....131
III.....145
IV.....170
V.....186
VI.....197

PARTEA A PATRA.....217
I.....218
II.....237
III.....246

PARTEA ÎNTÂI

I

MARA CĂSCĂ. CE PACOSTE, SĂ fie silită să stea ferecată în casă din cauza fratelui ei! Îi trecu prin minte că ar fi putut totuşi să dea o raită pe-afară: dar Vinicio ar fi început să ţipe, apoi, seara i-ar fi povestit maică-sii tot ce-a fost; ea însă ar fi susţinut până-n pânzele albe că nu era adevărat. Şi după aceea, i-ar mai fi tras şi lui Vinicio vreo câteva la spate.

Atât de mult i-a surâs ideea, încât a simţit o poftă nemaipomenită de a o pune în aplicare. Totuşi, după aceea, s-a privit îndelung în oglinda ovală de pe scrin. Şi-a trecut mâinile prin păr, să vadă cum i-ar fi stat, dacă l-ar fi purtat mai înfoiat. Cum oglinda avea o spărtură oblică, nu se putea vedea bine în ea; nu-i încăpea toată figura.

După câteva minute coborî în bucătărie.

— Unde te duci? strigă după ea fratele mai mic.

— Sunt aici, urâciosule.

— Nu! Vrei să pleci! se tângui Vinicio. De necrezut ce teamă îi era să rămână singur!

— Nu plec nicăieri. Stau aici! Se aşează la fereastră.

Fereastra dădea spre o piaţetă înconjurată de case. Ceva mai departe, piaţeta se îngusta, formând un fel de ulicioară, ce ducea spre singura stradă din sat.

Mauro stătea în pragul casei de peste drum.

— Ei! Nu te-ai dus la lucru? îl apostrofă Mara.

Mauro nu răspunse. Se ridică alene şi traversă piaţeta.

Pantalonii îi alunecau de-a lungul şoldurilor slabe, încât mai tot timpul era nevoit să şi-i tragă în sus.

— Vino afară! o îmbie el.

— Nu pot, trebuie să am grijă de Vinicio.

— Vin eu înăuntru.

— Nici gând!

— Şi de ce?

— Mama nu vrea să vii când sunt singură, îi răspunse ea într-o doară, fără să se fi gândit, pentru ca în clipa următoare să se şi căiască. Faţa lui Mauro, ce-i drept, se şi luminase într-un zâmbet maliţios.

— Ştiu eu unde s-a dus mama ta! S-adune spicele de grâu rămase pe câmp.

— Nu, minţi Mara, s-a dus pe-aici, pe-aproape, se poate întoarce dintr-o clipă în alta.

Mauro rânji răutăcios.

— S-a dus să adune spice, repetă el. Aşa că până s-o întuneca, nu se întoarce. Vezi bine că poţi să mă laşi să intru!

— Nu vreau eu.

— Dar eu tot am să intru.

— Nu poţi, am tras zăvorul.

Dacă Mauro s-ar fi ostenit să se convingă de spusele ei, şi-ar fi dat seama că uşa era întredeschisă. Dar n-a făcut-o; şi Mara era foarte încântată de şiretenia ei.

— Lasă-mă să intru, o imploră el.

— Ţi-ar plăcea, nu? îl întărâtă ea.

Mauro tăcu chitic. Avea o faţă lată, cu maxilare foarte pronunţate; deasupra buzei îi mijiseră tuleie fine, dese, dar pe obraji şi pe bărbie încă nu. Părul îi stătea totdeauna răvăşit.

— Ţi-e teamă?

— De ce-ar trebui să-mi fie teamă? sări ea ca arsă.

— De mine – şi faţa lui se lăţi şi mai mult, într-un zâmbet ce-i trăda mulţumirea de sine.

— Atâta rău cât mi-e mie teamă de tine!

— Ei, atunci, deschide-mi!

— Nu! Şi-i făcu un gest batjocoritor.

— Bine, tu, până una alta, trebuie să stai acasă; în timp ce eu mă duc să mă plimb – spuse după câtva timp Mauro.

— Şi ce-mi pasă mie ce faci tu?

— Mă duc la Annita.

— Du-te!

— Pun rămăşag că-ţi pare rău.

— Prostănaculе!

Mauro luă aerul celui care ştie multe.

— Voi, femeile, vă prefaceţi indiferente, ca după asta să vi se întoarcă ficatul pe dos de supărare!

— Să auzim: oare, de ce-ar trebui să-mi pară rău?

— Fiindcă Annita ţi-a furat iubitul.

— Iubitul meu fiind tu? Mara izbucni în râs. Uite ce e, tu pentru mine nu însemni nimic. Dacă dispari mâine, nici nu-mi dau seama.

— Şi poate crezi că mie îmi pasă de tine?

— Atunci, de ce nu pleci odată?

— De unde să plec?

— De sub fereastra casei mele. Dacă nu-ţi pasă de mine, de ce mai stai aici?

— Stau unde vreau eu. Se scotoci în buzunare, scoase un rest de ţigară, apoi un chibrit, pe care şi-l aprinse, hârşâindu-l de zid. Şi ca să se vadă că nu stătea acolo pentru ea, îi întoarse spatele; atunci Mara, aplecându-se peste pervazul ferestrei, îl trase de păr.

— Ah! proasto! M-a durut. De ce nu mă laşi să intru în casă?

— Ţi-am mai spus de ce.

— Dar nu-i nimeni să ne vadă.

— De ce vrei să vii în casă?

— Ca să stăm de vorbă.

— Putem vorbi şi aşa.

— Trebuie să-ţi spun ceva. Un secret.

— Spune-mi-l!

Deodată faţa băiatului luă un aer pocăit.

— Îţi promit să-mi ţin mâinile la locul lor.

— Da, dar eu nu sunt atât de proastă încât să cred în promisiunile tale! Se înfurie: — Îmi juraseşi că nu vei mai sta de vorbă cu Annita: şi în schimb alaltăieri v-am văzut împreună.

— Fiindcă tu nu-mi dai niciun fel de satisfacţie – răspunse Mauro.

— Şi ea, în schimb, îţi dă, nu? Nemaipomenită satisfacţie trebuie să ai când ieşi cu asemenea făptură! Mai e şi saşie! şi râse. Coborî glasul: — Ştii ce spune tata!

— Că femeile din familia aceea... nu prea stau pe gânduri să-şi ridice fustele – şi iar începu să râdă.

Dar băiatul rămase serios. — Te rog, lasă-mă să intru – repetă el încăpăţânat.

— Nu.

— Doar o clipă.

Mara îl privea ironică. Îi plăcea să-l întărâte cu tot felul de vorbe, pentru ca apoi să-l lase mofluz.

Deodată băiatul încetă s-o mai implore; îşi trase în sus pantalonii, şi spuse cu un aer plin de vanitate:

— Zadarnic faci pe sclifosită cu mine, lasă, ce ştim noi doi n-ar fi prea mare noutate pentru tine. Ai mai făcut-o.

— Vorbeşte încet, nerodule!

— Nu-i adevărat că ai mai făcut-o? repetă el cu glas scăzut.

— Când? Eu nu-mi aduc aminte.

— Mincinoaso! Chiar anul trecut, pe timpul ăsta...

— Tu eşti mincinos!

— Uite ce e: îţi spun şi locul: acolo jos lângă cuptor. Sau nu vrei să recunoşti?

— Sigur că nu recunosc!

— Eşti o mincinoasă şi o laşă.

— Tu eşti un mincinos şi un laş! Eu nu mi-am ridicat fustele, dacă la asta vrei să faci aluzie.

— Dar mi-ai descheiat pantalonii – replică băiatul.

Mara nu-i mai vorbi, încetă chiar să se mai uite la el. „Putea să fie mort” se gândi ea cu furie. Chiar cu o săptămână în urmă se dusese la câmp cu o mătuşă şi cu altă femeie; neatentă, femeia pusese piciorul pe o mină şi sărise în aer. Până şi mătuşa fusese rănită, dar uşor, încât se şi întorsese de la spital. În schimb Mauro nu păţise absolut nimic, n-avusese nici măcar o zgârietură. „Ce n-aş fi dat să fi pus el, primul, piciorul pe mină” – repeta în sinea ei Mara.

Crescuseră împreună în curtea aceea comună, ea, Annita şi Mauro; mai erau şi alţi băieţi, dar ei trei erau nedespărţiţi. Şi făcuseră unele mici porcării (chiar aşa le numeau: „porcării”). Annita de pe atunci era o neruşinată care umbla cu toţi băieţii. În timp ce ea, numai cu Mauro. Oricum, erau doar copilării; cine le dădea vreo importanţă?! Toate fetele le făceau; Liliana poate că nu le făcea, clar asta fiindcă era o proastă care se ţinea mereu de fusta maică-si.

Necazul fusese cu un an în urmă, când nici ea nici Mauro nu mai erau copii. El, care nici n-o băgase în seamă ani de-a rândul, începuse deodată să-i dea târcoale de n-o mai lăsa în pace nicio clipă tot întinzând mâinile s-o atingă; ba ici, ba colo, iar Mara îi răspundea mereu cu palme. Era o joacă, fiindcă el, tulburat de ea, era incapabil să reacţioneze; se lăsa pălmuit şi tăcea chitic. Îl plesnise odată peste obraz cu toată puterea de-i lăsase amprenta degetelor.

Dar într-o seară când primise şi Mara vreo câteva de la maică-sa şi se ghemuise lângă cuptor să plângă în voie, venise şi Mauro, încercând s-o consoleze; apoi începuse s-o mângâie, tandru şi insistent ca un adevărat îndrăgostit… „Era întuneric, nici nu-l vedeam la faţă; altfel, nu l-aş fi lăsat să mă îmbrăţişeze.” Fiindcă băieţandrul acela îi era nesuferit, cu adevărat nesuferit. Şi, deodată, nici ea nu-şi mai dădea bine seama cum de

se întâmplase... Fără îndoială, că nu-l lăsase să-i facă nimic; din acest punct de vedere el n-avea, ce-i drept, cu ce să se laude.

— Nu te-am lăsat să-mi faci nimic – îi spuse ea.

Mauro râse răutăcios:

— Dar tu mie mi-ai făcut totuşi ceva.

— Ei, dar nu ştie nimeni. Chiar dacă te duci şi mă pârăşti unuia sau altuia, eu am să spun că eşti un mincinos.

— Lumea îi crede pe băieţi şi nu pe fete.

— Pe un mincinos ca tine nu-l crede nimeni.

— Hai să cădem la învoială. Eu jur să nu spun nimic, iar tu mă laşi acum să intru cinci minute.

— Pe ce juri?

— Pe Sfânta Fecioară. Ba chiar pe Sfânta Lucia, să rămân orb dacă nu mi-oi ţine jurământul.

— Văd că ai o idee fixă – spuse Mara pe neaşteptate. Îi râse în nas şi se retrase brusc. Rămase apoi neclintită să asculte.

— Mara, o chemă băiatul, Mara, ascultă-mă. Unde te-ai dus? Ea îşi înăbuşea cu greu râsul. Ascultă, Mara...

O chemă, o imploră, apoi îl auzi cum se îndepărtează.

A doua zi după-amiază, Mara stătea din nou la fereastra de la bucătărie. Se uita spre ulicioară, ceva mai departe, pe porţiunea scurtă de drum care se putea vedea, sperând să apară vreo maşină americană. Fusese atât de distractiv în primele zile ale sosirii americanilor... Erau mulţi, instalaţi în tabără, lângă casa parohială; soseau cu maşinile în mijlocul măslinilor, ba într-un loc chiar smulseseră pomii ca să netezească terenul, să se poată juca cu mingea. Seara, colindau totdeauna prin sat, băteau pe la toate porţile şi cereau vin: ofereau în schimb pachete de ţigări şi tot felul de conserve.

Ei îi dăruiseră tablete de ciocolată, caramele, biscuiţi. Îi spuneau: „Domnişoară, frumoasă domnişoară”. Dar ei îi

era teamă şi fugea. Pe neaşteptate plecaseră; sosiseră alţii, dar nu rămăseseră decât două zile; de atunci, când şi când dacă mai trecea câte o maşină şi asta era tot.

Se auzi zgomotul unei maşini. Gâfâia din greu pe urcuşul scurt, dar abrupt, care ducea în sat. Mara mai privi o dată, cu mare atenţie, în direcţia aceea, sperând să fie un camion american.

Nu era american. Era un camion civil, mic şi hodorogit: în el se vedeau îngrămădite somiera unui pat, o saltea, o comodă, un morman de scaune, alte mobile. Mai era şi un tânăr care sări din camion mai înainte de a se fi oprit. Avea o raniţă în spate şi o basma roşie la gât.

Deşi partizan, nu era tot atât de interesant ca un american. Mara rămase totuşi cu ochii la el. Îl văzu vorbind cu şoferul. Apoi camionul o porni din nou. Tânărul se uită în jurul lui, neştiind parcă încotro s-o apuce. Întrebă ceva pe o fetiţă şi ea îi răspunse, arătându-i chiar în direcţia casei lor.

Tânărul se îndreptă direct spre ea. Se opri sub fereastră:

— Aici stă Castellucci?

— Da, răspunse Mara. Dar acum nu-i acasă.

Tânărul păru din nou şovăitor. Muşcându-şi distrată un deget, Mara îl observa. Era slăbuţ, brun, cu părul lins şi cu mustăcioară.

— Şi unde e? întrebă el brusc.

— La Colle, răspunse Mara.

— Dar se întoarce?

— Cine ştie? Uneori se întoarce seara, alteori rămâne să doarmă la Colle.

— Atunci era mai bine să fi rămas şi eu la Colle, spuse tânărul, vorbind parcă în sinea lui. — Dumneata cine eşti? Fata lui? Mara dădu din cap afirmativ. — Nu-i nimeni acasă? Mara îi făcu semn că nu. — Sunt un fost tovarăş de luptă al bietului Sante, spuse deodată tânărul.

Mara nu răspunse nimic. O plictisea când i se amintea

de fratele ei.

— Ei, bine, acum că tot sunt aici, îl voi aştepta pe tatăl dumitale – se hotărî brusc tânărul. Mara se depărtă de la fereastră, dar fără să-i iasă în întâmpinare.

Tânărul intră, sui cele două trepte ce duceau la bucătărie, îşi dădu raniţa jos din spinare, şi-o sprijini de perete. Se uită apoi în jur, stânjenit din nou; răstit şi totuşi stângaci, spuse:

— Mama dumitale e acasă?

— Nu, răspunse Mara. Continua să-l observe. Părea foarte tânăr. Se vedea că nici nu ştie încă să se bărbierească. În acelaşi timp avea totuşi o înfăţişare foarte serioasă, de bărbat. Era zdrenţuit tot: un buzunar de la haină îi era descusut, o ruptură a pantalonului lăsa să i se vadă genunchiul gol.

Tânărul îşi privi şi el ruptura pantalonului.

— Nu cumva ai puţină aţă şi un ac? Cât stau să-l aştept pe Castellucci, cel puţin să-mi cos pantalonul. Şi adăugă: — E o ruşine să te întorci acasă în asemenea hal.

Mara se sui în camera de deasupra bucătăriei. Vinicio dormea, pe alocuri dezvelit, cu faţa roşie, transpirată. Mara luă dintr-un sertar al comodei un mosor cu aţă neagră şi un petic în care erau înfipte acele; se uită o clipă în oglindă şi se întoarse jos.

Între timp, el îşi scosese haina. În cămaşă, părea şi mai slab. Din mânecile suflecate ieşeau două braţe subţiri nemuşchiuloase.

Fără să vorbească, Mara întinse mâna, ca el să-i dea haina.

Tânărul era stânjenit.

— Mă pricep şi eu... Cu viaţa pe care am dus-o, am învăţat şi să cârpim.

Totuşi îi dădu haina, iar Mara se aşeză în dreptul ferestrei şi-i cusu buzunarul.

— Nu, aici nu contează, spuse tânărul, fiindu-i parcă teamă să nu-l atingă. Mara râse ironic în sinea ei: era într-

adevăr un băiat timid. Îi făcu semn să se aşeze şi îngenunchie lângă el:

— Nu-ţi fie teamă, nu te înţep – spuse ea, văzând că instinctiv el se dădea înapoi.

— Să nu crezi că mi-e teamă, făcu băiatul serios.

— Gata, spuse Mara, ridicându-se.

Se ridică şi tânărul. Câteva clipe rămaseră în picioare, unul în faţa celuilalt, ea privindu-l cu dezinvoltură, ba chiar cu obrăznicie, iar el neştiind încotro să se mai uite.

Ca de obicei ieşi din stânjeneală în mod brusc:

— Mi-a vorbit Sante de dumneata. Dar credeam... vreau să spun, nu-i semeni prea mult.

— Nu eram fraţi buni, răspunse Mara.

— Cum?

Iar îi veni să râdă, dar se stăpâni.

— Eram fraţi vitregi, explică ea.

— Ah, făcu tânărul, încruntându-se. Se aşează din nou şi ca să pară că face şi el ceva, începu să bată ritmic cu degetele în masă. Apoi începu să fluiere, dar într-un fel atât de stângaci, umflându-şi exagerat obrajii şi ţuguindu-şi prea mult buzele.

Încetă brusc:

— Sante şi cu mine eram ca fraţii – spuse el. — Voi cum aţi aflat?

— A venit un ţăran de prin părţile acelea – răspunse Mara. Vorbea fără niciun chef despre cele petrecute, pentru că-i reveneau în minte scenele dezlănţuite în casă... Mama, care-i striga tatălui că din vina lui îi venise lui Sante ideea să se ducă la partizani. În ceea ce-o privea, Marei nu-i păsa de nimic, ba chiar era mai mulţumită, deoarece acum camera lui Sante ajunsese să fie a ei, de unde până atunci fusese nevoită să doarmă în bucătărie.

Mai întâi se întoarse tatăl ei.

— Mama unde e? întrebă el pe un ton răstit.

— La câmp, să adune spice – îi răspunse Mara. Şi

văzându-l pe taică-său c-o ia spre camera lui, se ridică şi i-l arătă pe tânărul care-l aşteptase până atunci.

— Uite, e un băiat aici...

Tatăl se opri uluit.

— Am luptat alături de Sante – spuse tânărul.

— A! făcu tatăl. Încântat, tinere. Sunt mulţumit să... Nu-şi găsea cuvintele. — Şi mama? repetă el, întorcându-se spre fata lui.

— Ţi-am mai spus că e la câmp să adune spice.

— Aha... da. Păru că-şi aduce aminte de ceva: — Şi Vinicio? Mai are febră? Dar aprinde lumina că nu se vede deloc!

— Încă nu ne-au dat lumină, răspunse Mara.

— Aha... Din nou se adresă tânărului: — Ia loc. Simte-te ca la tine acasă. Prin urmare ai fost împreună cu Sante...

— Chiar şi atunci, la Montespertoli – răspunse tânărul.

— Ah! Şi tatăl îşi trecu o mână peste faţa lui neagră din cauza bărbii nerase. — Spune-mi, eşti de prin partea locului?

— Din Volterra – răspunse tânărul. Eram în drum spre casă. Puteam să ajung la ai mei, cine ştie, poate chiar în seara asta, dar m-am gândit, dacă tot trece drumul pe aici, să mă opresc şi la casa lui...

— Şi bine ai făcut. Mi-a făcut mare plăcere să te văd. Asta-i şi casa ta, fiule. Tovarăşii lui Sante sunt pentru mine ca şi copiii mei. Îndată ce se va întoarce mama, luăm masa şi după aceea te duci să te culci. Îl culcăm în camera lui Sante – adăugă el, adresându-i-se Marei. — Tu te-ai putea duce să dormi la mătuşa.

— Dar nu vreau să vă stingheresc – se grăbi să spună tânărul. Pot rămâne şi aici, în bucătărie. Sunt obişnuit să dorm pe jos – adăugă el cu un zâmbet abia schiţat.

— Nici pomeneală! făcu tatăl. Ţi-am spus, aici trebuie să te simţi ca la tine acasă. Poţi rămâne cât timp vrei. Şi, iartă-mi curiozitatea, tinere, dar cum te cheamă?

— Cappellini Arturo. Dar întotdeauna mi s-a spus Bube.

— Şi ca partizan, ce nume purtai?

— Răzbunătorul – răspunse tânărul.

— A, da. Auzisem eu de numele tău de la Sante... Răzbunătorul, întocmai, repetă el, vrând parcă să se convingă că numele acela îi era cunoscut.

Intră şi mama. Tânărul se ridică brusc. Câteva clipe amuţiră cu toţii.

— Mamă, băiatul ăsta e un tovarăş care a luptat alături de fiul nostru, spuse tatăl.

Femeia îl privi cu indiferenţă pe tânăr, apoi urcă treptele şi dispăru.

— Ei, făcu tatăl, dând din cap. — Trebuie să înţelegi, spuse el, adresându-se tânărului, e o lovitură mult prea puternică pentru o mamă... Şi pentru mine, bineînţeles că a fost cumplit. Dar, ce vrei? Noi, bărbaţii, ştim să nu ne lăsăm doborâţi.

— Pentru fiecare din noi a fost cumplit. Din păcate, în revoluţii, în războaie, nu putem avea pretenţia să ajungem cu toţii până la capăt... Orice cauză îşi cere victimele ei.

— În sfârşit, s-a dat drumul la curentul electric, exclamă Mara care văzuse de la fereastră cum se aprinde lumina în casa de peste drum.

Pe dibuite, găsi întrerupătorul. Camera se lumină slab.

— Ei, acum ne vedem mai bine la faţă, spuse tatăl, satisfăcut. Măi, să fie, dar eşti mult mai tânăr de cum mi-ai părut... Câţi ani ai?

— Nouăsprezece.

— Un an mai puţin decât Sante al meu, observă tatăl.

— Hai, dă-ne ceva de băut, îi spuse el fetei. Mara deschise dulapul, luă sticla şi două pahare şi le puse pe masă. Tatăl turnă vinul în cele două pahare, le umplu de era să dea pe dinafară, şi-i întinse unul tânărului.

— Noroc şi sănătate! spuse el, sorbind o gură.

— În sănătatea ta, tovarăşe, răspunse tatăl. Goli iute paharul şi-şi turnă un altul. Fiindcă eşti un tovarăş şi tu,

nu-i aşa?

— Mai e vorbă?! făcu tânărul, cu un aer de parcă ar fi fost jignit.

— Eu sunt comunist de când s-a înfiinţat Partidul. Vezi aici? continuă el arătând o cicatrice pe frunte. Am un semn de când m-au ciomăgit ticăloşii ăia, în timpul alegerilor, din ’24...

Aşezată pe un scăunel, Mara aştepta să se încălzească apa ca să poată spăla vasele. Ea trebuia să se ocupe acum de spălatul vaselor, deoarece mama trecea printr-o perioadă proastă, când îi făcea rău să bage mâna în apă. De altfel, în seara aceea, nici nu se aşezase la masă, ci se dusese imediat să se culce.

Bube şi tatăl ei rămăseseră la masă ca să mai discute şi să bea. La drept vorbind, numai tatăl vorbea şi bea; şi deodată, cum i se întâmpla deseori în asemenea cazuri, se întrerupse în mijlocul discuţiei, închise ochii şi-şi lăsă capul pe piept. O clipă mai târziu, sforăia.

Tânărul se întoarse spre Mara privind-o descumpănit.

— Te apucă durerea de cap, de când tot pălăvrăgeşte, îi răspunse Mara, şi râse.

— Tocmai îmi vorbea de... chestiuni de Partid, spuse serios tânărul.

— Şi dumneata erai încântat să stai să-l asculţi?

Tânărului i se citi mirarea pe faţă. — Politica, fără îndoială, nu e făcută pentru femei – spuse el după scurt timp, cu o nuanţă de dispreţ în glas. — E ceva care ne priveşte pe noi, bărbaţii. Şi se bătu în piept ca să dea mai mare importanţă afirmaţiei. Se ridică, deschise raniţa, începu să scotocească înăuntru. Deodată Mara îl văzu în faţa ei cu un revolver.

— Ce te-a apucat? făcu ea speriată. Pune-l imediat la loc!

Bube zâmbi:

— Nu-ţi fie teamă, e descărcat. Se uită la revolver cu un aer satisfăcut. Acest revolver, vezi, a rezolvat până

acum multe răfuieli. Şi încă n-am terminat. Ridică glasul: Ce credeau ei? Că numele de „Răzbunătorul” l-am primit chiar aşa, degeaba?

Mara începu să spele vasele. Cu coada ochiului, îl vedea cum se tot învârte în jurul raniţei. În cele din urmă scoase o bucată de material galben.

— Ia-o, ţi-o dăruiesc. Şi adăugă: — Este material de paraşută. E mătase.

Mara se grăbi să-şi şteargă mâinile, frecându-le de şorţul aspru. Era într-adevăr mătase, şi destul de multă ca să-şi poată face o bluză.

— Îţi place?

— Sigur că-mi place.

Tânărul păru satisfăcut.

— Ah, făcu el, întinzându-se, mă simt frânt de oboseală. De azi-dimineaţă sunt în picioare.

— Atunci, de ce nu te duci să te culci?

— Îţi ţin de urât până termini treaba. Ba chiar uite, în timp ce dumneata speli vasele, eu le şterg şi astfel vei termina mai repede.

Din când în când Mara îi arunca câte o ocheadă; îi venea să râdă, văzându-l că până şi când şterge farfuriile şi paharele are aceeaşi expresie serioasă.

După ce termină, Mara îşi desfăcu şorţul şi-l scutură uşor pe taică-su. El se trezi cu o privire rătăcită şi o întrebă: — Ce e?

— Ce să fie! Trebuie să te culci, să ţi se ducă vinul – şi începu să râdă. Apoi i se adresă lui Bube: — Atunci, la revedere şi-ţi... mulţumesc pentru dar.

— Vai, se poate? Dar nu-i nimic, chiar nimic, se bâlbâi tânărul. Brusc schimbă tonul: — Aveam două bucăţi... una i-o duc surorii mele şi pe cealaltă am vrut să i-o dau surorii lui Sante.

La fereastră apăru o formă neagră:

— Tu eşti? Cobor acum.

Fiind lună plină, conturul umbrelor apărea exagerat. Se distingeau limpede valea şi ceva mai departe profilurile colinelor. Şi cântecul greierilor se desluşea clar. Deodată se auzi ecoul răguşit al cucuvelei; Mara se sperie.

Cineva întredeschise poarta: era Liliana, în cămaşă de noapte, cu sfeşnicul în mână.

— Cum aşa? A şi dispărut lumina?

— Tu nu ştii că la ora asta totdeauna se întrerupe curentul?

— Dar ce, e atât de târziu?

— Da. Nici nu credeam că mai vii.

Camera Lilianei era mică, cu tavanul ceva mai jos. Dar cel puţin găseai în ea de toate: comodă, scrin, dulap. În schimb, în camera ei, se gândea Mara înfuriată, nu era decât un colţar.

Când s-au aşezat în pat, Liliana a întrebat-o:

— Cine-i tânărul ăsta?

— Un prieten al lui Sante.

— De unde, din Colle?

— Nu. Din Volterra, răspunse Mara. Insistenţa verişoarei o făcea să creadă că-i intrase ceva în cap. Imediat se simţi datoare să-i alimenteze bănuielile:

— Gândeşte-te, trebuia să se ducă acasă; de nouă luni nu şi-a văzut familia; dar mai înainte, a vrut să se oprească la noi.

— Avea de adus lucruri de-ale lui Sante?

— Nu. Lucrurile lui Sante le-a adus ţăranul acela. El a venit... fiindcă avea să-mi aducă mie un dar. Liliana făcu o mişcare. — Dar de ce ţii lumânarea aprinsă? Stinge-o! Putem vorbi şi pe întuneric. Pe întuneric îi venea mai uşor să spună minciuni.

După ce stinse lumânarea. Liliana rămase o clipă tăcută şi neclintită; apoi se agită şi în cele din urmă, întrebă:

— Ce dar?

— O bucată de mătase, din care să-mi fac o bluză. Ţi-o

arăt mâine.

— Dar tu când l-ai cunoscut?

Mara era gata, gata să născocească cine ştie ce poveste. Dar ştia că Liliana s-ar fi dus direct la maică-sa să se informeze; de aceea spuse:

— Nu, eu nu-l cunoşteam. Dar el, da: mă văzuse în fotografie. Ceea ce de altfel putea fi chiar adevărat; Sante luase cu el fotografia părinţilor, şi era şi ea acolo, dar ce să mai vorbim, pe vremea aceea era doar o copilă.

— Cum în fotografie? Acum Liliana nici nu mai încerca să-şi ascundă curiozitatea; Mara a trebuit să-i povestească de-a fir a păr cum decurseseră lucrurile. Prin urmare, Sante avea cu el o fotografie a ei.

— Ştii, cea pe care mi-am făcut-o anul trecut. I-o arătase lui Bube şi Bube a păstrat-o. Odată, când Sante venise acasă, Mara îi spusese: „Dă-mi fotografia”. Atunci Sante a fost nevoit să-i destăinuie că i-o dăduse unui prieten.

— Eu m-am înfuriat, îţi închipui! Nu voiam ca o fotografie de-a mea să ajungă în buzunarul unui străin.

Liliana amuţise. În sfârşit spuse:

— Şi atunci?

— Şi atunci, ce?

— Ce ţi-a spus, când te-a văzut?

— Mi-a spus că eram întocmai ca în fotografie. Ba chiar mai bine ca în fotografie. Dar eu, închipuie-ţi, m-am purtat urât cu el; i-am spus că nu avea dreptul să ţină o fotografie de-a mea, din moment ce nu era nimic între noi şi nici măcar nu ne cunoşteam. Şi el, ştii ce mi-a răspuns? „Domnişoară, de când am văzut fotografia dumitale, n-am făcut altceva decât să mă gândesc la dumneata”. Apoi mi-a dat bucata de mătase în dar, însă eu n-am vrut s-o primesc.

— Totuşi ai primit-o, răspunse prompt Liliana.

— Dar nu imediat. După masa de seară, după ce-am mai stat împreună de vorbă. El mi-a spus că dacă n-aş

primi cadoul lui, i-aş provoca o durere nemaipomenită... Şi atunci ce era să fac? Am primit.

— După părerea mea ai făcut rău.

— De ce?

— Fiindcă i-ai dat speranţe.

— Deloc. N-am spus nicio jumătate de cuvânt care să-l facă să spere ceva.

— În sfârşit, ai face bine dacă te-ai gândi de două ori, mai înainte de a-ţi lega viaţa de cineva pe care, la urma urmelor, l-ai cunoscut abia azi.

— Dar cine are de gând să-şi lege viaţa de cineva? Eu? Dar ce-ţi închipui! Doar nu e singurul tânăr care-mi dă târcoale! Acuma gata, e târziu, hai să ne culcăm. Şi-i întoarse spatele.

Liliana nu îndrăzni să mai spună nimic, dar vara ei o simţi schimbându-şi poziţia de câteva ori. „Acum n-ai decât să mori de ciudă” se gândea Mara încântată de ispravă, lăsându-se apoi să alunece uşor în lumea viselor.

II

BUBE A REAPĂRUT DUPĂ O LUNĂ. Era într-o dimineaţă când făceau pâine: Mara o ajutase pe mama ei să bage pâinea în cuptor, apoi se întorsese acasă. Şi iată că în faţa porţii, cu acelaşi aer şovăitor, stătea Bube.

— Bună ziua, spuse el. Şi imediat întrebă de tatăl ei.

— E la Colle.

Bube făcu un gest de părere de rău.

— Aveam într-adevăr nevoie să-l văd... Se întoarce deseară?

— Cred că da.

— Dar eu nu pot aştepta până deseară. Şi-o lămuri cum venise cu motocicleta cu un prieten care plecase mai departe.

— Ne-am înţeles să treacă să mă ia după-masă.

Intrară în casă. Bube era îmbrăcat cu acelaşi costum albastru, dar cu petele scoase de pe el şi reparat. Avea şi ceva deosebit pe figură, în expresie...

— De ce ţi-ai ras mustaţa?

— Cum? Ah, da, e-adevărat, şi zâmbi. — Era o rămăşiţă a vieţii de partizan – mai adăugă el. Mai toţi, acolo, în pădure, ne-am lăsat mustăţi... alţii şi barbă...

— Dumitale îţi vine mai bine fără.

— Ei, făcu Bube, nesigur.

Rămaseră tăcuţi. Apoi Mara avu o idee:

— Mă duc să-mi pun bluza. Să vezi ce bine-mi stă.

— Ce bluză?

— Bluza făcută din bucata de mătase pe care mi-ai dăruit-o.

Şi alergă în cameră. Într-o clipă îşi scoase rochia, îşi puse fusta şi bluza, şi-şi legă părul cu o panglică albastră ca cerul.

Tânărul fuma. O privi, dar nu spuse nimic.

— Cum îmi stă?

— Bine, răspunse Bube, sec.

Mara se aşează pe un scăunaş. Culmea e că-i era şi foame, dar o plictisea să mănânce în prezenţa lui. De ce venise oare, din moment ce stătea acolo încremenit, fără să scoată o vorbă?

Încercă să încropească o conversaţie:

— Acasă i-ai găsit pe toţi bine?

— Da, răspunse Bube. Pe mama, însă, nu prea bine. Din cauza atâtor emoţii şi a atâtor spaime câte a tras. Ticăloşii ăia au ţinut-o în temniţă o lună, fiindcă nu voia să le spună unde mă aflu eu.

— Şi logodnica dumitale? se hazarda Mara.

— N-am nicio logodnică, răspunse serios tânărul.

— Poate că nu eşti logodit faţă de cei ai casei... totuşi o fată cred că ai şi dumneata. Toţi tinerii au.

— Eu... n-am avut timp să mă gândesc la anumite lucruri, răspunse Bube.

— Anul trecut, pe vremea asta, eram alături de partizani.

— Totuşi a trecut câtva timp de când te-ai întors acasă.

— Da, dar ce crezi? Ziua lucrez şi seara mă duc la sediu. N-am niciodată o clipă liberă, nici măcar duminica.

— Şi totuşi azi ţi-ai luat o zi de libertate.

— Ei bine, azi... De mult voiam să vin să vă fac o vizită, adăugă el pe neaşteptate. Se sperie de propriile-i cuvinte: — Vreau să spun că fiind vorba de sora lui Sante... Eu nu-i uit pe tovarăşii mei morţi, spuse el ridicând glasul. Nu sunt ca atâţia alţii care nu se mai gândesc deloc la foştii

tovarăşi.

Dar ea încetase să-l mai asculte: aflase ceea ce dorea să afle, îi ajungea atât. În sinea ei era pe deplin triumfătoare. Acum Liliana n-ar fi putut pune la îndoială că tânărul acesta se îndrăgostise imediat de ea, la prima vedere...

— Mara! Unde te-ai ascuns? Era mama ei care venea să vadă ce-i cu fata.

După aceea au ieşit împreună cu gândul să se ducă la prăvălie. Mai mult ca un pretext născocit de Mara, ca să poată fi văzută împreună cu tânărul acela, străin de satul lor.

A avut noroc: de îndată ce-au ieşit din prăvălie, au dat nas în nas cu verişoara ei.

— Unde te duci? o întrebă.

— Acasă, răspunse Liliana. Stătea acolo cu un aer plictisit, prefăcându-se că nu-l observă pe Bube, care se oprise doi paşi mai departe.

— Este adevărat că tatăl tău s-a hotărât să stea iar la Colle?

— Nu, răspunse Mara. Se duce şi se întoarce cu bicicleta.

— Eu auzisem că s-a stabilit acolo.

— Nu-i nimic adevărat, se grăbi să-i răspundă Mara, cu promptitudine. I se păruse că dedesubtul întrebării se ascundea o maliţiozitate. Ce-i drept, o dată, tatăl ei îşi părăsise familia, ca să se stabilească împreună cu o altă femeie, la Colle.

— Şi ce are de făcut la Colle? insistă Liliana.

— Munceşte pentru comunişti, răspunse Mara.

— Dar asta nu înseamnă muncă.

— Văd că primeşte plată pentru ceea ce face, deci este o muncă.

— O fi, dar nu e ca munca pe care o face tatăl meu.

— Şi de ce? Crezi că a fi zidar înseamnă a avea o meserie mai bună decât a altora?

— Cel puţin zidarii au totdeauna de lucru. În schimb tatăl tău a stat acasă şi un an întreg. Şi-apoi tata nici nu mai e zidar.

— Dar ce e, atunci?

— Maistru-şef, răspunse Liliana. Mara n-a mai ştiut ce să-i răspundă, mai ales că nu prea cunoştea bine semnificaţia acelui cuvânt. — Ştii? Acum când trebuie să reînceapă lucrul la Colle, îl va lua şi pe Mauro cu el.

— Pe Mauro? făcu Mara, râzând. Să crezi că şi are o poftă nebună de lucru băiatul ăsta…

— De voie sau de nevoie trebuie să înceapă şi el să lucreze. Ştii? Mama lui a venit să-l roage pe tata să-i dea de lucru.

— Şi, mă rog, ce a ajuns tatăl tău ca să le poată da şi altora de lucru? Patronul vreunei fabrici?

— Maistru-şef, nu ţi-am mai spus că e maistru-şef? Ştii sau nu ştii, cine sunt maiştrii-şefi?

— Sigur că ştiu – se grăbi să răspundă Mara.

— Şi-atunci, ce te mai miri că angajează oameni la lucru? L-ar putea angaja şi pe tatăl tău – mai adăugă ea, după câtva timp. Dar bineînţeles că atunci ar trebui să isprăvească cu băutura.

— Tatăl meu nu are nevoie de al tău, ca să găsească de lucru; are el de lucru; cum să te fac să înţelegi?

— Ce face el pentru politică nu înseamnă lucru, repetă încăpăţânată vara ei. — Hm, bine, acum trebuie să mă duc.

— Unde? Aşteaptă un minut…

— Nu. Am treabă acasă, şi-apoi văd că eşti însoţită.

— Da, sunt însoţită. Şi asta te cam enervează, nu-i aşa?

Liliana se făcu roşie:

— Şi, mă rog, de ce-ar trebui să mă enerveze?

— Ei, parcă nu te-aş cunoaşte, drăgălaşo!

— Nu înţeleg ce vrei să spui. La revedere, trebuie să plec.

Mara o reţinu, apucând-o de braţ:

— Ai vrea să mă faci să cred că puţin îţi pasă că un tânăr stă alături de mine... când la tine nu se uită nimeni niciodată.

— Te înşeli, draga mea; aş fi putut avea şi zece tineri în jurul meu, dacă aş fi vrut. Dar eu nu sunt ca tine, să mă leg de primul venit.

— El nu o primul venit.

— Dar în fond nu e a doua oară că-l vezi? Oricum, cunoşti zicala... Dacă tu eşti mulţumită, restul ce contează?! La revedere, draga mea; complimente şi urări de bine acasă.

— La revedere, fandosito! Dar Liliana se prefăcu a nu înţelege şi plecă ţanţoşă mai departe.

În tot acest timp. Bube stătuse deoparte, iar când auzise că se discuta despre el, se depărtase şi mai mult. Mara începu să-i spună vrute şi nevrute pe seama verişoarei ei:

— Vrăjitoarea asta! Are cu un an mai mult ca mine şi niciodată nu s-a găsit măcar un câine care să se fi uitat şi la ea! Crapă de invidie! Ai văzut ce mutră a făcut când ne-a întâlnit?

Stânjeneala tânărului devenise şi mai pronunţată. Dar dangătul clopotului de amiază întrerupse dezlănţuirea Marei.

— Vai, ce târziu e; trebuie să mergem acasă.

Pe Bube îl cuprinse o nelinişte.

— Mă duc să văd dacă aici servesc şi ceva de mâncare, spuse el, arătând spre prăvălioară.

Mara îl făcu atent că pregătiseră masa şi pentru el; iar Bube, după câteva nazuri, se lăsă convins.

În timpul mesei au stat tăcuţi. Bube era mai stingherit ca oricând, şi Marei nu-i făcea nici o plăcere să vorbească în prezenţa mamei sale. Ea i se adresase o singură dată lui Bube, ca să-l întrebe dacă la Volterra se găsea sare. Bube îi răspunse că da, şi o asigură că avea să se ocupe el, să-i procure un pachet.

Din clipa aceea mama se arătă mai atentă cu tânărul, şi după-masă, când îl văzu căscând, îl invită să se ducă alături şi să se întindă pe pat.

Când a rămas singură, Mara s-a dus să spele vasele, apoi s-a aşezat pe scaun şi-a început să-şi roadă unghiile. De obicei, de cum termina cu vasele, o zbughea afară, în primele ore ale după-amiezii singurele în care era liberă. Dar acum că Bube era acolo, în casă, parcă n-avea chef să iasă pe afară.

Bube! Nu-i prea plăcea cine ştie ce numele lui. „Eu îi voi spune Arturo” – şi-i veni să râdă, amintindu-şi de o vorbă de ruşine pe care o spunea totdeauna Mauro în legătură cu numele de Arturo. „Am să-i născocesc un nume. Am să-i spun Bruno. Bruno e un nume frumos, şi-apoi îi stă bine fiindcă este într-adevăr brun. Când te gândeşti că sunt atâţia blonzi, pe care-i cheamă Bruno... Să mă fi chemat Bruna, blondă cum sunt, cred că nu mi-ar fi stat rău.”

Era obişnuită să se lase purtată în lumea fanteziei şi să vorbească îndelung cu ea însăşi. Câte nu-i treceau prin minte! În serile de iarnă, când stătea ghemuita pe patul de deasupra vetrei!

Câteodată se gândea cât era de nenorocită că se născuse într-o familie ca a ei, cu un tată trândav care fusese cândva şi la închisoare. Şi cu o mamă care-l iubea numai pe Sante. O invidia pe Liliana, care era cel puţin singură la părinţi, şi de aceea toată atenţia lor era concentrată numai asupra ei.

Dar de la un timp, n-o mai invidia nici pe Liliana şi nici pe altă fată din sat. În primul rând i se părea că ea era cea mai frumoasă. Chiar dacă părul îi stătea vâlvoi în cap, încâlcit, de nu era chip să şi-l pieptene şi să-l aşeze la locul lui. Poate că-i părea rău că nu prea are forme rotunde. Se ducea mereu la Liliana fiindcă avea o oglindă mare şi în ea se putea vedea în întregime; stătea în faţa oglinzii câte o jumătate de oră şi mai bine, cu privirea

aţintită, îngrijorată, să vadă dacă-i crescuse pieptul, dacă i se rotunjiseră şoldurile. Şi după cum îi răspundea oglinda, pleca de acolo veselă sau tristă. Când mergea, îşi mişca ritmic şoldurile, cum văzuse că fac artistele, în rarele duminici când se dusese şi ea la cinematograf, la Colle. Dacă se întorcea de la câmp cu un mănunchi de vreascuri, era în stare să aleagă drumul mai lung, numai ca să treacă prin sat; fiindcă ştia că mersul cu o greutate în echilibru pe cap, dă şi mai mare mlădiere siluetei.

Faptul că era prost îmbrăcată o interesa până la un anumit punct; dar ce n-ar fi dat în schimb să poată avea o pereche de pantofi cu tocuri înalte! Într-o zi, când îi proba pe cei ai Lilianei, a surprins-o mătuşa ei şi s-a înfuriat la culme. „Ce caută pantofii tăi în picioarele ei? strigase ea la fiică-sa. Nu ştii că fiecare trebuie să-şi ţină lucrurile pentru sine? — Dar nu i-am pus decât o clipă, să văd cum îmi stau, se justificase Mara. Şi mătuşa ei: — De altfel tu tot nu eşti sortită să porţi pantofi cu tocuri înalte. Tu nu trăieşti în condiţiile Lilianei, care poate spera chiar la un maistru-şef, sau la un vechil; să fii bucuroasă, dacă reuşeşti să găseşti măcar un muncitor cu ziua. Şi să-i mulţumeşti lui Dumnezeu, dacă l-oi găsi şi pe acela. În fond, cine vrei să se înrudească cu o familie ca a ta? — Familia mea nu e cu nimic mai prejos decât altele – dăduse ea prompt replica. — Mda, de parcă nu s-ar şti că maică-ta, deşi nemăritată, a avut un copil de la un bărbat însurat! Că tatăl tău fura, şi l-au închis în temniţă! Dar Mara nu se lăsase pradă descurajării. — Mult îmi pasă mie de ceea ce a făcut mama sau tata. Tinerii nici nu se uită la familie, se uită cum arată o fată. Şi dacă ţii într-adevăr să ştii, eu sunt de cincizeci de ori mai bine făcută decât fata ta.” După care plecase de acolo, ridicând dispreţuitoare din umeri.

Era sigură pe ea, pe resursele ei: avea o încredere nemărginită în frumuseţea şi în şiretenia ei...

Dar cât mai dormea şi băiatul ăsta! Spusese ca

prietenul lui avea să treacă să-l ia după-amiază, devreme; prin urmare n-o să-i mai rămână timp de vorbit! Şi mai aveau atâtea să-şi spună! Sau mai bine zis, el ar fi trebuit să-i spună ceva…

„Trebuie să-l scol.” Bătu încet la uşă; nu primi răspuns. Rămase o clipă şovăitoare, apoi împinse uşor uşa. Camera era cufundată în penumbră, fiindcă Bube apropiase puţin obloanele. Încet, încet, desluşi mai bine lucrurile: pantofii erau pe jos, aşezaţi unul lângă altul; haina pusă pe speteaza scaunului. Se apropie de pat: Bube dormea cu faţa în sus cu un braţ îndoit şi cu celălalt întins. Era frumos, cu o mândreţe de păr negru, fruntea uşor încruntată, gura întredeschisă. Îi veni poftă să-l sărute, sau şi mai mult, să se întindă lângă el şi să-l îmbrăţişeze strâns de tot. Se înduioşase într-atât, încât i se împăienjeniseră ochii; nici nu-l mai vedea decât ca prin ceaţă…

Bube deschise ochii. Rămase aşa câteva clipe; se ridică brusc şi o întrebă:

— Ce e?

O privea cu ochii rătăciţi; apoi, recunoscând-o şi dându-şi seama unde se afla, i se lumină fruntea şi-i zâmbi.

Rămaseră un timp să se privească şi Mara aştepta ca el s-o tragă aproape şi s-o sărute. Dar figura lui căpătă expresia obişnuită:

— Am dormit mult? Trebuie să fie târziu – şi se grăbi să se uite la ceas. Este trei şi jumătate; prietenul meu ar fi trebuit să fie aici.

Se dădu iute jos din pat şi deschise larg obloanele; îşi puse pantofii, şi-şi scoase un pieptăn pe care şi-l trecu prin păr, în faţa oglinzii. Deasupra colţarului era şi fotografia aceea, format carte poştală, pe care Mara şi-o făcuse cu un an în urmă la Colle: una din puţinele cheltuieli mărunte pe care şi le putuse îngădui cu banii câştigaţi la culesul măslinelor. Bube o luă în mână; fără să spună nimic o puse la loc, îşi îmbrăcă haina şi ieşi din

odaie. Dezamăgită, Mara îl urmă în bucătărie.

— Trebuia să fi fost aici, repetă Bube. — Doar nu i s-o fi întâmplat ceva! Se duse la poartă să privească în direcţia din care spera să-l vadă apărând. — Şi totuşi i-am explicat bine de unde să vină să mă ia – spuse el, întorcându-se spre fată. N-aş vrea să fii trecut mai departe, fără să se fi oprit, mai adăugă el, după puţin timp.

— Eu n-am auzit să fi trecut vreo motocicletă, îi spuse Mara.

El sui din nou treptele şi se aşeză pe bancă. Îşi aprinse o ţigară. Pe măsură ce trecea timpul, devenea tot mai nervos; ba se ridica, ba se aşeza, înfuriind-o atât de tare pe Mara, că abia aştepta să-l vadă plecat.

— Of, în sfârşit, spuse Bube, sărind în picioare. Se auzise zgomotul unei motociclete; dispăru o clipă, apoi auzi din nou foarte aproape. Bube alergase la fereastră: — Vin imediat! strigă el. Atunci... la revedere, făcu, întorcându-se spre Mara.

În dreptul porţii se mai întoarse o dată:

— Salută-l pe tatăl tău. Spune-i că mi-a părut rău vă nu l-am găsit.

Mara nu răspunse nimic. Şi numai curiozitatea de a vedea cum arată prietenul lui Bube o făcu să se ducă la fereastră, să-i vadă plecând.

Bube şi-a ţinut promisiunea făcută mamei iubitei sale. După câteva zile, Carlino se prezentă cu pachetul de sare. Carlino era un samsar din Volterra, care venea deseori la Monteguidi. Era un bărbat frumos, înalt, voinic, cu părul castaniu, ondulat, cu mustăţi creţe şi ochii de culoare deschisă. Fie vară, fie iarnă, el era îmbrăcat într-un costum de aba iar pe cap purta o pălărie verde, pluşată, cu o pană de fazan înfiptă în panglica pălăriei.

Mama era în casă. Carlino îi dădu pachetul şi bău paharul de vin ce i se oferise; într-un moment când

femeia era întoarsă cu spatele, scoase o scrisoare îndoită şi i-o întinse Marei.

Mara fugi în hambar. Tremura de emoţie în timp ce deschidea plicul; şi în acelaşi timp îi venea să râdă.

Scrisul umplea o jumătate de pagină: *„Dragă Mara, prin aducătorul prezentei scrisori, îi trimit mamei dumitale sarea şi dumitale aceste rânduri. Sper să am ocazia să mă întorc curând, să te revăd atât pe dumneata cât şi familia. Dacă nu te stinghereşte, aş fi încântat să primesc o fotografie a dumitale. Salutări. Bube.”*

După ce reflectă puţin la cele citite. Mara se duse la prăvălie să cumpere o coală de hârtie şi un plic. Luă tocul şi cerneala din dulapul de la bucătărie şi scrise scrisoarea pe colţarul din camera ei: *„Dragă Bube, îţi mulţumesc pentru gândul dumitale delicat de a-mi trimite salutări. Eu, împreună cu familia mea, o ducem bine, şi tot astfel sper s-o duci şi dumneata împreună cu familia dumitale. Dacă vrei să ai o fotografie de-a mea, mai întâi trimite-mi una de-a dumitale. Salutări. Mara”*

Închise scrisoarea şi se duse în căutarea lui Carlino. Îl găsi în faţa prăvăliei, în mijlocul câtorva oameni din sat. Când dădu cu ochii de el, îi făcu semn. El îi arătă că înţelese, totuşi mai rămase puţin de vorbă cu ţăranii. În sfârşit îi lăsă, apucând-o spre ulicioara de lângă prăvălie. După scurt timp, Mara se luă după el, făcând pe indiferenta. Îl văzu oprindu-se discret în faţa gardului de mărăcini; aşteptă să-şi termine treburile, apoi se apropie de el şi-i dădu iute scrisoarea.

După o săptămână îi sosi altă scrisoare de la Bube, prin acelaşi mesager, care nu mai riscă de astă dată să vină la ea acasă, ci o fluieră uşor din curte. Văzând-o că iese, el dădu colţul străzii. Mara îl ajunse din urmă, luă scrisoarea şi voi să se întoarcă acasă.

— Bube mi-a spus că aşteaptă răspuns.

Mara alergă în cameră, deschise plicul, dar nu era o scrisoare, ci numai fotografia lui, îmbrăcat ca partizan, cu

o basma la gât şi cu revolverul, foarte vizibil, pe un şold. Pe spatele ei scrisese: *„Marei, Bube”.* Mara o puse alături de-a ei; nici nu suferea comparaţie; fotografia lui Bube era mică şi chiar puţin voalată, în timp ce a ei fusese făcută în atelierul unui fotograf şi, pe lângă asta, ea ieşise foarte bine, pe o hârtie lucioasă, care-i reda minunat carnaţia şi părul ondulat. De altfel i se şi spusese că în fotografia aceea părea o madonă. Până la urmă se hotărî să se lipsească totuşi de ea; de altfel mai avea una. Dar nu i-a scris nicio dedicaţie.

— Dacă e vorba să mai continuăm tot aşa câtva timp, trebuie să cădem la o învoială, spuse bărbatul. Eu îi fac bucuros un serviciu lui Bube... şi dumitale, domnişoară. Dar ar trebui să găsim un loc discret unde să ne vedem.

Mara se gândi o clipă:

— Aici, în spatele casei, spuse ea, lângă cuptor, suntem la adăpost.

— Atunci, uite cum o să facem: eu vin marţi: dumneata, pe la ora asta, fii atentă şi stai la fereastră. Dacă mă vezi trecând, înseamnă că mă duc direct la cuptor să te aştept.

Marţea următoare au făcut întocmai. Şi-au schimbat scrisorile. Dar Carlino, acum că era la adăpost de orice privire indiscretă, nu se grăbea deloc să se despartă de ea.

— Mai aşteaptă o clipă. Ai timp o săptămână întreagă să tot citeşti scrisoarea asta. Ai vreme s-o înveţi pe dinafară.

Mara făcu din nou gestul de a se retrage; el o reţinu, apucând-o de braţ. — De ce să pleci? Doar nu te mănânc. Mara rămase subjugată de privirea lui blândă, de vocea lui mângâietoare. — Aş vrea să te întreb ceva, domnişoară: Îl cunoşti de mult timp pe Bube?

— De vreo... două luni.

— Şi nu ţi-a fost teamă să te împrieteneşti cu el?... Râse încet: — Pun rămăşag că în toată Volterra nu există

o fată care să fi avut curajul să se apropie de Bube.

Mara ridică din umeri:

— Puţin îmi pasă, spuse ea. Îl privi ironică: — Pot să ştiu de ce-mi vorbeşti astfel?

— Eu nu vreau decât să-ţi fac un bine, fata mea, şi-i atinse uşor obrazul mângâind-o.

— Ţine-ţi mâinile la locul lor!

— Dumneata înţelegi greşit intenţiile mele... Nu ştii că sunt om însurat? Şi că am o fată aproape tot atât de mare cât dumneata? Şi apoi, nu m-aş încumeta niciodată s-o necăjesc pe prietena lui Bube. Brrr... adăugă el, făcând o grimasă de teamă, de parcă numai numele, şi-ar fi fost de ajuns să-l cutremure de spaimă.

Trecu o săptămână, trecură două şi Carlino nu mai apărea. Şi iată că într-o dimineaţă îl auzi fluierând. Ea era în combinezon, tocmai se spăla, în bucătărie. Se îmbrăcă în grabă şi alergă la cuptor. Dar nu era Carlino, ci chiar Bube.

— Ah, tu eşti?

— Da, sunt cu Carlino.

— Şi de ce n-ai venit în casă?

— Mai întâi voiam să vorbesc cu tine.

— Ei bine, atunci vorbeşte.

— În primul rând voiam să-ţi spun că mă voi stabili la San Donato.

— Unde?

— La San Donato. Lângă Florenţa.

— Cum aşa?

— Ei, uite ce e... la Volterra... nu mă mai simţeam bine. Închipuie-ţi că săptămână trecută şeful jandarmeriei avea pretenţia să mă bage în închisoare... După aceea, bineînţeles că am protestat şi a fost nevoit să-mi dea drumul.

— Şi de ce trebuia să te bage în închisoare?

— Pentru o nimica toată. Fiindcă lovisem pe un fascist,

adăugă el pe neaşteptate. Aşa că m-am hotărât să mă întorc la San Donato unde mă aşteaptă tovarăşii mei.

Mara intră la bănuieli.

— Nu cumva te aşteaptă vreo fată?

Bube făcu o figură uimită

— Ce tot spui? Nu cunosc nicio fată acolo... Nici n-am rămas mai mult de două zile, după sosirea americanilor.

— Hm... făcu Mara, nu prea convinsă.

— Carlino mă duce până la Colle; de acolo voi căuta eu un mijloc de transport ca să ajung la Florenţa şi de la Florenţa la San Donato... Mă auzi?

— Doar nu sunt surdă, răspunse Mara cam nepoliticoasă.

— Şi cum să facem acum? Fiindcă trebuie să-l văd neapărat pe tatăl tău. Unde e? La Colle? Mara îi făcu semn că da. — Mă voi duce să-l caut la sediu. Încheie Bube.

O cuprinse o îndoială.

— De ce trebuie să-l vezi pe tata?

— Ca să-i spun de noi doi, nu?

— Dar ce nevoie e?

— Cum asta, ce nevoie e? Eu nu vreau să fac nimic pe ascuns. Alor mei le-am şi spus, acum trebuie să le-o spun şi părinţilor tăi.

— Dar nici gând de aşa ceva, răspunse Mara. Ea era obişnuită cu felul cum se desfăşurau lucrurile la ea în sat: ca tinerii să facă dragoste ani de-a rândul, mai înainte de a se logodi în familie. Şi apoi, se revolta la ideea că ai ei ar fi trebuit să se amestece cât de cât în ceva ce o privea numai pe ea.

— Tu ai vrea să continuăm aşa, să ne scriem şi să ne vedem pe ascuns?

— Şi ce e rău în asta?

— Eu vreau să fiu corect faţă de familia ta... declară Bube. Sante era cel mai bun prieten al meu... Ar fi fost primul căruia să-i spun, dacă s-ar mai fi aflat printre noi.

— Ufff! îşi pierdu răbdarea Mara. Era pe punctul de a-l da dracului; de a-i spune să-i dea înapoi fotografia, scrisorile, fiindcă n-avea deloc de gând să rămână cu el.

— Uite ce e: nu-i timp de pierdut: Carlino mă aşteaptă, trebuie să mă duc.

— Ei, atunci du-te, aleargă, făcu ea ironică.

— Da, e mai bine, răspunse el fără să înţeleagă. — Aşadar... te salut.

— Pa!

El rămase o clipă pe gânduri:

— Nu vrei să ne sărutăm? Ştii, s-ar putea să treacă mult timp până să ne revedem.

Mara nu răspunse nimic, şi el, fără s-o îmbrăţişeze, se aplecă spre ea şi pentru o clipă îşi apăsă gura pe buzele ei. — Te salut! mai spuse el o dată.

„Ia te uită ce fel de-a fi, se gândea Mara. Logodiţi! Dar e nebun de-a binelea!" O înfuriase într-atât felul de a fi al lui Bube, încât îi alungă imaginea din minte şi nu se mai gândi la el toată ziua.

Tatăl ei sosi târziu în seara aceea: cele două femei luaseră masa. Şi-l culcaseră pe Vinicio.

— Bună seara, spuse el vesel. Se adresă Marei: — Bravo, fata tatii. Ea era eu gândul atât de departe de Bube, încât atribui vinului cuvintele tatălui ei. — Daţi-mi să mănânc!

Se aşeza pe bancă, îşi turnă o jumătate de pahar de vin şi-l bău dintr-o sorbitură. Frecându-şi mâinile, o privea pe Mara care-i umplea blidul:

— Aşadar, fată dragă, ce-mi spui? Eşti mulţumită, nu? Şi eu sunt mulţumit. Da, sunt mulţumit, adăugă el, ridicând glasul pe un ton care voia să fie solemn, sunt mulţumit că fata mea s-a logodit cu un tovarăş şi un prieten al bietului Sante.

„Ia te uită, neghiobul s-a dus într-adevăr să-i vorbească". Dar n-a mai avut timp să-i răspundă lui taică-său. Fiindcă mama o zgâlţâi cu violenţă:

— Ce-a făcut fata ta?

— Cum. Nu ţi-a spus? S-a logodit cu Bube. Adică Bube a venit să-mi ceară consimţământul... şi eu i l-am dat, pentru că îl consider un tânăr cinstit... pentru că e un tovarăş şi pentru că el şi Sante...

— Lasă-l în pace pe Sante. Nici nu ar mai trebui să pomeneşti de numele lui Sante. Sprijinită cu braţele pe masă şi aplecată spre soţul ei, îl fixă cu ură. — Ea e fata ta, se poate logodi şi cu diavolul. Dar aici, în casă, să nu-l prind! Ai priceput? strigă ea adresându-se fetei. — Du-l pe câmp, du-l în şanţuri, du-l unde crezi tu! Dar aici în casă, nu, nu vreau să-l văd! Nu vreau să-l mai văd, cu mutra lui de ticălos!

Mara încremeni cu ochii în pardoseală, apoi îşi ridică privirea să se uite la maică-sa, care după explozia aceea de furie, revenise la treburile casei. Simţi parcă nevoia să spună şi ea ceva; dar nu reuşi. Cu o mişcare bruscă se duse direct în camera ei, se aruncă pe pat, cu faţa înfundată în pernă şi izbucni în hohote de plâns.

III

ÎN TIMPUL IERNII, BUBE DĂDU semne de viaţă prin două, trei scrisori, primite de Mara în diferite feluri (una o adusese tatăl ei de la Colle). Apoi, când poşta şi-a reluat activitatea, începu să-i scrie cu regularitate o dată pe săptămână. Dar nu erau scrisori adevărate, aşa cum îşi imagina Mara că ar trebui să-şi scrie îndrăgostiţii. Şi o indigna faptul că Bube îi vorbea de căsătorie.

Odată a venit chiar s-o vadă, în timpul carnavalului; dar a stat la ea doar câteva ore, nefăcând altceva decât să discute politică cu tatăl ei. Pe vremea aceea se ţinea după ea un alt tânăr, unul de la ţara pe care-l cunoscuse la o petrecere într-un hambar.

Aşa că Mara se gândea foarte puţin la Bube. Îi făcea plăcere să se laude în faţa prietenelor cu un îndrăgostit de pe alte meleaguri, mai ales faţă de verişoara ei; dar fără îndoială că nu se spulbera de dorinţa de a-l revedea, îi aruncase fotografia într-un colţ şi n-o privea niciodată. De câte ori o întreba tatăl ei de Bube, se enerva. După scena din seara cu pricina, mama ei nu mai adusese deloc vorba de el.

Într-o după-amiază, Mara era jos, în grădina de zarzavat, când veni în goana mare, fratele ei, s-o cheme.

— Mara! Vino imediat acasă! A sosit Bube! îi strigă el de departe.

Ceea ce nu suporta Mara era faptul că logodnicul însemna pentru ea o nouă obligaţie. Fără să-i răspundă

măcar lui Vinicio, ea continuă să-şi vadă de lucru în grădina de zarzavat.

— Grăbeşte-te! Ce aştepţi! Vinicio ardea de nerăbdare, văzând întârzierea surorii lui. — Eu te-am chemat, exclamă el în cele din urmă; dacă nu vii, tot ţie o să-ţi pară rău. Şi se întoarse în grabă acasă.

După ce-şi termină treaba, Mara se duse la râu să se spele pe picioare. Şi le uscă la soare, apoi îşi puse pantofii. Era singura pereche de pantofi uşori pe care-i avea: pânza era pătată şi, pe alocuri, ruptă, iar tălpile de cauciuc miroseau urât.

Sui colina fără să se grăbească şi după ce intră în curte se opri. Bube fuma: aruncă iute mucul de ţigară şi veni în întâmpinarea ei. Mara îşi întoarse faţa şi primi sărutarea pe tâmplă.

— Ce mai faci? o întrebă Bube; şi imediat adăugă: pun rămăşag că nu mă aşteptai.

— Nu te aşteptam, nu. Credeam că ai murit.

— Fiindcă n-am mai scris? Mara ridică din umeri. — Am avut o sumedenie de treburi, se justifică Bube. — O porneam cu camionul până şi duminica. Ei, am lucrat din greu... Dar am pus ceva bani deoparte. Vru să mai spună ceva, dar nu-i veni în minte. Mara tăcea cu îndărătnicie.

— Intrăm înăuntru? întrebă în sfârşit Bube.

Intrară în bucătărie, urmaţi de Vinicio, care nu-şi mai lua ochii de la Bube. Purta acelaşi costum albastru, şi mai zdrenţuit decât în ziua când venise pentru prima dată: Mara observase imediat o pată mare, de grăsime, pe haină şi alta pe pantaloni. Manşetele de la pantaloni erau ferfeniţă şi la spatele hainei atârna căptuşeala descusută. În cele din urmă nu se putu abţine să nu-i spună:

— Aşa cum eşti îmbrăcat, pari un cerşetor.

— Ce? Bube se încruntă. — Sigur că hainele sunt într-o stare mizerabilă... Dar în valiză am stofă pentru două costume. La Volterra, le dau la cusut. Am pus deoparte aproape douăzeci de mii de lire, ce crezi?

— Atunci puteai să-mi aduci şi mie un cadou, – spuse iute Mara.

— M-am gândit, răspunse Bube. — Dar a trebuit să plec pe neaşteptate... Chipul lui căpătă o expresie îngrijorată: — N-a venit cineva să întrebe de mine?

— Cine trebuia să vină să întrebe de tine?

— Nimeni... Întrebam şi eu într-o doară. Se aşeză pe bancă şi rămase cu privirea fixă în faţa lui. Mara stătea în picioare, sprijinită de perete.

— M-am oprit la Colle ca să-l văd pe tatăl tău, spuse deodată Bube. — Dar era plecat... Aveam de vorbit cu el despre ceva ce mi s-a întâmplat ieri.

— Atunci de ce-ai venit aici, dacă trebuia să vorbeşti cu tata? Nu ştii că niciodată nu-i aici, la ora asta?

— Ei bine, înseamnă că o să-l văd când o să se întoarcă. Cel puţin până mâine dimineaţă pot rămâne şi eu... Sunt în trecere – spuse după puţin timp. M-am hotărât să mă întorc la Volterra.

— Te-ai simţit rău şi la San Donato? făcu Mara ironică.

— Nu că m-aş fi simţit rău... Cooperativa mergea bine, am câştigat ceva bani. Deşi şeful jandarmeriei ne băga beţe-n roate, mai adăugă el, după o clipă.

— Ştii că a venit să ne sechestreze camionul?

— E clar ca lumina zilei, că tu nu te prea înţelegi cu jandarmii – spuse Mara, şi râse.

— Cred şi eu că nu mă pot înţelege cu ei, din moment ce toţi sunt fascişti. Ba chiar ăsta voia să ne facă să credem că fusese partizan. El şi fiul lui, mda! Dar când ne-am dus să protestăm pentru sechestrarea camionului, ce crezi că am văzut atârnat pe perete? Portretul regelui Vittorio... Uite ce fel de partizan era jandarmul Cècora.

— Jandarmul Cieco[1]?

— Nu, Cècora; aşa se numeşte. Ei bine, de ce râzi acum?

— Râd fiindcă am înţeles greşit... Un jandarm orb

[1] *Cieco*, în ital., orb.

desigur că nu-i putea prinde pe hoţi, şi iar începu să râdă.

— Acum n-o să mai prindă pe nimeni. Se ridică şi începu să umble prin cameră. De mult timp ne provoca, ticălosul! Ba cu una, ba cu alta... Luna trecută, ţi-am spus, ajunsese chiar să ne sechestreze camionul. Ieri însă, a apărut în povestea asta şi preotul... Dar tu mă asculţi?

— Te ascult, da.

— Prin urmare, era nu ştiu ce sărbătoare la biserică... Înălţarea, mi se pare. Eu eram împreună cu Ivan şi cu Umberto, alţi doi tovarăşi; Umberto a trecut să-şi ia logodnica; şi cu ea mai veni şi altă fată...

— Aha... spuse Mara, şi din clipa aceea deveni mai atentă.

— Ei bine, fetele astea se duceau la slujbă şi ţineau să le întovărăşim şi noi. Însă preotul a venit să ne spună că nu putem intra, fiindcă suntem îmbrăcaţi în pantaloni scurţi.

— Cum? făcu Mara şi izbucni în râs.

— Adică eu eram îmbrăcat ca acum, iar Ivan şi Umberto erau în pantaloni scurţi... Totuşi ceea ce spunea preotul era un pretext; adevărul e că nu voia să ne lase să intrăm, fiindcă eram partizani. De altfel Umberto i-a şi spus-o: — Când veneau fasciştii cu steguleţul, îi lăsaţi să intre, atunci lăsaţi-ne şi pe noi cei cu basmaua roşie. Dar el nici nu voi să audă. Şi şeful de post, care văzuse scena de la fereastră, deoarece cazarma e chiar în faţa bisericii, a coborât să-i dea o mână de ajutor. Noi am încercat să-i expunem motivele noastre... Dar când ne-am dat seama că era zadarnic, l-am înghesuit lângă zid, fiindcă nu voiam să fim victimele vreunul abuz din partea lui. Şi atunci s-a întâmplat ceea ce s-a întâmplat.

— Dar ce-a fost? Povesteşti lucrurile atât de anapoda, de nu se mai înţelege nimic.

— El a scos revolverul şi a început să tragă... Şi aşa, Umberto şi-a pierdut viaţa. Dar l-am răzbunat, se grăbi el

să adauge. Mai întâi a fost omorât şeful de post, apoi fiul lui. Se opri o clipă: — Pe băiat eu l-am ucis. Apăruse, nu ştiu de unde, şi când l-a văzut pe taică-său mort, a început să ţipe... Pe urmă, când şi-a dat seama că-l ocheam, a luat-o la goană. Dar eu nu l-am lăsat să-mi scape. Am fugit după el şi când eram gata-gata să-l ajung, s-a furişat într-o casă. L-am urmărit în sus pe scări şi când a ajuns în vârful scării a trebuit să se oprească... s-a întors fiindcă nu mai avea scăpare. I-am străpuns capul cu primul glonte. Glontele i-a intrat pe-aici – şi-şi atinse fruntea – şi i-a ieşit prin ceafă. Ei – făcu el privindu-l pe Vinicio care stătea pe jos şi asculta fermecat povestirea – eu nu greşesc niciodată o lovitură. Niciodată n-am greşit ţinta cu ăsta, strigă el lovindu-şi cu palma şoldul unde-şi ţinea revolverul. Şi următorul va fi pentru ticălosul de popă. Se ascunsese în spatele altarului, laşul... şi atunci, ce vrei, să mă duc să-l omor în biserică? ... Dar afară din biserică, trebuia să vezi ce scene... Se adunase toată lumea, şi biata fata aceea, logodnica lui Umberto, ce-l mai îmbrăţişa, şi plângea, şi striga că nu era adevărat... Am fost nevoiţi s-o luăm de acolo cu forţa.

Se aşeză din nou şi-şi aprinse o ţigară. — De asta, înţelegi, voiam să discut cu tatăl tău.

Sub cuptor, persista acelaşi miros de totdeauna de la cuştile cu iepuri de casă şi de la coliviile cu porumbei; dar nu din cauza asta a încetat Mara să mai cotrobăie şi a plecat în grabă mare de acolo. Deodată o cuprinsese teama că se furişase înăuntru vreun animal ciudat. Vreun guşter, de exemplu, sau vreo salamandră, sau şi mai rău, o viperă; tatăl ei omorâse una, cu ani în urmă.

Era pe la asfinţitul soarelui. În vale, plopii nu se mai desluşeau bine, ci doar o pată deschisă în umbra întunecată a câmpurilor. Dincolo de vale, vederea cuprindea ondulaţiile succesive ale terenului, unele pustii şi altele acoperite de păduri; câte o lumină licărea palidă.

La ora aceea, Mara avea totdeauna obiceiul să stea afară; numai când se întuneca de-a binelea, se simţea îndemnată să intre în casă.

În piaţetă, îl întâlni pe Mauro care împingea bicicleta cu mâna.

— Ce ţi s-a întâmplat?

— Mi s-a spart camera din spate, răspunse Mauro.

— Şi de ce n-ai lipit-o?

— Ei, da! Nu merita. În primul rând nu prea vedeam şi apoi nici n-aveam chef.

— Eu mă dusesem la cuptor să caut pisica; ştii, totdeauna când i se apropie ziua să fete, se duce să se ascundă acolo, dedesubt. Am început să dau deoparte lădiţele cu porumbei, dar n-am reuşit s-o găsesc.

— Era de ajuns s-o chemi, dacă era pe-acolo, dădea ea un semn de viaţă.

— De fapt nu-i aşa. Pisicile sunt curioase. Când sunt pe punctul de a face pui, nu mai vor pe nimeni în preajma lor. Şi la urma urmei au dreptate: de ce li se îneacă aproape toţi pisoii?... Bietele animale mici şi plăpânde...

— N-au încotro, trebuie să-i omoare – spuse Mauro. — Altfel n-am mai scăpa de pisici. Bine, acum mă duc să le spun gospodinelor mele să-mi pregătească cina; mi s-a făcut o foame de lup, tot mergând atâta drum pe jos...

Auzind că se deschide poarta, tatăl ei îşi curmă vorba, dar văzând că era fiică-sa, continuă:

— Bineînţeles că la Volterra eşti mai în siguranţă decât aici. Mâine, dis-de-dimineaţă, ia bicicleta mea şi du-te la Colle. După-amiază îţi continui drumul spre Volterra.

— Mie-mi venise altă idee, spuse Bube. Fiindcă mi se iveşte ocazia, aş vrea s-o iau şi pe Mara cu mine ca s-o prezint familiei mele.

— Pe Mara? Hm, da, desigur... Poate că aş veni şi eu, mi-ar face şi mie plăcere să-ţi cunosc familia... Dar tocmai acum nu pot lipsi. Mâine am o şedinţă aici şi poimâine alta la Cavallano... Ştii, trebuie organizată lupta

dijmaşilor, şi trebuie făcută acum, mai înainte de seceriş. Fiindcă, ori cad cu patronii la învoială, ori nu mai seceră deloc. După care, începu să vorbească de lupta dijmaşilor; se întrerupse numai când auzi zgomot de paşi dincolo de poartă; de astă dată era soţia lui. — Atunci ne-am înţeles, ei nu-i spui nimic.

Femeia abia îi salută pe Bube, şi trecu imediat la treburile ei. După o jumătate de oră, stăteau toţi la masă. Au mâncat o supă de varză apoi tatăl îl sfătui pe Bube să facă la fel ca ei, să înmoaie pâinea în vin ca în supă.

— Aici, dragul meu, trebuie să te mulţumeşti cu orice. Supă de varză şi pâine înmuiată în vin... Asta-i mâncarea săracilor. Îl învăţasem pe băiatul meu de când era mic: asta-i raţia burghezului şi asta-i raţia muncitorului. Burghezul, carne şi pui, şi toate bunătăţile de pe lume, muncitorul, o supă de legume şi un blid de zarzavaturi... Atunci, ne-am înţeles – spuse el, sărind de la un subiect la altul după cum îi era obiceiul când începea să resimtă efectele vinului. Mâine dimineaţă iei bicicleta mea şi te duci la Colle. Pe Mara o duci pe cadru... După aceea, laşi bicicleta la sediu. Şi după-amiază vă duceţi la Volterra. Mamă, mâine Mara se duce cu Bube la Volterra... O ia cu el s-o prezinte familiei lui.

Mama nu spuse nimic: păru că nici nu auzise.

— Eu îţi încredinţez bucuros fata – reîncepu tatăl, şi nu se înţelegea dacă i-o încredinţa bucuros ca s-o ducă la Volterra sau ca soţie, pentru toată viaţa. — Ţi-o încredinţez bucuros, fiindcă eşti un băiat cinstit şi fiindcă eşti un tovarăş bun. Dumnezeul... şi înjură. — Dacă ai fi fost dintre ceilalţi, nu ţi-aş fi dat-o, chiar dacă ai fi avut vila contesei. Niciodată n-am fost dintre cei ce-şi fac anumite planuri cu fetele lor. Cum face de exemplu prostul de frate-meu. Niciodată n-am spus: să sperăm că fata mea va găsi un soţ aşa şi pe dincolo... Nu, şi iar nu. Sfântă Fecioară!... Fata mea trebuie să se mărite cu un om ca mine, cu un muncitor. Ca să-ţi spun drept, şi în

Partid, n-aş vrea alţi oameni decât muncitori. Ştiu, unii tovarăşi spun că Partidul are nevoie de elemente intelectuale. Dar mie nu-mi dau să beau cei ce au mâinile curate, de se vede cale de-o poştă că n-au pus mâna în viaţa lor pe o cazma... Spun că sunt de partea noastră, fiindcă în momentul de faţă le e teamă. Dar dacă am putea să le pătrundem în conştiinţă, am vedea noi cine sunt. Îl luă pe Bube de un braţ: — Ştii ce spunea Marx? Dictatura proletariatului, spunea el... Prin urmare cine nu e muncitor, nu are dreptul la nimic. Muncitorii trebuie să comande, iar pe burghezi, cu cât îi încolţim mai mult, cu atât e mai bine. Şi fără milă, de astă dată. Mai sunt unii şi aici, în sat, cu care e cazul să se încheie socotelile. Laşi, care purtau înainte numai cămaşa neagră... Hei!... Mi-i amintesc eu, fii tu sigur. M-au chinuit ca pe Cristos pe cruce, timp de douăzeci de ani. Ei aveau mereu de lucru, eu nimic... Şi unul dintre ăştia e Carlino, consăteanul tău... E unul care a dat cu pumnii, nici vorbă! Când a reapărut, l-am înfruntat şi i-am spus verde în faţă ce gândeam despre el. Şi el ştii ce mi-a răspuns? Că făcea parte din district. Şi mi-a arătat o hârtie... Astea sunt greşeli, îţi dai seama, tovarăşe? Nu trebuia să se dea nimănui asemenea hârtii. Totdeauna s-a spus, când vine momentul, dezrădăcinăm o dată pentru totdeauna iarba rea. Dar a fost de ajuns să vină nevasta să bocească sau copiii... De parcă un om, fiindcă are nevastă şi copii, ar trebui să fie iertat pentru douăzeci de ani de ticăloşii! Eu le-o spun mereu tovarăşilor: am stat să pierdem timpul cu vorbăria, în loc să profităm de momentul acela, ca să acţionăm. Le-am propus: să-i luăm pe cei trei sau patru, să-i ducem în pădure, o descărcătură bună de foc şi adio! Dar tu ştii cum stau lucrurile în sate, ăsta-i văr cu celălalt, ăstălalt e cumnat cu cestălalt...

Discuţia devenea din ce în ce mai incoerentă; în cele din urmă omul adormi. Mama se şi dusese la culcare cu Vinicio, iar Mara spălă vasele.

— Ar fi bine să ne ducem şi noi la culcare, fiindcă mâine trebuie să ne sculăm devreme, spuse Bube.

Ideea de a merge la Colle şi la Volterra nu-i displăcea deloc Marei: pentru ea, care umblase atât de puţin, însemna o noutate plăcută. Dar o irita ca Bube să hotărască totul, fără să-i ceară şi ei măcar o părere; de aceea îi răspunse:

— Dragul meu, la Colle te vei duce singur. Şi la Volterra de asemenea.

— Cum aşa? o întrebă Bube surprins. — Nu hotărâserăm...

— Cine hotărâse? Tu şi cu tatăl meu aţi hotărât; dar eu, dragul meu, nu sunt deloc sluga ta. Aşa că închipuie-ţi şi tu, dacă eu o să accept să merg la Volterra!

— Dar voiam să te prezint familiei mele.

— Ce să spun, e o plăcere nespusă pentru mine.

— Voiam să-ţi cumpăr şi un dar... imediat, mâine dimineaţă, la Colle.

— Puteai să mi-l fi cumpărat azi. N-ai fost şi azi dimineaţă la Colle?

— Dar eram grăbit să ajung aici... Şi-apoi nici nu ştim ce ţi-ar fi făcut plăcere.

Mara îşi schimbă brusc părerea:

— Îmi cumperi o pereche de pantofi?

— O pereche de pantofi? Sigur. Eu... am destui bani aşa că cere-mi orice vrei...

O pereche de pantofi cu tocuri înalte.

— Cu tocuri înalte, bineînţeles. Dar atunci, vezi că trebuie să vii şi tu; cum să-ţi cumpăr pantofi, fără să-i probezi?

După puţin timp s-au dus cu toţii să se culce. Ca de obicei, în patul Marei, iar ea pe o saltea de paie în bucătărie. Tatăl spusese că într-adevăr nu era cazul să se ducă la Liliana, ca să nu se mai ştie în sat că venise Bube la ei.

După ce s-a întins pe saltea, cu o pătură veche

aruncată peste ea, Mara a început să se gândească. Avea să se ducă neapărat la Colle ca să-i cumpere pantofi. Ce mutră o să facă Liliana când o va vedea cu tocuri înalte! Dar la Volterra, nu, nu avea să se ducă: nu voia să-i dea satisfacţie lui Bube. „Dacă nu vrea să mă aducă înapoi cu bicicleta, mă voi întoarce pe jos; m-am mai întors eu de atâtea ori pe jos.” Tatăl ei consimţise imediat ca ea să se ducă la Volterra cu Bube. În schimb mama nu spusese nimic... Şi deodată Mara se gândi: „N-a spus nimic, fiindcă nici nu-i pasă dacă mă duc sau nu. Nu numai că nu-i pasă, dar e mai mulţumită dacă plec, ba chiar ar vrea nici să nu mă mai întorc.”

Şi în clipa aceea hotărî să se ducă cu Bube şi la Volterra.

PARTEA A DOUA

I

FEREASTRA DE LA BUCĂTĂRIE n-avea jaluzele, aşa că Mara se trezi odată cu răsăritul soarelui. Pe tavanul afumat strălucea o dungă dreptunghiulară; de afară se auzea piuitul puilor. Deodată ideea că ziua aceea nu avea să fie la fel ca toate celelalte, o emoţionă puternic: dădu la o parte pătura şi sări în picioare.

Deschise geamurile şi depărtă larg obloanele. Casa de peste drum arunca o umbră lungă pe pământul bătut din piaţetă; uşi, ferestre, toate închise. Mara îşi puse apă în lighean şi dădu să-şi scoată rochia, trăgând-o pe cap. Ca să se dezbrace mai iute, uitase să-şi descheie nasturii de pe şold; rochia nu-i trecea de cap; trase cu putere: auzi un pârâit. Dar puţin îi păsa: tot avea să-şi pună fusta în cute şi bluza galbenă.

Tocmai se ştergea, când uşa se deschise şi în prag apăru Bube.

— Oh, iartă-mă, iartă-mă – spuse el, retrăgându-se. — Credeam că te-ai şi îmbrăcat.

— Sunt în combinezon, răspunse Mara. Hm, poţi să vii... Nu-i niciun rău dacă mă vezi în combinezon.

Bube se hotărî să intre, dar se uita în altă parte.

— Dacă vrei să te speli, apa e în cană. Oh, ia te uită! Ce frumuseţe! Partea rotunjită a cănii părea într-adevăr că scânteiază. În schimb, dâra de foc dispăruse din tavan după ce deschisese ea larg obloanele.

În timp ce Bube se spăla, Mara intră în odaia ei, se

îmbrăcă, se pieptănă şi-şi legă părul cu o panglică roz. Îi scăpă însă o şuviţă care i se ridică deasupra frunţii ca o creastă; Mara încercă să se pieptene şi să-şi mai lege părul o dată, dar îl prinse şi mai rău. De altfel şi Bube avea părul ca al ei, drept şi ţepos, şi oricât l-ar fi pieptănat tot nu stătea la locului lui.

„Ne-am potrivit de minune" – gândi Mara în sinea ei, râzând. În sfârşit îşi strânse lucrurile de care avea nevoie în călătoria aceea: două batiste, o pereche de chiloţi, portofelul cu ceva mărunţiş, pieptănul, periuţa de dinţi, pasta, cinci sau şase panglici: din astea avea şi ea din belşug, dar toate erau decolorate. Făcu o bocceluţă şi deschise valiza lui Bube ca s-o pună acolo.

— Bube, Bubino!

El apăru în uşă, puţin uimit şi contrariat că cineva îl strigă în felul acela.

— Astea-s toate lucrurile tale?

— Da; de ce?

— Pentru că înseamnă că şi tu eşti sărman, lipit pământului – spuse Mara, şi râse.

— Ei, da, sunt la pământ cu îmbrăcămintea, admise Bube.

Şi valiza arăta ca vai de ea: zgâriată şi lovită, cu mânerul fixat cu o sfoară. Mara i-o arătă în ce hal era; plictisit, Bube mormăi că nu avea rost să piardă vremea cu fleacuri.

— Ar fi mai bine să-l trezeşti pe taică-tău, îi sugeră el.

— De ce?

— Oare nu trebuie să-l salutăm?

— Ce nevoie e? Mai degrabă… dar nu-şi termină fraza.

Mai degrabă voia să-şi ia rămas bun de la maică-sa. O auzise cu puţin timp înainte când ieşise afară din casă. Ea se trezea totdeauna cu primii zori ai dimineţii.

O găsi în spatele casei, întinzând rufele pe o sfoară prinsă la un capăt de un cârlig fixat în zid şi la capătul celălalt de un par împlântat în pământ.

— Mamă, eu plec. Mama păru că nici măcar nu înţelesese ce i-a spus Mara. — Voi lipsi... vreo patru, cinci zile.

Mama termină de întins rufele pe care le avea pe braţ. O privi.

— Dacă tatălui tău nu-i pasă, şi te trimite cu băiatul ăsta...

— Mă duc să-i cunosc familia, se justifică Mara. Maică-sa dădu din umeri. Se aplecă spre coşul cu rufe şi mai luă un braţ din ele.

— Vrei să te ajut? o întrebă Mara.

— Nu, nu, du-te! Du-te! şi păru că strigă la ea.

Mara mai rămase locului încă o clipă, fără să ştie ce să facă; în cele din urmă spuse:

— Atunci, la revedere, mamă. La revedere. Se apropie de ea şi-o sărută. Mama se lăsă sărutată, dar fără să-i înapoieze sărutul şi fără să-i ureze drum bun.

Bube era gata, cu valiza şi bicicleta. Mara se sui pe cadru.

— Tu gândeşte-te numai să ţii bine valiza de ghidon, şi spuse Bube. Nu, nu aşa, pune-o de-a latul.

Se sui şi el pe şa şi apăsă cu nădejde pe pedală: bicicleta şovăi pe roate, dar el o repuse iute în echilibru printr-o pedală împinsă mai cu putere... Luând-o pe ulicioară, au intrat pe şosea; nu se zărea decât o persoană, un bărbat, dar departe; de altfel, ei aveau s-o ia în partea opusă. Astfel, totul decurse cum era mai bine; nu-i văzuse nimeni.

Cum şoseaua cobora în pantă, bicicleta căpătă viteză. La prima curbă, Mara scoase un ţipăt de spaimă, dar în spatele ei. Glasul serios al lui Bube o asigură:

— E de ajuns să nu-mi mişti ghidonul, ca să nu mai fie niciun pericol să cădem.

A doua curbă, oricum, o înfruntă cu mai mare prudenţă: coborâşul se terminase şi în faţa lor se aşternea un drum drept, într-un câmp prăfos, iar de partea cealaltă o pajişte

foarte verde, fiindcă prin ea şerpuiau pârâiaşe.

— E cam răcoare, nu? spuse Mara, întorcându-se să-l privească.

Bube avea aceeaşi expresie de totdeauna, serioasă; consimţi uşor.

— Atenţie, o maşină, spuse Mara, care privea din nou în faţă.

— Am văzut-o. Fii sigură.

Maşina aluneca printre castani; o porni apoi pe drumul drept, ridicând praf. În timp ce trecea. Mara strigă bucuroasă: — Salve! şi se grăbi să-şi întoarcă privirea.

— Îl cunoşteai? o întrebă după puţin timp, Bube.

— Nu, răspunse Mara.

— Atunci de ce l-ai salutat?

— Doar aşa...

Faptul de a merge pe bicicletă îi stârnea o poftă nemaipomenită de vorbă şi de râs. În sufletul ei nu mai era nici urmă din starea neplăcută pe care o avusese mai înainte, când mama ei se arătase indiferentă în faţa plecării ei.

Începu urcuşul printre castani. Mara ridică braţul şi reuşi să rupă o frunză.

— Stai locului, o preveni Bube. Dacă mai faci o mişcare bruscă, riscăm să cădem.

La prima curbă, a trebuit să se ridice de pe şa, susţinându-se pe pedale. Gâfâia.

— Eşti obosit? îl întrebă Mara.

Cu greu reuşi Bube să-i răspundă că nu.

— Vrei să cobor?

De astă dată el nu mai izbuti nici să-i vorbească, dar apăsă şi mai tare pe pedale. Mara se întoarse să-l privească: avea figura crispată, privirea tulbure; transpira; se vedea că depusese toată strădania să facă o impresie bună logodnicei sale.

— Eşti un campion! îi spuse ea; şi el făcu o grimasă care voia să semene a zâmbet.

În sfârşit ajunseră în vârf. Bicicleta continua să înainteze încet de tot, fiindcă Bube, peste măsură de istovit, încetase să mai pedaleze.

— Bietul meu Bubino, spuse afectuoasă Mara.

Acum peisajul era diferit, arid, pietros, fără niciun copac, cu arbuşti de grozame înflorite. Încă un urcuş uşor, tot drept, după care se deschise panorama Valdelsei. Mara izbucni într-o exclamaţie de bucurie.

Soarele era încă jos, la orizont, şi puţin pâclos. Se vedeau doar vârfurile colinelor, din faţă, fiindcă poalele erau ascunse de ceaţa care se lăsa, greoaie, în adâncul văii. O licărire sinuoasă trăda cursul râului.

— Suntem aproape, strigă Mara, plină de entuziasm. Mai fusese în nenumărate rânduri la Colle, cu bicicleta şi chiar pe jos; dar de astă dată excursia avea farmecul unei aventuri.

Au trecut de o cabrioletă, apoi de două ţărănci care mergeau una în spatele alteia, pe marginea ierboasă, cu câte un coş pe cap şi pantofii în mână; trei bărbaţi umblau prin mijlocul drumului, vorbind tare.

— Ştii că azi e târg la Colle? spuse Mara. Şi acest lucru o bucură.

Drumul, aparent drept, dar în realitate denivelat, era pe punctul de a se sfârşi. Colle se ascundea în spatele povârnişului: se întrezăreau doar câteva case, şi o poartă crenelată spre care ducea şoseaua în linie dreaptă. Ei însă au luat-o la stânga. Pe un drum străjuit de platani, care se afunda din ce în ce mai mult între o prăpastie şi o groapă adâncă unde se descărcau tot felul de reziduuri, dincolo de care se ridica bastionul caselor cu ferestre mici, rufe întinse, aer îmbâcsit. Descriind o curbă amplă, drumul se deschise, în sfârşit. În partea de jos a satului, printre streşini, şure, mici coşuri şi chiar molozuri pe care creşteau tot soiul de buruieni sufocate de praf. Pavajul stricat şi trecătorii, din ce în ce mai numeroşi, îl obligau pe Bube să meargă încet şi să claxoneze continuu.

S-au oprit în piaţă, spre marea bucurie a Marei, care se simţea cam amorţită.

— Mă duc să las bicicleta la sediu; tu aşteaptă-mă aici cu valiza.

Bube întârzie cam mult până să se întoarcă, dar ea, fără îndoială, nu se plictisi: spectacolul lumii aceleia – lume de la ţară mai ales, care venea să-şi facă târguielile – era de ajuns ca s-o distreze. Un bărbat o îmbrânci, altul, care mergea cu capul întors, privind înapoi, se împiedică de valiză; îi scăpă o înjurătură, dar văzând-o pe Mara, zâmbi.

— N-a lipsit mult să cad, frumoaso – şi ea se arătă încântată de compliment.

Sosi şi Bube.

— La sediu am găsit închis, a trebuit să las bicicleta în parcaj. O luă de braţ. — Să mergem să mâncăm ceva.

În cafeneaua aceea, cea mai bună din Colle, intrase o dată, sau de două ori. Măsuţele erau de fier, cu plăci rotunde de marmură; tejgheaua, din lemn sculptat.

— Vrei să te aşezi? o întrebă Bube. Sau mâncăm în picioare?

Mara se gândi o clipă.

— Mai bine în picioare, spuse ea. Ceea ce o făcuse să se hotărască era oglinda afumată din spatele tejghelei.

— Atunci ce iei? O cafea cu lapte? Două cafele cu lapte! comandă el, pe un ton autoritar. — Serveşte-te, până una alta, îi oferi el, arătându-i brioşele aşezate pe tăvile de carton din spatele geamului glisant. Mara încercă să împingă o parte din geam, dar împingea în sens contrar; Bube îi veni în ajutor. — Ia ce vrei. Marei i-a fost teamă să ia o prăjitură cu cremă ca să nu se mânjească; se mulţumi cu o brioşă. Era destulă lume, şi se simţea stânjenită, dar într-un anume sens, până şi asta îi făcea plăcere, îi stârnea şi mai mult pofta de râs; fiind însă alături de Bube nu voia să rişte să facă o impresie proastă, mai ales că el ştia cum să se comporte în lume...

Se duse la casă să plătească şi să-şi lase valiza; se întoarse cu bonul, îl aşeză pe tejghea şi puse deasupra lui o monedă.

— Mulţumesc, domnule – făcu chelnerul, oferindu-le cele două ceşti din care ieşeau aburi.

— Bube!

— Ce e?

— Eşti o comoară.

— Vorbeşte încet, te aude toată lumea.

— Şi ce e rău în asta? Deşi ştia şi ea că nu-i frumos să fii auzit când spui vorbe de dragoste. Fapt e că ce spusese ea nu erau chiar vorbe de dragoste; mai degrabă o exclamaţie de mulţumire.

Ieşiră de sub porticuri.

— Şi acum ce facem? întrebă Bube.

— Trebuie să mergem la târg.

— Şi ce să facem acolo?

— În primul rând să vedem, şi apoi, nu mi-ai promis tu că-mi cumperi pantofi?

— Ba da, dar nu de la târg, la târg nu se vinde decât marfă proastă.

Toată viaţa ei, Mara nu cumpărase decât de la târg. De aceea rămase uluită; şi totuşi ea insistă să meargă să vadă târgul.

Târgul era într-o piaţetă dreptunghiulară, îngrădită de două rânduri de căsuţe, de un câmp de moloz şi de faţada unei clădiri care avea găuri în loc de ferestre. Bube era oarecum refractar la ideea de a se strecura printre tarabe, în mijlocul omenirii aceleia de cumpărători şi curioşi; dar ea îl luă de braţ, spunându-i:

— Îmi place atât de mult la târg!

— Aici nu-i cine ştie ce marfă, spuse Bube. La Volterra e de zece ori mai multă.

— Cum e Volterra? Mai mare decât Colle?

— Desigur, mult mai mare. Volterra e un oraş.

Se opriseră în faţa unei tarabe cu ţesături, şi

vânzătorul, un tânăr înalt şi brun, cu cămaşa în carouri roşu cu albastru, striga răguşit, luând un cupon în mână, şi mototolind materialul, împingându-l sub nasul cumpărătorilor şi-apoi aruncându-l într-o parte, pentru a lua un alt articol:

— Vă rog, frumoasă doamnă, aruncaţi-vă o privire şi aici, vă rog; apropiaţi-vă şi dumneavoastră, frumoasă domnişoară, faceţi-mi onoarea! Asta-i marfă de prima calitate, marfă dinainte de război; puneţi mâna, vă rog, puteţi s-o şifonaţi cât vreţi şi să-mi spuneţi mie că sunt mincinos, dacă rămâne vreo dungă...

Mara ţinea materialul în mână, prefăcându-se că-l examinează; dar Bube o smuci puţin şi-i spuse:

— Hai să mergem!

— De ce? făcu Mara, urmându-l fără poftă, în timp ce în spatele lor, continua să se audă glasul vânzătorului.

— Nu-mi place ca cineva să-ţi vorbească pe un ton intim.

— Fiindcă mi s-a adresat cu „frumoasă domnişoară”? Dar asta o spune tuturor: „frumoasă doamnă, frumoasă domnişoară...” şi începu să râdă. — Dacă nu cumva o spune şi unora urâte... Şi iar râsă. — Poate eşti gelos?

— Nu... dar nu-mi place felul lor de-a fi.

— Dacă şi tu dai atâta importanţă unui cuvânt... de-ai şti câte aud în spatele meu, din partea tinerilor...

— Fă în aşa fel încât să-l aud şi eu pe vreunul şi o să vezi cum îl fac să-i piară pofta...

— Şi în ce fel? îl întărâtă. L-ai văzut pe cel de colo cât de mare era şi de voinic. Avea muşchi, nu glumă... Îl strânse de braţ: — Tu, bietul de tine, Bubino, n-ai reuşi să-l dobori.

— Şi în schimb tuturor le e teamă de mine.

— Mie nu, răspunse Mara; dar văzând că el se întuneca şi mai mult la faţă: — Hai, lasă, glumeam; se poate să nu ştii de glumă?

— Eu nu glumesc. N-am glumit niciodată, adăugă el

ridicând glasul.

— Eu ştiu... Şi de fapt ai face mai bine dacă nu le-ai mai lua pe toate chiar aşa, în tragic. Că de nu, vezi câte necazuri ţi se întâmplă?

— Despre ce necazuri vorbeşti?

— De şeful acela de post... şi de băiatul lui.

— O, dar e o treabă pe care o vom lămuri imediat. Are grijă Partidul s-o lămurească.

— Da, dar până una, alta, ai fost nevoit să fugi.

Bube se simţi jignit de acel cuvânt.

— N-am fugit deloc... Am colindat toată ziua prin sat... l-am dus pe tovarăşul nostru la Casa Poporului, unde a fost incinerat... în timp ce carabinierii stăteau ferecaţi în cazarmă şi le era o teamă...

Ieşiră din gloata aceea şi se întoarseră în piaţa principală. Acolo, sub porticuri, erau cele mai bune magazine.

— Acum, în primul rând, să ne gândim la pantofii tăi, declară Bube. Pe cele trei rafturi de sticlă erau expuşi pantofi de toate calităţile. Dar privirea Marei a fost imediat atrasă de o pereche de pantofi de piele cu pete galbene şi cafenii.

— Uită-te, Bubino! Ţi-ar plăcea o pereche de pantofi, aşa?

— Ţie trebuie să-ţi placă, nu mie, răspunse Bube serios.

— Dar puţin şi ţie, nu? Nu eşti mulţumit să mă vezi elegantă?

— Mie îmi placi aşa cum eşti.

— Cu părul ăsta? cochetă Mara. Parcă sunt ţepi, şi râse.

Bube se uită la părul ei, de părea că-l vede pentru prima oară.

— Într-adevăr, îl ai cam... ca al meu. Hai, să intrăm, spuse el nerăbdător.

Vânzătoarea era brună, cu un halat negru, lucios, lipit de corp, cu gura rujată în formă de inimă.

— Aş dori o pereche de pantofi cu tocuri înalte, spuse

Mara.

— Cum îi doriţi?

— Ca cei de afară.

— Care din ei? Sunt atâţia în vitrină, răspunse vânzătoarea.

Ieşiră din magazin, şi Mara îi arătă pantoful care-i plăcuse.

— Aha. Aceia din piele de şarpe, spuse vânzătoarea.

— Din piele de şarpe? făcu Mara uimită. Şi era gata să-i spună că renunţa, dar vânzătoarea intrase din nou în magazin şi trăsese o cutie.

Cu oarecare jenă, Mara îşi scoase pantofii ei mizerabili, descusuţi şi urât mirositori, şi probă pantofii aceia frumoşi şi lucioşi, cu tocuri înalte şi subţiri.

— Îţi vin bine? o întrebă Bube.

— Sigur că-mi vin bine.

— Atunci îi cumpăr. Cât costă?

— O mie două sute, răspunse vânzătoarea. Bube plăti fără să clipească.

— Vi-i lăsaţi în picioare? o întrebă vânzătoarea.

— Da, răspunse Mara şi dădu să iasă, dar fata o chemă să-i dea cutia în care-i pusese pantofii cei vechi.

— Să sperăm că nu-i un şarpe otrăvitor, spuse Mara şi râse.

— Dar trebuia să mă laşi pe mine să plătesc; mai mult de o mie nu i-aş fi dat.

— Eşti nebună?

— La târg poţi să te tocmeşti, dar nu într-un magazin.

Tocurile înalte făceau un zgomot sec pe pietrele de pavaj. Mara, când se uita spre vârfurile lucioase ale pantofilor, când trăgea cu coada ochiului în câte o vitrină ca să se vadă trecând. Cu totul altă impresie lăsa o fată cu tocuri înalte! În primul rând părea mult mai înaltă: în timp ce, fără tocuri, dacă trecea cu puţin de umărul lui Bube, acum îi ajungea până la ureche. Apoi, deşi în timp ce mergea, nu reuşea să se vadă bine în geamul vitrine

lor, era totuşi convinsă că formele trupului ei ieşeau şi mai mult în evidenţă.

— Oo...! dar trebuie să ducem bicicleta la sediu! exclamă Bube. Altfel o să uit până la urmă

— Du-te, spuse Mara.

— Şi tu?

— Eu mă învârtesc pe aici.

Bube rămase o clipă şovăitor:

— Dar nu te îndepărta, altfel riscăm să ne pierdem unul de altul.

— Nu-ţi fie teamă.

— Vin într-o clipă, mai spuse Bube.

Mara o luă din nou spre porticuri. Se opri în faţă unei vitrine.

— Ia te uită, cine se vede! Se întoarse: era Mauro, în ţinută de lucru, cu un strop de var pe frunte şi cu cămaşa ieşită din pantaloni. — Ce faci la Colle?

— Nimic. Sunt aici cu logodnicul meu.

— Atunci e-adevărat că te-ai logodit.

— Sigur că-i adevărat, răspunse Mara, jignită.

Mauro o observa.

— Ce elegantă te-ai făcut... până şi pantofi cu tocuri înalte...

— Îţi plac? îl întrebă Mara măgulită. Mi i-a dăruit logodnicul meu.

— E bogat logodnicul tău?

— Ei, chiar bogat nu e, dar oricum, câştigă bine. Să ştii, e de ajuns să-i cer ceva şi imediat îmi dăruieşte.

— Şi tu ce-i dai în schimb? Eu, dacă aş avea o logodnică, şi mi-ar cere un dar, i-aş spune: imediat, copila mea, dar mai întâi vreau şi eu ceva.

— Ce anume?

— Lasă că ai înţeles tu. Acum trebuie să plec. Naiba să-l ia de lucru! adăugă el pe un ton deznădăjduit.

Mara continuă să se învârtească pe acolo. I se părea că bărbaţii o priveau cu insistenţă şi admiraţie. Deodată îşi

dădu seama că e urmărită. Se opri în faţa unei vitrine. Se opri şi tânărul. „Uff!” se gândi Mara. S-o privească îi făcea plăcere, dar să se ţină după ea, o irita şi aproape c-o sperria. Respiră uşurată, văzându-l pe Bube; se grăbi să-l întâmpine.

Tocurile înalte începeau s-o obosească: şi-apoi era cald şi nu mai era nimic de văzut. Au stat pe o bancă de piatră în grădiniţa din mijlocul pieţii.

— Cât e ceasul?

— Unsprezece şi jumătate, răspunse Bube.

— Uf, ce plictiseală! Abia aştept să se facă amiază.

— Şi de ce?

— Ca să ne ducem la masă.

— Ţi-e foame de pe acum?

— Nu, foame, nu... Dar abia aştept să fim într-un restaurant.

— Mergem acolo unde am mâncat eu ieri, declară Bube.

— În sfârşit, aici e mare plictiseală, să facem ceva, propuse Mara, după cinci minute.

— Dar parcă abia ai spus că ai obosit de cât ai mers. Aşteaptă: mi-a venit o idee: să mergem la o cafenea.

La cafenea cu greu au găsit o măsuţă liberă, fiindcă sosise chiar atunci autobuzul de Florenţa şi mulţi călători se aşezaseră acolo, cu valize şi cu tot felul de baloturi.

Au băut câte ceva să se răcorească. Mara, ce-i drept, ar fi vrut şi o prăjitură, dar Bube îi spuse că avea să-şi strice pofta de mâncare.

— Peste o oră şi aşa ne ducem să luăm masa.

— De ce atât de târziu? protestă Mara. N-ai spus la amiază?

— La restaurant nu ne putem duce atât de devreme... am face o impresie proasta.

Sorbindu-şi băutura, Mara privea în jurul ei plină de curiozitate.

— Bubino, uită-te la cel de colo ce burtă mare are!

— Vorbeşte încet. S-ar putea să te audă.

— Uită-te la bătrâna aceea cu pălăriuţă. Nu ţi se pare... o cioară?

— Ei, da, admise Bube.

— Uită-te la popa de colo ce sutană soioasă are. Întoarce-te; e chiar în spatele tău.

Bube se întoarse să-l vadă pe preot, şi imediat se simţi cuprins de o mare nelinişte:

— Îl cunosc. Să sperăm că nu mă vede, dacă nu... Şi se întoarse să arunce o ocheadă pe furiş. Tu grăbeşte-te să bei mai repede, să putem pleca.

— Şi de ce? Doar abia am venit...

— Ţi-am spus, nu vreau ca preotul acela să mă vadă.

— Dar pentru care motiv?

— Fiindcă... mă cunoaşte. E preotul din parohia mea: când eram copil am cântat şi în cor, la biserică.

Mara începu să râdă:

— Cred că erai încântător, îmbrăcat în costumul acela frumos al copiilor din cor.

Bube se enervă.

— Nu-i nimic de râs... când suntem copii nici nu ştim ce facem. Ai mei mă trimeteau şi eu mă duceam. Ce ştiam eu atunci cine sunt preoţii? Rămase pe gânduri: — Şi-apoi era un tip care ştia cum să se poarte cu noi, copiii. Ne atrăgea cu bomboane, cu mici daruri... ne lăsa să ne jucăm în spatele bisericii... câteodată îşi sufleca veşmântul preoţesc şi începea şi el să dea cu piciorul în minge. Ştii, un preot de acest fel, simpatic, săritor, amabil. Între altele, se mai spunea chiar că uneori se şi îmbăta.

— Oh, ce să mai vorbim, al nostru din Monteguidi e veşnic beat. Ştii ce i-a spus alaltăieri tatii? „Noi doi nu suntem de acord în privinţa ideilor, dar în privinţa vinului...”

— Celălalt nu numai că se îmbăta, spuse Bube – dar mai era şi scârbos.

— Toţi preoţii sunt scârboşi, spuse Mara convinsă.

— Şi pe deasupra mai era şi fascist.

— Atunci, dacă era fascist, chiar dacă te vede, nu vine la tine, fii sigur.

— Ştii, pe motiv că m-a cunoscut de copil... Uită-te să vezi ce face, spuse el, după o clipă.

— Nu face nimic... Se uită la femei! Şi începu să râdă. — Într-adevăr, vezi fata aceea de la casă? Nu-şi ia o clipă ochii de la ea. Ar trebui să-i fie ruşine: pe lângă toate, mai e şi bătrân.

Când se făcu douăsprezece şi jumătate, Bube spuse:

— Ei bine, acum ne putem duce să mâncăm.

Restaurantul era la un demisol. După ce coborâră primele trepte, Bube se opri: în sala lungă şi strâmtă nu se vedea, ce-i drept, nicio masă liberă.

— Ce facem? spuse el nesigur. Mara era gata să-l dojenească pentru că nu voise să vină mai devreme, când chelnerul îi invită să intre:

— Vă rog, poftiţi

L-au ascultat, şi el i-a condus în sală, printre două rânduri de mese. — Puteţi sta acolo, spuse el, arătându-le o masă cu un singur client: un tânăr în cămaşă, care mânca spaghete.

Tânărul îşi ridică privirea: făcu o figură mirată; se grăbi să înghită: — O, te salut, Bube, spuse el ridicându-se.

— Memmo! exclamă Bube. — Ce faci la Colle?

— Am venit pentru lucru, răspunse tânărul; şi o privi pe Mara.

— Ţi-o prezint pe logodnica mea, spuse Bube.

— Ah!... Încântat de cunoştinţă, domnişoară. Mara nu răspunse nimic.

— Nu voiai să te duci la toaletă? o întrebă Bube. Uşa e acolo.

Toaleta era o cămăruţă în care lumina pătrundea printr-o ferestruică înaltă. Mara închise uşa, dar nu izbuti

să tragă zăvorul. „Şi acum?” Dar simţea prea mare nevoie să facă pipi, aşa că se aşeză, sperând să nu vină nimeni.

După ce ochii ei se obişnuiseră cu semiîntunericul, când să iasă, descoperi şi un mic lavoar. Robinetul era strâns legat cu sfoară; dar tot curgea puţină apă. Deasupra unei etajere de sticlă era un pieptăn căruia îi lipsea o mare parte din dinţi. Mara se privi în oglindă; era într-o stare jalnică, cu câteva smocuri de păr ca ţepii, iar alte smocuri turtite.

— Ce-ai stat atâta? o dojeni Bube.

— A trebuit să mă pieptăn, se justifică ea. Cu ţepii ăştia! şi râse. După primele momente stinghere, prietenul lui Bube n-o mai intimida, deşi se vedea că avea o condiţie socială superioară lor. Era, între altele, şi un tânăr frumos, cu părul, mătăsos şi ondulat, cu figura rotundă şi cam plinuţă, şi cu un trup robust.

— Te-am aşteptat pe tine ca să comand, spuse Bube. — Chelner! chemă el cu un glas autoritar

— Vin imediat, răspunse chelnerul.

— Trebuie să aveţi puţină răbdare, spuse tânărul, zâmbind. — Eu sunt de trei sferturi de oră aici şi abia mi-a servit primul fel…

Bube bătea ritmic cu degetele pe masă, cu un aer absorbit. Se trezi la realitate:

— În sfârşit, chelner, vii sau nu? Altfel plecăm la alt local.

— Nu pot să mă împart în patru, replică chelnerul, care servea la masa alăturată. Totuşi, după scurt timp, veni să ia comanda. — Dumneavoastră, domnule, pentru felul doi ce doriţi să vă pregătesc?

— O friptură, un cotlet, răspunse tânărul.

— Aveţi o listă? întrebă Bube.

— Cine ştie pe unde o fi? răspunse chelnerul, aruncând o privire în jurul lui. Vă spun eu ce mai avem: iofcaua s-a terminat; au rămas spaghete, sau o supă cu tăieţei…

— Tu ce iei?

— Eu, spaghete, răspunse Mara. — Vreau o farfurie atât de mare...

— De două ori spaghete.

— Vin? întrebă chelnerul.

— Vin roşu. Aşteaptă: aveţi apă minerală? Terminându-şi comanda, se adresă prietenului său:

— Şi aşa, Memmo? Ce-mi mai spui? Ce mai e nou la Volterra?

— Aceleaşi lucruri, răspunse Memmo.

— Secretarul sediului e tot Baba? Şi Lidori ce face? Dar Bomboniera? Mara începu să râdă. — De ce râzi? făcu brusc Bube.

— Ce nume caraghioase aveţi la Volterra.

— Nu sunt deloc nume. Sunt porecle, răspunse Bube serios.

— Acum... te întorci definitiv la Volterra? îl întrebă după puţin timp Memmo.

— Hm!... depinde. Încă nu ştiu.

— La San Donato precis că nu te întorci, interveni Mara.

— Şi de ce?

— Fiindcă te-ar băga la puşcărie, şi începu să râdă.

Bube făcu un gest de indiferenţă.

— Am trecut eu prin altele şi mai grele, pe vremea nazifasciştilor... Tu nu face caz de ce spune ea, adăugă el, adresându-se lui Memmo.

Mara simţea în sufletul ei nevoia de a-l mai împunge, dar sosiră spaghetele şi cotletul. Chelnerul nu prea mai avea mulţi clienţi de servit, şi după ce le-a adus parmezanul a înfiripat o discuţie cu ei. Se adresă în primul rând lui Memmo, considerându-l parcă un client mai de vază.

— Nu mai e sos de roşii nici pentru noi, când e târg; unul te cheamă ici, altul colo...

— Mda, mi-amintesc şi sâmbăta trecută...

— Aha, iată, exclamă chelnerul. Mi se părea mie că nu

sunteţi o figură nouă... Şi pe dumneavoastră v-am mai văzut, sau mă înşel?

— Eu am fost ieri, răspunse Bube.

— Într-adevăr, mi se părea mie; se adresă din nou lui Memmo: — Domnul e cumva comis-voiajor?

— Nu, răspunse Memmo.

— Ştiţi, v-am văzut servieta, explică chelnerul. Şi adăugă: — Mai de mult, localul acesta era foarte frecventat de comis-voiajori. Acum, în schimb, trebuie să ne mulţumim cu ce clienţi se întâmplă să vină. Ţărani în cea mai mare parte, spuse el, aplecându-se spre Memmo, de parcă i-ar fi făcut cine ştie ce mărturisire intimă. — Ei sunt acum cei ce manevrează monedele, şi făcu gestul evocator al banilor, frecându-şi degetul mare de arătător. Reveni la poziţia normală: — După asta ce vă mai servesc? îl întrebă pe Bube.

Bube înghiţi iute:

— Ce aveţi? Ceva gata, căci n-am prea mult timp.

— Un cotlet ca şi domnul?

— Doreşti un cotlet? o întrebă Bube pe Mara. — Două cotlete.

— Pot să ştiu de ce eşti grăbit? îl întrebă Mara, după ce chelnerul se retrase. Şi aşa până deseară, tot nu avem autobuz.

— Nu-mi convine să aştept tot acest timp, declară Bube. Acum o luăm pe şoseaua spre Volterra să vedem dacă găsim vreun mijloc de transport.

— Dar eu, în schimb, vreau să rămân la Colle.

Bube se enervă:

— Tu vei face cum spun eu.

— Sărăcuţul de tine!

Bube se înfurie de-a binelea:

— Mulţumeşte-i soartei că ne aflăm într-un local public... Altfel îţi trăgeam o palmă...

— Da, şi eu aş fi stat neclintită s-o primesc, replică Mara şi făcu un gest de batjocură.

— Nu-i deloc rea ideea de a ne duce pe şoseaua spre Volterra, spuse la un moment dat Memmo. Dacă nu altceva, vom găsi măcar un loc să ne putem odihni puţit. Eu sunt în picioare de azi-dimineaţă de la cinci.

Localul se golea. Au mâncat cotletele, apoi Bube, ca să facă pe grozavul, o întrebă dacă vrea brânză.

— Nici pomeneală, sunt ghiftuită, nu mai încape nimic.

— Nici fructe? insistă Bube.

— Fructe am acasă; n-o să vin să mănânc fructe la restaurant!

— Socoteala, chelner! spuse tare Bube. — Aşteaptă! Şi dacă am cere câte o cafea?

Memmo dădu din cap:

— Mai bine luăm cafeaua în altă parte.

Se întoarseră în aceeaşi cafenea. Preotul tot acolo era, cu capul lăsat pe un umăr. Avea gulerul descheiat, şi în pumn strângea o batistă. Tresări o clipă când intrară ei, deschise ochii şi-i închise la loc. Apoi din nou îşi lăsă capul să-i atârne într-o parte.

— Ia te uită, făcu Memmo, preotul Ciolfi!

— Eu l-am mai văzut, îi răspunse Bube. — Pesemne că a sosit cu cursa de Florenţa.

— Hm! bombăni Memmo. — Ar face mai bine dacă s-ar întoarce înapoi la Florenţa. Nu-i o atmosferă prielnică pentru el la Volterra. Au fost bătuţi câţiva, mai zilele trecute. Îi aşteptau la sosirea cursei... Eu nu înţeleg: sunt cu adevărat inconştienţi. Acum, după ce s-a terminat războiul, se întorc la Volterra de parcă n-ar fi fost nimic... — Se mai uită o dată la preot: — Ce-i drept, arată cam prost.

— Slab. De fapt totdeauna a fost slab, observă Bube.

— Dar acum e chiar sleit cu totul. Şi apoi vezi ce palid e la faţă? Cred că-i bolnav.

Au băut cafeaua, după aceea Bube s-a dus să-şi ia înapoi valiza. Dar de la casă o duseseră pesemne într-altă parte; Bube dispăru în spatele unui chelner.

— Şi aşa, vei deveni şi dumneata volterrană, spuse Memmo.

— Eu? Nu, câtuşi de puţin.

— Dar din moment ce eşti logodită cu Bube... Bineînţeles că sunteţi încă prea tineri ca să vă gândiţi la căsătorie. Câţi ani ai? Mă scuzi că...

— Şaisprezece, răspunse Mara.

— Ca să fiu sincer atâta mi se părea şi mie.

„Puteam să-i spun optsprezece”, se gândi Mara necăjită. Nu-i convenea ca tânărul s-o trateze ca pe o fetiţă.

— Dumneata ai mai fost la Volterra?

— Nu, ce-i drept, răspunse Mara promptă. La Volterra se duc numai cei care au rude nebune sau în puşcărie, şi începu să râdă.

Memmo rămase tăcut.

II

DUPĂ CE S-A TREZIT, MAREI I-A trebuit mult timp până să se dezmeticească; poate pentru că visase. Un freamăt continuu străbătea frunzişul înalt al plopilor şi foşnetul acela ar fi putut-o face să creadă că se află în grădina ei de zarzavat, de lângă râu. Bube, care dormise cu capul sprijinit în poala ei, dispăruse.

Se ridică în şezut: Memmo stătea şi el şi o privea. „Se uită la picioarele mele”, se gândi Mara, şi se grăbi să-şi tragă fusta mai jos. Nu din pudoare era îndemnată la acest gest, ci din plăcerea de a-i face în necaz.

Apoi, continuând să fie atentă să nu-şi arate picioarele, se ridică; îşi scutură fusta, luând de pe ea un fir de iarbă care se prinsese.

— Ai dormit? o întrebă Memmo.

— De ce, dumneata, nu?

— Mă enervau furnicile. Râse forţat: — Mi se suiau în sus, pe picior...

Bube răsări din desişul pomilor.

— A trecut vreo maşină? îl întrebă pe Memmo.

— Nici gând. N-a trecut niciun câine măcar. Ai să vezi că până la şapte, aici înţepenim.

— Hai să ne ducem la râu! Cel puţin stăm şi noi mai la soare.

Ascunseră lucrurile într-un desiş şi, trecând pe o cărăruie noroioasă, traversară păduricea de plopi.

Albia râului era largă, dar aproape secată.

— De ce nu ţi-ai pus ceilalţi pantofi? o dojeni Bube. Uită-te în ce hal i-ai murdărit de noroi!

Mara se plesni peste frunte:

— Dar nu-i mai am! Şi începu să râdă. I-am uitat la cafenea.

— Aha? Şi mai şi râzi?

— Şi aşa erau vechi şi rupţi.

— Dar acum ţi-ar fi prins bine.

— Atunci, uite ce fac... Îşi scoase pantofii şi, cu picioarele goale, o porni pe prundul noroit. Era un noroi uscat, totuşi, care nu se prindea de picior. Pe o porţiune, un val de apă şerpuia pe prundiş; Bube se descălţă şi el. Memmo traversă apa, mergând pe tocuri. Şuvoiul de apă propriu-zis nu era mai larg de doi metri: l-au trecut dintr-un salt.

Acum se aflau pe un fel de banc de pietriş, cu bolovani şlefuiţi, şerpuiţi de vinişoare albe.

— Vezi? făcu Bube satisfăcut. Acum putem să facem şi plajă, ca şi când am fi la mare. Şi-şi scoase cămaşa şi maiou!

— Mda, dar eu cum să fac? spuse Mara, râzând. — Doar nu pot să rămân goală. Şi adăugă încet: — Dacă n-ar fi tânărul de colo, aş putea-o face, totuşi.

Bube se uită la ea; păru tulburat; dar îşi reveni imediat.

— Tu te bronzezi pe faţă şi pe braţe: asta ai să faci.

Dar ea insistă:

— De ce l-ai târât şi pe omul ăsta după tine? Dacă nu-l luai, puteam sta în voie.

— Dacă l-am luat cu mine, înseamnă că am motivele mele... Memmo e în Comitetul de Eliberare. Vreau să discut cu el întâmplarea de la San Donato.

— Spune drept: tu te prefaci că e o nimica toată: dar în realitate, în adâncul inimii, ţi-e o teamă cumplită.

— De ce teamă? Nici gând!

— Atunci de ce vrei să discuţi cu el despre cele întâmplate?

— Ei, doar aşa, ca să mă sfătuiesc cu el.

— Ei, bine, vorbeşte cu el şi pe urmă dă-l naibii! Vrei să-ţi spun ceva? Mi-e chiar antipatic.

— Vorbeşte încet! Te-ar putea auzi.

— Cu atât mai bine dacă m-aude.

— Ascultă, Mara... dar ea văzuse un rac cum se mişca de-a curmezişul prundişului:

— Bubino, uită-te! Ia-l mai înainte de a intra în văgăuna lui.

— Şi dacă-l iau ce să fac cu el?

— Spune adevărul: n-ai curaj!

Nu putea suporta nicio aluzie în legătură cu curajul lui.

— Am făcut anumite lucruri, pe care, dacă n-as fi avut curaj... Eu, ca să ştii cum stai, am atâta curaj că pot să mai vând şi altora...

— Şi totuşi ţi-e teamă să iei un rac în mână!

— Nu spune prostii!

— Ei, atunci ia-l!

— Fac ce vreau. Se întoarse ameninţător spre ea: — Ţine bine minte... dintre noi doi, eu sunt cel care comand... iar tu trebuie să asculţi,

Mara îi râse în nas.

— Fii atentă c-o încasezi.

— Dar cui crezi că-i e frică de tine cu braţele astea firave? îl luă Mara peste picior.

Deodată Bube se plesni peste umflătura buzunarului din spate.

— Eu, cu ăsta inspir teamă!

Memmo, fără să fi părut că ar fi urmărit scena, se apropie încet de el:

— Fii atent, că e periculos să umbli cu revolverul la tine. Dacă te prind, sunt în stare să te bage o lună la închisoare. Şi ştii că în primul rând sunt cu ochii pe cei care au fost partizani.

Bube nu-i răspunse. Rămase pe gânduri. După puţin timp, spuse:

— Ascultă, Memmo... La Volterra este acelaşi şef de post?

— Da, răspunse Memmo. Noi l-am reclamat de mai multe ori, dar n-am reuşit să-l alungăm. De ce? Eşti îngrijorat pentru ce-a fost atunci?...

— Nu de asta sunt îngrijorat. Ci pentru ceva ce mi s-a întâmplat la San Donato...

Şi începu să povestească.

Mara se aşezase pe mal cu picioarele în apă. În timp ce Bube povestea, ea îl privea fix pe Memmo ea să vadă cum reacţionează. Când Bube relată răspunsul pe care-l dăduseră preotului: „Dacă pe fasciştii cu steguleţ îi lăsaţi să intre, atunci ne puteţi lăsa şi pe noi cei cu basmaua roşie”, Memmo aprobă:

— I-aţi răspuns după cum se cuvenea.

Dar de îndată ce auzi că fuseseră şi morţi, se schimbă la faţă.

Bube îi povestea cu aceleaşi cuvinte cu care-i povestise şi ei: „Şi când băiatul şefului de post a ajuns în vârful scării, s-a întors, fiindcă nu mai avea scăpare. Aşa că am avut tot timpul să ţintesc şi la prima împuşcătură i-am străpuns capul. Glontele i-a intrat pe aici şi i-a ieşit prin ceafă.”

Memmo rămase tăcut multă vreme. În sfârşit spuse:

— Este o treabă... cam urâtă. Fireşte că totul ar merge bine dacă am comanda noi; dar pacostea e că ei comandă. Englezii şi americanii.

— După părerea ta, ce-ar trebui să fac?

— Cred că cel mai bun lucru ar fi să stai ascuns câtva timp. Acum, la Volterra, vei afla şi ce-ţi vor spune Baba, Lidori... Şi ascultă-mă pe mine: nu povesti nimănui cele întâmplate... Nici măcar alor tăi. În asemenea cazuri cu cât vorbeşti cu mai puţini oameni, cu atât e mai bine. Şi încheie cu o frază care i se păru ciudată Marei: — Şi mai ales, nu spune nimănui că ai vorbit cu mine. Nici lui Baba măcar şi nici lui Lidori.

Memmo se întoarse pe şosea, dar în mijlocul prundului veniseră câţiva oameni să încarce pietriş într-o căruţă. Mara comentă:

— Văd că nu reuşim deloc să rămânem singuri. Îl privi: — De altfel am impresia că tu nici nu doreşti prea mult.

— Ce anume?

— Să rămâi singur cu mine.

Stăteau cu spatele sprijinit de un bolovan mare; ea îşi strecură mâna pe sub braţul lui: — Dacă nu-ţi plac, de ce te-ai logodit cu mine?

— Ce prostii spui? Sigur că-mi placi.

— Atunci priveşte-mă! El o ascultă. — Şi acum sărută-mă.

— Eşti nebună? Sunt oamenii aceia...

— Dar ce, parcă ei stau să se uite la noi? exclamă Mara, pierzându-şi răbdarea. Îşi retrase braţul. — De altfel fă cum crezi; bineînţeles că n-o să stau să mă rog de tine. Se ridică.

— Ba chiar, ştii? Mă duc şi eu pe şosea.

Sări de partea cealaltă a apei şi o porni pe prundiş, Bube se repezi să se ducă după ea, dar trebui să se oprească să-şi pună ciorapii şi pantofii.

— Aşteaptă-mă, îi strigă el, însă ea nici nu se întoarse măcar. Memmo era pe şosea. Mara rămăsese pe pajiştea aflată mai jos de şosea; mai întâi cu frunze, apoi cu o ramură uscată, ea încercă să-şi dea jos noroiul de pe pantofi. Fiind prea proaspăt nu se lua.

Bube o găsi în toiul acestei ocupaţii.

— Uite în ce hal eşti!

— Cred şi eu, cu cât noroi era acolo... Uite ce e, tu ai vrut să mergem la apă!

— N-o păţeai dacă nu-ţi uitai pantofii cei vechi... Acum vei intra în casa mea cu pantofii noroiţi în halul ăsta!

— Şi ce-ţi pasă ţie?

— Nu vreau să le faci o impresie proastă alor mei şi să

cad eu rău.

— Ascultă-mă bine: tu ai avut ideea de a mă duce la Volterra; eu n-aveam nevoie s-o iau din loc. Aşa că nu mă mai bate la cap, fiindcă altfel, te las aici baltă şi mă întorc acasă la mine.

Bube nu mai răspunse în niciun fel. Fumă o ţigare, apoi spuse:

— Să mergem pe şosea. Mai întâi însă, deschise valiza şi puse în ea revolverul.

— Cât e ceasul la tine? îl întrebă pe Memmo.

— Şapte şi zece.

— Cum de nu se vede încă autobuzul? M-am săturat să mai aştept, mai spuse.

— Potoleşte-te, bietul de tine, îl luă peste picior Mara.

— De şase luni n-am mai fost acasă; doresc şi eu să ajung mai repede, nu?

— Iată că vine! spuse Memmo.

Într-adevăr autobuzul se zări venind. Când se apropie se văzu că alături de şofer stăteau şi persoane în picioare.

— Să vedeţi că n-o să găsim scaune libere, bombăni Bube.

Din vina ta, spuse Mara, fiindcă ai insistat să venim aici; dacă ne-am fi suit de la Colle, am fi găsit locuri şi pe scaun.

— Eu speram să ne ia vreo maşină, mai avu timp să spună Bube. Ridică braţul. Dar cursa şi aşa îşi încetinise mersul. Mai înainte de a se opri, o femeie se aplecă cu totul pe fereastră şi începu să strige: — Bube! Bube! Bine că eşti aici! De tine era nevoie! În maşină e părintele Ciolfi!

Mara şi Bube se urcaseră în faţă, unde cele cinci sau şase persoane, în picioare, s-au grăbit să le facă loc să treacă. Bube de-abia aşezase valiza, că o femeie, aceeaşi care-l strigase de la geam, îi luă mâinile spunându-i: — De tine era nevoie, Bube. Acum are cine să-l chelfănească

pe popă! şi se uită în jur satisfăcută. Dar ceilalţi călători n-o priveau evitând să se uite unii la alţii.

— Poţi pleca, spuse taxatorul, şoferului. Cursa o porni din nou. Dumneavoastră luaţi bilete?

— Da, răspunse Bube. — Cât e?

— Două, nouăzeci de lire.

Bube scoase o hârtie de o mie. Taxatorul îi numără restul, când deodată femeia începu să vorbească din nou cu glas tare:

— Acum, de îndată ce ajungem la Volterra vei fi snopit, după cum ţi se cuvine. Are grijă Bube să te chelfănească!

— Liniştiţi-vă! spuse taxatorul în timp ce termina de numărat restul.

Pe neaşteptate, femeia începu să strige:

— Popă scârbos!... Laş ticălos!... Şi parcă întărâtată de propriile-i cuvinte, se ridică, să dea buzna pe culoarul maşinii. Dar taxatorul se grăbi s-o reţină.

— Ticălosule! strigă femeia, ca scoasă din minţi. — Îi ai pe conştiinţă pe toţi morţii aceia... Ţi-au fost tovarăşi, da... Unul din cei ucişi era şi băiatul surorii mele... îl cunoaşteţi cu toţii pe Baldini Silvano, un băiat de nouăsprezece ani... din cauza ta, ticălosule – şi iar încercă să se repeadă pe culoarul maşinii, dar taxatorul o împiedică.

— Să ne înţelegem, doamnă: aici, în maşină nu vreau asemenea poveşti.

— Criminalule! mai strigă o dată femeia.

— Terminaţi, ne-am înţeles? îi spuse taxatorul.

— Ajunge cu ţipetele! Sunteţi rudă cu persoana? îl întrebă el, discret, pe Bube.

— Nu, răspunse Bube.

— Oricum, spuneţi-i şi dumneavoastră să se potolească. Altfel îi spun şoferului să oprească şi o dau jos. Şi fără să se adreseze nimănui în mod special: — După ce veţi coborî, puteţi face ce doriţi; dar aici, în maşină, dacă se întâmplă ceva, sunt şi eu implicat.

— Doamnă vă rog să vă liniştiţi, îi spuse Bube femeii. Ea îl privi şi ochii îi scăpărară; se întoarse să-i strângă mâinile în mâinile ei.

Prin urmare Bube era silit să călătorească într-o poziţie destul de incomodă, aplecat asupra femeii aceleia care nu-i lăsa mâinile şi-l privea fix, cu un aer avid şi rugător. Marei îi venea să râdă. Ar fi avut poftă să-i spună: „Ce cucerire ai făcut, Bubino”. Într-adevăr, femeia era grasă şi nepieptănată, cu obrajii aprinşi şi lucioşi: îţi făcea greaţă numai când o priveai.

În fundul maşinii începuse o discuţie. Mara desluşi glasul lui Memmo:

— Mă rog. E vina dumneavoastră că v-aţi întors.

Acum şi femeia îi spunea ceva încet lui Bube, încet, dar pe un ton tulburat, continuând să-l privească cu ochii sticloşi şi febrili. „Trebuie să fie nebună”, se gândi Mara. Deodată femeia încetă să mai vorbească; şi începu să plângă. Plângea încet, făcând anumite strâmbături de parcă ar fi durut-o ceva.

Bube încerca s-o consoleze:

— Ei, doamnă, toţi am avut suferinţele noastre, pierderile noastre... Fratele logodnicei mele era partizan ca şi mine; l-au omorât nemţii.

Femeia încetă să mai facă toate strâmbăturile acelea; se uită la Mara; îi zâmbi. „Acum îmi ia şi mie mâinile”, se gândi Mara.

Femeia se întoarse spre băiatul care stătea lângă ea.

— Ridică-te, şi las-o pe domnişoara să stea, îi spuse ea.

Şi astfel Mara se văzu aşezată lângă femeia aceea. Ca să nu înceapă o discuţie cu ea, îşi întoarse privirea spre fereastră. Un aer dens şi neguros apăsa asupra câmpiei. Apoi, după dealurile cultivate, urmă pădurea: ajungea până jos, în marginea şoselei, cu desişul închis al tufişurilor izolate. Străjuită în continuare de pomi deşi, şoseaua începu să urce. Maşina mergea nespus de greu. Povârnişul se înălţă, formele scunde ale arborilor defilau

una după alta pe fundalul cerului care mai păstra încă o urmă de lumină.

— Doamne, ce încet mai merge! – spuse femeia cu glas liniştit. Se adresă băiatului: — Ţi-e somn? Ia spune? şi-i dădu o palmă uşoară peste coapsa goală.

— Să-l las să se aşeze din nou pe locul lui, propuse Mara.

— Ba nu, de ce, se poate? Oricum, mai avem puţin până ajungem.

Urcuşul se terminase: pe stânga apărură miriade de lumini. Maşina se porni cu toată viteza la vale, şi luminile începură să danseze în ferestre.

— E Volterra? întrebă Mara arătând luminile.

— Da, Volterra e... Cine ştie dacă ne-o aştepta sora mea... mai adăugă femeia, vorbind parcă în sinea ei. — Fiindcă nici el nu-i copilul meu; eu n-am copii, dar pe el şi pe cel mai mare, Silvano, i-am iubit, ca şi când ar fi fost copiii mei... glasul i se înecă uşor. — Ca şi când ar fi fost copiii mei; şi pe Silvano mi l-au omorât!

Brusc, începu din nou să vorbească tare:

— Îşi va da seama preotul ce primire îi va face Volterra! Se întoarse cu privirea înapoi: — Ce credeai? Că acolo, sus, comandă tot ticăloşii aceia de tovarăşi ai tăi? Acum, pentru Dumnezeu, comandă poporul...

— Eu n-am făcut rău nimănui – se auzi un glas în tăcerea generală.

— Aha, n-ai făcut rău nimănui? Toţi spun la fel ca el, eu n-am făcut rău nimănui! Să crezi că răul ni l-am făcut noi singuri! Pe băieţii aceia – urlă ea – cine i-a ucis pe băieţii aceia? Acum să răspunzi, asasinule!

— Nu sunt asasin, ţipă preotul. — Eu... dar acolo în fundul maşinii se produsese o agitaţie de nu se mai putea desluşi glasul preotului.

— Nu mergeai oare la braţ cu cel ce ne-au omorât băieţii? Şi pe băiatul surorii mele, hohoti ea; sora mea e acum o nenorocită din cauza voastră, din cauza ta, popă

scârbos ce eşti! Mara se uita uluită la femeia care-şi acoperise faţa cu mâinile, tremurând toată, în hohote de plâns.

— Copilul surorii mele! gemea ea. Avea nouăsprezece ani... avea...

— Bube, vino aici o clipă! Era glasul lui Memmo.

— Ai grijă de ea, îi spuse Bube Marei.

Femeia încetase să mai hohotească, dar stătea tot cu capul plecat şi cu faţa ascunsă. Mara îi puse o mână pe umeri. Nu din politeţe, ci pentru că dintr-o dată i se făcuse milă de pieptul acela mare, înclinat în faţă, de capul ei plecat şi ascuns în mâini. Simţindu-se atinsă, femeia avu o tresărire, dar rămase mai departe în aceeaşi poziţie. Atunci Mara îi spuse:

— Trebuie să vă faceţi curaj. Femeia îşi ridică încet capul, se întoarse spre ea; faţa i se întinse într-un zâmbet. Dar poate că îşi aminti că şi Marei îi omorâseră un frate.

— Biata de tine. Sărmana ta familie! Oameni buni, când se întâmplă o nenorocire ca asta într-o familie... când moare un băiat tânăr...

Avea faţa roşie, scăldată în lacrimi, cu o şuviţă de păr lipită de obraz. Dar toate astea nu mai însemnau nimic pentru Mara, dimpotrivă simţi parcă nevoia de a o îmbrăţişa, de a o mângâia.

— Hai, ştergeţi-vă ochii, îi spuse ea cu blândeţe; şi femeia o ascultă, continuând s-o privească şi să-i zâmbească.

Deodată Mara se simţi năpădită de o lumină violentă. Se uită afară: era un felinar; trecură apoi pe lângă un altul, fixat într-un zid; apoi autobuzul o luă pe o şosea, străjuită de un şir de căsuţe alăturate, cu ferestre mici, şi ghivece cu flori la ferestre.

— San Lazzaro, se auzi glasul încasatorului, cine coboară la San Lazzaro? Trei, patru persoane se pregătiseră să coboare.

Bube se întorsese; îi spuse:

— Şi noi ar trebui să coborâm aici.

— Atunci de ce nu coborâm?

— Fiindcă am de încheiat mai întâi o socoteală.

În spatele lui apăruse Memmo:

— Trebuie să-l ducem pe preot la închisoare. Vorbind, se adresă şi femeii: — Ne luăm noi sarcina, eu şi cu Bube. Fiindcă e mai bine să evităm un incident... Aici tot englezii şi americanii comandă şi nu trebuie să le dăm motiv să intervină. Aţi înţeles, doamnă? Noi vă înţelegem nespusa durere, şi resentimentul dumneavoastră, pe bună dreptate; dar repet, CLN[2]-ul vrea să evite incidentele ca să împiedice intervenţia guvernului militar aliat.

Femeia îl privea cu o figură inexpresivă. Probabil că nu înţelesese nimic din ceea ce-i spusese Memmo.

Autobuzul se oprise; călătorii coborâseră; portiera fusese închisă. Dar imediat cineva de afară o redeschise cu violenţă; un tânăr palid şi slab, aproape un copil, sări pe scară. Prompt, Bube se năpusti asupra lui:

— Tu ce vrei? Coboară!

— Vreau să văd cine e.

— Coboară, îţi spun!

Dar tânărul îl şi văzuse pe cel pe care ţinea să-l vadă; fiindcă se întoarse cu spatele ca să-i anunţe pe ceilalţi, triumfător:

— Ei, băieţi, înăuntru e preotul Ciolfi!

Bube profită de faptul că era întors spre ceilalţi ca să-i dea un brânci; tânărul îşi pierdu echilibrul şi ca să nu cadă pe spate, fu silit să sară jos de pe scară. Bube se aplecă să poată trage mânerul portierei spre el, dar ceilalţi îl împiedicară. Mara, care se ridicase în picioare ca să vadă mai bine, zări patru, cinci tineri pe şosea.

— Lasă-ne să ne suim în maşină.

— Nu, lasă-l pe preot să coboare, spuse un altul, şi toţi

[2] CLN (*Centro Liberazione Nazionale*) – Centrul de Eliberare Naţională.

râseră.

— Oo! dar e Bube!

— Sunt Bube, da; şi voi nu vă amestecaţi în treburi care nu vă privesc. Mă oblig eu să rezolv problema cu preotul. Ceilalţi au dat drumul la portieră şi Bube a închis-o cu putere. Autobuzul a plecat mai departe.

— Atunci ne-am înţeles, îi spuse Bube Marei; eu trebuie să mă ocup de preot; tu coborî şi mă aştepţi.

— Şi valiza? făcu Mara contrariată.

— De valiză trebuie să te ocupi tu. Şi o lua spre fundul maşinii.

Autobuzul trecu pe sub un arc.

— Iată-ne la Volterra, exclamă femeia. Îi îmbrăcă băiatului un pulover; apoi îşi puse o basma pe cap, înnodându-şi-o pe sub bărbie.

— Pune-ţi şi dumneata ceva pe cap, domnişoară; la Volterra e răcoare pe seară. Apoi o salută şi-i mulţumi că-i ţinuse de urât.

Se aşezară unul după altul, ca să coboare; în faţă, băiatul, apoi femeia şi Mara. În spatele ei, un bărbat îi spuse: — Coborâţi, domnişoară, am eu grijă de valiză.

Se opriră într-o piaţă cu pomi. O mulţime de oameni aştepta sosirea cursei. Femeia, înainte de a coborî, se întoarse să-i mai spună o dată:

— La revedere, domnişoară!

Mara coborî imediat, apoi, veni rândul omului cu valiza.

— V-o pun aici, deoparte, în caz că se întâmplă ceva...

— Mulţumesc foarte mult, răspunse Mara.

Cei care stătuseră în faţă coborâseră; în spate, în schimb, încă mai era lume; coborî Memmo. Coborî Bube; când, în cele din urmă, apăru şi preotul, izbucni o explozie de fluierături.

Deodată se auzi un hohot de râs. Marei îi veni poftă să alerge să vadă ce se întâmplă, dar autobuzul tocmai dădea înapoi, ca să intre în garaj, aşa că se văzu silită să-şi ia iute valiza.

După ce maşina dispăru, văzu că rămăsese doar puţină lume. Doi tineri se întorceau înapoi, strâmbându-se de râs; Mara, nemairezistând curiozităţii, îi opri:

— Dar ce s-a întâmplat? De ce râdeţi?

— Din cauza pălăriei, răspunse unul. Se adresă celui de lângă el: — Şi când te gândeşti că nu se simţea nicio adiere de vânt... Începu din nou să râdă. Cum a pornit-o preotul la drum, o suflare de vânt şi hop! i-a zburat pălăria...

— Eu i-am dat una cu piciorul atât de tare, de cred că i-am făcut-o zob. Spuse celălalt.

— Dar eu? A căzut chiar la picioarele mele şi poc! i-am dat cu sete un şut de nu s-a mai văzut...

— Şi pe urmă i-aţi mai dat-o înapoi? întrebă Mara.

— Ce s-o mai dai, că a nimerit în fundul gropii de gunoaie.

Acum, după ce se mai potoliseră, îi dădură mai multă atenţie fetei.

— Dar dumneata nu eşti din Volterra, domnişoară? o întrebă cel care vorbise primul.

— Nu, răspunse Mara.

— Aştepţi pe cineva?

— Pe logodnicul meu.

— Trebuia să vină să te ia de la autogară?

— Nu, era în maşină cu mine. Dar voi îl cunoaşteţi de altfel: Bube.

— Bube? făcu tânărul uluit. Bineînţeles că-l cunoaştem; Bube e prietenul nostru. Dar nu ştiam că s-a logodit. Tu ştiai?

— Nu, răspunse celălalt. Nu l-am văzut de mult. Dumneata stai într-un sat din apropierea Florenţei... Nu-i aşa?

— Da, răspunse Mara, la San Donato.

— Şi eşti din San Donato? o întrebă primul tânăr.

— Nu, răspunse Mara.

— Atunci de unde eşti?

— Din Monteguidi... lângă Colle.

— Aha! Spune-mi, domnişoară... Toate fetele sunt ca dumneata în Monteguidi?

— Ce vrei să spui?

— Drăguţe ca dumneata?

Mara dădu din umeri, dar în sufletul ei era încântată de compliment.

— Atunci mă duc şi eu la Monteguidi să-mi caut o logodnică, spuse tânărul. Şi insistând în gluma lui: — Din întâmplare, n-ai vreo soră?... Sau vreo verişoară?

Mara începu să râdă.

— Am o verişoară, dar e urâtă ca păcatul.

— O prietenă, atunci... Dacă-mi dai numele şi adresa...

— Gata, să terminăm. Spune-mi mai degrabă: închisoarea e departe?

— Nu. E chiar aici deasupra.

— Şi atunci cum de întârzie atâta Bube?

— Iată-l şi pe Bube! exclamă celălalt.

Într-adevăr el era; palid, cu sufletul la gură, de parca ar fi alergat în cursă. Cei doi îl salutară călduros, strângându-i mâna şi bătându-l pe umeri. Bube însă nu spuse mai mult de: Vă salut! şi imediat se adresă Marei: — Să mergem!

Luă valiza şi o luă şi pe ea de cot. Dar mai mult o împingea, decât o ţinea de braţ.

— Pot să ştiu de ce te grăbeşti? îl întreba Mara, încercând să-şi desprindă braţul. Pe lângă toate celelalte, mergând repede pe pietrişul din parc, risca să-şi scrântească piciorul.

Deodată Bube o lăsă; şi întorcându-se spre cei doi:

— Preotul şi-a primit lecţia după cum a meritat. Şi ridică pumnul, arătându-le nodurile degetelor jupuite şi însângerate.

Dincolo, în cameră, stinseseră lumina şi nu se mai auzea niciun zgomot. Ea se şi dezbrăcase, îşi scosese

bluza, fusta şi chiloţii; îşi descheiase chiar şi sutienul; totuşi întârzia să se culce. Se gândea la discuţia aprigă avută cu Bube, care pretindea ca ea să se culce cu mama şi sora lui. „N-avea decât să doarmă el cu femeile din casa lui.” Patul era de un loc şi jumătate, aşa că vezi ce plăcere să dormi în trei! Iar feţele de pernă aveau câte o pată închisă la mijloc; cine ştie de când nu mai fuseseră înfăţate pernele! Dar în primul rând ea avea o repulsie faţă de familia lui. Mama lui Bube era cheală şi fără dinţi, iar sora lui, păroasă şi plină de negi.

Ce familie! Şi ce casă! Doar două camere, dintr-una într-alta; bucătăria şi camera. Closetul era pe scări: o chichineaţă rău mirositoare de care se servea şi familia care locuia deasupra lor. În bucătărie, ca şi în cameră, dalele de pe podea erau pe jumătate rupte, pereţii murdari şi pătaţi de igrasie, tavanele cojite. Spre marea ei satisfacţie, Mara se gândea că faţă de casa asta, a ei părea un adevărat palat.

Pe Mara o obişnuise mama ei cu curăţenia şi cu ordinea, şi de aceea observase imediat şi murdăria şi dezordinea care domneau în casa lui Bube. De altfel i-a şi spus-o, într-un moment când femeile nu auzeau:

— Locuieşti într-un adevărat bordei! Fireşte că Bube s-a simţit jignit.

Fac parte dintr-o familie săracă; dar nu mi-e ruşine deloc de asta... Ba chiar sunt mândru, dacă vrei să ştii.

Dar ce legătură avea sărăcia cu mizeria care domnea acolo?! Ce să mai vorbim, era o murdărie de nedescris! În cameră mirosea a pipi, şi în bucătărie, era o duhoare de zoaie de vase, respingătoare.

Asta nu i-o spusese, dar când Bube i-a pretins să se ducă să doarmă în odaie s-a revoltat; puţin îi păsa ei dacă o auzeau mama şi sora lui.

— Eu sunt obişnuită să dorm singură, şi mai ales cu persoane străine alături de mine n-aş reuşi să închid o clipă ochii.

Iar el, jignit:

— Dar nu sunt persoane străine: sunt mama şi sora mea. — Şi ce înseamnă asta pentru mine? Din moment ce acum o oră nici nu le cunoşteam măcar! Bube ridicase glasul: (probabil că în prezenţa mamei şi a surorii lui voia să se vadă că el era cel ce comanda), dar ea îi ţinuse piept cu curaj: — În sfârşit, ori mă laşi să dorm singură în bucătărie, ori o şterg de aici şi mă duc la hotel. — Să faci ce-ţi spun eu! — Nu, dragul meu. — Mara fii atentă c-o încasezi! — Dar cine crezi că eşti tu? Fiindcă ai bătut un preot, ai vrea acum să mă baţi şi pe mine? Frumoasă dovadă de forţă să baţi un bătrân, mai adăugase ea cu dispreţ. Şi v-aţi mai adunat şi vreo cincizeci în jurul lui. — Nici pomeneală! Ceilalţi stăteau să privească, l-am bătut singur. — Dar cum au sosit carabinierii aţi luat-o cu toţii la goană! Tu în primul rând. — Nici pomeneală! — Dar chiar tu ai spus-o! Nu-i aşa? se adresase ea surorii lui. Fata rămase tăcută, pesemne că era o idioată, fiindcă toată seara n-a deschis o dată gura, decât ca să spună câte o prostie. — În sfârşit eu sunt bărbatul... şi tu trebuie să mă asculţi, încheie Bube. Ea începuse să râdă: — Şi eu sunt femeia... şi de aceea vreau să am ultimul cuvânt! Şi apoi nu eşti câtuşi de puţin amabil, iartă-mă: eu ţi-am cedat patul meu când ai venit acasă la mine; tu de ce nu vrei să-mi răspunzi cu aceeaşi gentileţe? — Eu ţi-am propus asta ca să stai mai comod, mormăise Bube; şi începuse să fumeze, întunecat la faţă, dar gata să cedeze, resemnat.

După puţin timp de la această discuţie, mama lui se dusese să se culce; şi sora lui nu întârziase s-o urmeze.

— Bubino, te rog, nu te duci şi tu dincolo? Fiindcă mi-e somn şi vreau să mă culc. — N-ai decât să te culci! — Dar trebuie să mă dezbrac, nu? Doar n-o să mă dezbrac în faţa ta? — Bine, mă duc. În pragul uşii se întoarse: — Şi asta fiindcă n-am vrut să-ţi fac o scenă în faţa mamei şi a surorii mele... căci altfel m-ai fi ascultat tu şi încă iute.

Bietul Bubino! Totdeauna voia să lase să se înţeleagă că ceda spontan. Dar acum ea îl descoperise ce fel de tip era. N-o speria cu ameninţările lui.

Îşi luă de pe jos sutienul care-i căzuse şi-l atârnă de scaunul pe care-şi pusese toate lucrurile. Traversă odaia, în picioarele goale; întoarse întrerupătorul; pipăind, îşi regăsi patul de campanie. Se strecură sub cearceaf. Dar nu era chiar întuneric: lumina de afară pătrundea prin fereastra care nu avea obloane, conturându-se pe tavan în două romburi abia schiţate. Mai bine aşa: fiindcă ar fi rămas într-o beznă totală în casa aceea necunoscută, şi ar fi încercat o senzaţie neplăcută...

Fireşte că nu avea să rămână mult timp acolo. „Rămân aici până luni, apoi îi cer bani pentru cursă şi mă întorc acasă.” A doua zi era duminică, prăvăliile închise, şi ea se gândea de fapt să-i mai ceară şi alt cadou lui Bube. Un sutien, de exemplu. Ei, da, un sutien era o nimica toată. Bube ar fi putut foarte bine să-i mai facă un cadou frumos, cum i-a făcut, cumpărându-i pantofii. O geantă, poate... Iată un alt lucru pe care nu l-a avut niciodată; şi nu numai asta; dar nici Liliana nu avea geantă. „Va crăpa de furie, dacă mă va vedea venind cu o geantă.” Desigur că o geantă costă scump, dar şi aşa, Bube era doldora de bani, şi apoi trebuia să recunoaştem, nu era deloc avar. Ba chiar îşi dădea aere de domn generos. Mara se gândi că făcea pe mărinimosul, tocmai pentru că fusese întotdeauna foarte sărac. La fel se întâmplase cu cineva din satul lor; un nenorocit, care, ce să mai vorbim, nici casă n-avea, dormea într-un staul; după sosirea americanilor începuse să vândă diverse lucruri la negru, câştigând ceva bani, şi acum, cheltuia, risipind în dreapta şi în stânga, invitându-i pe toţi să bea pe socoteala lui de parcă ar fi fost un nabab. Şi mai fusese şi un alt caz, când era ea mică: un oarecare primise o moştenire şi o risipise în cel mai scurt timp. Printre altele, îşi cumpărase şi un aparat de fotografiat cu care le făcea tuturor poze; când

nu fotografia persoane, fotografia câini, porci, măgari... El îi făcuse şi fotografia pe care Sante o luase cu sine în munţi... Şi în legătură cu poza aceea, născocise ea o întreagă poveste verişoarei ei.

Totuşi, ce ciudat... Ea îi spusese o minciună şi curând după aceea minciuna se adeverise. Fiindcă într-adevăr, Bube se îndrăgostise de ea şi ajunsese să se logodească.

Ce cald era! Îi veni chiar ideea să-şi scoată combinezonul şi maioul şi să rămână goală. Dacă ar fi fost în patul ei ar fi făcut-o. Dar, acolo, deşi aşternutul era curat, numai la gândul că-l atinsese sora lui Bube...

Se tot învârtea în pat fără să izbutească să-şi găsească o poziţie bună de dormit. Salteaua de paie era tare, cu unele ghemotoace ici, colo... Poate că nu-i priise cina, mâncase cam îngreţoşată, mai ales după ce găsise şi un fir de păr în supă! Sora lui Bube avea câteva fire de păr lung crescute anapoda: unul îi ieşea dintr-un neg mare de deasupra buzei, şi când respira i se mişca în sus şi în jos...

De fapt însă, nu reuşea să doarmă fiindcă se simţea stingheră şi neliniştită. Încercă să se cufunde în gânduri plăcute. Se gândi la propriul ei trup. Adineauri, rămânând în combinezon, îşi scosese sânii afară, privindu-i îndelung. Fără îndoială, că erau graţioşi, mici, dar cărnoşi, trandafirii, cu puţin pufuleţ numai în jurul sfârcurilor. În schimb Liliana îi avea închişi la culoare, pătaţi şi cu perişori negri...

Îi veni în minte maică-sa pe vremea când îl alăpta pe Vinicio. Ea era o fetiţă de şase, şapte anişori şi de pe atunci era foarte curioasă să vadă asemenea lucruri. Dar într-o zi când mama ei şi-a dat seama că era spionată i-a tras o palmă. Fiindcă mama era geloasă pe propria-i intimitate şi nu voia ca Mara s-o vadă dezbrăcată... Tatăl ei, în schimb, nu ţinea la aşa ceva, ba chiar umbla prin casă în indispensabili... Încă un motiv de ceartă între părinţii ei.

Mama însă avea dreptate. Unde se ajunge într-o familie

dacă părinţii şi copiii umblă dezbrăcaţi unii în faţa altora... şi dacă mai şi dorm în acelaşi pat...? Chiar şi faptul că Bube dormea cu mama şi cu sora lui era ceva ce nu-i plăcea deloc. Oare nu avea şi el un prieten unde să se ducă să doarmă?

Îşi alungă însă gândul de la aceste lucruri. Se gândi la pantofii dăruiţi de Bube; la geanta pe care avea să i-o dăruiască... îi reveni în minte ceea ce-i spusese Mauro, când o văzuse atât de elegantă: „I-aş face şi eu cadouri logodnicei mele, dar aş vrea ceva în schimb...” Râse ironic. Nu era în primejdie ca Bube să-i ceară ceva în schimb. Rămăseseră singuri destul de mult timp, acolo sus, pe insuliţa aceea, în mijlocul râului; şi el nu încercase nici măcar s-o mângâie sau s-o sărute. Liliana ar putea spune orice despre el, dar că nu-i un tânăr serios, nu. Şi totuşi, faptul că era un băiat atât de serios n-o liniştea; dimpotrivă, cine ştie de ce, dar parcă îi dădea o şi mai mare nelinişte...

„Nu, eu nu mai sunt în stare să continui tot aşa. Mâine i-o spun. Îi spun: «Uite, m-am gândit bine şi m-am hotărât să rupem logodna». Îi cer înapoi fotografia şi scrisorile, şi mă întorc chiar mâine acasă. Cât despre geantă, mă lipsesc. Pantofii, bineînţeles, îi păstrez; de altfel pe ceilalţi i-am şi pierdut.”

Nici nu luase bine această hotărâre şi parcă se şi simţi mai uşurată; combinezonul, cearşaful, parcă n-o mai sâcâiau; câteva clipe mai târziu, adormi...

— Bube! Trezeşte-te, Bube!

Mara privea licărirea de lumină din tavan. Nu pricepea nimic, nu putea reveni uşor la realitate... Dar deodată simţi că îngheaţă de spaimă.

Uşa scârţâi; se deschise încet; o dâră de lumină se furişă pe podea.

— Trezeşte-te, Bube! repetă glasul.

— Cine e? strigă Mara, sărind din pat. Era îngrozită la

gândul că vreun nebun scăpase din balamuc.

În loc să răspundă, intrusul întoarse întrerupătorul.

— Ah! exclamă el.

— Credeam că aici doarme Bube!

— Dar dumneata cine eşti, mă rog?

— Eu sunt Lidori, un prieten de-al lui Bube.

Mara îşi aminti că-i auzise pe Bube şi pe Memmo rostind acest nume.

— Aha, am înţeles, spuse ea. Dar ce spaimă am tras din cauza dumitale. Râse uşurată.

Zâmbi şi tânărul.

— Înţeleg că nu-i o oră potrivită să vii în casele oamenilor. Dar trebuie să vorbesc imediat cu Bube. Unde e? Acolo? întrebă el arătând spre camera alăturată.

— Da, dar acum doarme.

— Sunt nevoit să-l scol. Mai bine să-l trezesc eu, decât carabinierii, nu crezi şi dumneata? Mara îl văzu cum deschide uşa şi se strecoară înăuntru. Probabil că înaintea lui Bube, se trezise sora lui, deoarece gemu uşor de frică. Apoi îi auzi vorbind; dar nu reuşea să înţeleagă niciun cu vânt.

După câteva minute, Lidori se reîntoarse în bucătărie. Scoase cutia cu tutun şi foiţe şi, cu calm, începu să-şi răsucească o ţigară. Era înalt, slab, robust, cu un nas mare, acvilin; vinişoare subţiri i se vedeau ramificate pe pometii obrajilor şi pe nări.

— Ce s-a întâmplat? îl întrebă Mara.

— S-a întâmplat că îl caută carabinierii; şi de aceea trebuie s-o şteargă de aici şi cât mai repede.

— Pentru ce-a făcut cu preotul?

— Pentru ce-a făcut la San Donato.

Bube intră îmbrăcat:

— Ea e Mara, logodnica mea.

— Da, mi-am dat seama, răspunse Lidori: Prin urmare – n-am vrut să spun în prezenţa celor de dincolo – afacerea e serioasă; tu le-ai vorbit, nu? Bube făcu semn că nu.

Bravo, e mai bine să nu ştie nimic. Dar cum de n-ai venit imediat la noi de îndată ce ai sosit în Volterra?!

— Mă gândeam să vă istorisesc totul mâine dimineaţă.

— Mâine dimineaţă ar fi fost prea târziu. Dacă au fost anunţaţi carabinierii din Colle, înseamnă că au primit comunicarea şi cei de aici. Un lucru nu pot să pricep: dacă se aflau şi ei acolo, la plecarea cursei, cum de nu te-au înhăţat?

— Cum, carabinierii se aflau chiar acolo, în staţie?

— Cel puţin aşa ne-au telefonat ai noştri din Colle.

Bube se uită la Mara:

— Atunci a fost un noroc c-am plecat... Se întrerupse, fiindcă intrase şi sora lui în cameră, îmbrăcată şi ea, dar în picioarele goale.

— Lidori, ce s-a întâmplat?

— Nimic, Elvira, nimic. Doar că Bube trebuie să se ascundă.

— De ce?

— Mă rog... tu ştii că şeful jandarmeriei are ce are cu el. Şi cum am mai auzit eu şi altele... Oricum, în caz că vor veni e mai bine să nu-l găsească.

— Poate că e din cauza răfuielii cu preotul, sugeră Bube.

— Dar cum aşa? Carabinierii încep acum să-i aresteze pe cei ce-i bat pe fascişti? Atunci ar trebui să ne aresteze pe toţi; alaltăieri, când a fost bătut Amilcare, era piaţa plină de lume... Eram şi eu acolo – adăugă cu satisfacţie.

— Să mergem! spuse Lidori; n-avem deloc timp de pierdut.

— Şi unde vrei să mă duci? întrebă Bube.

— Ne-am gândit împreună cu Baba că cel mai bun loc este cabana aceea unde aţi stat ascunşi mai înainte de a vă fi dus la partizani.

Bube îşi scoase o ţigară, pe care şi-o aprinse de la Lidori; trase din ea de trei, patru ori la rând; deodată spuse:

— Eu rămân aici.

— Ai înnebunit? Ştii sau nu, că te paşte un mandat de arestare?

— Nu vreau să se răzbune iar pe mama şi pe sora mea. Nu vreau să se mai întâmple ca ultima oară, când le-au dus pe amândouă la închisoare fiindcă n-au dat de mine.

— Din punctul ăsta de vedere, fii liniştit; nu mai suntem pe vremea colaboraţioniştilor fascişti. În caz că va fi nevoie, avem noi grijă, dacă ar avea cumva intenţia să comită vreo samavolnicie...

— Ştii ce-ţi spun? făcu Bube, ducând mâna la buzunarul de la spate unde ţinea revolverul. Eu îi aştept acasă; şi de cum vor cuteza să suie scara...

— Ba nu, ai să vii cu mine, şi încă imediat. Este ordinul Partidului.

Bube şovăi o clipă, apoi spuse:

— Bine, dacă-i ordinul Partidului, atunci nu mai discut... Dar nu că mi-ar fi teamă de carabinieri... Nici de nemţi nu mi-era teamă, darmite de ăştia...

Ajutat de sora lui, începu să-şi pună lucrurile în raniţă.

Deodată Mara se gândi că avea să rămână singură; spuse:

— Bube, eu mâine dimineaţă mă întorc acasă. Dă-mi bani de drum.

— Mâine e duminică, nu circulă cursa... Vei pleca luni.

— Cum? Gândul de a mai petrece încă o zi şi o noapte în casa aceea, cu cele două femei, era prea mult...

— Atunci vin cu tine. Cuvintele îi ieşiseră din gură aproape fără să vrea; dar în clipa următoare se hotărî să-şi impună voinţa.

— Eşti nebună? Este vorba de o colibă de ţară, nu-i nicidecum un loc pentru tine.

— Şi totuşi eu vin.

— Da, şi cum o să umbli cu pantofii ăştia?

Interveni Lidori:

— Bineînţeles că dacă nu i-ar fi greu să umble cu

asemenea pantofi... Nu s-a gândit rău domnişoara. E mai bine să n-o găsească aici carabinierii.

— Nu trebuie să aveţi grija pantofilor; dacă e nevoie, merg şi desculţă. Hai, ieşiţi, că vreau să mă îmbrac.

Bube intră din nou în odaia de alături; Lidori coborî să arunce o ocheadă jos, în stradă. Ce-i drept, Mara ar fi vrut să iasă şi sora lui Bube din cameră, dar ea înlemnise acolo, cu aceeaşi figură prostită, aşa că vrând-nevrând se îmbrăcă în faţa ei. Bocceluţa cu lucrurile ei era pe dulap; o desfăcuse ca să-şi ia o batistă; o legă din nou şi o înghesui în raniţa lui.

Îşi luară, în grabă, rămas bun. Bube o sărută pe sora lui pe obraji.

— Nu-ţi face griji pentru mine; mai degrabă ai grijă de mama.

— Dacă vin carabinierii, le spui că Bube a plecat clin nou – o sfătui Lidori – şi că nu ştii unde s-a dus.

Se opriră pe ultima treaptă; Lidori scrută drumul, se uită la ceas:

— E unu, spuse el; la două, ar trebui să fim la colibă.

III

FERESTRUICA SE DESCHISESE ÎN timpul nopţii şi o pânză destrămată de păianjen se mişca în suflarea aerului proaspăt al dimineţii. Mara încercă să tragă spre ea pătura, apoi se întoarse pe partea cealaltă; văzu spinarea lui Lidori. Îi reveni clar în minte scena din timpul nopţii: Buba se grăbi să spună că el putea dormi foarte bine pe jos; atunci ea şi cu Lidori se aşezaseră pe pat.

Poate pentru un minut, Mara rămase fixată la gândul că se afla acolo, în coliba aceea, în tovărăşia lui Bube şi a unui străin; ba chiar tocmai străinul era cel ce dormea lângă ea, în pat. „Dacă ar şti ele!” şi se gândi la mama ei, la mama Lilianei, la Liliana; dar somnul o cuprindea şi o atrăgea în profunzimea lui.

Când se trezi din nou, pânza de păianjen flutura într-o rază de soare, şi acolo, în colibă, totul era clar şi foarte vizibil. Tavanul crăpat îi părea o ameninţare iminentă; pereţii nu aveau tencuială pe ei, abia o aruncătură de var uscat pe la rosturi.

— Bube. Eşti treaz?

— Da, răspunse glasul lui Bube.

— Şi Lidori unde e?

— L-am auzit când a plecat. Se ridică, fără să se uite spre pat. — Ai! făcu el, mă dor toate oasele. – Bube dormise pe două baloturi întinse pe jos şi cu raniţa în chip de pernă.

— Din vina ta, de ce n-ai venit să dormi tu în pat?

— N-ar fi fost bine, răspunse Bube, continuând să nu se uite la ea.

— Atunci n-a fost bine nici că am dormit cu Lidori.

— Ce are a face? Lidori nu înseamnă nimic pentru tine; şi apoi e bătrân.

— Nu-i chiar atât de bătrân. De fapt e încă un om tânăr. Bube îşi aprinse o ţigară şi stătea în uşă. Desculţă cum era, Mara se apropie de el şi-i puse o mână pe umăr:

— Niciun sărut, măcar? Bube se uită la ea. — În fiecare dimineaţă, când te trezeşti, trebuie să mă săruţi.

Bube se aplecă s-o sărute, dar nici de astă dată Mara n-a avut timp să-i simtă căldura buzelor, fiindcă el se şi retrăsese.

— De ce stai desculţă? Nu-i bine, poţi răci.

— Oo,... Sunt obişnuită să umblu desculţă. Vara, stau totdeauna desculţă. Sunt o ţărancă; cu cine crezi că te-ai logodit? El făcu un gest de protest, dar ea insistă: — M-am dus la câmp încă de mică. Şi-mi place mai mult să fiu ţărancă decât slugă. Într-un an m-au trimis ca slujnică la o familie din Colle; dar am stat puţin acolo. Nu-mi place să mi se comande, încheie ea zâmbind.

— Oo...! Uite-l pe Lidori, spuse Bube, cu o intonaţie de uşurare, de parcă s-ar fi simţit stingher, singur cu ea.

Mara, înciudată, intră înăuntru. Deschise raniţa şi-şi trase lucrurile ei afară.

— Ura! spuse Lidori intrând. — V-am adus mâncarea de dimineaţă; şi puse pe pat o pâine întreagă şi un pachet care se desfăcu lăsând să se vadă câteva felii groase de şuncă şi două ouă. — Hai, serviţi-vă! în timp ce tăia pâinea, continua să vorbească: — Mă doare capul... Azi-noapte n-am închis ochii.

— Mincinosule! spuse Mara. — Sforăiai de toată frumuseţea. Seara trecută, la un moment dat, Lidori începuse s-o tutuiască şi ea, fireşte, făcuse la fel.

— Eu, să sforăi? Poate ai visat!?

— M-ai şi trezit, de tare ce sforăiai.

— Tu m-ai trezit de cât dădeai din picioare. Vai de cel ce te va lua de nevastă! mai adăugă el şi-i făcu cu ochiul lui Bube. — Ei, acum trebuie să vă las, copii! Brusc redevenise serios: — Trebuie să mă duc să văd ce întorsătură iau lucrurile.

— Treci pe la mine pe-acasă, te rog.

— Fii liniştit. Iar tu să nu cumva să apari în lume. Îşi puse haina pe umeri şi ieşi. — La amiază, sau cel mai târziu la unu, sper să fiu înapoi. După câţiva paşi se întoarse, şi pe chipul lui reapăruse acelaşi aer vesel: — Şi... să fiţi copii cuminţi, ne-am înţeles?

L-au privit cum coboară dealul. De jos, le-a mai făcut un gest de salut cu braţul.

— E un adevărat prieten, Lidori, spuse Bube.

— E simpatic, admise Mara.

Au mâncat, aşezaţi pe scară, în faţa uşii. Vântul sufla uşor pe podiş, aplecând grâul scurt şi rar. Dincolo de şosea, era un teren nivelat, împărţit în mai multe brazde dreptunghiulare care se succedau la intervale egale; şi în dreptunghiurile acelea, ochiul expert al Marei desluşi imediat diferitele culturi: aici lucernă, acolo dovleci, sau napi, sau fasole, sau roşii. Apoi apa, ascunsă de o pădure deasă din care se înălţau copaci groşi, izolaţi. Dincolo de apă se întindeau alte câmpuri; dar case nu erau; ele se vedeau în vârful colinelor sterpe şi nu prea înalte ce conturau panorama.

— Apa aceea e Era? întrebă ea cu gura plină.

— Nu... Nu ştiu cum se numeşte. E un afluent al Erei.

— Ce înseamnă afluent?

— Care se varsă în Era... A, dar sunteţi tare neştiutori prin părţile voastre!

— Bine că sunteţi voi luminaţi, îl luă peste picior Mara. Înghiţi ultima bucăţică de pâine şi se ridică: — Mergem? întrebă ea, întinzându-i mâna.

— Unde?

— La apă. La afluent, şi începu să râdă. — Să ne spălăm pe botic.

— Ah, da, chiar simt nevoia să mă spăl.

Intrară să-şi ia lucrurile: săpunul, periuţele de dinţi, pasta: le puseră pe toate în prosop. Bube i l-a dat ei să-l ţină: — Uitam ceva.

Mara îl văzu că se tot învârtea în jurul raniţei. În mână îi străluci revolverul; şi-l băgă în buzunarul de la spate. Mara simţi un fior de nelinişte în adâncul sufletului... Doar pentru o clipă; în timp ce coborau, alergând pe cărăruie, nu mai avea altă senzaţie decât plăcerea de a se afla în aer liber, liberă să facă ce vrea şi marea emoţie de a fi singură cu logodnicul ei.

Pârâul era ca un drum mărginit de două dâmburi înalte, deasupra cărora creştea viguroasă păduricea care pe alocuri îşi întindea ramurile la mijloc, încât acoperea aproape vederea cerului. Firicelul de apă abia ajungea să umezească pământul gălbui. Ceva mai sus era o cascadă mică, unde s-au şi dus de altfel să se spele.

Bube se grăbi să se spele şi reveni pe mal să se poată spăla şi ea în voie.

— Bubino, nu te uiţi, da? Fiindcă sunt goală.

Era într-adevăr goală până-n talie; se spălă pe piept şi pe spate, apoi îşi trase maioul de bumbac şi fusta, şi se întoarse să-şi ia sutienul şi bluza pe care le atârnase de o ramură.

Bube stătea tolănit la poalele unui cireş uriaş de trunchiul căruia se prinsese o viţă, ce ajungea până la înălţimea ramurilor, ca apoi să cadă înapoi.

— Bubino, văzând cireşul ăsta şi viţa, la ce te duce gândul? El nu înţelese; ea continuă: — La mine, la doi îndrăgostiţi. El e tânărul şi ea e fata.

— El, cine?

— El, cireşul. Vezi, ea ar vrea să-l îmbrăţişeze şi el o respinge.

Bube pricepuse aluzia;

— S-ar putea spune şi contrariul: el o îmbrăţişează şi ea se fereşte de el.

— Nu, e aşa cum îţi spun eu. Sunt ca mine cu tine, adăugă ea pe neaşteptate. Tu mă respingi mereu, Bubino.

— Spui aşa din cauza celor petrecute ieri? Dar acolo erau oamenii aceia care încărcau pietrişul…

— Acum însă nu-i nimeni. De ce nu mă îmbrăţişezi?

Bube o privi şovăielnic:

— Acum fumez.

— Vezi că totdeauna găseşti o scuză?

El se ridică, apoi se aşează din nou. Mara se apropie de el.

— Fă-mi o plăcere: încheie-mi sutienul. – Şi se întoarse cu spatele la el.

Îi simţi degetele cum îi alunecă pe piele în căutarea copcilor.

— Ah, mă gâdili, spuse ea râzând.

— Iartă-mă, răspunse el serios.

— Chiar că nu eşti bun de nimic, Bubino; nici măcar să mă închei la sutien.

— Nu pricep cum vine… Se încăpăţână să-l închidă şi în cele din urmă reuşi.

— Iată că l-am prins, spuse. Îşi retrase o mână, dar cu cealaltă mai întârzie pe pielea ei. — Ce caldă eşti, îi spuse.

Era tulburat; ea îşi dădu imediat seama, de cum se întoarse să-l privească.

— Bube, spuse ea într-o suflare, şi se apropie cu faţa de el, închizând ochii.

Deodată el îi apucă faţa cu mâinile; apoi o sărută cu patimă şi rămase mult timp cu buzele strivite de ale ei. Se desprinse o clipă, şi-o mai sărută o dată, şi a treia oară.

Apoi rămaseră tăcuţi, fără să se privească măcar. Şi ea era tulburată, fiindcă fuseseră primele ei sărutări adevărate. Privirile lor se întâlniră, ea încercă să spună

ceva, dar clătină doar din cap şi-şi lăsă ochii în jos.

— Ce e? se bâlbâi el.

Dar ea nu avea puterea să-i vorbească. Puse o mână pe mâna lui: simţi cum i-o strânge. Apoi se simţi îmbrăţişată. Atunci îşi sprijini capul pe umărul lui.

Rămaseră multă vreme astfel, amândoi tulburaţi. Tulburaţi şi fericiţi cum nu poate fi cineva decât o dată în viaţă: fiindcă şi pentru el era pentru prima dată. Asta o înţelesese Mara încă de multă vreme...

Îi trezi din reverie lumea care trecea pe drum. Erau trei ţărani, îmbrăcaţi în straie negre de sărbătoare; şi imediat după ei mergeau două femei, care vorbeau atât de tare, de li se auzeau desluşit cuvintele:

— ... Dar ce poţi face împotriva nenorocirii? Când nenorocirea pătrunde într-o casă, vai de biata familie!

— Chiar aşa: exista leac pentru toate, dar împotriva nenorocirii nu există leac. Ei da, doctori, medicamente, doar bani aruncaţi...

— Trebuie să plecăm de aici. Ne văd de pe drum, spuse Bube. După ce trec şi femeile acelea ne ducem acolo, sus, şi-i arătă fâşia de pădure care mărginea vârful colinei din faţă.

El o porni de-a lungul perdelei de copaci; ea în urma lui, pe pământul săpat proaspăt, în care i se înfundau plăcut picioarele. Mai înainte de a trece drumul, Bube se uită în dreapta şi în stânga. Cele două femei ajunseseră departe şi din capătul celălalt al drumului nu apăruse nimeni. Suiră în grabă pe cărarea care ducea la colibă; acolo sus, au fost nevoiţi să meargă prin mijlocul grâului. Pământul era crăpat tot: apoi deveni chiar pietros; şi iată că se pomeniră în faţa pădurii. Cu trunchiurile subţiri şi dese, se ridica în faţa lor ca un zid; dar mergând de-a lungul lizierei, au dat de-o pajişte acoperită cu iarbă deasă şi fragedă.

Se aşezară pe ea în aceeaşi poziţie de mai înainte: el,

cu picioarele întinse, ea, cu ele ghemuite; dar vraja se spulberase şi nu era uşor de readus, deşi amândoi o doreau. Niciunul nu se hotăra să facă primul gest. Nervos, Bube îşi aprinse în cele din urmă o ţigară; Mara smulse un fir de iarbă şi începu să rupă cu dinţii din el.

Nu reuşeau să-şi vorbească. Amintirea celor întâmplate îi paraliza. Vai, ce învălmăşeală de gânduri în mintea ei! Gândurile o frământau, deşi nu erau gânduri adevărate: fără vreo formă, nedefinite, se succedau fără răgaz, buimăcind-o.

Apoi Bube, cu un gest distrat, lăsă să cadă scrumul cald pe genunchiul Marei.

— Oh, iartă-mă, spuse el; ea, ca răspuns îl privi şi atât. Apoi s-au sărutat. Un sărut rapid, după care s-au desprins, şi au continuat să se privească: ea nu se mai simţea stingheră şi acum ar fi putut face orice; dar ţinea ca el să facă primul pas. El o apucă de braţe şi o împinse în jos; o împingea şi totodată o susţinea; până când ea se trezi întinsă pe spate. Atunci închise ochii, invitându-l parcă s-o sărute.

Şi el o sărută de mai multe ori; de fiecare dată apăsându-şi şi mai tare buzele pe ale ei. Îi strivea obrajii; şi ea simţea sub ceafă pământul tare şi relieful ascuţit al unei pietre, dar durerea şi-o înăbuşea cu plăcerea sărutului, contopindu-se într-o unică senzaţie de voluptate. Se sufoca; i se părea că-i sare inima din piept; de aceea îl şi respinse, ca să-l îmbrăţişeze din nou, imediat, apoi să se ghemuiască toată lângă el. Acum erau întinşi unul lângă altul; şi iar simţea c-o doare un braţ, o ureche; dar totul se topea în voluptate.

— Oh, iubitule, spuse ea la urma, întinzându-se din nou pe spate; dacă el ar fi vrut s-o posede, ar fi putut-o face, fiindcă ea era ca şi sleită de puteri.

Se aşezaseră la marginea pădurii. La picioarele lor, o albină roia în jurul unei tufe de flori mici, albăstrii.

— Ştii că am un stup? spuse Mara.

— Da, am văzut stupul lângă cuptor.

— Când mă aflu pe câmp şi văd o albină, mă întreb totdeauna: „O fi vreuna de-a mea?” Odată am încercat să urmăresc o albină. Serios; cred că am umblat după ea cel puţin o oră. Voiam să văd unde se duce. Dar când s-a săturat bine de nectar, a zburat sus de tot, de n-am mai văzut-o.

— Asta fii sigură că nu-i a ta.

— Ei, nu, admise Mara râzând. Nu putea veni atât de departe. La ce depărtare de aici o fi satul meu?

— Hm, vreo treizeci de kilometri.

— Spune-mi: tu crezi în soartă?

— Ce vrei să spui?

— Soarta care a făcut ca noi să ne întâlnim.

— Au fost... împrejurările, spuse Bube. Încercă să se exprime mai bine: — Eu, din întâmplare nu m-am dus cu partizanii de aici, din Volterra... şi aşa am nimerit unde era fratele tău... Fiindcă, nu te-aş fi cunoscut nici pe tine, dacă nu l-aş fi întâlnit pe Sante.

— În schimb, noi doi trebuia să ne întâlnim prin puterea destinului, îl privea: — Şi când te gândeşti că suntem atât de deosebiţi unul de altul. Vreau să spun, tu eşti brun, eu blondă... şi ochii, tu îi ai negri, iar eu galbeni... Cum de ţi-am plăcut cu ochii ăştia galbeni?

— În primul rând nu sunt galbeni... poate sunt verzi. Şi apoi vrei să ţi-o spun? Chiar ochii tăi m-au făcut să mă îndrăgostesc de tine.

— Mai spune-mi o dată.

— Ce anume?

— Că ochii mei te-au făcut să te îndrăgosteşti.

— De ce trebuie să ţi-o mai spun o dată? Îi era teama ca ea să nu-l ia peste picior. Nu-i nevoie să repeţi ceea ce ai mai spus o dată.

— Oh, Bubino, de ce nu vrei să mă faci fericită? Nu ştii că îndrăgostiţii îşi spun de o sută de mii de ori aceleaşi

vorbe?

— Ce vorbe?

— Te iubesc, mi-eşti drag, eşti toată viaţa mea, eşti ca un vis pentru mine. Dar, la drept vorbind, mie încă nu mi-ai spus nimic din toate astea. Hai, spune-mi. Spune-mi: „Ţin la tine”. Ba nu: mai întâi, spune-mi: „Te iubesc!” Bube rămase mut. — Bubino, atunci nu-i adevărat că mă iubeşti!

— Ba e adevărat.

— Atunci spune-mi-o!

— Te iubesc, făcu el scos din răbdări.

— Ah, nu, Bubino, nu aşa. Trebuie să mi-o spui din inimă. Uite, întocmai cum ţi-o spun eu: Te iubesc... Dar nu-i spusese din inimă, ci mai degrabă cu maliţiozitate şi cochetărie.

— Ai spus-o cum am spus-o şi eu.

— Nu. Eu ţi-am spus-o din inimă. Ascultă cum ţi-am spus: Te iubesc... te iubesc, Bube, iubitule, te iubesc, te iubesc... Vocea ei devenise duioasă; dar se prefăcea că e emoţionată; în realitate îi venea să râdă şi se simţea chiar mulţumită la gândul că îi reuşea atât de bine să interpreteze rolul de îndrăgostită. — Acum trebuie să mi-o spui şi tu,tot de atâtea ori de câte ori ţi-am spus-o şi eu,

— Dar acum nu-mi vine, spuse Bube întunecat la chip.

— Vai, Bubino, cât mă întristezi!

— Ascultă, Mara... dar nu mai adăugă altceva. Scoase o ţigară.

— Uite la el ce face?! fumează şi la Mara lui nu se mai gândeşte. Te salut, Bubino: te părăsesc, adio!

— Unde te duci?

— Plec, fiindcă eşti rău. Plec pentru totdeauna, ştii? Şi aşa, tu vei rămâne singur, răule, Bubino...

Brusc el îi spuse:

— Încetează cu asemenea poveşti... Vino aici!

Ea se opri, fără să se întoarcă înapoi. Bube se ridică şi o ajunse din urmă:

— Unde aveai de gând s-o porneşti?

Deodată ea se întoarse şi izbucni într-un hohot de râs.

— Jos, în colibă. Fiindcă mi s-a făcut foame, o foame de lup! Din cauza ta mi s-o fi făcut foame, adăugă ea, languroasă... M-ai sărutat atât de mult...

El se tulbură imediat, o îmbrăţişă, se aplecă asupra ei; îi căută gura, dar ea ştia să se ferească.

— Nu, Bubino, nu; acum nu; gata, spuse pe un ton absent, iar el simţea cum dorinţa îi creşte din ce în ce mai mare. O strânse; ea se zbătea; deodată exclamă: — Uite-l pe Lidori! El se grăbi s-o lase. — Nu-i adevărat, nu-i nimeni, dar mie mi-e o foame nemaipomenită, mă duc să mănânc, şi apoi începu să alerge pe cărăruie în jos. Bube o urmă după puţin timp.

Mai rămăseseră două felii de şuncă; Mara rupse din pâine şi începu să mănânce. Mânca într-adevăr cu lăcomie, muşcând ba din pâine, ba din şuncă; şi între una şi alta, îl privea pe Bube cu duioşie şi ironie. El îşi revenise, făcând lucrurile cu calmul său obişnuit. Coji un ou după ce-l ciocni de fierul patului, apoi îl bău lăsându-şi capul pe spate. Se şterse pe gură cu dosul palmei şi azvârli găoacea oului. Îşi aruncă apoi privirea în vale, spre şosea.

— Curios cum Lidori n-a ajuns încă... Spunea că cel târziu la unu va fi aici.

— Şi acum cât e ceasul?

— Aseară am uitat să-mi întorc ceasul... Dar trebuie să fie târziu. S-ar putea să fie chiar două.

După ce termină de mâncat, Mara spuse:

— Acum, Bubino, vreau să dorm puţin fiindcă sunt obosită. Te rog să nu faci zgomot.

El fumă o ţigară, aşezat pe scară, apoi se ridică; rămase neclintit s-o privească, ghemuită în pat. Din nou îl cuprinse dorinţa, cu aceeaşi intensitate ca mai înainte, când ea îl excitase cu îndărătnicia ei. Grijuliu, fără să facă zgomot, se întinse lângă ea. Din felul regulat în care

respira, i se părea că doarme. Dar iată că ea îl privea cu ochii mari.

— Mara. Murmură el, şi începu s-o mângâie pe şold. — Mara, comoara mea! Ea continua să-l privească, având un aer uimit care-i dădea şi mai mult farmec... Rămase s-o privească, vrăjit, apoi îi strivi faţa cu un sărut lung, fără sfârşit.

— De ce m-ai trezit? întrebă ea.

El o privea, continuând s-o mângâie pe şold, apoi mai jos...

— Ce faci? spuse ea, dar nu pe un ton de dojana; dimpotrivă, Mara nu era tulburată, ci voia doar să-şi încerce puterea pe care o avea asupra lui; de aceea, când ei îşi pierdu cu totul şi cu totul capul, ea îl opri: — Nu, Bube, nu... Nu trebuie s-o facem... Încă nu suntem căsătoriţi.

I-a fost de ajuns respingerea motivată astfel, ca să-şi revină.

— E adevărat... nu trebuie s-o facem, spuse el. Se desprinse de ea; se ridică din pat; se duse să se aşeze la soare.

Ea veni după el:

— Te-ai supărat pe mine? îl întrebă ea, luându-i mâna.

— Nu, Mara, nu. Eu... iartă-mă, pentru adineauri, dar îmi pierdusem capul. Tu ai dreptate, nu trebuie... Se înroşi fără să mai fie în stare să continue.

— Bube, dragul meu, spuse ea, sprijinindu-şi capul de umărul lui.

Şi din nou se lăsară în vraja iubirii duioase şi afectuoase.

Atmosfera senină era purificată de adierea vântului. Şi odată cu adierea vântului ajungea şi ritmul unei muzici de dans.

— De unde vine muzica asta?

— De la Iano, îmi închipui, răspunse Bube. — E un sat acolo, şi arătă colinele din faţă, adânc întunecate de

umbră.

— Ce păcat că nu ne putem duce acolo, spuse Mara, după o clipă.

— Unde?

— La petrecerea aceea.

— Eu tot n-aş putea dansa... nu sunt bun de aşa ceva, mărturisi Bube, îmbujorându-se la faţă.

— Ei, dar te-aş învăţa eu.

— Mă tem că nu prea sunt potrivit pentru aşa ceva, mai spuse Bube.

— Şi totuşi e uşor... Nici eu nu ştiam la început... am învăţat în iarna asta. Mai întâi a fost războiul, şi nu se făceau petreceri cu dans. În schimb, anul ăsta am dansat de trei ori: în seara de Anul Nou, de Bobotează şi în ultima zi a carnavalului... Eu am învăţat imediat, de prima dată. E o plăcere să dansezi, ştii? Spune-mi, te rog: acum, că suntem logodiţi, doar n-o să-mi interzici să mai dansez când şi când? Fiindcă acolo, la Monteguidi, nici nu sunt alte distracţii... Bube nu spunea nimic, dar avea aerul omului contrariat. Atunci Mara îi spuse: — Ce frumos ar fi să dansăm împreună eu şi cu tine! Toţi ar spune: „Ce pereche frumoasă!" Fiindcă suntem o pereche frumoasă, nu crezi? Eu blondă şi tu brun... şi ca înălţime suntem potriviţi, fiindcă eu nu sunt prea scundă şi tu nu eşti prea înalt... Câteodată vezi câte o pereche, ea mică, mică, şi el cât o prăjină. Sau amândoi la fel de înalţi, şi nici aşa nu-i frumos. Îl mângâie pe păr. — Urât îl avem amândoi, parcă avem ţepi, nu păr... Îşi luă, distrată, o şuviţă. — Dar e mai bine aşa, nu ţi se pare? Altfel, dacă eu aveam păr frumos şi tu nu, ai fi fost invidios; sau invers... şi începu să râdă. Dar imediat un gând trist îi trecu prin minte. — Spune-mi adevărul, Bube, crezi că va trebui să stai multă vreme ascuns?

— Ei, făcu Bube nesigur. Faptul că Lidori nu s-a mai întors... N-aş vrea să se fi întâmplat ceva...

— Dar cât timp? Spune-mi, o lună? Sau şi mai mult?

— Ei... cine ştie. Fără îndoială că tovarăşii se vor strădui să pună la punct toată afacerea asta...

— Am înţeles, făcu Mara cu tristeţe. Tu nu mai speri ca lucrurile să se rezolve cu una, cu două. Răbdare, spuse ea într-un oftat. — Numai să se sfârşească cu bine... Of, Bubino, iartă-mă dacă ţi-o spun: dar era absolută nevoie să te amesteci în povestea asta nenorocită? Ce-ţi păsa ţie de preot şi de jandarm? Nu puteai să-i laşi în plata cerului? El nu-i răspunse nimic şi ea continuă: — Acum ne-am putea plimba amândoi liniştiţi... ne-am putea duce la plimbare, oriunde, împreună, sau la dans...

— Ei bine, ai să vezi că o să se limpezească apele, o asigură Bube; dar tonul lui nu era convingător. Voia parcă să se facă iertat că din cauza lui erau siliţi să stea ascunşi: — Pentru geanta pe care ţi-am făgăduit că ţi-o dăruiesc... îţi voi da bani să ţi-o cumperi tu.

— Oh. Mulţumesc, Bubino. I-o ceruse de dimineaţă, în timp ce stăteau pe lizieră; i-o ceruse aşa, într-o doară, fiindcă venise vorba; dar nu pentru că ar fi interesat-o prea mult. Acum, după ce puseseră stăpânire pe ea atâtea gânduri, nu-i mai păsa de nimic.

Bube puse mâna pe portofel:

— De câţi bani crezi că vei avea nevoie? Două mii de lire? Trei mii? şi făcu gestul de a-i oferi cele trei hârtii albastre.

„Pune mâna pe portofel cu aceeaşi uşurinţă cu care pune mâna pe revolver”, se gândi Mara, buimăcită.

— Ce-ţi veni? îl întrebă ea. Pune-i înapoi în portofel, acum nici n-aş şti unde să-i ţin. Şi-apoi, dacă vei sta mai multă vreme departe, vei avea tu nevoie de ei... nu trebuie să te lipseşti de bani ca să mi-i dai mie. Ai făcut chiar prea mult că mi-ai cumpărat pantofi. Ştii ceva? Tu cheltuieşti prea uşor... Te comporţi întocmai ca un copil. Dar dacă într-adevăr ai intenţia să te însori, trebuie să devii un om serios.

Bube tăcea chitic. Dar devenise nervos; scoase

pachetul de ţigări, o trase pe ultima; strânse în pumn pachetul gol şi-l azvârli.

— Ai rămas fără ţigări? Atunci păstreaz-o pe ultima pentru mai târziu, şi făcu gestul să i-o ia.

El se opuse:

— Nu, vreau s-o fumez imediat. O aprinse şi începu să tragă fum după fum.

— Eşti furios, fiindcă nu mai ai ce fuma… sau din cauza vorbelor mele? Dar e adevărat că în anumite privinţe eşti ca un copil… un copil nesăbuit, şi-l mângâie pe obraji. El avu o mişcare de răzvrătire.

— Nu sunt copil… Crezi că am avut o viaţă uşoară? De la unsprezece ani am fost nevoit să mă duc la lucru.

— Şi totuşi, în anumite lucruri, eşti ca un copil. Altfel nu te-ai fi vârât în nenorocirea asta!… Dar nu mai face mutra asta! O spun spre binele tău! Şi apoi, Bubino, eu vreau să fiu sinceră cu tine… şi să nu-ţi ascund niciodată nimic din ceea ce gândesc. Iar tu trebuie să faci la fel ca mine. Tocmai aici e frumuseţea când doi oameni se iubesc, mai adăugă ea după o clipă: că există o fiinţă căreia să-i poţi spune totul… Eu, vezi, niciodată n-am putut să-mi dezvălui gândurile nimănui… Dacă aveam vreun necaz, trebuia să-l înec în sufletul meu. Nici mamei n-am putut vreodată să-i spun păsul. Prietenelor, ce să mai vorbesc, le spuneam totdeauna invers de cum gândeam… Şi dacă mă simţeam nefericită, atunci mă străduiam să par cât mai veselă în faţa lor. Fiindcă sunt foarte mândră, ştii? Şi nu voiam să fiu compătimită de nimeni… dimpotrivă, voiam ca toţi să mă invidieze. În timp ce cu tine… la început, ce-i drept, nici cu tine nu eram sinceră… Acum, în schimb, simt nevoia să-ţi spun tot, dar chiar tot, ştii, Bubino? Şi tu, tot aşa, trebuie să-mi destăinui totdeauna tot ce ai pe suflet. Ah, dar tu nici nu mă asculţi!

— Ba te ascult.

— Facem legământul ăsta?

— Ce legământ?

— Să ne spunem totdeauna tot... să nu ne ascundem unul altuia nimic, niciodată?

— Sigur că da, să-l facem!

— Atunci, spune-mi ce te frământă acum?

Bube o privi.

— Sunt îngândurat. Mă întreb ce i s-o fi întâmplat lui Lidori.

— Chiar crezi că i s-a întâmplat ceva.?

— Din moment ce nu s-a întors, ce altceva să cred?

Rămaseră câtva timp tăcuţi amândoi. Apoi, ea îi spuse!

— Sprijină-ţi capul de umărul meu. El o privi uimit, dar după aceea o ascultă. — Uite aşa. Îi sărută părul. — Să stăm aşa fără să vorbim. Nu stai bine? Îl mângâie pe păr. — Eu aş vrea să stau mereu aşa... El încercă s-o îmbrăţişeze. — Nu, stai locului! El rămase liniştit. — Aşa, să rămânem aşa. Nu vorbi.

Şi-l ţinu cu capul sprijinit de umărul ei, mângâindu-i uşor părul; în sufletul ei simţea cum se macină, şi nu ştia nici ea dacă era plăcere sau durere.

Soarele coborâse în spatele unui nor mare şi întunecat, pitit dincolo de coline; pe neaşteptate peisajul se şterse, atmosfera însăşi părând a fi devenit aburită, fără viaţă.

Mara tresări:

— Ce iute trece timpul! Suspină. Dar ce ai? Ai adormit? şi-i veni să râdă.

Se trezi şi el din visare:

— Da, mai, mai că... era gata să adorm. Mă simţeam atât de bine, mai adăugă el, privind-o cu duioşie.

— Bube.

— Mara.

Amândoi erau emoţionaţi.

— Eu te iubesc, Mara.

— Şi eu te iubesc, Bube.

Când au ajuns la şosea, Mara îşi puse pantofii; apoi îl luă de braţ. Mergeau tăcuţi. Peisajul din jurul lor nu se

schimba: aceleaşi petice de pământ cultivate pe partea pârâului, şi povârnişul sterp de partea cealaltă.

— Cum se numeşte, la Volterra, strada pe care se plimbă logodnicii? întrebă Mara.

— Corso, răspunse Bube.

— E o stradă mare?

— Nu, nici gând... Volterra e un oraş vechi, toate străzile par ulicioare. Totuşi, în anotimpul ăsta putem merge pe bulevard... E frumos, e larg... sunt copaci, bănci...

— Ştii că am o sete nemaipomenită? Toată şunca aceea mi-a stârnit o sete...

— Eu am mare poftă să fumez! Să facem ceva: să mergem până la podul de peste Era: acolo e o prăvălioară unde se vând şi ţigări...

Podul era aproape, dar ei au pierdut timp pe drum, fiindcă Mara a vrut ca Bube să se urce în pom ca să-i culeagă cireşi. Bube, ce-i drept, se cam codea s-o facă, dar ea l-a convins, spunându-i că ţăranilor nu le prea pasă de cireşi.

— Dacă ar fi fost vorba de struguri, atunci sigur că ar fi contat, fiindcă din struguri ei fac vin; dar cu cireşele nu ştiu ce să facă.

Câmpia era acum de o paloare vineţie. Când au pornit-o din nou la drum, câte o lumină licărea ici şi colo înţepând întunericul.

— Uite, acolo e prăvălia, spuse Bube, arătând un grup de case. Scoase două hârtii de o sută: — Ia-mi un pachet de ţigări Naţionale... Şi dacă nu sunt, cumpără-mi americane. Şi tu să bei o apă minerală.

— Nu, vreau o băutură ca cea pe care am băut-o la Colle.

— Atunci o vişinată.

În prăvălie nu era nimeni.

— Patroane! spuse tare Mara.

La uşa din spatele tejghelei apăru o femeie, ştergându-

şi mâinile de şort.

— Ce doriţi?

— Ţigări Naţionale.

— N-avem până mâine.

— Atunci... americane.

Femeia deschise sertarul şi-i întinse Marei un pachet de ţigări americane.

— O sută şaptezeci, spuse.

Mara ochise sticla cu vişinată în raft, dar îi era teamă să nu coste mai mult de treizeci de lire, adică atât cât primise ea restul. Puteţi să-mi daţi un pahar cu apă?

Femeia se aplecă să ia o cană cu apă şi o puse pe tejghea. Apoi, fără să se grăbească, şterse un pahar de sticlă groasă.

— Poftim! spuse ea. Şi în timp ce Mara bea: — Dar dumneavoastră de unde veniţi? Nu v-am văzut niciodată.

— Sunt din alt oraş, răspunse iute Mara; şi pentru ca femeia să nu-i mai pună şi alte întrebări, salută şi ieşi.

Bube sări de pe parapet şi veni s-o întâmpine.

— Ai găsit ţigări?

— Da. Dar americane.

— Cât ai cheltuit?

— O sută şaptezeci de lire cu vişinată cu tot, minţi Mara.

El îşi aprinse imediat o ţigară: vârful ei aprins strălucea cu putere şi din gură îi ieşi rotocoale mari de fum alb.

— Să mergem, spuse.

— Nu, să stăm puţin aici. Se aşează şi ea pe parapet. Cum se numeşte satul acela?

— Nu-i un sat: sunt trei-patru case.

— Şi cum de e aici prăvălia asta? Şi încă destul de mare; mai mare decât a noastră din Monteguidi.

— Ştii. Deserveşte toate aceste ferme. Pentru ţăranii de aici ar fi prea greu să se ducă până la Volterra.

Nu se auzeau zgomote; dar unele ferestre erau luminate. Mara se distră să le numere: una, două, trei,

patru, cinci. Le mai numără o dată, erau numai patru.

— Cât o fi ceasul? îl întrebă pe Bube.

— Cine ştie?

— E posibil să se culce de pe acum?

— Ei, ştii, la ţară sunt obişnuiţi să se culce devreme.

— Uită-te, Bubino: s-a mai stins o lumină.

— Ar fi mai bine să ne ducem şi noi sus. Dacă a venit Lidori, şi nu ne găseşte...

— Dar l-am fi văzut trecând.

— Ei bine, se poate să fi trecut şi prin altă parte.

Mergând, Mara se întoarse să se uite în urmă de mai multe ori, până când drumul făcu o curbă şi luminile dispărură.

Câteva minute mai târziu, suiau pe cărăruie. Din colibă se desprinse o umbră întunecată: dar nu era Lidori.

Sufla vântul însă nu era deloc frig. Nori albi treceau grăbiţi şi atât de jos încât păreau deasupra capului, înnegrind discul lunii.

Departe se vedeau lumini izolate sau în grupuri. Scânteierea lor tremura fără răgaz; şi Mara se simţea singură şi pierdută.

„Oare când s-o întoarce Bube?". Bube se dusese să-l însoţească pe vărul său; era abia un băieţandru şi poate că-i era teamă să se întoarcă singur.

— Îl însoţesc eu până la pod, spusese Bube; dar dacă l-ar fi însoţit numai până la pod, s-ar fi întors până acum.

— Tu, între timp mănâncă ceva, îi mai spusese Bube; dar ei nu-i era foame, nu-i era poftă nici de şunca rămasă de dimineaţă şi nici de carnea adusă de Arnaldo. Şi apoi, nu se vedea nimic în colibă, nu era posibil să găsească nici lucrurile.

„Doamne, ce s-o mai întâmplă acum?" se gândea Mara simţindu-se din ce în ce mai îngrijorată. Se străduia să-şi facă o idee de ceea ce s-ar fi putut întâmplă, dar nu ştia cum şi în ce fel să lege lucrurile: politica nu era ceva de

domeniul femeilor... Lidori fusese oprit de carabinieri în timp ce ieşea din casă de la Bube; cineva văzuse cele petrecute şi anunţase imediat sediul; tovarăşii au luat atunci o maşină cu care au plecat neîntârziat la Pisa; şi la Pisa s-au înfuriat peste măsură, din cauza imprudenţei lui Lidori... Acestea erau cele relatate de Arnaldo, repetându-i recomandarea de a sta ascuns, şi pentru Dumnezeu, să nu cumva să se lase văzuţi prin împrejurimi.

Dar de ce, dacă la urma urmelor jandarmul şef din San Donato era un fascist? Poate că din nou comandau fasciştii? Nu, fasciştii nu mai comandau, dar şi aşa, tot era o nenorocire ceea ce înfăptuise Bube, omorându-l pe jandarm şi pe fiul său.

Mara renunţă să mai înţeleagă ceva. Intuia doar că era o situaţie gravă, o situaţie care, cine ştie pentru câtă vreme, avea să-i constrângă să stea ascunşi sau despărţiţi... Deoarece, după câte i se părea ei că pricepuse dintr-o frază a lui Arnaldo. Bube avea să fie nevoit să plece departe ca să evite primejdia de a fi arestat.

În sfârşit, descoperi o umbră care suia cărarea.

— Tu eşti?

— Da, răspunse Bube.

— Unde ai fost, de nu te mai întorceai?

— Aici, la podul Era – răspunse Bube. Şi adăugă: — Am mai pierdut puţin timp la prăvălie. I-am dat bani lui Amaldo să bea o apă minerală... şi apoi i-am dat bani să cumpere două şi pentru noi. Cel puţin avem ce bea în timp ce mâncăm.

— Mie nu mi-e foame, spuse Mara.

— Dar ceva trebuie să mănânci. Intră în colibă şi aprinse trei sau patru chibrituri, ca să găsească lucrurile; se întoarse cu pâinea, şunca şi cu hârtia în care era împachetată carnea. — Ce vrei: şuncă sau carne?

— Vreau numai pâine, răspunse Mara. Şi era adevărat: nu avea poftă de nimic, decât de pâine. Mestecând alene,

mâncă o bucăţică, apoi se ridică şi spuse: — Eu mă duc în pat.

— Fumez o ţigară şi vin şi eu.

Îl simţi cum se întinde lângă ea şi se aşază sub pătură.

— Bube!

— Ce e?

— Nu-mi dai niciun sărut măcar? El se întinse pe spate, iar ea se aşeză într-o parte, cu faţa la el şi cu picioarele ghemuite. Cu un genunchi îi atingea şoldul.

Îl simţi cum se întoarce şi el şi o atinge uşor cu buzele şi din nou se aşază pe spate.

— Bube!

— E târziu, Mara... Încearcă să dormi.

— De fapt ce ţi-a spus băiatul acela?

— Doar l-ai auzit, nu? Erai şi tu de faţă când a povestit cum a fost cu Lidori, cu Baba...

— Dar după asta, când l-ai însoţit?

— Nu mi-a spus nimic. Ce voiai să-mi spună?

— Doar n-oţi fi tăcut tot drumul?

— Mi-a vorbit de toată situaţia...

— Aminteşte-ţi că trebuie să-mi spui adevărul. Mi-ai promis că nu-mi vei ascunde nimic.

— Acolo, la Pisa... vor să dispar pentru câtva timp. Poate că vor veni să mă ia mâine cu o maşină.

— Şi unde te vor duce?

— Hm, nu ştiu... Poate că mă vor trimite în străinătate.

— În străinătate? întrebă Mara uluită.

— Da, dar numai pentru puţin timp... şi aşa, spun ei, în curând va fi o amnistie, şi astfel voi putea reapare şi eu în lume. Hai, nu te mai gândi acum la asta şi dormi. — Dar atunci, dacă vin să te ia mâine... asta-i ultima seară în care mai stăm împreună. Bube nu spuse nimic. — Nu vrei să mă îmbrăţişezi?

Dar el stătea neclintit şi dârz de parcă n-ar fi auzit-o.

— Bube!

— Ce vrei?

— De ce nu mă iei în braţe? Am putea dormi îmbrăţişaţi... Bube nu-i răspunse.

— Dacă nu vrei să mă iei în braţe, înseamnă că ai ceva.

— N-am nimic. Vreau să dorm.

— Nu, tu ai ceva... Ceva împotriva mea.

— De ce spui aşa?

— Ei, atunci îmbrăţişează-mă! E cu putinţă să nu mai ai chef să mă iei în braţe?

— Dar ce tot spui? Am chiar prea mult chef... Tăcu câteva clipe, apoi spuse: — Dat fiind că sunt obligat să plec departe de tine... şi va trebui să stăm separaţi, cine ştie cât timp... poţi să-ţi retragi cuvântul dat. Vreau să spun că nu mai ai obligaţia de a te considera logodnica mea. Îţi redau libertatea.

— Atunci e adevărat că nu mă mai iubeşti.

Îl simţi cum se ridică pe o parte.

— Nu înţelegi că toate astea ţi le spun tocmai pentru că te iubesc? Eu te iubesc, Mara... şi aş vrea să te fac fericită... Dar dacă acum nu e posibil, atunci, e mai bine să nu te mai gândeşti la mine. Vei găsi un altul care să te facă fericită.

Mai mult decât de cuvinte, ea a fost impresionată de tonul lui, atât de serios, atât de trist. Rămase tăcută, ţinându-şi respiraţia... I se părea că nu mai poate vorbi, că nu se mai poate mişca...

— Mara, dormi? o întrebă el după mult timp.

Ea îşi pierduse aproape cunoştinţa; avu o tresărire; şi imediat după asta îl îmbrăţişă strâns de tot.

— Bube – îi spuse ea. Bube. Dragostea mea. Şi-şi lipi buzele de obrazul lui, desperată.

E! nu spunea nimic, şi nici măcar n-o săruta, dar se strângea. Lipit de ea, cu toată puterea, de parcă numai astfel ar fi putut suporta propria-i durere.

— Vai, Bubino, ce nenorociţi suntem! scâncea Mara.

IV

CALOTA PĂDUROASĂ CARE ACOPEREA vârful colinei era numai apendicele marginal al unei uriaşe păduri ce cobora treptat spre Era; aşa cum descoperi Mara a doua zi dimineaţă, când Bube, apucându-o pe cărăruie, ieşi, în sfârşit într-o pajişte întinsă, de unde panorama cuprindea întreaga vale. Aidoma rădăcinilor ce străbat pământul, ieşind la suprafaţa lui, ramificaţiile pădurii coborau spre brazdele cultivate, în mijlocul cărora se întrezărea albia pietroasă a râului.

— Vezi că în dimineaţa asta nu mi-a fost teamă să vin cu tine în inima codrului? rupse Mara tăcerea, râzând. — De altfel după ceea ce s-a întâmplat azi-noapte...

— Dar acum n-ar fi rău să ne întoarcem înapoi. S-ar putea să vină cineva.

— Cu atât mai bine dacă vine şi nu ne găseşte. Se vor întoarce de unde au venit. Nesuferiţii, mai adăugă ea după câtva timp. Vin să ne deranjeze, când noi o ducem atât de bine singuri... Nu-i aşa că te simţi bine singur cu mine?

— Da, răspunse Bube. Era serios şi emoţionat. Din păcate, cine ştie cât timp va trebui să stăm departe unul de celălalt...

— Sst! îi spuse drăgăstos Mara. Nu mai vorbi despre asta. Şi apoi eu încă mai sper să nu fie absolut necesar. M-am gândit noaptea trecută şi mi-a venit o idee.

— Care?

— Că te-ai putea ascunde acasă la mine. Vreau să

spun, nu chiar în casă, lângă grădina noastră de zarzavat de lângă râu... Într-o colibă de vreascuri unde stătea ascuns Sante când n-a vrut să se prezinte la recrutare.

— Dar nu-i deloc acelaşi lucru, spuse Bube, deznădăjduit. Atunci stăteau atâţia ascunşi... Nu puteau să ne caute pe toţi. În timp ce acum, numai eu sunt... Nu, imposibil – adăugă – vorbind parcă în sinea lui. Trebuie să mă duc departe.

— Totuşi azi nu trebuie să pleci. Chiar dacă vin să te ia, nu trebuie să te duci cu ei... O să pleci mâine. Fiindcă vreau să mai stau cu tine încă o zi... şi încă o noapte...

El o strânse în braţe cu emoţia dragostei deznădăjduite, dar ea nu-i răspunse în acelaşi fel. Nu era ceea ce voia; era sătulă de sărutări.

— Bube!

— Spune.

— Trebuie să-ţi cer ceva. Tu ţii la ai tăi?

— Ce vorbe! Sigur că ţin la ai mei!

— Da, mi-am dat seama, spuse Mara, şi părea decepţionată. Dar ţii mai mult la mama şi la sora ta sau la mine?

— Ce legătură are una cu alta? Iubirea mea faţă de mama şi de sora mea... e cu totul altceva. Doar n-o fi ca dragostea pe care o simt pentru tine...

— Şi la tatăl tău ţineai?

— La tata? Nici nu l-am cunoscut măcar, ce-oi fi vrând? Aveam trei ani când a murit. Închipuie-ţi ce nenorocire a fost pentru familia mea... Nu ştiu cum de-a izbutit mama să ne crească. Se ducea să spele, mai adăugă el după o clipă. Se deşela trudind într-una la spălatul rufelor. Şi după asta se mai miră unii că am ideile pe care le am. Dar cum? Societatea trebuie să îngăduie ca o biată femeie să se spetească muncind numai pentru că a avut nenorocirea să rămână văduvă?

— Să nu vorbim acum despre asemenea lucruri, spuse Mara, uitând că ea fusese prima care adusese vorba.

— Să vorbim de mine şi de tine.

— În schimb eu vreau să vorbesc mai departe. Crezi că nu ştiu ce gândeşte o anumită lume despre mine? Şi Memmo, care e totuşi comunist şi el. M-a înfuriat atât de mult alaltăieri... Parcă avea aerul să spună că dacă s-a întâmplat nenorocirea aceea la San Donato, a fost din vina mea. Nu se gândeşte prea mult Memmo înainte de a vorbi, mai adăugă el, după scurt timp. El n-a cunoscut niciodată mizeria. Face parte dintr-o familie căreia nu-i lipsesc banii. A studiat, are o diplomă... Dar cum voiai ca mama să mă poată da la învăţătură? Când reuşea cu greu să câştige o bucată de pâine ca să ne potolească foamea? În viaţa mea n-am avut o jucărie, niciodată un dar... Dulciuri în casa mea nu s-au văzut vreodată... Dacă se întâmplă ca cineva să-mi dea o ciocolată, sau o bomboană, mi se părea că apuc pe Dumnezeu de un picior... Tăcu, şi începu să rupă frunzele de pe o ramură pe care o desprinse din pom.

— La ce te gândeşti? îl întrebă după puţin timp Mara.

Bube-i răspunse printr-un gest plictisit.

— Nu. Tu te gândeai la ceva. Ştii, eu văd imediat când te frământă un gând... ţi-l tălmăcesc în ochi.

— Bineînţeles că mă gândeam... totdeauna te gândeşti la ceva.

— Atunci, spune-mi, la ce anume?

— La nimic... Deodată spuse: — Mă gândeam la preotul Ciolfi. Şi nu mai adăugă nimic.

— De ce l-ai bătut?

Bube o privi uimit:

— Fiindcă era fascist, nu?

— Da, dar mai întâi te-ai înţeles cu Memmo să-l duci la închisoare... tocmai ca să eviţi să fie bătut.

— E adevărat, dar... O privi: — Şi apoi, ce era să fac? M-ar fi socotit un laş dacă l-aş fi lăsat să fie bătut de femei.

— Cum, de femei?

— Femeile au tăbărât asupra lui... Cea din autobuz, apoi altele... Au sărit în faţă şi ne-au aşteptat la rampa di Castello. Şi pe deasupra, s-a mai şi împiedicat.

— Cine? Povesteşte-mi cum trebuie.

Se vedea că Bube era reţinut, de parcă amintirea acelei scene l-ar fi stânjenit; totuşi spuse:

— De la rampa di Castello urci spre intrarea la închisoare... Ajunseserăm în apropiere, fără să se întâmple nimic. Apoi acolo, ne-am pomenit înconjuraţi de femei. Poate că n-ar fi făcut altceva decât să urle că era un ticălos... Dar lui i-a fost teamă şi atunci se vede că nu s-a mai uitat pe unde calcă şi s-a împiedicat de o treaptă. Şi astfel ele au putut să se năpustească asupra lui, să-l lovească. Eu, îţi repet, dacă nu de altceva, măcar în amintirea vremurilor când eram copil... fiindcă recunosc că mie nu mi-a făcut niciun rău.

— Atunci, cu atât mai mult, nu trebuia să-l baţi! declară Mara.

— Dar eu n-am vrut! Ai văzut, nu? Chiar când autobuzul s-a oprit la San Lazzaro... când băieţii aceia ţineau cu tot dinadinsul să se urce şi eu i-am oprit...

— Tot aşa trebuia să faci şi mai târziu.

— Da, dar vezi tu... câteodată te poţi afla într-o situaţie în care nu poţi acţiona cum vrei. Gândeşte-te la cele întâmplate la San Donato...

— Şi acolo ai făcut rău, spuse Mara hotărâtă.

— Dar cum? Trebuia să-mi las tovarăşul să rămână nerăzbunat? Fiindcă el a tras primul: ticălosul acela de jandarm...

— Dacă l-aţi omorât pe jandarm, de ce l-ai mai omorât şi tu pe fiu-său?

Bube o privi aiurit.

— Ştii, în asemenea clipe... nu te mai gândeşti la ceea ce faci. Totuşi, nu mă aşteptam din partea ta, exclamă el iritat. Că nu mi-a dat dreptate Memmo, încă mai pot înţelege; fiindcă el pretinde că e dintre ai noştri, dar nu-i

deloc adevărat. El n-a suferit. El n-a cunoscut mizeria! Dar tu, da; pe tatăl tău l-au persecutat; pe fratele tău l-au asasinat ticăloşii ăştia!

Sărise în picioare şi acum tremura tot; ochii i se împăienjeniseră: părea că ar căuta ceva sau pe cineva asupra căruia să-şi reverse propria-i furie.

— Îi voi omorî pe toţi! Ai înţeles? Pe toţi!

— Of, Bubino, nu vreau să te aud vorbind aşa!

— Şi totuşi eu aşa spun, şi chiar aşa voi face!...

— Atunci înseamnă că nu mă iubeşti. Că puţin îţi pasă de mine...

Mai târziu, după ce s-au împăcat, Mara i-a spus — Tu, Bubino, nu vei putea să-mi ascunzi niciodată nimic. Fiindcă eu înţeleg ceea ce gândeşti tu... Este ca şi cum aş fi în inimioara ta.

— Dar eu nu-ţi ascund nimic.

— Atunci de ce nu-mi spui tu ce te frământă în adâncul inimii tale? Îşi puse urechea pe pieptul lui: — Tic-tic-tic, făcu ea. Se ridică, râzând: — Iată ce spune inimioara ta: tic-tic-tic! Şi ştii ce vrea să spună tic-tic-tic? Redeveni serioasă. — Vrea să spună... eu o iubesc foarte mult pe Mara mea... şi nu vreau s-o supăr... de aceea nu voi mai face acele lucruri... altfel voi fi nevoit să plec departe... când de fapt, eu aş vrea să rămân întotdeauna alături de ea!

— Da. Mara; aşa e; este tocmai ceea ce gândesc, spuse Bube emoţionat.

— Atunci, îmi promiţi?

— Ce anume?

— Că nu vei mai face... asemenea lucruri?

— Îţi promit, spuse Bube.

Ea îl sărută drept răsplată.

După aceea au vorbit despre viitor. Când va veni amnistia, el se va întoarce şi se vor căsători imediat.

— Şi unde vom locui?

— Hm... acolo unde voi găsi eu de lucru, spuse Bube.

Eu aş prefera totuşi să plec din Volterra.

— Da, e mai bine să mergem în alt loc, nou, consimţi ea. — Undeva unde să nu ne cunoască nimeni. Fiindcă eu şi cu tine o ducem foarte bine singuri, nu-i aşa, iubitule? Şi nu ne pasă de toţi ceilalţi. Totuşi nu vom rămâne întotdeauna singuri... Vom avea un copil... Tu ce preferi? Băiat sau fată?

— Asta nu e ceva ce putem hotărî noi, observă Bube.

— Dar eu sunt convinsă că dacă o să vreau fată voi avea fată... Dar eu prefer băiat; un băieţaş care să-ţi semene.

— Şi eu o fată: o fată care să-ţi semene.

— Ah, Bubino, ce frumos va fi! Gândeşte-te, o căsuţă numai pentru noi şi eu o s-o ţin totdeauna în ordine, fiindcă sunt harnică, ştii? Mă descurc în ale gospodăriei... Şi-o să-ţi pregătesc bunătăţi la masă... fiindcă sunt pricepută şi la asta. Ce crezi tu?... Oh, Bubino, eu vreau să te fac fericit, foarte fericit!

— Dar şi tu trebuie să fii fericită.

— Eu voi fi fericită dacă voi reuşi să te fac pe tine.

— Şi eu... începu Bube, şi ar fi vrut să spună şi el ceva, dar se fâstâci şi nu reuşi să-şi încheie fraza.

Mara se porni iar să râdă.

— Oh, Bubino, sunt mai tare ca tine la discuţii! Dar şi aşa, am înţeles eu ce voiai să spui. Prin urmare, ascultă-mă, când vom fi căsătoriţi, nu vom mai fi două fiinţe, ci una singură. Vom fi fericiţi împreună... Şi dacă vom avea vreun necaz, îl vom trece împreună. De exemplu, dacă te va durea un dinte, şi pe mine mă va durea un dinte... Oh, Bubino, dar tu te plictiseşti cu copilăriile mele. Şi ai dreptate... Atâtea prostii mai spune şi Mara ta... Dar nu trebuie să mă condamni pentru asta. Sunt proastă, e adevărat. În schimb te iubesc atât de mult... Mi se pare că nu mai pot stăvili atâta dragoste câtă îţi port.

Apoi, au vorbit de ceea ce se întâmplase noaptea trecută. Ce noapte lungă a fost! Adormeau, se trezeau,

din nou adormeau…

— Bube, pot fi într-adevăr liniştită?

— Sigur.

— Şi totuşi… ne-am iubit.

— Da… dar nu s-a întâmplat nimic.

— Of, Bubino, dar de ce te îmbujorezi? Acum suntem ca şi soţ şi soţie…

Au venit să-l ia la două după-amiază. Abia terminaseră de mâncat. Bube îşi închise raniţa în grabă, o apucă de curele şi coborî pe cărare. Mara alerga în urma lui, urmată de Arnaldo. La volan era un tânăr cu basc, în timp ce un om între două vârste şi de statură mijlocie, voinic, cu pălăria trasă pe ochi, mergea în sus şi în jos, pe marginea şoselei. Văzându-l pe Bube, îi spuse:

— Să ne grăbim. Şi Bube sări în maşină fără să se mai gândească s-o salute. S-au sărutat prin geamul lăsat al portierei. — Fii liniştită; nu-ţi face griji, abia avu timp Bube să-i spună. Şi omul acela voinic: — Tu aşteaptă aici, nu te mişca… Va veni maşina să te ia şi să te ducă acasă! Se sui lângă şofer; îi mai spuse iar câteva cuvinte: — Şi dacă va fi să te interogheze cineva, nu ştii nimic, n-ai văzut pe nimeni.

Maşina o porni; ei îi rămase în minte expresia impunătoare şi resemnată a lui Bube… Era buimăcită. Se reîntoarse în colibă.

— Va trebui să treacă cel puţin vreo două ore până să ajungă înapoi maşina, îi spuse Arnaldo, e mai bine să te trânteşti pe pat, stau eu de pază.

Ea se trânti pe pat, dar nu izbuti să adoarmă; sau poate că a aţipit uşor, dar nu şi-a dat seama. Apoi se aşeză pe scară cu Arnaldo; îi puse o sumedenie de întrebări despre Bube, despre familia lui Bube. Băiatul răspundea exact la întrebări de parcă n-ar fi avut cincisprezece ani, ci douăzeci sau douăzeci şi cinci.

Maşina reapăru.

— Atunci, adio, Arnaldo; şi mulţumesc pentru tot.

— Adio, Mara, spuse Arnaldo. Pe neaşteptate o îmbrăţişă şi-i pecetlui, cu elan, două sărutări pe obraji. Marei i-a venit să plângă.

PARTEA A TREIA

I

MARA A FOST ÎNCÂNTATĂ SĂ SE întoarcă acasă. Contrar obiceiului, mama ei se arătase plină de atenţie faţă de ea.

— Poate că eşti istovită, Marina, îi vorbi ea, de cum o îmbrăţişase şi o sărutase; îţi încălzesc o ceaşcă de supă.

Mara se dusese la ea în cameră şi apoi, fără un motiv precis, se suise în camera părinţilor ei; după ce fusese în casa lui Bube şi după ce trăise două zile în coliba aceea, casa ei i se părea spaţioasă şi cu tot ce-i trebuia. Mama o chemase după aceea să-şi ia supa; alergase şi Vinicio să-i spună că pisica făcuse patru pisoiaşi.

S-au dus împreună să-i vadă. Pisica fusese aşezată într-un coş, şi Mara cu greu reuşi să desluşească cei patru cotoiaşi, agăţaţi de spinarea mamei lor care stătea cuminte şi liniştită.

— Ştii, unul e cenuşiu şi ceilalţi trei sunt negri.

— Da? Atunci noi îl vom păstra pe cel cenuşiu, spuse Mara. Le mângâie cu duioşie trupşoarele plăpânde. Pe neaşteptate, Vinicio izbucnise în plâns:

— Nu vreau să-i omoare! Nu vreau să-i omoare! striga el.

— Încetează, prostuţule, cine crezi tu că o să-i omoare?!

— Tata vrea să-i arunce în fântâna cea neagră!

Mara îi încurajă, spunându-i că aveau să se intereseze dacă nu cumva era vreo familie care să aibă nevoie de pisoi; unul, fără îndoială că voia mătuşa... Apoi îl sărută şi-l luă de acolo.

Tatăl lăsase vorbă că nu se va întoarce: acest lucru, nu se ştie de ce, îi făcu plăcere Marei. În timp ce luau masa de seară, mama o întrebă dacă fusese bine primită acasă la Bube.

— Ah, desigur, răspunse Mara.

— Dar tu nu trebuia să stai acolo o săptămână? insistă mama.

— O, spusesem şi eu aşa, într-o doară, se grăbi să răspundă Mara. Ce puteam face eu acolo, la Volterra? Şi ca să devieze discuţia: — Îţi plac pantofii mei? Mi i-a făcut cadou Bube.

— Ţi i-a cumpărat la Volterra?

— Nu, la Colle.

— Sunt foarte frumoşi, n-am ce spune! Dar trebuie să ai grijă de ei, altfel ţi se vor strica imediat. Trebuie să-i păstrezi, să-i încalţi când o să te duci din nou la Colle. Şi ca şi când acum şi-ar fi dat seama pentru prima oară că fetiţa ei devenise o fată în toată firea: — Dar dacă vrei să pari şi tu o domnişoară, trebuie să fii pieptănată mai cu grijă.

— Numai că părul meu nu vrea să stea cum trebuie. Parcă-s ţepi, şi râse cu un aer stingher.

— Fleacuri! Fiindcă nu-l îngrijeşti. Trebuie să te speli mai des pe păr şi să-l perii bine... Şi eu l-am avut ca tine, dar eram ambiţioasă, niciodată n-aş fi ieşit în lume cu părul în asemenea hal.

— Dar tu îl aveai mătăsos, mamă, se vede şi din fotografia aceea cu tata...

— Fiindcă-l îngrijeam, repetă mama.

Apoi Mara spălă vasele şi mama, pe măsură ce le spăla, le şi ştergea. Se vedea bine că mama era

mulţumită că ea se întorsese acasă. Întinsă pe pat, aşteptând să adoarmă, Mara aproape că se simţea fericită.

„Unde-o fi Bube?” se întrebă ea, dar se grăbi să-şi alunge gândul. Era obosită şi-şi întindea ici şi colo câte un picior, preţuind, încântată, moliciunea saltelei.

Când mama ei intră în cameră şi deschise fereastra, Mara dormea dusă.

— Scoală-te, Mara, trebuie să mergem la vilă să luăm rufele.

Şi Mara se trezi, conştientă, năpădită de tristeţea că pentru ea începea aceeaşi viaţă dinainte.

Vila se afla la un kilometru de sat, pe o creastă de lângă drumul de provincie: ajungeai la ea, străbătând o alee de chiparoşi care urca brusc în zig-zag. În timp ce se întorcea de acolo cu un coş de rufe pe cap, o opri vechilul, ca s-o întrebe dacă tatăl ei era în sat; dar nu era decât un pretext ca să intre în vorbă şi să-i facă ochi dulci. În trecut, nu i-ar fi displăcut; acum însă o irita, aşa că i-o reteză scurt şi-şi văzu de drum.

Mama pregătise totul pentru spălatul rufelor; au săpunit cearşafurile şi le-au îndesat în albie. Apoi, mama se întoarse acasă, nu înainte de a-i fi atras atenţia să supravegheze rufele.

— Ei, sigur că da, ştiu şi eu ce trebuie să fac, spuse Mara mânioasă. Dracu să le ia de rufe! Ce-i păsa ei de rufele contesei?

După-amiază hoinări prin sat; o întâlni pe Liliana şi o chemă. Liliana, rece şi distantă, n-o scuti pe Mara de câteva săgeţi încărcate de venin. Dar Mara n-a reacţionat, fiind pur şi simplu descurajată. Se gândea că doar cu o zi în urmă era împreună cu dragostea ei şi că acum era singură, sau acceptând tovărăşia unor persoane care-i erau indiferente. Dacă nu şi mai rău, odioase... „S-ar putea să fie vorba de câteva luni”, îi spusese Bube. Câteva luni? Iar ea nu izbutea s-o scoată la capăt nici

măcar o zi! Era patru după-amiază, şi Mara, de desperare că nu ştia ce să mai facă, s-ar fi dat cu capul de pereţi.

Se întoarse acasă, şi începu să-şi ajusteze breteluţa de la sutien; dar lăsă lucrul la jumătate, nu avea niciun rost ceea ce făcea. Ieşi afară, intră iar în casă; timpul parcă se oprise în loc.

Sosi tatăl ei cu bicicleta. Se îmbrăţişară; apoi tatăl, cu o scuză, se îndepărtă împreună cu ea: voia să afle veşti despre Bube. Mara îi povesti pe scurt cele întâmplate; nu-i spuse totuşi că rămăseseră singuri în timpul nopţii.

— Dar unde l-au dus? întrebă tatăl.

— În străinătate; cel puţin aşa mi-a spus Bube, că aveau să-l expatrieze.

— Am înţeles, răspunse tatăl. Se gândi puţin apoi spuse: — Fără îndoială că-l trimit în Rusia.

— În Rusia? făcu Mara uluită.

— În Rusia, da; şi acolo fii convinsă că e în siguranţă. Lasă, ştiu ei, cei de la Partid, ce să facă. Era încântat că Bube scăpase de ghearele carabinierilor: — Le-a fugit de sub nas, spuse, de parcă ar fi fost şi meritul lui.

După cină a venit mama Lilianei cu o rudă a lui Mauro. Şi atunci au început obişnuitele discuţii, ca între femei, despre una, pe care bărbatul o bătea, despre alta, care trebuia să-şi facă o operaţie, şi despre nu ştiu cine, care de trei luni nu se mai dăduse jos din pat. La un moment dat, mătuşa i se adresă:

— Ferice de tine, Mara, că eşti tânără şi n-ai griji. Ei, eu îi spun mereu Lilianei: „Bucură-te de tinereţe, deoarece odată cu căsătoria vin şi grijile, de nu vei mai avea o zi liniştită”. Marei, această înţelepciune a persoanelor vârstnice, lipsită de prea mare savantlâc, i se păruse totdeauna fără noimă şi artificială; acum însă o scotea rău din sărite. Ei, cum? Grijile începeau numai când te măritai? Dar ea le avea de pe acum; şi măcar de s-ar fi putut mărita cu Bube! Puţin i-ar fi păsat ei de grijile vieţii; ce puteau ele însemna în faţa acelui bine unic de a sta

împreună cu fiinţa iubită?

Se grăbi cu spălatul vaselor şi se duse la culcare. Dar pălăvrăgeala plicticoasă a vrăjitoarelor acelora ajungea până în cameră: „Bube, Bube al meu!” Of, cu ce furie de senzaţii şi de dorinţe retrăia îmbrăţişările şi sărutările ei cu Bube!

Se întoarse în pat, trântindu-se cu faţa în pernă şi afundându-se în ea. Nu-şi amintea de clipa în care fusese cu totul şi cu totul a lui; ceea ce fusese între ei se petrecuse atât de iute, încât Mara, pe moment, nici nu-şi dăduse seama. Nu, ea îşi aducea aminte doar de îmbrăţişările sufocante şi puternice şi de sărutări. Mai ales de sărutări, sărutările lungi, pătimaşe, dându-i senzaţia că-i soarbe sufletul. Sărutările care-i sleiau puterile, lăsând-o fără suflare, vlăguită şi satisfăcută...

Femeile plecaseră; prin crăpătura uşii nu mai străbătea nicio lumină; totul era cufundat în tăcere, în casă şi afară. Dar ea rămase multă vreme trează, întinsă pe spate, neclintită, încremenită în gândul dureros al iubirii pierdute.

Deveni insensibilă la toate; când tatăl ei, după două zile, se descotorosi de pisoiaşi, azvârlindu-i în puţul negru, nu numai că nu simţi niciun regret, dar aproape că încercă o mulţumire. Lui Vinicio i se spusese că pisoii fuseseră daţi unei familii din Colle; dar fiindcă băiatul o tot plictisea cu întrebările, ea îi dezvălui adevărul cu brutalitate.

— Prostule, tu chiar credeai că tata i-a dus la Colle? Află că i-a aruncat în puţul negru!

Băiatul a avut o criză de desperare; l-a lăsat întins pe podeaua din bucătărie, urlând ca un scos din minţi.

Duminică ieşi la plimbare cu Annita. Ca de obicei, s-au dus la plimbare pe unica uliţă din sat. Mara îşi arăta mândră pantofii ei cu tocuri înalte, deşi asta nu-i dădea nicio satisfacţie. Nu avea ochi decât pentru perechile care treceau: ce putea fi mai frumos, decât să mergi la

plimbare, ţinându-te la braţ?

I-o spuse Annitei, dar prietena îi răspunse că era o adevărată stupizenie obiceiul de a te fâţâi în sus şi în jos pe singura uliţă din sat; dacă ea ar fi avut un logodnic s-ar fi retras în vreun loc singuratic.

— Mie nu-mi place să stau multă vreme logodită. Uită-te la cei doi: de când eram de-o şchioapă îi tot văd plimbându-se împreună la braţ. Cred că or fi trecut vreo zece ani de când sunt logodiţi. Mă întreb ce aşteaptă ca să se căsătorească? Şi începu să râdă cu o vulgaritate necontrolată. Apoi îşi destăinui părerile în legătură cu viitorul ei soţ: — Eu iau lucrurile în mare, ce crezi? Din punctul meu de vedere, mă mulţumesc ca bărbatul meu să fie bărbat şi atât, nu mă uit prea mult la amănunte. Cum spune proverbul? Poate fi şi şchiop şi cocoşat... Mara se uită la ea cu dispreţ.

În schimb, Annita avea un glas frumos. Nu numai că nu cânta fals, dar cânta cu suflet; parcă era alta când cânta.

Trecuseră de ultimele case şi se opriseră la marginea unui câmp. Annita începu să cânte:

„Hoinăresc c-o inimă pustie
Printr-o lume ce nimic nu ştie:
Unde-ai dispărut, iubire..."

Mara asculta, fermecată şi chinuită. Cântecul îi trezise brusc suferinţa ei de dragoste. Ce bine oglindea melodia aceea starea ei sufletească! Ce bine redau cuvintele situaţia ei! *„Hoinăresc... printr-o lume ce nimic nu ştie..."* Nimeni, nimeni nu cunoştea suferinţa ei! *„Unde-ai dispărut, iubire..."* Îi venea să plângă... iubirea ei era departe, poate pierdută; şi ea era singură, părăsită, şi durerea o copleşea, devenea de nesuportat.

A vrut ca Annita să i-o mai cânte o dată.

— Cum de-ţi place atât de mult? o întrebă Annita.

— Fiindcă-mi aminteşte de logodnicul meu.

— Mie-mi aminteşte de iarna asta când dansam în hambar... Începu să râdă. — Îţi aduci aminte de data aceea când de unde, de neunde a apărut un şoarece? Apoi spuse că aveau să danseze şi în iarna asta.

— Mie puţin îmi pasă, făcu Mara.

— Cum aşa? Ei bine, nici mie, ce crezi? Nici eu nu sunt nebună după dans. Te lipeşti cât te lipeşti de câte un tânăr şi totul se termină acolo.

— Te rog, mai cântă-mi pentru ultima oară *„Hoinăresc c-o inimă pustie”.*

Şi din nou melodia aceea tristă s-a furişat în sufletul ei şi cuvintele i-au adâncit şi mai mult durerea. Seara, în pat, şi-a cântat ea singură pentru ea cântecul, încet, de cel puţin zece ori. Suferea şi se bucura în acelaşi timp. Da, pentru că era mulţumită să-şi redeschidă rana.

O mândrie amară se înfiripa în sufletul ei. Pe ceilalţi, pe fiinţele care nu iubeau, nu sufereau, le dispreţuia şi aproape că le compătimea. Era ceea ce simţea faţă de Annita, de Liliana, faţă de celelalte fete, ce nu-i inspirau decât dispreţ şi în fond, compătimire.

Într-o după-amiază se întorcea de la grădina de zarzavat şi, în faţa ei, pe cărăruia abruptă, mergea o bătrână cocârjată de greutatea unui mănunchi de vreascuri. Trecu de ea, dar se auzi strigată: — Fata mea, ajută-mă, te rog! Voia să-i aşeze mai bine vreascurile, care-i alunecaseră. Mara o ajută fără nicio poftă; bătrână o întrebă:

— Dar cine eşti? Mi se pare că te cunosc. Eşti fata lui Gildo?

— Nu.

— Atunci cine eşti? insistă bătrânica.

Oh, afurisita! Tare-ar mai fi vrut Mara să-i dea un brânci. De ce mai trăia o babă ca ea, la ce bun?...

Când se întorcea acasă, o luă pe drumul cel mai lung, care ducea până la casa parohială. Pe iarba verde din faţa bisericii, preotul stătea de vorbă cu o femeiuşcă. Trecând

prin faţa casei mătuşii, Marei i-a venit în minte s-o cheme pe Liliana; dar renunţă. De la fereastra deschisă a unei căsuţe joase, de curând construită, se auzea o muzică veselă. Mara îşi încetini pasul. Ştia cine locuieşte în casa aceea: o tânără siciliană, soţia unuia din sat. Mara îi văzuse, duminica, plimbându-se, îmbrăţişaţi. Mătuşa spunea: — Siciliana şi soţul ei nu fac decât să se dea în spectacol. Se îmbrăţişează în prezenţa tuturor, se sărută ca la cinematograf.

Credea că-i bârfeşte, dar pentru Mara era cea mai frumoasă laudă care i se putea aduce unui tânăr şi unei fete, aceea de a semăna cu un cuplu de cinematograf. Oare numai în film se întâmplă ca doi tineri să se iubească şi să nu se sature niciodată de sărutări? Şi să fie fericiţi, şi să se lase văzuţi de toată lumea?

Mara oftă. Ea trebuia să se lipsească de dragoste; şi cine ştie pentru cât timp avea să se lipsească. Pentru a scăpa de golul îngrozitor al prezentului, se refugia în trecut, evocând în toate amănuntele puţinele ore de intimitate cu Bube. Sau încerca să-şi închipuie viitorul. Şi ei doi aveau să aibă o căsuţă ca aceea pe care o clădise zidarul pentru soţia sa, siciliana: cu o cameră, o bucătărie şi nimic altceva; dar nouă, curată, plăcută, cu dale colorate pe jos şi cu dale albe în spatele lavoarului, cu ghivece cu muşcate la ferestre. Şi ea avea să ţină radio-ul deschis când se transmiteau canţonete ca să-i treacă timpul mai uşor în aşteptarea reîntoarcerii lui Bube.

Deşi nu spusese nimănui un cuvânt, ceilalţi, în cele din urmă, şi-au dat seama de starea ei sufletească.

— Pot să ştiu ce ai? o întrebase mama ei.

— N-am nimic, răspunsese ea; şi imediat adăugase: — Am nervi; n-am dreptul să am nervi?

— Fiindcă iubitul tău e departe? făcuse mama ironică. Dacă aş fi eu în locul tău, nu m-aş amărî atât. Nu merită să te amărăşti atât de mult din cauza asta.

Mara nu-i mai răspunse nimic, dar când mătuşa ei îi

ţinuse o predică asemănătoare, o sfătuise să-şi vadă de-ale ei.

Şi mătuşa:

— În fond, ce ţi-am spus? Doar se vede cale de-o poştă că eşti foc de îndrăgostită... Şi de cine, dacă te gândeşti... Văd că se adevereşte povestea cu musca de aur: se părea că ai avea cine ştie ce pretenţii ca până la urmă să te mulţumeşti cu acel coate-goale. Şi de-ar fi numai un zdrenţăros! adăugă ea cu aerul persoanei care ştie multe.

— Ce vrei să spui? sări Mara.

— Vreau să spun că a făcut-o de oaie Bube al tău... dacă-i adevărat că-l căutau carabinierii şi că a fost nevoit să fugă. Poate că nu e aşa? Luată pe neaşteptate, Mara n-a ştiut ce să-i mai răspundă; şi mătuşa, care o spiona atentă, se grăbi să tragă concluzia: — Ştiam eu că e ceva la mijloc.

— Ce legătură are cu tot ce spui; este o învinuire de natură politică, spuse Mara.

— Da, de natură politică! Persoanele cumsecade, draga mea, n-au niciodată de-a face cu carabinierii.

Aşa că toată povestea a fost descoperită şi la Monteguidi. Mara îl bănui pe Carlino: îl văzuse de dimineaţă când se oprise să stea de vorbă cu mătuşa.

A doua zi (se întorsese de două săptămâni la Monteguidi) un carabinier pe bicicletă îi aduse un aviz. Era scris că în dimineaţa următoare va trebui să se prezinte la jandarmeria din Colle.

În spatele mesei stătea un bărbat între două vârste, scund, robust, cu părul blond, lânos, nasul turtit, buzele groase şi proeminente; îşi ridică o clipă privirea şi apoi continuă să scrie, fără să spună nimic. Mara nu cunoştea gradele, dar pricepu imediat că era şeful de post. „Să sperăm că te va interoga locotenentul”, îi spusese tatăl ei pe drum. „Cu locotenentul se mai poate discuta, în schimb şeful de post este o adevărată bestie”, a avut

timp să observe şi portretul regelui pe perete; şi-a amintit de cuvintele lui Bube în legătură cu şeful de post din San Donato.

Şeful încetă să mai scrie şi-i spuse brusc:

— la loc – şi-i arătă scaunul. După ce o întrebă ce vârstă are şi care e numele părinţilor, o privi fix: — Şi acum, domnişoară, fii foarte atentă cum răspunzi: pentru că trebuie să-mi spui adevărul... Îl cunoşti pe Cappellini Arturo, zis Bube?

— Da.

— Îl cunoşti bine?

— Sigur: e logodnicul meu.

— De cât timp îl cunoşti?

— L-am cunoscut anul trecut pe vremea asta. Nu, ceva mai târziu...

— Şi în ce fel v-aţi cunoscut?

— Era partizan împreună cu fratele meu Sante, care a fost ucis de nemţi; şi aşa, după ce a trecut războiul, a venit să-mi cunoască familia. Astfel o instruise tatăl ei să răspundă. „Spune-le că eşti sora unui partizan, căzut eroic; totdeauna asta e ceva ce-i impresionează pe nenorociţii aceia.”

— Când l-ai văzut ultima oară?

— Or fi vreo cincisprezece zile.

— Spune-mi ziua precisă.

— Era... vineri.

— Vineri 28 mai?

— Da, răspunse Mara.

— Şi unde l-ai văzut?

— Cum, unde l-am văzut? La Monteguidi.

— Şi de unde venea?

— Da la San Donato.

— Şi dumneata nu te-ai mirat că-l vezi venind la Monteguidi?

— De ce trebuia să mă fi mirat? Când şi când, venea să mă vadă.

— Dar ce ţi-a spus logodnicul dumitale? Ţi-a explicat motivul pentru care a plecat de la San Donato?

— Nici gând... Mi-a spus că a venit să mă vadă.

— Domnişoară, fii foarte atentă, să nu spui minciuni. La noi minciunile au picioare scurte. Şi cine spune minciuni în timpul unui interogatoriu, ştii unde ajunge? Şi o privi din nou fix, dar ea îşi revenise, reuşind să-i susţină privirea cutezătoare. — La închisoare. Ea nici nu clipi. — Ţi-a povestit logodnicul ce s-a întâmplat la San Donato?

— Nu, nu mi-a spus nimic.

— Dar ştii că logodnicul dumitale este un asasin?

La cuvântul acesta, simţi că se cutremură, vibrându-î fiece fibră; dar nu rosti o vorbă.

— Prin urmare, ştii.

— Nu, nu ştiu nimic.

— Dar dacă n-ai şti, n-ai sta atât de liniştită! Nu se întâmplă în fiecare clipă să afli că logodnicul tău e un ucigaş! Oare pe dumneata nu te impresionează în niciun fel, să afli că logodnicul dumitale e un asasin? Mara ridică din umeri.

— Domnişoară, dumneata nu vrei să ne ajuţi să descoperim adevărul; ai să vezi c-o să fie rău pentru dumneata.

Fără să ştie, Mara alesese calea cea mai bună: să stea acolo neclintită şi îndârjită, fără să se abată deloc de la răspunsul ei: — Nu, eu nu ştiu nimic. În cele din urmă, şeful de post îşi ieşi din sărite:

— Te voi acuza de complicitate! Ai înţeles? Mara rămase tăcută şi impasibilă. — În sfârşit, dumneata vrei să vorbeşti, da sau nu?

— Dumneavoastră întrebaţi-mă şi eu vă răspund, spuse ea calmă. Şeful de post transpira.

— Dumneata te-ai dus la Volterra cu acest Bube. Nu încerca să negi pentru că ai fost văzută.

— Dar cine neagă?

— De ce anume te-ai dus la Volterra?

— Ca să cunosc familia logodnicului meu.

— Nu-i adevărat! Şi şeful de post dădu cu pumnul în masă. Dumneata nici n-ai fost acasă la Bube.

— Şi totuşi eu am fost acolo.

— Minţi.

Marei îi venea să râdă: o dată a spus şi ea adevărul şi omul acela n-o credea.

— Carabinierii nu te-au găsit la Bube acasă.

— Nu m-au găsit fiindcă plecasem.

— Şi unde erai plecată?

— La plimbare, răspunse Mara.

Şeful de post o privi pieziş: se vedea că-i era teamă să nu fie luat peste picior. Dar se stăpâni:

— Cunoşti pe un oarecare Fantacci Renato?

— Nu.

— Şi totuşi îl cunoşti.

— Ei asta-i, făcu Mara amuzată de situaţie. De acest Fantacci chiar că nu auzise niciodată; dar dacă şeful de post i-ar fi rostit şi porecla atunci ar fi stat în cumpănă şi poate că i-ar fi răspuns.

— Şi după?

— După ce?

— După ce-ai fost la Volterra… unde te-ai dus?

— M-am întors la Monteguidi, răspunse Mara.

— Şi Bube unde s-a dus?

— Ce ştiu eu?

— Dar după părerea dumitale unde e Bube acum?

— La Volterra, minţi Mara cu neobrăzare. Acum înţelegea că luase calea cea mai bună; se putea şi distra pe socoteala măgarului de şef de post.

— Da, într-adevăr, la Volterra; sau dacă nu, cine ştie, s-o fi reîntors la San Donato. Dumneata ce crezi? Brusc, el încetă să mai facă pe spiritualul: — Bube a fugit; dar îl vom prinde. Fii convinsă că-l vom prinde. Şi atunci nimeni nu-l va mai putea scăpa de ocnă… şi nici pentru

dumneata nu prevăd un sfârşit prea bun! Fiindcă cine ajută pe un criminal să fugă, comite şi el o crimă.

Se deschise uşa şi apăru un ofiţeraş:

— Aţi terminat, domnule plutonier major? – şi în acelaşi timp îşi aruncă privirea asupra fetei.

— Da, domnule locotenent.

— Atunci încheiaţi imediat procesul verbal şi daţi-mi-l la semnat... A! formulaţi şi scrisoarea de transmitere mai departe a procesului verbal: trebuie să-l trimitem cu poşta de dimineaţă.

— Imediat, domnule locotenent. Şi, cu o expresie posomorâtă, se ridică pentru a se aşeza apoi în faţa unei maşini mari de scris. Mara a putut observa că are picioarele strâmbe. „Parcă-i un maimuţoi.” Era încântată că-i ţinuse piept: şi chiar că-l luase peste picior pe maimuţoiul acela.

A fost nevoită să stea acolo o jumătate de oră încheiată, în timp ce şeful de post bătea la maşină literă cu literă; şi cu pauze lungi, în timpul cărora se scărpina în cap. Apoi se apleca deasupra maşinii ca să vadă ce scrisese şi se strâmba de parcă n-ar fi fost deloc satisfăcut. La urmă trase foaia de hârtie, se întoarse la locul lui, în spatele biroului, şi spuse:

— Acum citesc procesul verbal al interogatoriului; dumneata să fii foarte atentă, fiindcă după aceea trebuie să-l semnezi. Şi cu o voce fără culoare, începu: „Azi, 14 iunie 1945, în faţa mea, sergent major Sciacca Vincenzo, s-a prezentat numita Castelluci Mara, fiica lui Antonio şi a Mariei Del Testa, necăsătorită, de ani şaisprezece, locuind în această comună, în satul Monteguidi. La întrebare răspunde: «Îl cunosc pe Cappellini Arturo zis Bube, cu care sunt logodită...»

Tatăl ei o aştepta cuprins de nelinişti; dar văzând-o surâzătoare, se linişti.

— Prin urmare, a mers bine? o întrebă de cum a văzut-o ieşind.

— Foarte bine, îi răspunse Mara. Şi-i povesti cum încercase s-o sperie plutonierul major; dar ea nu se lăsase intimidată; şi cum nu i-a spus nimic din tot ce voia el să afle. La urmă m-a întrebat: „Unde crezi dumneata că e Bube în clipa asta?" şi eu i-am răspuns: „Ce ştiu eu? O fi la Volterra". Şi apoi i-am râs în nas, prostănacului aceluia.

Tatăl ei era încântat de ea şi emoţionat.

— Bravo, fata mea; eşti o logodnică demnă de un băiat ca Bube.

O luă cu el la sediu, unde Mara a fost obligată să reia povestirea în faţa secretarului, un tânăr în genul lui Lidori.

— Ce-ţi spuneam! exclamă tatăl, la urmă. Ştie să se descurce, fata mea, şi încă bine. Ce mai, n-o spun numai aşa, dar am ştiut să fac copiilor mei o educaţie de adevăraţi comunişti. Vrei să ştii? Ea, ce-i drept, nu avea atunci nici cincisprezece ani, era o fetiţă: într-o zi când Sante era acasă, ascuns în colibă, şi satul era ticsit de soldaţi, veniţi special ca să-i caute pe cei ce nu voiau să fie recrutaţi, ei bine, eu m-am ascuns bineînţeles în şură, şi soţia mea nu avea curajul să iasă din casă, căci dacă ar fi văzut-o cu sufertaşul, şi-ar fi închipuit că se duce să-i ducă de mâncare băiatului. Ca să n-o mai lungesc, i-am dat mâncarea pentru Sante, Marei; şi ea, de îndată ce a ieşit din casă, a şi dat de o patrulă. O opresc: „Ce-ai acolo?" Şi ea! „O crăticioară cu mâncare". „Şi cui i-o duci? Cuiva care stă ascuns?" Şi ea: „I-o duc bunicei mele care e infirmă". Şi spusese şi pe un ton de sfidare: „Dacă nu mă credeţi, veniţi după mine". Şi soldaţii, văzând-o atât de sigură pe ce spunea, au crezut-o...

La amiază s-au dus să mănânce într-un birt, undeva pe aproape; veni şi secretarul. El discuta cu tatăl ei despre politică; Mara nu pricepea cine ştie ce, dar şi aşa, tot îi făcea plăcere să-i asculte. Simţea mai puţin durerea despărţirii: poate pentru că discuţiile acelea le auzise şi cu Bube; şi fiindcă tânărul acela, prin felul lui de a vorbi, i-l reamintea pe Lidori...

II

DUPĂ CE-AU LUAT MASA, TATĂL s-a reîntors la sediu. Ea a rămas să mai hoinărească prin târg. A vrut să se întoarcă prin toate locurile pe unde fusese cu Bube; în piaţeta unde era târgul gol şi mizer; în grădiniţa din mijlocul pieţii; sub porticuri, să privească vitrinele, magazinele... Mai înainte de a pleca, Bube a insistat să-i dea cele trei mii de lire. Ajungând acasă ea i le-a dat maică-sii să i le păstreze. Apoi a uitat de bani, într-atât, încât abia acum îşi amintise de ei! Dar numai la geantă nu-i era gândul: n-o mai voia; cu banii aceia n-avea să-şi cumpere absolut nimic, asta-i!

— Ce proastă am fost mai înainte, când dădeam atâta importanţă unor asemenea lucruri; pantofi cu tocuri înalte, geantă...

Deodată simţi un fior: îl văzuse, la doi paşi, în faţa ei, pe şeful de post. Mergea repede, cu picioarele lui strâmbe. „Bine că nu m-a văzut”, se gândi Mara. Sigur că şi dacă m-ar fi văzut, n-ar fi fost nimic rău... Mie nu-mi pot face nimic... Dar lui Bube?” Şi se gândi din nou la cuvintele şefului de post: „A fugit, noi totuşi îl vom prinde, şi atunci nimeni nu-l va mai scăpa de la ocnă...”

Ocnă? Dar ocnă însemna că avea să rămână în temniţă până la moarte! Simţi că leşină... Continuând să meargă ca un automat, ieşise de sub portic, şi acum mergea pe lângă gardul de ciment, de-a lungul căii ferate... Era un

tren care tocmai pleca, cu locomotiva care pufăia. „Dacă o să pună mâna pe el, eu mă arunc înaintea trenului”, se gândi deodată Mara.

Dar nu, nu era nimic adevărat, şeful de post îi spusese aşa numai ca s-o sperie. N-o ameninţase oare că o va trimite la închisoare şi pe ea? Râse, uşurată, în sinea ei. Doar nu trebuia să-l creadă pe şef, trebuia să creadă în ceea ce-i spusese Bube, în ceea ce-i spusese tatăl ei, în ceea ce-i spusese Lidori... Că era o chestiune de timp, apoi avea să vină o amnistie...

Dar o străpunse o îndoială: „Şi dacă cumva mi-au ascuns adevărul? Dacă m-au minţit, anume ca să nu cad pradă desperării? Dacă s-au înţeles cu toţii să nu-mi spună nimic? Oh, Doamne, cum să fac să ştiu adevărul?”

Tatăl ei! Avea să-l întrebe pe tatăl ei. Avea să-i spună: „Tată, trebuie să-mi spui adevărul! Jură-mi! Jură pe Sante!” Şi se duse la sediu. Dar tatăl ei nu era în cameră. Se adresă unui tânăr care stătea pe coridor.

— E la şedinţă, îi răspunse acesta.

— Dar eu trebuie să-i vorbesc imediat.

— Nu se poate, sunt în şedinţă.

— Şi când se termină această şedinţă?

— Cine ştie?

Mara rămase acolo, aşezată pe o bancă, frământându-şi mâinile. Din când în când sosea câte o persoană, spunea că vrea să vorbească cu... iar tânărul îi răspundea în mod invariabil: „Nu se poate, sunt în şedinţă”.

În sfârşit, se deschise uşa din fundul coridorului, şi secretarul ieşi însoţit de cineva; în urma lui apăru şi tatăl Marei alături de alţi câţiva bărbaţi. Discutau tare; ba chiar râdeau; Mara se ridică şi luând-o într-acolo, se opri în faţa tatălui ei: — Tată, trebuie să-ţi spun ceva.

— Mergem imediat! Dar continua să vorbească cu unul, cu altul; intră o clipă şi în camera lui; în cele din urmă, îi spuse secretarului:

— Atunci, dacă nu mai e nimic altceva, eu plec, trebuie

s-o duc acasă pe fata mea; şi secretarul:

— Du-te, du-te liniştit. Veni s-o salute: — La revedere, domnişoară şi... felicitări.

În gang, tatăl îşi luă bicicleta. Îi făcu semn să se urce şi ea.

— Tată, ascultă ceva mai întâi; azi-dimineaţă am uitat ceva. Şeful de post a spus că pe Bube îl vor prinde negreşit şi după aceea îl vor băga la închisoare pe viaţă.

— Da, chiar că-l vor prinde, n-am ce spune! răspunse tatăl ei. La ora asta Bube îşi râde de ei.

— Dar dacă l-ar prinde?

— Unde? În Rusia sunt la putere comuniştii; nicidecum pociţii ăştia.

— Atunci Bube va trebui să rămână tot restul vieţii în Rusia, deoarece dacă s-ar întoarce în Italia, l-ar prinde imediat.

— Nici gând! Lasă să plece englezii şi americanii de aici, şi pe urmă îi arătăm noi jandarmului cine comandă! Hai, suie pe cadru!

Mara îşi dădu seama că mama ei o privea într-un mod ciudat. Şi la masă, pe neaşteptate, o auzi cum întreabă:

— Pot să ştiu şi eu ce-a făcut Bube al tău?

— Nimic, dar glasul îi tremura.

— Atunci, ce voiau carabinierii de la tine?

— Nimic: voiau să ştie ceva de pe vremea când Bube era partizan... Se înţelesese cu tatăl ei ca mamei să-i dea această explicaţie.

— Şi de ce nu l-au întrebat pe el?

— Fiindcă Bube nu e acum aici, răspunse pentru ea, tatăl.

— Atunci e adevărat că a fost nevoit să fugă!

— Cine a spus asta?

— Toată lumea o spune.

— Ei, da... Partidul a hotărât astfel. Carabinierii vroiau să-l interogheze şi atunci, cei de la Partid i-au cerut să nu

se prezinte. Fiindcă noi, comuniştii, nu trebuie să dăm cont de acţiunile noastre carabinierilor. Fir-ar să fie!... înjură el. — Ar fi de râs dacă un comunist ar trebui să dea socoteală de acţiunile lui justiţiei burgheze...

Deodată, mama îl întrerupse:

— Cu asemenea discuţii l-ai distrus tu pe Sante! Şi acum o distrugi şi pe ea – şi-o arătă pe Mara.

Tatăl simţi brusc că nu mai e sigur pe el.

— Ce tot spui? se bâlbâi ei.

— Da, tu cu discuţiile tale l-ai înfierbântat pe Sante... de-a ajuns acolo unde a ajuns. Tu ai fost cauza morţii lui...

— Ai înnebunit?

— Dacă nu erai tu să-i vâri în cap ideea cu partizanii – continuă mama, fără să ţină seama de el – ar fi rămas aici... cum au făcut toţi ceilalţi tineri... Fiindcă nu s-a găsit nimeni în sat la noi să se ducă la partizani... Numai băieţaşul meu s-a dus – începu să strige de-a binelea – şi numai tu l-ai convins să se ducă!

— Ai fi vrut să-l sfătuiesc să se prezinte ca soldat al Republicii Sociale Italiene?

— Era de ajuns să nu-i fi vârât în cap ideea cu partizanii – repetă neîndurătoare mama. Of, Doamne, dacă ar fi rămas Santino al meu acasă, azi ar fi în viaţă! şi izbucni în hohote de plâns.

— Linişteşte-te, mamă, începu să-i spună tatăl. Era tulburat. — Sante... şi-a făcut datoria. Nu-i vina mea că nutrea astfel de sentimente... Tu, mamă, nu trebuie să spui că-i vina mea... Pe neaşteptate strigă: Recunosc, am fost un tată rău... Mi-am părăsit copiii când erau mici... am ajuns şi la închisoare... Dar pe Sante îl iubeam... Era mândria vieţii mele, Sante... eram mândru să aveam un asemenea băiat... Tu, mamă, nu trebuia să-mi vorbeşti astfel... spune-mi ce vrei, dar nu asta, asta nu trebuie să mi-o spui... Copii! Vă iau drept martori: nu-i vina mea... Vorbea şi plângea. Niciodată nu-l mai văzuse Mara în asemenea stare.

Cu glasul tremurându-i de emoţie, Mara le spuse:

— Mamă, tată! Gata, împăcaţi-vă!

Mama îşi ridică privirea şi-şi şterse lacrimile.

— Da, spuse mama cu un fir de voce. Se adresă soţului: — Nu lua în seamă ceea ce spun. De prea mare durere vorbesc aşa... Durerea faţă de bietul meu băiat care a murit... Da, şi tu ţineai la el... nu era băiatul tău, dar tot îl iubeai...

— Uite, aşa mamă, aşa – se bâlbâi tatăl; nu mai plânge, e mai bine aşa.

N-au mai spus nimic, n-au mai făcut un gest: pentru prima dată uniţi în durere din cauza fiului mort. Şi Mara, în timp ce spăla vasele, cu spatele întors spre părinţii ei, simţi rostogolindu-i-se pe obraji, tăcute, primele lacrimi pentru fratele ei.

Numai după sfârşitul ceremoniei funebre făcută în amintirea lui Sante a putut Mara să stea de vorbă cu Lidori:

— Ai aflat ceva?

— Nu, încă nimic, răspunse Lidori. Se retraseră într-un colţ.

— Şi totuşi, a trecut o lună.

— În fond, ce vrei, nu-i este uşor să transmită veşti despre el. Trebuie să fie prudent. Şi apoi, acolo, în Nord, abia s-a sfârşit războiul, poşta încă nu funcţionează.

— Dar unde se află? Măcar atât dacă aş putea şti...

— Cred că în Jugoslavia. Am aflat că ai fost chemată de carabinierii din Colle...

— Da, răspunse Mara; şi-i povesti cum se desfăşurase discuţia acolo. Mi-a pus, între altele, unele întrebări ciudate... de exemplu m-a întrebat dacă-l cunosc pe un oarecare Fantoni Renato... ba nu, Fantocci Renato...

— Şi tu ce i-ai răspuns? o întrebă Lidori.

— Că nu-l cunosc, ceea ce e purul adevăr. În fond nu cunosc pe nimeni cu numele ăsta.

— Numele ăsta e numele meu.

— Al tău? Şi Mara îşi puse mâna peste gură, speriată şi în acelaşi timp amuzată. Ei bine, dar eu când te-am cunoscut te-am ştiut pe numele de Lidori şi atât!

Lidori trebuia să se întoarcă imediat înapoi; s-au despărţit strângându-şi mâinile cu putere. Şi Mara se simţea mai înseninată, deşi Lidori nu-i spusese nimic nou despre Bube.

Mara găsi casa plină de lume. Bărbaţii stăteau în bucătărie, în jurul tatălui ei care de cum o văzu îi ceru să aducă încă o sticlă de vin. Pe lângă mulţi alţi oameni din sat, mai era şi primarul, secretarul sediului din Colle, şi unchiul ei. Tată-său, foarte tulburat, vorbea într-una şi în timp ce turna de băut oaspeţilor, îi tremura mâna.

Şi camera lor de dormit era plină de lume; mai multe femei îi ţineau de urât mamei. Biata femeie zăcea pe pat, descompusă de durere. Slujba pentru Sante îi readusese în minte zilele tragediei.

— Of, Marina – exclamă ea de îndată ce o văzu şi din nou izbucni în plâns.

Seara, când s-a putut duce în sfârşit să se culce, Mara era frântă de oboseală.

Acum când ştia că trupul neînsufleţit al lui Sante zăcea în cimitirul din sat, mama îşi mai reveni parcă. Cel puţin nu mai avea acel aer absent al fiinţei căreia nu-i mai pasă de nimeni şi de nimic. Copiii pe care-i mai avea redeveniseră pentru ea o raţiune a vieţii.

Mara, în primul rând; era neliniştită pentru fata ei. Într-o zi când s-au dus împreună să strângă spicele de grâu rămase pe câmp, maică-sa îi spuse:

— Ascult-o pe mama ta, Marina... Uită-l pe Bube. Nu te mai gândi la el; nu-i un om care să te facă fericită.

— Dar, mamă, tu nu-l cunoşti; l-ai văzut abia de două, trei ori.

— Da, şi mi-a fost de ajuns. Are o privire care nu-mi place. Şi apoi, mereu cu revolverul în buzunar... Ca să

împărţi viaţa cu un asemenea om, e firesc să ai numai necazuri.

— El are ideile lui, mamă.

— Nu de ideile lui e vorba! Şi Sante avea aceleaşi idei, dar n-ar fi fost în stare să facă vreun rău nici unei muşte. Şi tatăl tău, ce crezi? spune el, spune... dar ce-i drept, n-a făcut rău niciodată, nimănui. Are atâtea defecte, e cam trândav, mai şi bea, dar nu e rău.

— Nici Bube nu e rău, mamă; eu îl cunosc bine, fii sigură... Mama o întrerupse:

— Atunci de ce n-ai vrut să-mi spui ce-a făcut? O privea cercetător cuprinsă de nelinişte.

— S-a pomenit... amestecat într-o încăierare mai violentă; dar crede-mă că el nu are nicio vină: a fost forţat de împrejurări...

— Ce încăierare? Povesteşte-mi mai desluşit.

Mara încercă să-i vorbească, dar nu izbuti. Simţea un nod în gât. Nu, nu era în stare să-i povestească faptele, întocmai cum se petrecuseră...

— Vezi că nu vrei să-mi spui? înseamnă că şi ţie ţi-e ruşine.

Nici de astă dată n-a fost capabilă să răspundă.

Mama n-o mai întrebă nimic; dar nu trecea zi, să nu facă aluzie la „nenorocirea" fetei. Şi încet încet, Mara începu şi ea să gândească la fel. Şi anume că era o nenorocire să-ţi legi viaţa de un om ca Bube.

Într-o duminică dimineaţă, Mara intră grăbită, aproape alergând, în prăvălie; dar rămase încremenită când dădu cu ochii de părintele Ciolfi.

Stătea în picioare, lângă tejghea, cu pălăria ridicată pe frunte; avea aceeaşi sutană, peste măsură de veche şi de soioasă. O privi o clipă, apoi îşi citi, liniştit, ziarul.

Mara se grăbi să-şi facă cumpărăturile şi să plece. Ce făcea preotul Ciolfi la Monteguidi?

Explicaţia a avut-o după aceea din vorbele unei femei:

Ciolfi era noul paroh din Cavallano, un sătuleţ la vreo trei kilometri depărtare.

L-a revăzut după alte câteva dimineţi; de astă dată împreună cu Carlino care de îndată ce-o descoperi, îi spuse ceva, încet, preotului.

Când Mara se întoarse, preotul era tot acolo, neclintit, în faţa prăvăliei; de astă dată o scrută atent cu privirea. „Răutatea de Carlino i-a spus că sunt logodnica lui Bube." Ca să-i arate că nu-i era teamă, trecu prin faţa lui şi se uită fix la el. Preotul se grăbi să se uite în altă parte.

Seara, tatăl ei părea prost dispus. De obicei, în casă, se abţinea să discute despre politică, deoarece mama dădea imediat semne că-i era profund nesuferit asemenea subiect; dar în seara aceea era prea supărat, ca să nu înceapă să depene una din discuţiile lui încâlcite şi lungi ca pelteaua, adresându-se în primul rând fetei lui, de parcă ea ar fi fost în stare să-l înţeleagă. Dar şi mama, lucru neobişnuit la ea, îi urmărea atentă cuvintele.

— În sfârşit, ce este acest *Uomo qualunque?* îşi întrebă ea bărbatul.

— Sunt fasciştii, fasciştii care se numesc aşa acum. Nu le-a fost de ajuns lecţia primită; ticăloşi nenorociţi; vor să mai primească altă lecţie, asta vor... Şi şi-au găsit un adept şi aici în sat... acum, cu precizie, nu ştim cine e; dar suntem cu ochii pe trei sau patru... Ca să nu mai spun că la Cavallano s-a şi format un mic grup. Şeful lor este prăpăditul de popă, venit de la Volterra.

— Preotul Ciolfi, spuse Mara.

— Ciolli, Ciolfi, un nume cam aşa. Am şi primit informaţiile. Închipuie-ţi că episcopul l-a trimis într-o parohie de lângă Volterra, dar poporul s-a revoltat şi nu l-a vrut. Şi atunci episcopul ni l-a dat nouă în dar. Dar şi aşa, Cavallano a fost totdeauna un cuib... Ah, ştii cine mai e? Carlino. Şi el e totdeauna cu un *Uomo qualunque* în buzunar... Să ţii minte, Mara: dacă i se năzare să vină aici, trânteşte-i uşa în nas. În casa mea nu admit

asemenea oameni. Un ticălos nenorocit! După ce i s-a iertat trecutul... la Volterra tovarăşii i-au mai dat şi o foaie... Dar pe cât puneţi voi rămăşag, exclamă el, că de s-o întâmpla să-mi iasă în cale, îl apuc de piept... şi-i trântesc vreo câteva... La fel şi preotului: să stea în parohia lui, să încremenească acolo! Dar dacă are de gând să vină aici, ca să ne aducă necazuri... Femeii de la prăvălie, i-am şi spus de altfel: pachetul cu exemplarele din *Uomo qualanqur* trebuie să-l trimiteţi înapoi. La Monteguidi porcăria asta nu trebuie s-o citească nimeni. Dumnezeule! şi înjură.

— Nu trebuie să ne provoace, nu trebuie! Căci altfel, de astă dată o să se termine rău, nu glumă.

— Tu mai lasă-i în plata Domnului, spuse mama pe neaşteptate. Este o lume fără conştiinţă: după tot răul pe care l-au făcut... Apoi se adresă fetei: — Marina, mâine te duci la vilă, aminteşte-ţi să iei daliile pentru Sante.

— Vinicio! Unde eşti?

— Sunt aici. Caut raci.

— Fii atent, să nu intri cu picioarele în apă. Ştii cât de uşor răceşti! Ai face mai bine dacă m-ai ajuta să culeg roşiile, mai adăugă după puţin timp.

Trebuia să umple două coşuri: le strângea pentru conserve. Apoi avea de udat brazda cu salată şi tulpinele de fasole. Dar oricum, nu era mare grabă. Era atât de plăcut acolo în vale: doar foşnetul plopilor stârnea o adiere răcoroasă.

Celelalte grădini de zarzavat erau tot ca a lor; brazde pe o suprafaţă nu prea întinsă, împrejmuită cu un gard de nuiele şi închisă cu o portiţă şi un zăvor. Ele continuau astfel, de-a lungul desişului pădurii, de unde se iveau trunchiurile de plopi, drepţi şi golaşi, abia purtând un ciuf de frunze în vârf.

Deodată apăru Mauro care cobora pe cărăruie. Ea se grăbi să-l cheme pe Vinicio, fiindcă nu voia să rămână

singură cu el. Fratele nu-i răspunse. Ea îl strigă.

— Vinicio! Unde te-ai vârât? Nu ştii că în râu cineva a văzut un şarpe atât de lung?

Fratele ei nu-i răspunse nici de astă dată, dar puţin după aceea apăru şi el.

— Ce şarpe? Ce şarpe? vorbea el speriat.

— Un şarpe lung de aici până aici. Du-te, du-te tu după raci şi o să vezi ce-o să păţeşti.

— Mincinoaso! se răsti băiatul. Dar rămase să se învârtească pe lângă grădină.

Mauro se apropia grijuliu şi aproape pe furiş, de parcă n-ar fi fost prea sigur de primirea care-l aştepta din partea ei. De câtva timp era acasă şi începuse iar să-i dea târcoale. Ştiind-o logoditâ, nu mai îndrăznea să pună mâna pe ea; se mulţumea doar să-i spună vorbe deocheate.

Împinse portiţa şi intră în grădină.

— Fii atent să nu calci pe legume, se răsti Mara pe un ton grosolan.

— Ei, Mauro, e adevărat că în râu e un şarpe? îi ceru părerea Vinicio.

— Da, răspunse Mauro. Un şarpe care le muşcă pe fete; şi începu să râdă. Pe tine te-a muşcat vreodată? Şi i se adresă Marei.

— Nici nu ştiu despre ce vorbeşti.

— Auzi-o cât e de nevinovată. Ştii, cel puţin, ce se întâmplă cu fetele care se lasă muşcate de şarpe? Dar ea dispăruse în desimea tufelor de roşii. — Vrei să te ajut? o întrebă pe un ton amabil.

— Vreau să mă lipseşti de prezenţa ta.

— Cum de ai devenit atât de trufaşă? Ia te uită: Madam Câlţi a devenit trufaşă. O numea astfel din cauza părului. — Madam Ţepi a ajuns o trufaşă. Altă aluzie la părul ei. — Madam...

— Ascultă, dacă nu-ţi convine cum sunt făcută, de ce îmi tot dai târcoale?

— Dar cine-ţi dă târcoale?

— Atunci ce cauţi în grădina mea de zarzavat? Du-te într-a ta!

— Mă duc. Dar nu se clinti din loc. Dimpotrivă, se ghemui pe călcâie ca să-i vadă mai bine picioarele, în timp ce stătea aplecată. Mara, dându-şi seama, se grăbi să-şi reia poziţia dreaptă.

— Degeaba, că tot ţi le-am mai văzut!

Ea părea că nici nu-l ascultă.

— Ei bine, am înţeles că eşti logodită, dar nu-i un motiv să mă tratezi în felul ăsta.

— Te rog, fără discuţii prosteşti, fiindcă, uite, am şi eu nervi; de aceea taci din gură, sau de nu, du-te!

— Ai nervi, nu? Şi de ce, mă rog? Fiindcă logodnicul tău e departe?

Râse batjocoritor: — Fetele sunt totdeauna nervoase când logodnicul le e departe... Vezi că ai fi făcut mai bine să te logodeşti cu unul din satul tău... cel puţin, seara, ai mai avea şi tu cu cine să te strângi în braţe...

— Îmi faci plăcerea să încetezi? Ba chiar îmi faci plăcerea să pleci de aici, şi încă imediat?

— Atunci chiar nu mai vrei să mă vezi? se văicări el.

— Nu mai pot să te văd, nu.

— Dar de ce? Ce ţi-am făcut?

— Nu mi-ai făcut nimic. Dar mă scoţi din sărite, spunând mereu numai porcării; tu chiar că nu ai nimic altceva în minte decât lucruri murdare. Eşti un ticălos murdar, asta eşti! Era indignată. — Vrei să piei din calea mea, da sau nu?

Vinicio, la câţiva paşi depărtare de ei, se distra pe seama lor. El, bineînţeles, că ţinea cu Mauro. Mara la văzut, i-a observat expresia feţei, obtuză şi maliţioasă în acelaşi timp; sări pe el:

— Şi tu, ce stai acolo să asculţi discuţiile dintre cei mari?! Hai, du-te! Prostănacule!

Vinicio, drept răspuns, îi scuipă în faţă şi atunci ea îi

dădu una peste bot. Frăţiorul începu să plângă în hohote. Deodată încetă, luă de pe jos o piatră şi o aruncă în sora lui, lovind-o în spate.

— Lua-te-ar naiba! strigă. Apoi se repezi la coşul cu roşii, îl răsturnă şi începu să le strivească pe rând cu picioarele, cuprins de furii. Mara îi dădu un ghiont de-l întinse lat pe jos.

— Te omor, ţipă ea, aplecată deasupra lui. — Ai înţeles? Pe Dumnezeul meu c-o să te omor. Şi lasă-mă şi tu în pace, îi strigă lui Mauro care interveni apucând-o de un braţ.

Se zbătu, desprinzându-se din mâna lui şi fugi. Luă stropitoarea şi coborî la râu s-o umple. Dar după ce-o umplu nu se mai duse sus, la grădină…

— Te doare unde te-a lovit cu piatra? Era Mauro care venise după ea, fără să se facă simţit. — Atunci, ce ai? De ce plângi?

— Eu plâng? Nici nu-şi dăduse seama că plângea.

— Fratele tău a fugit acasă. Acum cine ştie ce-i va povesti maică-tii. Dacă o fi aşa, te apăr eu: îi spun că ţi-a aruncat o piatră în spate, şi că a strivit toate roşiile din coş.

— Mult îmi pasă mie de el, spuse Mara.

— Atunci de ce plângeai? Ai vreun necaz? Am auzit discutându-se unele lucruri pe seama logodnicului tău… O, iartă-mă, iartă-mă, nu voiam să te jignesc.

— Puţin îmi pasă de bârfelile lumii, nu fac nici cât o ceapă degerată pentru mine: ai înţeles? Ba chiar ştii ce-ţi spun? Că o să plec de aici… şi nimeni n-o să mă mai vadă…

— Şi unde ai vrea să te duci?

— Să plec undeva. Departe. Unde nu mă cunoaşte nimeni. Decât să rămân aici, prefer să mă duc în lumea mare cu căruţele ţiganilor! Îl privi: — Ah, de-aş fi bărbat, nicio zi n-aş rămâne în satul ăsta scârbos… Dar vederea chipului opac şi neînţelegător al lui Mauro îi tăie pofta să

mai continue.

Trecuse vara; şi ea nu se mai gândea atât de mult la Bube. Totuşi, nu mai era cea care fusese mai înainte.

Micile vanităţi de altădată, ciorovăielile cu verişoara ei, mici discuţii cu prietenele o făceau să zâmbească plină de compătimire, când se gândea la ele. Acum se simţea superioară tuturor acestor fleacuri. Era nefericită, chiar desperată; dar n-ar fi vrut să redevină fetişcana prostuţă de altădată.

Sosi şi anotimpul culesului măslinelor şi, ca în fiece an, Mara se angajă cu ziua ca şi alte fete din sat. Era un an sărac, dar la fermă au fost angajate toate câte s-au prezentat: aşa le impusese celor de la fermă Camera Muncii. Numai Liliana nu profitase de situaţie; marna ei îşi dădea acum prea multe aere ca să-i îngăduie fetei ei să se ducă să lucreze cu ziua.

În schimb, pentru fetele din sat, munca aceasta era şi o distracţie: fără îndoială că Liliana le invidia, când le vedea trecând pâlcuri, pâlcuri, cu coşul şi cu grătarul cu jeratic. Deşi nu era decât noiembrie, erau îmbrăcate de iarnă, cu ghetuţe şi cu ciorapi de lână, cu două pulovere puse unul peste altul, pe cap cu o basma înnodată la ceafă. Câteodată apărea vechilul: cu puşca în spate, avea aerul că se duce la vânătoare şi că supraveghează munca; dar în realitate îi făcea plăcere să mai glumească cu fetele.

Când îşi simţeau mâinile amorţite de frig şi de oboseală, coborau şi se adunau în jurul focului: apoi se întorceau să mai pună jeratic peste cărbuni, şi iar treceau la lucru. Pe la jumătatea după-amiezii luau câte o gustare, o felie de pâine, puţină sare şi măsline uscate, semănate peste tot pe jos, mai ales după zilele în care suflase vântul dinspre nord. Dar şi în timp ce munceau, continuau să vorbească şi să râdă. Se înţepau pe rând în legătură cu iubiţii lor adevăraţi sau presupuşi. Altă dată, Mara era cea mai iute când era vorba să le ia peste picior

pe prietenele ei, tăindu-le pofta de a lua-o pe ea în zeflemea. Dar acum tăcea şi stătea cuminte la locul ei. Nu accepta glumele lor, se înfuria imediat; într-o zi chiar lăsă lucrul baltă şi fugi de acolo.

Pe la sfârşitul lunii află că o familie din Poggibonsi căuta o femeie de serviciu; a ţinut neapărat să se ducă acolo, fiindcă nu mai putea trăi la Monteguidi.

III

MAI ÎNAINTE DE A SE DEZBRĂCA, Mara privi îndelung pe geamul ferestruicii, devenit opac din cauza unei îndelungi neglijenţe. Se desluşeau, ca prin ceaţă, siluetele întunecate ale caselor şi luminile ferestrelor şi ale străzilor: i se părea că e într-un oraş mare şi nu într-un sat. Prin ferestrele ei mari, o clădire înaltă şi îngustă răspândea o lumină orbitoare: era o fabrică unde se lucra şi noaptea.

Vederea acelor lucruri începu s-o împace cu noua ei stare sufletească. Mirosul de praf din cămăruţa ei n-o mai irita ca în ziua în care sosise. Se culcă pe patul de campanie, stinse lumina şi adormi imediat.

Familia, în serviciul căreia se angajase, era alcătuită din cinci persoane care stăteau însă foarte puţin în casă. Mara avea obligaţia să pregătească masa, după curăţenia în cele patru camere şi alte treburi gospodăreşti. Era însă destul de liberă; aproape nimeni nu-i comanda, şi mai puţin decât toţi ceilalţi, stăpâna, o femeie leneşă şi foarte neglijentă, care stătea în prăvălie, la casă, iar acasă nu se ocupa de nimic. Domnişoara era şi ea ocupată cu prăvălia, de asemenea şi fiul. Tatăl lor se vedea că nu conta deloc; bunicul, în schimb, bombănea într-una, dar nimeni nu-i acorda atenţie, şi în curând învăţă şi Mara că nu trebuie să-i pese de el.

Într-una din primele seri se şi întâlni cu Ines, o consăteană care-i găsise acest serviciu. Abia se

cunoşteau, dar s-au întâlnit cu mare bucurie. Ines avea cu cinci ani mai mult, şi era necioplită şi grosolană la înfăţişare şi în felul ei de a fi; dar fiind de mult timp în serviciu, căpătase un aer de orăşeancă.

Ines o sfătui să se ducă la coafor. Sâmbătă seara, fără să-i spună stăpânei ei ceva, Mara se duse la salonul de coafură indicat de prietena ei. Acolo i-au tăiat părul, i l-au spălat şi i l-au coafat; Mara a trebuit să recunoască şi ea că arăta mult mai bine; părul îi stătea acum la locul lui, moale şi lucios.

S-a întors după ce stăpânii ei închiseseră prăvălia şi veniseră cu toţii acasă; şi totuşi, n-a primit nicio dojana. Ba chiar domnişoara a lăudat-o.

— Acum, într-adevăr faci o impresie frumoasă; mai înainte, cu părul acela ţepos, păreai o neisprăvită. Şi bătrânul o privi cu plăcere: — Adu vinul, blondino! îi spuse el şi râseră cu toţii.

Marei nu i-a trebuit mult să-şi dea seama că nu erau oameni fini şi nici cine ştie ce de capul lor, chiar dacă aveau bani. Bătrânul înjura, stârnind indignarea nurorii şi a nepoatei care-i spuneau: „Taci, gura iadului!” Tânărul era de altfel în stare de orice grosolănie: nu pregeta deloc să-i spună câte o vorbă deşucheată surorii lui, ba chiar şi mamei.

A doua zi Mara se duse la cinematograf cu Ines. Era un film cu Robert Taylor; actriţa însă era necunoscută şi la început, Marei nici nu i s-a părut frumoasă. Dar încet, încet, în rolul actriţei se vedea pe ea, victimă a acelei întâmplări tragice. Eroina principală şi Robert Taylor se iubeau – ea era o balerină, el un ofiţer; apoi, el a plecat la război şi ea n-a mai ştiut nimic de el, ba chiar într-o zi i-a sosit ştirea că el murise. Atunci, deznădăjduită, s-a dedat viciului. Dar într-o seară s-au regăsit: în realitate, el fusese doar rănit. Nu şi-a dat seama că ea decăzuse; a dus-o într-un castel ca s-o prezinte familiei lui; erau în timpul petrecerii de logodnă, dar ea, dându-şi seama că

nu se mai putea căsători, a fugit în timpul nopţii cu gândul să se înece.

Ines nu făcuse altceva decât să plângă tot timpul filmului; şi la ieşire i-a spus: — Uite ce e. La asemenea filme, eu nu mai merg niciodată. Mi-a făcut rău... oare ea nu putea să-şi ţină totuşi ascuns trecutul? Ce ştia el de tot ce se petrecuse în lipsa lui? şi începu să râdă. — Ce proastă sunt că pun atâta suflet... doar nu-i nimic adevărat.

Fredonând motivul cântecului din film, Mara sui cele patru porţiuni de scară şi se duse să se schimbe. Încă sub impresia tragicei întâmplări din filmul pe care-l văzuse, se simţea mai străină ca oricând de acea familie zgomotoasă şi grosolană. Spălă iute vasele, curăţă bucătăria şi sufrageria, stinse luminile şi se retrase în camera ei

Prima privire şi-o aruncă, la fel ca în fiece seară, asupra siluetei negre a fabricii cu lumina puternică ce apărea în valuri, valuri, în geamurile ei mari. Nici duminica nu încetau lucrul. Şi, cu imaginea aceea orbitoare, în ochi, şi dulcea melodie din film în inima ei, alunecă în somn.

Motivul acela muzical ajunse imediat la modă: îl auzeai fluierându-se peste tot. Mara învăţă şi ea cuvintele de pe o foaie roză cumpărată de Ines. Şi astfel, în timp ce făcea treabă, singură în casa aceea mare, îşi mai alina dorul cântând:

„Mâine tu mă vei lăsa; oare când te-oi revedea?
Mâine visele-mi frumoase, toate, toate le vei lua...”

Cuvintele cântecului, în mintea ei, i le adresa lui Bube; exprimau ceea ce simţise ea în noaptea în care se iubiseră, ştiind bine că el urma să plece...

Era încântată că nu mai trăia în sat la ea. Şi Poggibonsi era un sat, dar mai mare, la şes, iar noaptea se însufleţea în mod misterios. Mara ieşea numai când era întuneric. După ce cumpăra laptele, hoinărea pe strada principală şi

prin piaţă, printre luminile magazinelor şi ale cafenelelor, claxoanele automobilelor şi ale autobuzelor care străbăteau aleea plină de copaci, de dincolo de calea ferată. Se oglindea în geamurile vitrinelor: dar nu din vanitatea de a constata că avea un trup bine făcut şi un chip plăcut. Figura care-i apărea pentru o clipă în cadrul geamului era o imagine tragică, dureroasă. Şi când şi-a cumpărat un impermeabil de culoare deschisă, iluzia a fost completă: i se părea că e fata pierdută din film şi din canţonetă.

Tatăl ei se opusese ca ea să se angajeze într-o asemenea slujbă, era contrar principiilor lui.

„Fata mea nu trebuie să facă pe servitoarea nimănui”, spunea el. Şi când Mara se întorsese acasă, de Crăciun, el insistase ca ea să nu mai plece. „Da, şi să le las lor toate lucrurile mele”, răspunse prompt Mara. „Ce are una cu alta? Mă duc eu să-ţi aduc lucrurile”. „Dar nu poţi să părăseşti o familie aşa cât ai bate din palme”, „Da, într-adevăr, este şi cazul să te porţi cu mănuşi cu nişte oameni ca ei. Se lasă serviţi şi onoraţi şi ar pretinde ca cineva să le mai şi mulţumească…”

Ce-i drept, cu câţiva ani în urmă, când ea nu era decât o copilă, nu-şi făcuse scrupule s-o trimită în serviciu la o familie din Colle. Dar pe vremea aceea era un biet nenorocit, şomer şi persecutat pentru ideile lui; în timp ce acum devenise cea mai mare autoritate din sat.

Mama, în schimb, nu se arătase potrivnică. Ea spera ca Mara, ducându-se într-un loc nou, să-l uite pe Bube.

Oricum, Mara făcea după cum o tăia capul. Nici nu ajunsese bine şi de-abia aştepta momentul să plece din nou. Viaţa somnolentă din sătuleţ, vederea câmpului îi dădeau o stare de descurajare.

A doua zi dimineaţă, mai mult ca să fie şi ea utilă, se duse la vilă să cumpere flori.

— De ce nu iei un ghiveci? o întrebă ţăranca.

Mara se hotărî pe loc. Banii daţi de mama ei nu-i ajungeau, dar avea banii ei. Greul a fost la dus. N-a vrut să şi-l pună pe cap, de teamă să nu-şi strice pieptănătura; şi ţinându-l sub braţ obosea prea iute.

Se oprise să se mai odihnească lângă un zid. Cerul era mai mult alb decât albastru; soarele abia se întrezărea. Jos, în vale, o femeie cânta un cântec popular făcând o pauză lungă între un vers şi altul. Mara scrută valea cu privirea. Copacii, despuiaţi de frunze, nu mai ascundeau vederea terenului: totul era o continuare uniformă de trunchiuri goale şi câmpuri lipsite de vegetaţie. Şi culorile păliseră: violaceul castanilor, albul murdar al plopilor, cafeniul mărăcinilor şi al perdelelor de copaci, cafeniul pământului arat. Cu un oftat, Mara se ridică şi-şi reluă drumul.

Mama se pregătea să se ducă la cimitir.

— Şi florile? o întrebă, văzând-o că se întoarce cu mâinile goale.

— Am cumpărat o camelie, mamă. N-o mai puteam duce şi am lăsat-o la Liliana. Am cumpărat-o cu banii mei, se grăbi să adauge.

Mama se arătă impresionată. Când văzu planta nu mai spuse nimic.

— Îţi place?

— Da, da. Dar spune-mi cât ai dat pe ea, să-ţi dau banii înapoi.

— Nu, nu, eu am vrut s-o cumpăr.

În timp ce stăteau acolo să spele piatra, sosi şi tatăl. Avea un costum nou, din postav de culoare închisă, cămaşă curată şi o cravată de un roşu aprins. Era ras şi pieptănat cu grijă; arăta mult mai tânăr decât cei patruzeci şi cinci de ani. Părul îl avea încă foarte negru; abia dacă îi strălucea pe la tâmple câte un fir alb. Mara se apropie de el, fiindcă nu putuse încă să discute ceea ce o ardea pe ea mai mult.

— Ai aflat ceva? îl întrebă în şoaptă.

— Ce crezi? făcu tatăl. Să fi ştiut ceva, aş fi venit imediat să-ţi spun.

— Dar cum de nu ne vine nicio veste?

— Ei! făcu tatăl. Pot fi atâtea motive... Dar fii liniştită, nu i s-a întâmplat nimic; altfel am fi ştiut şi noi.

— Şi cu amnistia?

— Amnistia? A, da, o amnistie vor face ei, fără îndoială. Să plece americanii ăştia şi punem noi lucrurile la punct. Atunci, vreau să văd cine-i mai spune ceva lui Bube...

S-au întors acasă. Mama nu se uita nici în dreapta, nici în stânga, vrând parcă să treacă neobservată; tatăl, în schimb, îi saluta pe toţi. Aşa că, rămase în urma lor, apoi se opri în curte să stea de vorbă cu doi oameni care-l însoţiseră pe ultima porţiune de drum. Când castronul de supă a fost pus pe masă, Mara l-a strigat de la fereastră.

Au terminat de mâncat; apoi Mara o ajută pe maică-sa la vase. După aceea, s-ar fi putut duce la vreo prietenă, dar n-avea chef. Se duse în cameră; maică-sa împletea de zor cu andrelele. Începu să-i povestească viaţa pe care o ducea la Poggibonsi:

— ... Toată treaba eu o fac... Afară de piaţă, pe care *o* face soţul ei...

— Atunci e prea multă treabă în casa aceea; o să te distrugi, Marina.

— E destul de lucru, dar cel puţin am mulţumirea că fac singură totul. Nu le trece prin cap să-mi spună ceva; cum fac eu treaba, e bine făcută. Alaltăieri, fiul lor începu să se vaite că nu-i călcasem pantalonii şi eu i-am răspuns de faţă cu toţi: „Cu câtă treabă am, nu pot să vă mai calc şi pantalonii în fiece moment”.

— Fii atentă, să nu devină prea intim cu tine, o preveni maică-sa.

— O, nu-i niciun pericol. Nu-ţi fie teamă, mamă, ştiu eu să mă fac respectată.

— Vezi, Mara, eu totdeauna sunt îngrijorată pentru tine. Acum e încă prea curând, dar când va veni momentul...

aş vrea să găseşti într-adevăr un tânăr cumsecade, un muncitor...

Mara rămase tăcută.

După puţin timp se sui în camera ei. Nu avea nimic de făcut, se întinse pe pat. Se gândea la Bube, la ceea ce fusese între ei: încă îi mai erau clare amintirile, dar fără să-i mai stârnească totuşi emoţia dinainte, de câte ori îi revenea în minte tot ceea ce fusese. Aproape că nici nu i se părea adevărat ceea ce i se întâmplase.

Căscând, se duse să ia o gustare, apoi se aşeză la fereastră. Amintirile iubirii ei de scurtă durată se îndepărtaseră. Dar ea era schimbată: nu mai avea nimic comun cu Mara de altădată. I se părea chiar că nu mai avea nimic comun cu satul ei: casele acelea vechi, lumea aşezată pe scări, măgarii priponiţi de inelele de fier fixate pe porţi, puii care scurmau prin jurul caselor, totul i se părea murdar, vechi, mizer...

Bine că se apropia ora plecării. I se oferise o ocazie cu o maşină care mergea la Colle; de acolo avea timp să prindă un tren până la Poggibonsi. De pe acum trăia bucuria regăsirii cămăruţei ei, însufleţită de fluxul vital al zgomotelor şi al luminilor.

Pavilioanele din Luna Park erau dispuse într-o piaţă mare, sub nivelul străzii. O mulţime de oameni se învârteau prin băltoace, în timp ce megafoanele transmiteau muzică uşoară şi canţonete.

— O! Ce plăcere! exclama Ines, salutând un tânăr. — Ea e prietena mea – adăugă, prezentând-o pe Mara.

— Încântat de cunoştinţă, făcu băiatul; îl prezentă apoi pe prietenul lui care stătea la trei paşi depărtare.

Deşi luară prin surprindere, Mara înţelese imediat ce ascundea întâlnirea aceea, în aparenţă întâmplătoare. Îi aruncă o privire furioasă lui Ines, apoi în mod ostentativ privi în altă parte.

— Ne suim în aeroplane? propuse tânărul, prietenul lui

Ines.

Ines acceptă.

— La revedere – îi salută ea, zâmbindu-le complice, înfuriind-o pe Mara la culme.

— Mergem şi noi, domnişoară?

— Nu, răspunse sec, Mara; şi aproape că-i întoarse spatele.

— Vă e teamă să nu ameţiţi?

Mara se uită drept în ochii lui.

— Nicidecum. Dar nu-mi face plăcere să mă duc cu o persoană necunoscută. Şi ca să clarifice lucrurile adăugă:

— Caraghioasa mea de prietenă a combinat toată povestea asta fără să-mi spună nimic. Dacă aş fi ştiut, nici n-aş fi venit.

Tânărul schiţase un zâmbet; dar dându-şi seama că ea era într-adevăr furioasa, lăsă ochii în jos, stânjenit.

Ines se reîntoarse râzând, urmată de cavalerul ei.

— Şi aşa! Am făcut cunoştinţă?

Mara dădu din umeri.

— De ce nu vă duceţi şi voi cu aeroplanul? insista Ines. — E distractiv... e adevărat că ţi-e teamă, dar nu-i niciun pericol.

Deodată Mara se năpusti asupra ei.

— De ce nu mi-ai spus că ai aranjat o întâlnire? N-aş fi venit, fii sigură, dacă mi-aş fi închipuit aşa ceva.

— Şi ce e rău în asta? spuse Ines.

— Pentru tine n-o fi nimic rău, dar pentru mine, da. Nu-mi place să stau cu tineri pe care nu-i cunosc.

Prietenul lui Ines consideră oportun să intervină.

— Hai, domnişoară, nu lua lucrurile în tragic. Acum să vă explic eu cum s-au petrecut lucrurile. Noi doi aveam întâlnire, după aceea Ines mi-a spus că ea era cu o prietenă... aşa că am venit şi eu cu un prieten.

— Am făcut-o ca să nu te las singură, se justifică Ines.

— Ines e perechea mea, iar dumneata faci pereche cu Stefano, încheie tânărul.

— Eu nu fac o pereche cu nimeni, replică Mara. Nici nu ştiu cine-i acest Stefano.

— Dar e el! exclamă tânărul, începând să râdă. Încă n-ai fost în stare să te prezinţi? se adresă el prietenului.

— Încetează! făcu acela plictisit.

Celălalt păru că nu înţelege: era convins că nu va izbuti să-i risipească Marei proasta dispoziţie.

— Se vede că tu chiar nu ştii să te porţi cu fetele; eu, chiar când sunt bosumflate, tot nu-mi pierd curajul. Încep să înşir atâtea prostii că până la urmă se văd silite să râdă.

— Numai că nu suntem toţi la fel, îi răspunse prietenul. Deodată se adresă Marei: — Mă scuzaţi, domnişoară... nici eu n-am vrut să vin. Dar după aceea m-am lăsat târât...

— Asta-i culmea! exclamă celălalt. Eu îi aduc o fată şi el în loc să-mi mulţumească... Ştii ce-ţi spun? Descurcă-te singur. Vino, Ines, hai să ne ducem la maşinuţe – şi luând-o pe fată se îndepărtă.

— Ce stupid! spuse Mara. Şi prietena mea e la fel. Se potrivesc de minune, adăugă ea cu dispreţ. Pe lângă toate, din cauza proastei de Ines am pierdut şi filmul.

— Dar mai e timp să vă duceţi, făcu grijuliu tânărul.

— Acum e prea târziu să mai găsesc pe cineva.

Tânărul şovăi o clipă.

— V-aş putea însoţi eu. O, nu vă fie teamă, v-o spun fără nicio intenţie rea. Şi eu aveam de gând să văd filmul.

Tânărul avea un aer atât de serios, încât Mara acceptă în cele din urmă. Puse doar condiţia să-şi plătească ea biletul.

— Cum doriţi, răspunse prompt tânărul. Aşteptaţi-mă aici. Mă duc să le spun şi lor.

— Nu. Să mergem fără să le spunem nimic.

Urcară pe caldarâm şi o porniră în tăcere. Mergeau la distanţă unul de celălalt; când să traverseze piaţa, fiindcă Mara nu fusese atentă la un automobil care trecea, el o

opri, atingându-i braţul. La intrare, Mara îi dădu banii pentru ea şi el se duse să cumpere biletele.

— A trebuit să iau la balcon – îi spuse când se întoarse cu ele.

— La parter nu mai e niciun loc, nici măcar în picioare.

— Atunci trebuie să vă dau diferenţa.

— Mi-o veţi da după film.

Şi la balcon era plin. Au rămas lângă intrare, sprijiniţi de perete. Filmul era pe sfârşite. Se făcu lumină, dar se ridică putină lume. Nici n-au avut timp să se mişte, că locurile s-au şi ocupat.

— Mi-e teamă că va trebui să rămânem în picioare tot filmul – spuse tânărul.

— Toate astea din cauza proastei de Ines... reîncepu Mara. În primul rând, ştie că sunt logodită, atunci de ce mă mai bagă în încurcături? Şi apoi, chiar dacă aş fi liberă, tot n-aş face asemenea lucruri. Nu-mi place să ies cu primul venit. Nu vă simţiţi jignit. N-o spun pentru dumneavoastră.

— Nu, dar aveţi dreptate.

După jurnal a urmat o nouă pauză.

— Fumaţi?

— Nu, răspunse Mara. Şi simţindu-se în formă pentru a face pe moralista, spuse că după părerea ei nu-i stătea bine unei fete să fumeze. Mai ales în public. — Lui Ines, în schimb, nu-i e ruşine să fumeze chiar şi la cinematograf... şi tinerii care o văd îşi închipuie cine ştie ce. Duminica trecută s-au legat doi de ele, încât abia au putut scăpa de ei. Fiindcă e uşor să le spui: chem plasatorul, sau îţi dau o palmă; dar o fată n-are decât de pierdut când face scandal.

— Nu sunteţi de pe aici, nu-i aşa?

— Nu. Sunt din Monteguidi. De aceea m-am mulţumit să ies cu Ines; fiindcă nu cunosc alte fete.

— Nici eu nu sunt de aici, spuse tânărul. Sunt din Castelfiorentino.

— Ce faceţi?

— Lucrez la o sticlărie. Îşi scoase impermeabilul şi Mara îi văzu, la butonieră, insigna partidului comunist.

— Şi logodnicul meu e comunist.

— Da? făcu tânărul.

— Şi tatăl meu. Şi fratele meu... era comunist. L-au omorât nemţii.

— Era partizan?

— Da, răspunse Mara. Se afla împreună cu logodnicul meu. Adică, pe vremea aceea, nu eram încă logodiţi; nici nu ne cunoşteam măcar. Se opri: ce-o apucase să-şi povestească viaţa acestui necunoscut? Schimbă vorba: — Vă simţiţi bine aici, la Poggibonsi?

— Mă simt oarecum singur, răspunse tânărul.

— Şi prietenul?

— O, prieten e un fel de a spune. E un bărbier; ocupaţia lui e vânzarea la negru.

Începerea filmului le-a întrerupt discuţia. După terminarea primei părţi s-au eliberat două locuri alături de ei pe care s-au grăbit să se aşeze.

— Aţi văzut *Podul Waterloo?* îl întrebă Mara.

— Da, e adevărat că a fost un film foarte frumos.

— Asemenea filme îmi plac; nu contează că au un sfârşit tragic.

— Şi eu gândesc la fel, se grăbi să spună tânărul.

— Era să uit: cât e diferenţa?

— Treizeci de lire. Dar cel puţin atât permiteţi-mi să vă ofer.

— Nu, prefer... îşi scoase portofelul şi-i dădu treizeci de lire.

După puţin timp, tânărul spuse:

— Credeţi-mă, că acolo, la Luna Park, m-am simţit rău de tot... Mi se părea că joc rolul unui donjuan. Fiindcă eu nu sunt deloc dintre cei ce insistă până la plictiseală pe lângă fete... mai ales dacă sunt logodite. Eu, când eram logodit, nu-mi făcea plăcere când vedeam că alţi tineri

îmi plictiseau logodnica; deşi, în cazul meu, mai degrabă ea, cu felul ei de a fi îi... N-a mai putut continua fiindcă reîncepuse filmul.

Când au ajuns la scena pe care o mai văzuseră, Mara îi propuse să plece. Afară îl întrebă cât era ceasul.

— Şapte, răspunse tânărul. Pentru dumneavoastră e târziu?

— Nu, pot rămâne şi până la opt. Să ne reîntoarcem la Luna Park? Când au pornit-o, ea l-a întrebat: — Ce-mi povesteaţi despre logodnica dumneavoastră?

— Că nu era o fată serioasă; de asta am lăsat-o. Am lipsit trei ani, fiindcă am fost în armată; când m-am întors, mi-au cam spus-o toţi că felul în care se purtase ea lăsase mult de dorit. Dar ea îmi jura că nu erau decât bârfeli, scornite de persoanele invidioase. Şi eu am crezut-o fiindcă ştiţi cum se întâmplă când cineva e îndrăgostit: devine orb. Până când am avut dovada că mă înşela.

— Şi cum? întrebă Mara.

— Eu am lucrat câtăva vreme la Empoli; plecam dimineaţa şi mă întorceam seara. Atunci mi s-a spus că ea profita de absenţa mea ca să se vadă cu un vechi iubit de-al ei... Un ticălos, unul care lăsase însărcinată o fată ca apoi s-o părăsească, spălându-se pe mâini ca Pilat. Şi astfel, într-o zi, nu m-am mai dus la lucru şi am surprins-o asupra faptului. Dar ea, neobrăzata, încă mai nega: spunea că-l întâlnise din întâmplare... Din cauza asta m-am hotărât să-mi părăsesc satul – adăugă el, după câtva timp. Fiindcă de câte ori o întâlneam, simţeam că mă trec fiori de emoţie... şi că sunt gata s-o iert.

— Poate că ar fi fost mai bine s-o iertaţi.

— Nu. Aş fi făcut o greşeală. Fiindcă e o femeie care nu merită nimic. Vedeţi, eu sunt înţelegător. Spun: pe o femeie o mai poţi ierta, dacă greşeşte: dar o dată, cel mult de două ori... Şi apoi, nu-mi plăcea nici cum se purta când era numai cu mine.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Că şi cu mine se purta ca o uşuratică, adică exact ceea ce şi era.

Mara îşi dădea seama că ar face o impresie proastă dacă ar mai insista cu întrebările; dar era stăpânită de atâta curiozitate că voia să cunoască toată povestea.

— Cum adică se purta ca o uşuratică?

— Dacă doi tineri se logodesc, eu cred că femeia trebuie să-l ţină pe bărbat în frâu, îşi expuse tânărul părerea, fiindcă un bărbat poate să-şi mai piardă capul... În schimb, în cazul nostru, ea era cea care călca strâmb. Aşa că ceea ce era între noi nu mai era logodnă; trăiam ca şi când am fi fost căsătoriţi. Atunci unde mai e poezia dragostei? Nu mai există puritate, nu mai există nici măcar respect, totul devine o răbufnire a cărnii şi atât.

Rămaseră puţin tăcuţi fără să mai spună niciunul nimic. Îşi continuară drumul, dar în loc s-o ia spre Luna Park o cotiră la dreapta, de-a lungul căii ferate.

— După cum vorbiţi, eu cred că şi acum mai sunteţi îndrăgostit de ea, spuse Mara.

Tânărul clătină din cap:

— Nu. Nu mai sunt îndrăgostit... şi poate că n-am fost niciodată. Fiindcă nu de făptura ei eram îndrăgostit, ci de o imagine pe care mi-o făurisem eu... Mai înainte de a intra în armată, ştiam ce înseamnă să faci dragoste, dar o făceam numai aşa, ca să treacă timpul. Fiind departe, am început să mă gândesc la ea... Când eşti soldat simţi totdeauna nevoia să te gândeşti la o fată. Şi mi-am făurit o imagine, care, vă spun, era foarte diferită de realitate...

— Pun rămăşag că mai purtaţi fotografia ei în portofel.

Tânărul rămase uluit.

— Cum de-aţi ghicit?

— Hai, arătaţi-mi-o!

Tânărul îşi scoase portofelul: în mijloc era o fotografie format carte poştală. Mara o întrezărise când îşi scosese portofelul ca să-şi pună cele treizeci de lire.

— Aici e prea întuneric, să mergem sub un felinar. —

Măi să fie! exclamă ea după ce-o văzu la lumină.

Fata era îmbrăcată foarte simplu: cu o fustiţă de culoare închisă şi o bluză deschisă. Un cordon lucios, negru, îi strângea talia, scoţându-i în relief şoldurile mari şi pieptul bogat. Avea faţa mare, cu pomeţii obrajilor turtiţi, şi linia sprâncenelor puţin oblică; nasul îl avea pesemne cârn, gura mare, cu buzele răsfrânte. Ochii mici zâmbeau cu maliţiozitate de sub pleoape. Părul îl avea creţ şi lucios.

— Este foarte frumoasă, spuse Mara cu convingere.

— Este prea frumoasă. O asemenea, fată sare imediat în ochi... şi apoi... v-am spus, nu, ce sentimente avea! Este o neruşinată, chiar aşa. Şi când mă gândesc că eram pe punctul de a face o nebunie!

— Nebunia de a o lua în căsătorie?

— Nu. O nebunie şi mai mare. Se oprise s-o privească fix în ochi: — Înţelegeţi ce vreau să spun? M-a salvat doar gândul la mama mea... Schimbă vorba: — Dar nu voiaţi să mergem la Luna Park?

— Acum o fi târziu. Spuse Mara.

— E adevărat. E aproape opt. E vina mea, cu toate pălăvrăgelile mele... Mă scuzaţi că v-am plictisit cu ele.

— Dimpotrivă, răspunse Mara. Se gândi o clipă la fraza pe care s-o spună în asemenea împrejurări: — Sunt încântată că v-am cunoscut.

— Plăcerea a fost de partea mea, domnişoară, replică el cuviincios.

— Atunci... la revedere.

— La revedere. Şovăi o clipă: — La Luna Park ne-am putea duce duminica viitoare.

Mara se întoarse acasă buimacă şi tulburată. În trecut nu se aflase niciodată în situaţia de a susţine o conversaţie cu un tânăr; cu cei din sat, chiar şi cu Bube, se simţise în largul ei din prima clipă. De astă dată, însă, era vorba de un necunoscut, care o intimidase de la început şi prin diferenţa de vârstă. Era încântată că ştiuse

să vorbească cu el. Şi o măgulea faptul că-i inspirase atâta încredere încât să i se destăinuiască... Dar amintindu-şi cum îl provocase să-şi continue mărturisirile, ca la spovedanie, se înroşi toată, cuprinsă de o senzaţie de ruşine.

A doua seară se întâlni cu Ines, care de cum o văzu îi şi spuse:

— Frumoasă scenă mi-ai mai făcut ieri; să pleci fără să mă anunţi măcar. Şi eu, ca o proastă, să te caut prin toată Luna Park...

— Am fost la cinema, se justifică Mara.

— Mda, ai fost la cinema cu tânărul acela. Mai întâi ai făcut pe dispreţuitoarea, dar după aceea nu ţi s-a părut deloc greu s-o ştergi cu el.

— Ei şi? Doar nu mă puteam duce singură la cinema.

— Într-adevăr! exclamă Ines ironică. — Dealtfel nu te-ai gândit deloc rău: la cinema e locul ideal de a sta în doi pe întuneric...

Mara începu să se înfurie:

— Ia te uită la ce te gândeşti! Închipuie-ţi că n-am găsit niciun loc liber să stăm jos: am stat în picioare, eu într-o parte şi el într-alta...

— Şi după cinema? Să nu-mi spui că te-ai dus imediat acasă. Poate că v-aţi dus să vă plimbaţi pe la gară... pe acolo se duc perechile de...

— Ştii că eşti răutăcioasă, Ines?

— Nu mai face şi tu atât pe mironosiţa, hai! Eu oi fi răutăcioasă, dar tu ştii ce eşti? O ipocrită!

— Fii atentă cum vorbeşti!

— Şi ce, poate că nu-i adevărat? Ieri, când ţi l-am prezentat pe tânărul acela, se părea că cine ştie cu ce te-aş fi jignit... Şi apoi nici nu mi-am întors bine privirea, că l-ai şi luat cu tine. Şi nu ca să citiţi liturghia împreună!

— Tot ce spui nu-i decât răutate şi josnicie! izbucni Mara. Fii sigură că de azi încolo o să te ocolesc; de-ar fi să crap, şi tot nu vreau să te mai văd la faţă. Şi-i întoarse

spatele.

Ardea de o furie neputincioasă. Da, pentru că îşi dădea seama ea însăşi că se purtase într-un anume fel încât să dea naştere celor mai rele bănuieli.

Simţi atâta dezgust faţă de tot ceea ce fusese, încât nu numai că-şi jura să n-o mai vadă pe Ines, dar nici pe tânărul acela, dacă vreodată s-ar fi întâmplat să-l mai întâlnească.

Totuşi, până una alta, rămase singură. A doua duminică, neavând cu cine să iasă, îşi spuse: „Răbdare, de astă dată stau acasă"; dar când se apropie ora patru, nu se putu abţine să nu înceapă să se gătească: mai întâi se spălă, se dădu cu roşu pe buze; şi cu o pensetă a domnişoarei îşi smulse şi câteva fire răzleţe din sprâncene. Deodată, auzi zgomot pe scări; recunoscu paşii domnişorului; se sui iute la ea în cameră, ca să n-o vadă în cămaşă.

Tânărul intră în baie: fluiera. Ea, între timp, se îmbrăcă. El o fi auzit zgomot, fiindcă se întoarse pe palier:

— Tu eşti. Mara? Credeam că ai plecat.

Mara ieşi în cele din urmă din cameră; tânărul era tot acolo.

— Oh, ce frumoasă ne-am făcut!

Mara o luă din loc şi tânărul strigă în urma ei:

— Dacă tot eşti aici, fă-mi un ceai.

Mara avea de gând să i-l lase pe masă, în bucătărie; dar tânărul coborî mai înainte ca ceaiul să fie gata.

— Unde te duci? La cinema? Ei, atunci, unde?

— Nicăieri. Ies să iau puţin aer.

— Te-aşteaptă iubitul?

Mara nu-i răspunse: îi turnă ceaiul în ceaşcă, apoi făcu un pas spre ieşire.

— Dacă eşti atât de grăbită, înseamnă că într-adevăr te aşteaptă cineva.

Mara nu se putu stăpâni să nu-i răspundă:

— Vă rog să vă ocupaţi de treburile dumneavoastră;

treburile mele nu vă privesc deloc.

— Ce dârză eşti, Mara. Se aşezase în dreptul uşii, barându-i trecerea. Şi ce mutriţă frumoasă ai!

— Nu încercaţi să mă supăraţi, fiindcă o să vă spun mamei.

Tânărul izbucni într-un râs zgomotos:

— Dacă crezi că mă sperii cu asta...

— Vă sperii sau nu, lăsaţi-mă în pace... Plecaţi de la uşă.

— Nu sunt oare stăpân să stau în pragul uşii?

— Trebuie să trec.

— Atunci treci, făcu tânărul, deschizându-şi larg braţele.

— Deseară îi voi spune mamei dumneavoastră că m-aţi necăjit; iar mâine dimineaţă îmi fac bagajele şi plec. După aceea va avea grijă tatăl meu, sau logodnicul meu, să vină să vă snopească în bătaie.

— Să mă snopească în bătaie pe mine? Nu va fi prea uşor, frumoasa mea, răspunse tânărul, umflându-şi toracele.

Atunci senzaţia de neputinţă o exasperă dându-i puterea să reacţioneze:

— Ştiţi ce vă spun? Că-mi faceţi silă. Da, silă: vă credeţi stăpân să faceţi tot ce vreţi, fiindcă sunteţi fiu de oameni cu stare... Eu sunt fată de oameni săraci, ce credeţi? Că de asta sunt obligată să suport toate umilinţele dumneavoastră?

— Dar eu glumeam.

— Da, da. Cunosc eu glumele astea. Să vă fie ruşine! ţipă ea. Credeţi că puteţi profita de mine fiindcă suntem singuri în casă... Sunteţi un laş! Daţi-vă la o parte, acum, imediat!

— Mă dau, mă dau, spuse tânărul ruşinat. Dar n-o lua în felul ăsta...

— Şi nu mă mai tutuiţi, aţi înţeles? Ia te uită, să admit ca un neisprăvit să-mi spună mie tu! Trânti tare uşa în

spatele ei şi ieşi.

Când ajunse în stradă, o porni în pas grăbit. Mergea la întâmplare, alegând instinctiv străzile mai puţin frecventate. Ce? Trebuia să suporte o jignire fiindcă era constrânsă să stea în serviciu? „Va veni şi momentul când îi vom face pe cei bogaţi să-şi plătească poliţa. Ne vom răzbuna noi într-o bună zi”, se gândi ea cu furie. Şi-i veniră în minte tatăl şi logodnicul, care se ridicau în chip de răzbunători ai umilinţelor suferite de cei săraci; o străbătu un fior de mândrie la gândul că Bube îşi luase şi porecla de Răzbunătorul…

— Mara! Se întoarse: era Ines care gâfâia. — Unde te duceai? M-ai făcut să alerg… Se oprise la doi paşi şi o privea cu ochi timizi şi plini de bunătate. — Ne împăcăm, Mara?

Mara nu răspunse: sub impresia jignirii domnişorului, cu greu îşi mai amintea şi de cearta cu prietena ei. Deodată se înduioşă: luă mâna pe care i-o întinsese Ines şi imediat o îmbrăţişă. O biată fată şi ea: fără îndoială că nu-i putea păstra ranchiună.

— Dar tu plângi – spuse Ines – ce ţi s-a întâmplat?

— Nimic, nimic, răspunse Mara. Îşi şterse ochii; îşi suflă nasul; când se calmă, în sfârşit, spuse: — Domnişorul a încercat să se lege de mine.

— Ei, oftă Ines, când e un tânăr în casă, e o treabă încurcată pentru noi, femeile. Câteodată te sâcâie şi cei însuraţi.

— Ce laşi mai sunt! Numai pentru că o femeie e săracă ei cred că pot profita de ea…

Era hotărâtă să renunţe la serviciu; Ines se alarmă: — Dar cum aşa? Acum, după ce ne-am apropiat atât?… Şi o sfătui să-i spună stăpânei, ameninţând-o că pleacă dacă se mai repetă povestea. — Dacă ei ţin să te păstreze, vei vedea că-l vor pune la punct pe domnişor. În sfârşit, ce facem acum?

— Tu unde te duceai?

— Eu? Nicăieri. Te căutam pe tine

— Tu unde ai vrea să mergem? Spune!

— Nu. Hotărăşte tu.

Marei îi veni să râdă:

— Hai, să isprăvim cu invitaţiile astea! Că de nu, tot spunându-ne: hotărăşte tu, ba hotărăşte tu, n-o să ne mai ducem nicăieri.

S-au dus la Luna Park. Luminile erau aprinse; prin contrast, spaţiile dintre barăci şi pavilioane păreau întunecate. De la unul din pavilioanele îndepărtate se auzea muzică. Pe neaşteptate de la un megafon apropiat se auziră asurzitor cuvintele unei canţonete, acoperind muzica, şi suprapunându-se vocilor, la care se adăugau acum şi ciocnirile dintre automobilele electrice şi împuşcăturile de la tragerea la ţintă.

Mara şi Ines au coborât panta acoperită de pietriş, amestecându-se cu lumea care se înghesuia în jurul pistei de automobile.

— Hai şi noi, propuse Ines. Data trecută m-am distrat la nebunie.

— Dar atunci erai cu un băiat. Două fete singure, dăm ocazia să ne ia cineva la ochi... la te uită colo, spuse, arătându-i o maşinuţă care o lua mereu alături cu drumul, din cauza loviturilor primite de la alte maşini. Cele două fete râdeau, dar erau îmbujorate de ruşine.

Ines îşi deschise geanta, scoase ţigările: dar îşi uitase chibriturile. Şi-a aprins o ţigare de la cineva care trecea.

Mara nu s-a putut stăpâni să nu-i spună:

— Prea eşti şi tu prietenoasă cu toţi tinerii ăştia.

— Ba nu-i deloc adevărat. Sunt o bună camaradă, râd, glumesc, dar la o adică, ştiu să-i pun la punct. Uite, de exemplu Mario... cel de duminica trecută; m-a dus cu aeroplanul, cu maşinuţa, în *montagne russe;* după aceea ne-am dus la o cafea, mi-a oferit una, alta şi la urmă a plătit. Cred că l-am făcut să cheltuiască o grămadă de bani! şi începu să râdă. Redeveni serioasă: — Dar când a

încercat să pună mâna pe mine, l-am oprit. Prost mai e! adăugă ea înciudată. Fiindcă îmi plătise şi el câteva fleacuri, se credea în drept să... Purtarea lui m-a supărat. Dacă ar fi avut altă manieră faţă de mine, poate că l-aş fi lăsat... e un băiat bine, nu ţi se pare?

— Sigur, admise Mara, fără să fie deloc convinsă. Îşi amintea că era un tip înalt şi slab, cu capul mic şi cu un aer de neghiob.

— Eu, vezi, sunt sinceră, începu din nou Ines, nu mi-e ruşine câtuşi de puţin să-ţi spun că sunt încântată să fac pe proasta cu un tânăr care-mi place. Nu ca să ajung la ceva rău: doar aşa, ca să ne îmbrăţişăm puţin, câteva sărutări... Aici, la Poggibonsi, am şi făcut dragoste cu vreo patru – adăugă ea încântată.

— Dar şi aşa, dacă o fată se lasă văzută azi cu unul şi mâine cu altul, îşi atrage tot felul de bârfeli.

— Eu oricum, nu trebuie să-mi găsesc bărbat la Poggibonsi – replică Ines. Eu am un logodnic la Monteguidi.

— Cum? făcu uimită Mara.

— Oare nu ştiai? Ne-am logodit în casă; şi cel mai târziu, peste un an, ne căsătorim.

După puţin timp, Mara spuse:

— După părerea mea, faci rău; dacă eşti logodită, nu trebuie să mai ieşi cu alţi tineri. Şi un sărut tot o lipsa de seriozitate se cheamă că e.

Ines ridică din umeri:

— Ce vrei tu să însemne un sărut? Ca să fiu sincera, cu unul din tinerii de aici m-am distrat ceva: nu ne-am oprit numai la sărutări...

— Chiar ai făcut dragoste de-adevăratelea?

— Chiar dragoste, nu... O privi; începu să râdă: — Of, Mara, nu vreau să fiu eu cea care trebuie să te instruiască. Câteodată nu cred că ai rămas doar o fetiţă.

„Iată – se gândea Mara – ea e sinceră, îmi spune tot; şi eu ar trebui să fac la fel; dar cum pot eu să-i spun că nu

mai sunt o fetiţă şi că am făcut chiar... dragoste cu Bube?" Dar ceea ce se petrecuse acolo, în cabană, era cu totul altceva decât ceea ce înţelegea Ines. Drept e că ea nici nu-şi mai amintea amănunte: rămăsese doar cu amintirea unei fericiri nemărginite... Doamne, Doamne, ce zile frumoase!

Deodată totul îi deveni indiferent, Luna Park, pălăvrăgelile lui Ines, până şi tânărul pe care, până cu o clipa în urmă, dorise să-l reîntâlnească.

— Oooo! Uite-i! spuse Ines dându-i una cu cotul.

— Cine?

— Mario şi Stefano. Nu te întoarce, te rog; e mai bine să ne prefacem că nu i-am văzut. Şi aşa ei ne-au văzut; vei vedea că-şi vor face de îndată apariţia.

— Ascultă-mă Ines, eu chiar că n-am chef să fim cu toţii.

— Dar de ce? Stând singure ne plictisim. Ah, îţi spuneam eu: uite-i că vin.

Se prezentară împreună cu un: „Bună seara, domnişoarelor"; ba Mario, chiar cu un zâmbet frumos.

— Bună seara, răspunse Ines. Să ne înţelegem, lui i-am spus bună seara – făcu ea arătând spre Stefano, fiindcă pe tine nici nu vreau să te mai văd. Dar tonul glasului dezminţea ameninţarea vorbelor.

— Din cauza celor întâmplate data trecută? întrebă Mario. Cât o ţineţi şi voi femeile lanţ, tot aia şi tot aia...

— A, ţi se pare chiar că ai avut dreptate?

— Ei bine, dacă într-adevăr ţii la asta, îţi prezint scuzele mele. Mergem cu maşinuţele?

— Vreţi să mergeţi şi dumneavoastră? întrebă după puţin timp şi Stefano.

— Unde? făcu Mara, absentă la discuţie. Nu, n-am chef.

— Mă înşel... sau aveţi ceva în seara asta?

— Sunt prost dispusă: asta-i tot.

— Şi eu sunt prost dispus, spuse tânărul. Sau ca să spun mai clar, sunt neliniştit... Ieri am primit o scrisoare

de la fata aceea.

— Şi ce v-a scris? făcu Mara. Brusc interesată.

— O, dar dacă nu vreţi să-mi spuneţi... mă scuzaţi că am fost atât de indiscretă încât să vă întreb...

— Dimpotrivă, vă spun cu plăcere. Mi-a scris aceleaşi lucruri de totdeauna: se căieşte şi-mi imploră iertarea...

— Dar vă scrie deseori?

— Şi de două ori pe săptămână.

— Şi-i răspundeţi?

— Îi răspund, da... dar ca să-i spun că nu cred în sinceritatea căinţei sale şi nici în bunele ei intenţii pe viitor. Regret doar familia ei, mai adaugă el după câtva timp. — Nu meritau o asemenea fată. Închipuiţi-vă surorile ei sunt date de exemplu: două fete serioase, despre care nu s-a auzit niciodată vreo bârfă... Dar se vede că iarba rea creşte oriunde. Când mă gândesc la ea, fac totdeauna comparaţia cu *Iarba rea.* Alaltăieri am scris o nuvelă şi am intitulat-o *Iarba rea.*

— Scrieţi nuvele?

— Aşa, ca să-mi treacă timpul, răspunse tânărul. Ca să spun drept, este prima pe care am scris-o; în trecut scriam numai poezii. Dar alaltăieri am citit în *„Toscana Nouă”* că e un concurs de nuvele şi astfel mi-a venit în minte să scriu una. Am istorisit, nici mai mult nici mai puţin, povestea logodnei mele. Bineînţeles, am schimbat numele eroilor.

Conversaţia le-a fost întreruptă de întoarcerea celorlalţi doi. Se certau: Ines spunea că se lovise la încheietura mâinii şi arunca vina asupra lui Mario, care se distrase urmărind să ciocnească alte maşini, în loc s-o conducă atent pe-a lui.

— De fapt asta-i adevărata distracţie! răspunse Mario. Şi apoi nu mai face pe grozava, doar nu ţi-ai rupt mâna.

— Mda, fiindcă nu e a ta, nu te doare! Bădăranule!

Mario nu se simţi deloc jignit: ochişorii îi străluceau cu viclenie şi gura lui schiţa un zâmbet de satisfacţie. Dar voi

nu v-aţi urnit de aici? îi întrebă el pe Mara şi pe Stefano. Original gust să vii la Luna Park ca să nu te distrezi cu nicio jucărie de pe aici.

— Mă doare capul, făcu Mara, mai mult ca să găsească o scuză.

— Atunci du-te cu aeroplanele; îţi trece imediat durerea de cap, spuse Mario, luând-o dezinvolt cu *tu.* După o clipă, continuă: — Sigur că te-a apucat durerea de cap; fiindcă ai stat să asculţi pălăvrăgelile lui... Stefano nu-i un tânăr ca toţi ceilalţi; e un filosof, şi izbucni în râs.

— Ba nu-i aşa, este într-adevăr un băiat binecrescut; nu un prost crescut ca tine, interveni Ines.

Rămaseră acolo până la şapte, Mario cumpără migdale în zahăr ars, şi vată de zahăr pentru toţi, le învăţă pe fete să tragă la ţintă şi dădu dovadă de dibăcie, nimerind să pună un cerculeţ pe gâtul unei sticle de vermut pe care i-o dărui lui Ines. Îl numea pe Stefano „filosoful”, pe Ines „monteguideza”, pe Mara „monteguidina* şi pe el însuşi „unchiul”.

După ce-au plecat de la Luna Park s-au format din nou cele două perechi: Mario şi Ines în faţă, Stefano şi Mara în urma lor. La cotitura străzii, de-a lungul liniei ferate, Mario se opri să-i aştepte: — Luaţi-o voi înainte; nu vrem să vă dăm exemplu rău! Ines râdea.

După vreo sută de paşi, Mara se întoarse şi văzu două umbre îmbrăţişate în spatele zidului. Brusc, simţi un gol imens în inimă... Se uită la Stefano: mergea cu mâinile înfundate în buzunarele impermeabilului; toată figura lui era în umbră, numai ochii îi străluceau.

În cele din urmă păru că-şi dă seama de privirea ei.

— Vă e frig? Văd că v-aţi tras gulerul în sus.

— Mi-e puţin frig, da.

— Eu sufăr, stând în atâta căldură în timpul lucrului, aşa că frigul îmi face totdeauna plăcere.

— Cum oare?

— Nu ştiţi cum e munca într-o sticlărie? Şi începu să-i

explice.

Mara asculta distrată cuvintele lui şi între timp, fără să pară, se mai întorcea să se uite la cealaltă pereche. I-a văzut mergând strâns îmbrăţişaţi, şi apoi oprindu-se ca să se sărute îndelung. De astă dată a putut vedea clar, fiindcă se opriseră în dreptul luminii.

— ...aşa că suntem siliţi să lucrăm pe jumătate goi chiar în toiul iernii. Şi, mai ales, pomparea aerului în forjă e un efort nemaipomenit... Şi totuşi, până la urmă ajungi să îndrăgeşti lucrul pe care-l faci. Chiar dacă e o muncă grea şi nici măcar sănătoasă. Mie mi-ar fi greu să încep o altă meserie.

— Mara! Ne întoarcem înapoi! Era glasul lui Ines.

Reintrând în casă, Mara se simţea parcă frustrată. Nu aproba purtarea prietenei ei, care deşi era logodită se lăsa totuşi îmbrăţişată şi sărutată de un tânăr; şi în acelaşi timp o invidia că e lipsită de scrupule.

Spera să-l revadă pe Stefano în prima duminică; dar se prezentă doar Mario. Cât au stat la Luna Park, Mara nu s-a simţit de prisos; dimpotrivă, Mario a fost atât de amabil încât a dus-o şi pe ea cu maşinuţa; dar după asta, înţelese că era cazul să-i lase singuri. Se întoarse acasă mai devreme ca de obicei şi toată seara se simţi singură şi tristă.

Duminica următoare Stefano se scuză: fusese nevoit să plece, fiindcă mama lui era bolnavă. S-au dus toţi patru la cinematograf.

Cu o clipă înainte de a se despărţi, Stefano îi spuse:

— V-am adus o poezie, şi-i oferi o foaie de hârtie împăturită în patru.

Înainte de a se culca, Mara citi poezia. Era scrisă la maşină, cu litere de un albastru închis:

MAMEI MELE

„Mamă,

Tu ştii de ce-am plecat departe
Din pragul casei tale:
Ca să muncesc şi ca iubita
Să nu-mi mai iasă-n cale...

Mamă,
Puternic este fiul tău,
Când jocul îl stârneşte,
Şi sticlei viaţă vrând să-i dea
Nicicând nu oboseşte.
Dar,
Când pe fosta lui iubită
O vede-n-gălbeneşte.

Mamă,
Pe fiul tău îl înţelegi
Şi-l ierţi, deşi te doare,
Preferi să-l ştii departe dus,
Decât
Robit de-o vrăjitoare

Mamă,
De vraja ei eu voi scăpa,
Puternic voi fi iară,
Stăpân din nou pe forţa mea,
Şi-atunci, măicuţă, tot la fel
Precum odinioară,
La pieptu-ţi cald eu voi cădea
Şi părul alb ţi-oi săruta
O, mamă!”

Mara, se întrebă ce simţea ea pentru Stefano. Îi plăcea privirea lui pătrunzătoare, profilul său ferm, calmul gesturilor. Dar felul lui de a fi – discuţiile lui lungi ca şi lungile tăceri – o stânjeneau.

În această stare sufletească se afla ea când, în primele

zile ale lunii martie îi sosi o scrisoare de la Bube.

IV

STEFANO STĂTEA SPRIJINIT DE bariera vopsită în roşu şi alb. Avea un costum nou, la două rânduri. Aruncă restul ţigării şi veni s-o întâmpine.

— Iartă-mă că am întârziat, începu Mara.

— O, nu face nimic

— La drept vorbind nici nu voiam să vin.

— De ce? întrebă Stefano uimit.

— Fiindcă nu e bine ceea ce fac. Eu sunt logodită... şi dumneata eşti în corespondenţă cu o fată...

— Ei bine, să nu vorbim despre toate astea aici, spuse Stefano, şi ridică bariera, invitând-o să treacă.

Platanii de pe alee erau încă despuiaţi de frunze; la fel, pe câmp, duzii din marginea perdelei de copaci. Întreg şirul de pomi era dezgolit de frunze, încât privirea străbătea dincolo de fragilul lor ecran, descoperind alte ogoare, în vale, departe, până la pădurice. Pe pământ, grâul era abia o iarbă verde şi fragedă. Dar goliciunea monotonă a câmpiei de iarnă era întreruptă de câţiva noruleţi albi, trandafirii. Mara i-i arătă celui ce-o însoţea.

— Nu, cei cu flori trandafirii sunt piersici; migdalii şi merii au florile albe!

— Eu nu mă prea pricep în tainele livezilor şi ale câmpului, admise Stefano.

Acum, când exclamaţia Marei întrerupsese-tăcerea, se simţi dator să reia discuţia: — De ce mi-aţi vorbit în felul

acela, mai adineauri?

— Dar nu-i nevoie de explicaţii; se înţelege de la sine că nu e ceva bun şi firesc ceea ce facem noi.

Stefano nu răspunse. După câtva timp reluă:

— De ce oare în ultimele dăţi n-ai găsit nimic rău... şi acuma da?

— Ei bine, fiindcă... nu mă gândisem la asta. Şi apoi ieri am primit o scrisoare de la logodnicul meu.

— Aha, spuse Stefano. Şi adăugă: — Poate că logodnicul dumitale a aflat de mine şi ţi-a trimis o scrisoare de dojană?

— Logodnicul meu nu poate afla nimic din ceea ce fac eu. Închipuie-ţi, e în Franţa.

— În Franţa? exclamă Stefano uluit.

— Da, în Franţa. De nouă luni nu primisem veşti; în sfârşit, ieri mi-a sosit o scrisoare.

— Este acolo pe motive de lucru? întrebă Stefano.

Mara nu răspunse. Mergea privind în jos. Simţea cum îi creştea dorinţa de a-i mărturisi lui Stefano gândurile ei, după cum şi Stefano îi făcuse mărturisirile lui. În cele din urmă luă o hotărâre: nu avea să-l mai revadă, dar acum avea să-i povestească toate cele întâmplate. Trecuse prea multă vreme de când simţea nevoia să-şi spună păsul.

— Ascultă-mă, eşti de părere că nu trebuie să ne mai vedem?

— Dacă într-adevăr nu-ţi mai face plăcere...

— Nu că nu mi-ar face plăcere, dar pentru că nu trebuie s-o facem. Prin urmare asta-i ultima noastră plimbare. De acord?”

— De acord, făcu Stefano supus.

— În felul ăsta îmi va fi mai uşor să-ţi spun ceva... Ne oprim undeva?

— Acolo, pe podeţ.

După ce s-au aşezat pe zidul podeţului, Mara începu să-şi depene firul povestirii:

— Logodnicul meu se află în Franţa fiindcă a fost nevoit să fugă; era pus sub urmărire, îl căutau carabinierii. O, să nu te gândeşti la vreo ticăloşie: din motive politice. Am mai vorbit noi, că logodnicul meu era partizan; aşa s-a şi întâmplat că l-am cunoscut fiindcă fusese împreună cu fratele meu şi după terminarea războiului a venit să-mi cunoască familia... Prin urmare, anul trecut se afla într-un sat de lângă Florenţa, unde împreună cu alţi doi înjghebase o cooperativă numai din partizani. Până când într-o zi s-a întâmplat ceea ce-ţi spuneam... din care cauză logodnicul meu a fost nevoit să dispară.

Stefano asculta atent, dar din discreţie, evita să-i pună întrebări.

— M-am pomenit pe neaşteptate cu el la Monteguidi... Mi-a povestit cele întâmplate. Preotul nu-i lăsa să intre în biserică fiindcă purtau basma roşie la gât. Nu că ar fi ţinut ei prea mult să se ducă la slujbă, dar voiau să însoţească o fată... logodnica unuia din ceilalţi doi. Sosi acolo şi şeful de post... Aici Mara începu să simtă că o costa mult efortul de a continua povestirea; şi totuşi nevoia de a merge mai departe a fost mai tare.

— Ei încercau să-i explice că atitudinea preotului era un abuz, adică faptul că nu-i lăsa să intre în biserică; iar şeful de post luă apărarea preotului. Atunci începu cearta; s-au întărâtat până când şeful de post a scos revolverul şi l-a omorât pe cel cu logodnica.

— Cum? exclamă Stefano.

— Da, şeful a tras, omorându-l pe Umberto... Atunci celălalt a scos şi el revolverul şi l-a omorât pe şef. Dar a fost ceva drept, spun eu: deoarece înţeleg şi eu că era un şef de post, totuşi asta nu-i dădea dreptul să omoare un om.

— Oricum, n-a fost logodnicul dumitale.

— Nu, a fost celălalt, Ivan... dar aşteaptă să vezi că nu e gata. S-a întâmplat ca fiul şefului să vină să vadă ce se întâmplase. Şi atunci, Bube, logodnicul meu... — Mara îşi

făcu iute curaj – înţelegi, în asemenea situaţie cu totul neobişnuită, omul îşi pierde capul... îi omorâse un tovarăş sub ochii lui... şi iată că se pomeni urmărindu-l pe băiatul şefului de post... – a vrut să-i spună chiar totul – el s-a ascuns într-o casă, dar Bube a fugit după el, şi, în vârful scării, a tras şi l-a omorât. Şi astfel au fost trei morţi; gândeşte-te ce tragedie! Acum eu nu vreau deloc să spun că ei n-ar fi putut evita asta... dar principalul răspunzător este şeful de post. El şi preotul. Nu ţi se pare?

— Da, bineînţeles... Dar după asta, ce-a mai fost?

— Logodnicul meu a rămas acolo toată ziua, l-au îmbrăcat pe tovarăşul mort şi l-au incinerat la Casa Poporului; seara, când au sosit alţi carabinieri, a fost silit să se ascundă. Sau, mai degrabă l-au constrâns, fiindcă el ar fi vrut să se predea. Într-adevăr, nu se simţea vinovat: fiind provocaţi, au reacţionat... Dar Partidul i-a dat ordin să nu se lase prins. Aşa că, mai întâi a venit la mine, la Monteguidi, după aceea eu l-am însoţit La Volterra, şi de acolo, a plecat în Franţa. Şi în toate lunile astea, n-a putut să-mi dea nicio ştire; doar ieri, după cum îţi spuneam, am primit o scrisoare... în care-mi spune că o duce bine, că e liniştit, că speră să se întoarcă în curând... Ce-i drept, mi-o spun toţi că în curând va fi o amnistie... Dar până una alta, e departe şi dacă ai şti cât de singură mă simt... Fără să am pe nimeni căruia să-i spun ce am pe suflet... pentru că în primul rând e şi ceva ce trebuie ţinut secret.

Stefano începuse să fumeze. Apoi spuse:

— Eu mi-am dat seama că ascunzi ceva... Te vedeam prea serioasă pentru vârsta dumitale. Îmi spuneam: fata asta are un necaz... Eram aproape pe punctul de a te întreba; dar după aceea n-am avut curajul...

— Vezi bine că nu sunt mai norocoasă decât dumneata.

— Mda, poate de asta ne-am simţit atraşi unul faţă de celălalt... în mod inconştient simţeam că exista o asemănare de soartă.

— Poate că aşa este, admise Mara.

Dar atunci, nu-i un rău că ne vedem; cel puţin ne încurajăm pe rând.

— Nu, Stefano. Era pentru prima oară că-i spunea pe nume. — Acum am hotărât că e pentru ultima oară când ne mai vedem.

— Fie, spuse Stefano. — Dar atunci, dacă într-adevăr nu mai trebuie sa ne revedem, permite-mi să-ţi spun şi eu ceva... Stătea în picioare în faţa ei: Mara... regret că nu te-am cunoscut mai înainte.

Ea îşi lăsă privirea în jos.

— Când, mai înainte?

— Când erai liberă. Şi adăugă: — Mara spune-mi un singur lucru: daca inima dumitale ar fi fost liberă, crezi că ai fi putut avea o oarecare simpatie faţă de mine? Ea dădu din cap în semn afirmativ. — Nu, vreau să mi-o spui privindu-mă în ochi. Mara ascultă în mod mecanic şi repetă: — Da.

— Mulţumesc, Mara. Va fi o slabă consolare, dar îmi face plăcere să cred că dacă ne-am fi cunoscut în alte împrejurări, ai fi putut ţine la mine. Fiindcă eu te-am iubit încă din prima clipă.

Mara îşi luă privirea de pe chipul brun şi pătimaş al lui Stefano ca să privească pieziş peretele stâncos de dincolo de râu şi de drum. Auzea din nou, pentru prima oară după atâta timp, chinuitoarea plăcere a cuvintelor de dragoste; şi-i era recunoscătoare lui Stefano că le rostise.

Oare cât timp trecuse? Galbenul unui tufiş de grozame pălise cu totul deasupra stâncii, făcând-o pe Mara să înţeleagă că se însera. — Să mergem – spuse ea fără să-l privească.

S-au întors încet înapoi şi numai când au ajuns în sat, printre lumini, siluetele întunecate ale caselor şi zgomotul îndepărtat dinspre Luna Park, s-au putut privi din nou în faţă şi vorbi. Ca şi cum s-ar fi înţeles că aşa trebuia să fie, au vorbit despre alte lucruri. Dar, cu o clipă înainte de a se despărţi, Stefano a întrebat-o:

— Într-adevăr, nu vrei să ne mai vedem?

— Stefano, încearcă să mă înţelegi...

— Da, te înţeleg. Mara. Şi-i strânse puternic mâna.

Nici ea n-a mai spus nimic; s-au despărţit fără o vorbă de salut.

În aprilie a primit o altă scrisoare de la Bube. De astă dată i-a adus-o tatăl ei, care a venit duminică şi a stat cu ea toată după-amiaza.

A doua scrisoare repeta aproape aceleaşi lucruri din prima. Era dar o aluzie la iminentele alegeri şi la amnistia care avea să fie hotărâtă imediat după alegeri.

— Când sunt alegerile?

— La 2 iunie, îi răspunse tatăl. Vom câştiga fără greş; încă din primele alegeri administrative s-a şi văzut că poporul e cu noi.

Era prins mai mult ca oricând de activitatea politică. Mara îl întrebă ce mai face mama; n-o ducea prea bine cu sănătatea, avea dureri: tatăl ei totuşi n-a prea ştiut să-i explice clar ce fel de dureri o chinuiau.

S-au dus să se plimbe pe aleea cu pomi. Câmpia îşi schimbase înfăţişarea: şirurile de viţă de vie erau acum ca un gard viu, despărţind ordonat brazdele lungi şi înguste în care grâul înverzea uniform.

Tatăl mergea cu mâinile în buzunare, fluierând. La butonieră purta insigna partidului comunist, o panglicuţă albastră, cu bordura neagră şi o minusculă steluţă de bronz în mijloc. Mara îl întrebă ce era.

— Tatăl unui erou răpus în război are medalia de bronz. Şi începu iar să fluiere.

Au ajuns în faţa podeţului. Acolo râul se adâncea într-un fel de chei. Ca să facă şi ea ceva, Mara se căţără pe o stâncă să culeagă o floare, două. Tatăl ei o aştepta pe şosea, fumând.

Când s-au întors în sat, se făcuse aproape ora de plecare a trenului. S-au aşezat în sala da aşteptare, o cameră mare, goală, slab luminată.

— Te întorci acasă în seara asta? – îl întrebă Mara.

— Nu. Aş ajunge prea târziu. Şi apoi să merg noaptea pe drum... Cât timp nu reintră în funcţiune mijloacele directe de comunicaţie, e o mare plictiseală...

În sfârşit sosi trenul.

Mara îşi încheie seara plimbându-se în sus şi în jos pe strada principală. În timp ce servea masa de seară, tânărul patron spuse:

— I-aţi dat scrisoarea aceea Marei?

— A, da – făcu sora lui; – ţi-a sosit o scrisoare, Mara; am uitat să ţi-o dau.

Adresa era bătută la maşină. Mara recunoscu literele albăstrii şi se grăbi să-şi vâre scrisoarea în buzunarul şorţului.

O deschise după ce se aşeză în pat. Conţinea doar o foaie de hârtie velină pe care era scrisă o poezie:

MAREI

„Mara,
Copilă curajoasă,
Care-n tăcere suferi...

'Naintea lui de te-aş fi îndrăgit
Prin vorbe de iubire fără pereche-n lume
Că te iubesc, ţi-aş fi mărturisit —
Dar altuia, iubito, îi aparţii acum,

De-aceea e mai bine să nu-ţi mai stau în drum...
Adio deci, iubire, adio vis frumos,
Adio-ţi spun, copilă, căci totu-i de prisos."

Nici nu era semnată şi Mara, care aştepta o scrisoare adevărată, rămase dezamăgită. Reciti şi scrisoarea lui Bube: nici aceea nu vorbea sufletului ei. „Prin urmare sunt sortită să-mi petrec tinereţea aşa, fără dragoste?"

Cu o lună în urmă împlinise şaptesprezece ani; şi totuşi i se părea că ceea ce fusese mai frumos în viaţa ei trecuse.

Duminica următoare o chemă Ines. Rupsese relaţiile cu Mario şi, cu obişnuita ei francheţe, îi explică motivul: Mario, încet, încet, devenise din ce în ce mai îndrăzneţ: nu se mai mulţumea doar cu sărutări. Iar ea nu voise să-i ofere chiar tot, ca să-i dea deplină satisfacţie. „Nu de altceva, dar el e tipul care ar fi început apoi să se laude faţă de toţi ceilalţi băieţi... le-ar fi spus tuturor că s-a distrat cu mine în fel şi chip.”

Totuşi nu era deloc mulţumită de cele întâmplate; la cinematograf s-a plictisit; şi după aceea i-a spus Marei:

— Vezi? Fără tovărăşia unui bărbat ce greu trece timpul!

Se plimbau pe strada principală: când, l-au văzut pe Stefano. Era pe celălalt trotuar şi nu le observase; Ines l-a strigat; şi Mara n-a făcut nimic ca s-o împiedice.

Stefano era foarte stânjenit când a salutat-o. Din fericire era şi Ines. I-a povestit că ele fuseseră la cinematograf, că ea se plictisise de moarte; apoi l-a întrebat dacă-l mai văzuse pe Mario.

— Nu, răspunse Stefano. În zilele de lucru nu văd pe nimeni şi de obicei duminica mă duc acasă.

— Ei bine... dacă-l vezi, spune-i din partea mea că e un prost crescut. Spune-i că de astă dată nu i-o mai iert. Ah, dar voi doi vreţi să staţi o clipă singuri: vă salut – spuse ea, făcându-i Marei cu ochiul.

Câtva timp cei doi nu-şi spuseră nimic.

— Prin urmare... ne-am împăcat cu logodnica?

— Nu. De ce? întrebă Stefano surprins.

— Din moment ce te duci în fiece duminică acasă?

— Mă duc acasă, pentru că nu am nimic altceva de făcut.

— Nici eu nu mai ştiu ce să fac duminicile, întări Mara.

— Dumneata ai vrut să nu ne mai vedem, o dojeni Stefano.

Mara nu mai adăugă nimic. După puţin timp întreba:

— Şi logodnicei dumitale îi scriai poezii?

— Nu, ei nu... N-ar fi înţeles. Vezi, ceea ce mă atrăgea la logodnica mea era numai fizicul... Nu exista altă afinitate între noi doi. Cu dumneata e cu totul altceva, Mara, eu am simţit imediat că eşti sufletul meu geamăn.

— Dar mă placi... şi ca înfăţişare, nu? îl provocă Mara.

Stefano reflectă mai înainte de a-i răspunde:

— Înfăţişarea este oglinda sufletului, spuse el la urmă. Nu sunt două lucruri separate. Logodnica mea e frumoasă, dar are un aspect vulgar; în timp ce frumuseţea dumitale este spirituală. Privirea, vreau să spun, expresia feţii, mişcările dumitale sunt atât de pline de graţie... Mă simt în al nouălea cer când te privesc. Nu fii crudă, oh, nu-mi lua singurul sprijin sufletesc pe care-l mai am: acela de a te putea vedea, de a-ţi putea asculta glasul...

Mara, deşi uluită de toate cuvintele acelea, nu mai simţi totuşi emoţia care o cuprinsese data trecută, când, cu cuvinte puţine şi simple, Stefano îi spusese că o iubeşte. Şi totuşi simţea că nu se poate lipsi de el; în clipa despărţirii, lăsă să i se smulgă o întâlnire pentru prima duminică.

Şi astfel au început din nou să se vadă. De fiecare dată, Mara se ducea, plină de speranţe, la întâlnire, apoi rămânea uşor decepţionată de purtarea lui. Stefano îi vorbea şi iar îi vorbea, chiar şi de politică; dar cu totul altfel de cum îi vorbea tatăl ei. Spunea că devenise comunist pe vremea când fusese soldat, ca urmare a lecturii unui roman *Şi stelele stau să privească. A* vrut să i-l împrumute; dar ea, care nu citise decât reviste ilustrate până atunci, nu prea pricepea mare lucru şi după vreo două, trei seri se plictisi să-l mai citească.

Stefano vorbea, vorbea într-una; şi după aceea rămânea cufundat în tăceri nesfârşite, gândindu-se cine ştie la ce. Şi dacă discuţiile lui lungi o oboseau, tăcerile lui

lungi o intimidau. Dar seara, când se întorcea acasă şi intra în camera ei, rămânea îndelung cu privirea pironită asupra fabricii cu ferestre uriaşe palpitând de lumină; deşi ştia că nu era sticlăria.

În luna mai tatăl ei a venit s-o ia acasă: mama ei trebuia să se opereze de ulcer.

Deşi operaţia reuşise, mama îşi revenea cu greu. Mara împreună cu tatăl ei mâncau în casa secretarului de la sediu; ea chiar dormea acolo, iar tatăl ei îşi pusese un pat de campanie în camera ei. Vinicio rămăsese la Monteguidi în casa mătuşii.

Se aflau acum în plină campanie electorală, şi tatăl ei, în anumite zile, nu mai avea timp nici în fugă să dea pe la spital. Seara, era totdeauna câte o adunare; şi Mara, în trecere, se oprea să asculte. Când vorbea un comunist sau un socialist, piaţa era plină; în vreme ce la adunările democraţilor creştini, nu se ducea niciodată nimeni, iar pe un monarhist, care îndrăznise să se prezinte într-una din ultimele seri, nici nu l-au lăsat să vorbească.

Pe neaşteptate sosi vestea că fusese acordată o amnistie. Mara a aflat de la o bolnavă, internată şi ea, care îşi avea soţul în închisoare din cauza unei nereguli la aprovizionare. Nerăbdătoare să afle mai mult, se duse imediat la sediu; dar tatăl ei era plecat pentru campania electorală; de asemenea şi secretarul; şi numai a doua zi dimineaţă a putut vorbi despre amnistie.

— Este o adevărată capodoperă această amnistie! spunea tatăl ei înfuriat. Fasciştii vor ieşi cu toţii; şi tot aşa şi cei care au înfometat poporul şi s-au îmbogăţit de pe urma lui.

— Dar Bube?

— Bube e partizan; şi nu pentru partizani au făcut ei amnistia.

Atmosfera era foarte agitată şi într-o seară, la o întrunire comunistă, s-au stârnit incidente; când oratorul

a început să vorbească despre amnistie, glasul i-a fost înăbuşit de fluierături.

— Cum aşa? spusese tatăl Marei soţiei sale, o amnistie se face în dauna poporului?

— Atunci Bube nu se va putea întoarce niciodată, spuse Mara desperată.

— Se va întoarce, se va întoarce; fii sigură că se va întoarce. După ce vom pune mâna pe putere...

— Dacă veţi câştiga voi în alegeri, Bube se va putea întoarce?

— Dar ce alegeri! Ai mai văzut vreodată să învingă comunismul prin buletine de vot? Comunismul învinge el, dar numai prin revoluţie. Dacă ne-am fi făcut iluzia că şi noi putem lua puterea cu buletine de vot, de ce s-ar mai fi făcut sciziunea de la Livorno? Pe vremea aceea nu eram decât un copil, şi totuşi îmi aduc aminte de discursurile şefilor noştri. Puterea, spuneau ei, se cucereşte prin revoluţie, nu prin buletine de vot.

Sosi şi ziua votării şi apoi veni momentul cunoaşterii rezultatului; când s-a aflat că succesul a fost de partea republicii, s-a improvizat o demonstraţie, pe care Mara a privit-o de la o fereastră a spitalului. Şi mama ei a vrut să se ridice din pat ca să se uite. A urmat apoi proclamarea oficială a Republicii, iar seara, în piaţă, se strânsese o mulţime nemaipomenită, venită şi din afara satului; grupul de orchestranţi cântă *Imnul lui Mameli* şi *Imnul lui Garibaldi.* Mara, cuprinsă şi ea de entuziasm, bătea din palme şi cânta. Tatăl ei era din nou vesel, spunea că întâmplarea de la San Donato era uitată şi că Bube ar fi putut foarte bine să se întoarcă.

Chiar în ziua aceea îi sosise o scrisoare: Bube se arăta şi el încrezător în ideea de a se întoarce în curând. Mara era convinsă că aşa va fi, că Bube avea să revină la ea în curând şi că se vor putea căsători.

Dar această perspectivă n-o mai bucura ca în trecut. Acolo, la Colle, şi apoi după ce mama ei s-a restabilit şi s-

au putut întoarce acasă, se surprindea cum gândul îi zbura la Stefano mult mai mult decât la Bube. Ba chiar la Bube nu se mai gândea deloc, doar tatăl ei ce-i mai amintea de el, sau poate altcineva. În schimb Stefano era mereu în mintea ei. Nu el anume, poate, ci amintirea lunilor petrecute la Poggibonsi. Fuseseră luni frumoase. Ofta, când se gândea la drumul de-a lungul şinelor de tren, la aleea cu pomi, la cinematograf, la Luna Park, la peisagiul satului, noaptea, cu ferestrele mari. Luminoase de la fabrică.

Nu avusese cum să-l anunţe pe Stefano de plecarea ei şi se întreba dacă n-ar fi făcut bine să-i scrie. Desigur, putea să-i trimită o scrisoare prin Ines. Dar o sâcâia ideea de a o amesteca în povestea asta şi pe prietena ei, care ar fi putut rămâne cu impresia că între ea şi Stefano fusese ceva. În realitate nu fusese nimic; el nu întinsese mâna nici măcar s-o mângâie. Doar cuvintele lui pătimaşe îi confirmaseră că o iubea, că regreta că n-o cunoscuse el mai înainte de... Acum, când era sigură de reîntoarcerea lui Bube, Mara regreta şi ea că nu-l cunoscuse pe Stefano mai înainte.

Mama ei îşi recăpăta încet, încet puterile. Deocamdată Mara făcea totul acasă şi la câmp. Avea aproape mai mult de lucru acolo, la Monteguidi, decât, la familia aceea din Poggibonsi. Şi în clipele de libertate nu ştia ce să facă.

Noutăţile din sat n-o mai interesau. Când o vedea pe Liliana, la braţ cu Mauro (se logodiseră de trei luni), nu numai că nu simţea vreun necaz, ci îl compătimea sincer pe Mauro că ajunsese în ghearele vrăjitoarei aceleia.

Într-o zi poştaşul strigă: — Castellucci! Mara alergă să ia scrisoarea: era pentru ea. Dar nu era scrisul lui Bube. Poate era de la Stefano? Inima începu să-i bată puternic. Nu, era nici de la Stefano: era de la stăpâna ei: îi scria că fusese nevoită să angajeze pe altcineva, dar că era dispusă oricând s-o reia pe ea, în clipa când s-ar fi hotărât să se reîntoarcă.

Pe neaşteptate, îi sosi o citaţie din partea judecătorului de plasă din Colle. Se duse însoţită de tatăl ei. Judecătorul îi spuse că era însărcinat s-o interogheze în numele Tribunalului din Florenţa care pusese pe rol procesul acuzaţilor Ballerini Ivan şi Cappellini Arturo. A întrebat-o dacă reconfirma depoziţia făcută în faţa carabinierilor. Mara a confirmat cele depuse şi apoi a fost lăsată să plece.

Nu prea pricepuse ea mult din toată povestea aceea, dar tatăl ei se alarmase: dădu un telefon la Volterra, şi Lidori îi confirmă că la Florenţa se pregătea instrucţia procesului: nu numai atât, dar că celălalt, Ballerini Ivan, fusese arestat la Milano. Prin urmare amnistia nu ştersese cele întâmplate la San Donato; în vreme ce criminalii fascişti, condamnaţi la treizeci de ani, fuseseră eliberaţi! Câteva zile tatăl ei nu mai încetase cu ocărâtul „împotriva cui ştiu eu”; şi Mara căzu din nou la îndoială. Acum iar se gândea la Bube, la ea însăşi, la soarta ei tristă. Avea şaptesprezece ani şi jumătate şi tinereţea i se irosea inutil, legată cum era, de un bărbat pe care n-avea cum să-l mai vadă.

Într-o dimineaţă se auzi strigată: glasul îi era cunoscut, totuşi nu reuşea să înţeleagă… Era Ines. S-au îmbrăţişat cu mare emoţie.

— Cum de eşti aici?

— Am plecat din serviciu, răspunse Ines.

Ieşise din serviciu, şi nu intenţiona să-şi mai caute altul. Şi pentru faptul că în curând avea să se căsătorească. Apoi Mara o întrebă de Mario, dar nu era decât un prilej ca s-o poată face să-i vorbească despre Stefano.

Ines se întunecă.

— Nu cumva ai vorbit pe socoteala mea?

— Ce aveam eu de vorbit pe socoteala ta?

— Nu te-oi fi trezit să povesteşti că la Poggibonsi mă vedeam cu un băiat?

— Nici pomeneală, poţi fi sigură.

— Tare aş vrea să ştiu cine a pălăvrăgit. Şi-i destăinui cum ajunsese totul până la urechea logodnicului ei, care-i făcuse o scenă cumplită.

— Bineînţeles că eu am negat; ba chiar i-am jurat; în fond ce contează un jurământ, spuse ea, înălţându-se pe tocuri.

— Te-a văzut cineva pe acolo, din Monteguidi?

— Chiar din Monteguidi, nu... Dar într-o seară, tocmai când eram cu Mario, a trecut Carlino; îl ştii, samsarul din Volterra...

— Fără îndoială că el e autorul: e un nesuferit cum nu-i al doilea, are un suflet tare hain. O ştiu din proprie experienţă. Apoi văzând că Ines nu mai scotea o vorbă, se hotărî s-o întrebe dacă-l mai văzuse pe Stefano.

— Da, l-am văzut, şi chiar am stat de vorbă cu el... M-a întrebat de tine.

— I-ai spus că a trebuit să plec pe neaşteptate?

— Sigur că i-am spus... Ascultă Mara, acum că a trecut, poţi să-mi spui şi mie adevărul: ce a fost între tine şi Stefano?

— N-a fost nimic.

— Hai, fii sinceră...

— Sunt sinceră, Ines: ţi-o jur. El mi-a spus că mă iubeşte: asta-i adevărat, dar nu m-a atins nici măcar cu un deget.

— Şi tu?

— Şi eu i-am spus că-l plac.

— Of, Mara, chiar că nu te înţeleg; dacă-ţi plăcea, de ce n-ai rămas alături de el?

— Pentru că sunt logodită.

— Ei, las-o-ncolo. Eşti logodită cu unul care nici nu e în Italia măcar; ia-l de unde nu-i... Şi nu-ţi îngădui să te vezi cu un tânăr, să-ţi mai descreţeşti puţin fruntea... Şi apoi dacă spui că-ţi plăcea... Ei şi, atunci puteai să-l laşi naibii pe logodnic şi să rămâi cu el.

— Nu puteam.

— Şi de ce?

— Ines, logodnicul meu a fost nevoit să fugă în străinătate din cauza unei chestiuni politice: acum nu pot să-ţi explic pe larg. Dar te rog să nu spui nimănui nimic. Ei bine, închipuie-ţi în ce stare sufletească se află: e singur într-o ţară străină... Unicul sprijin pe care-l mai are este certitudinea că eu îl aştept aici; cum i-aş putea înşela încrederea? Să presupunem că s-ar întoarce mâine şi că m-ar găsi logodită sau chiar căsătorită cu un altul: ce s-ar întâmplă cu el?

— Dar tu, de fapt, pe cine iubeşti, pe logodnicul tău sau pe Stefano?

— Nu ştiu, răspunse Mara, deznădăjduită. Dar iartă-mă, cum aş putea face o comparaţie... între unul care e departe de mai bine de un an... şi altul care-i aici, vreau să-spun, destul de aproape de mine... şi alături de care am fost până acum câtva timp?

Ines dădu din cap.

— Tu iei lucrurile prea în tragic. Dacă-ţi plăcea, Stefano, până una alta, puteai sta alături de el... Şi când acest faimos logodnic şi-ar fi făcut apariţia, ai fi avut timp să alegi atunci... Mie nu mi s-ar fi părut firesc să am doi băieţi care să se ţină după mine.

— Şi nu i-ai avut oare? o întrebă Mara zâmbind. — Da. Logodnicul tău şi Mario...

— Numai eu ştiu cum se ţinea Mario după mine. El voia să se distreze şi-atât. Fii atentă la ce-ţi spun: ultima dată când am fost împreună, am comis greşeala să merg cu el la iarbă verde... Acolo să vezi ce luptă! Mi-a rupt fusta, furoul ce mai... Dar tot n-a reuşit să ajungă unde voia el.

— În schimb Stefano a fost totdeauna foarte respectuos cu mine.

— Fiindcă te iubea cu adevărat. Nu era ca Mario cu mine, spuse Ines cu tristeţe.

Mara a mai primit alte două scrisori de la Bube. La o mică distanţă una de alta. Nu erau prea pline de

încredere, dimpotrivă. Într-a doua spunea chiar că pierduse orice speranţă să se mai poată întoarce în Italia. *„Va trebui să vii tu după mine, aici. Acum sunt în căutarea unei soluţii ca să te ajut să vii aici, am şi vorbit despre asta cu tovarăşii mei...”*

Nu, asta nu. Nu, nu avea să ajungă chiar în situaţia de a se duce ea la el, în Franţa. Dacă într-adevăr nu-i mai era posibil să revină în Italia, atunci...

Când mama ei se restabili complet, îi scrise doamnei de la Poggibonsi că ar vrea să se întoarcă la ca.

V

ÎL ÎNTÂLNI CHIAR ÎNTR-UNA DIN primele seri. Pesemne că abia ieşise de la lucru, fiindcă era în salopetă şi avea aerul obosit. În primul moment, o privi, de parcă n-ar fi cunoscut-o; apoi se lumină la chip.

— Cum aşa? spuse el.

— M-am întors, răspunse ea.

— De când?

— De luni.

— Şi tot... la familia aceea?

— Da. Şi dumneata... lucrezi tot la sticlărie?

Stefano dădu din cap în sens afirmativ. O aşteptă apoi să iasă din lăptărie, şi-o însoţi până aproape de casă.

— Îţi pare bine că m-am întors?

— Mă mai întrebi?

— Şi mie îmi pare bine.

— Mara... începu Stefano; dar ea îl întrerupse spunând că trebuie să plece. Pentru seara aceea îi era de ajuns că-l văzuse.

S-au întâlnit din nou în după-amiază primei duminici; şi, ca în trecut, s-au dus să facă o plimbare pe aleea cu platani. Aceştia îşi pierdeau frunzele şi, pe ogoare, perdelele de copaci aveau culoarea ruginie. Pământul, proaspăt arat, se vedea negru şi lucios.

— Alaltăseară amuţisem de emoţie, începu Ştefano. Nu mai speram să te revăd.

— Pun rămăşag că nici nu ţi-ai mai amintit că exist,

cochetă ca.

— Dimpotrivă, răspunse Stefano serios. N-am făcut altceva decât să mă gândesc la dumneata în toate aceste luni. Mara, ascultă-mă; ceea ce ţi-am spus atunci e adevărat; n-a fost o toană. Mara, am încercat să lupt împotriva acestui sentiment; dar n-a fost posibil. Nu-l pot izgoni din inima mea, Mara.

— Şi eu am făcut totul ca să te pot uita; dar n-am reuşit, se destăinui şi ea.

Ajunseseră la podeţ.

— Nu-ţi aminteşte nimic podeţul? începu Stefano. Mara făcu semn că da. — Aici ţi-am spus că te iubesc. A ţinut să-şi mai arate o dată fidelitatea. — Ţi-am spus, pentru că hotărâsem să nu ne mai vedem; altfel, nu mi-aş fi îngăduit... Dar destinul a hotărât altfel. Mara, noi nu ne putem opune destinului, adăugă el cu căldură.

— Ce trebuie să facem? întrebă Mara încet; mai mult decât pe Stefano părea că se întreabă pe ea însăşi.

— Să ne lăsăm în voia destinului; ne iubim, prin urmare...

— Destinul meu e altul, spuse Mara, mi-am dat un cuvânt şi trebuie să mi-l ţin.

— Dar noi doi ne iubim. Îşi apropiase foarte mult obrazul de ea.

— Nu, Stefano, nu! mai spuse ea; dar se lăsă în voia lui. Se lăsă sărutată. Simţi mai întâi contactul buzelor, apoi o senzaţie confuză de ceva moale, voluptuos.

Se desprinse de Stefano şi redeschise ochii.

— Nu-i bine, spuse ea.

— E bine, dragostea mea. Se apropie din nou de ea; ea întoarse ochii ca să n-o sărute; rămaseră astfel, cu obrajii apropiaţi în timp ce-şi încleştau degetele.

— Nu trebuie s-o facem, Stefano.

— Dar şi tu mă iubeşti.

— Nu contează. Tot nu trebuie.

— Mara, ascultă-mă...

— N-ar fi trebuit să te ascult niciodată.

Spunea aşa, şi totuşi, se lăsa strânsă de mijloc; se lăsa mângâiată pe mână şi sărutată pe obraz.

— Stefano, nu.

— M-am străduit din răsputeri, Mara, să mă stăpânesc; dar n-am putut.

— Nu trebuie, nu trebuie…

— Lasă-te iubită, cel puţin pentru câtva timp; o oră măcar. O oră de dragoste; şi după asta dacă vrei tu aşa, n-o să mă mai vezi.

— Dar va fi şi mai rău după asta… Te rog, lasă-mă în pace. Şi aşa sunt prea îndrăgostită de tine, dacă mă mai şi săruţi…

— Ce vină am eu, dacă te iubesc?

Cuvintele îi erau întrerupte de mângâieri şi îmbrăţişări. Până când Mara se lăsă sărutată fără să mai opună rezistenţă.

S-au întors înapoi, ţinându-se de mână. Se priveau, apoi îşi plecau privirile asupra frunzelor, rămurelelor şi mingiuţelor de platani, ruginii şi pufoase, risipite pe tot asfaltul. Mara nu se gândea la nimic; se lăsa furată de plăcerea acelui contact al mâinilor lor, a acelor priviri. Dar când ajunse în sat, redeveni conştientă că nu trebuia, să se lase pradă acelui sentiment.

— Stefano, nu trebuia să…

— De ce? Din moment ce ne iubim. De ce-ar trebui să ascundem adevărul chiar şi faţă de noi înşine? Tu şi cu mine ne iubim, Mara. Nu-i aşa?

— Aşa e.

— Şi-atunci, de ce n-ar trebui să rămânem împreună? De ce n-ar trebui să ne logodim? Ce ne împiedică s-o facem?

— Eu sunt logodită cu altcineva Stefano.

— Dar mă iubeşti pe mine; şi atunci rupi cealaltă legătură…

— Nu pot.

— Dar de ce? Iartă-mă, doar nu-i greu; tu îi scrii că te-ai înşelat asupra sentimentelor tale faţă de el...

— Dar Stefano, nu pot să-i fac figura asta! Vezi, dacă el ar fi aici, atunci i-aş putea destăinui totul; dar e departe, e singur, trăieşte ca un nenorocit; pot eu să-i pricinuiesc durerea asta, scriindu-i că nu mai vreau să ştiu nimic de el?

— I-o vei spune când se va întoarce.

— Dar poate că nu se va mai întoarce niciodată, Stefano.

— Cum? exclamă el peste măsură de mirat.

— Aşa e; amnistia a fost făcută, dar pentru el nu contează; la Florenţa a şi început procesul. Îl vor condamna la cine ştie câţi ani, şi nu se va mai putea întoarce în ţară.

— Hm, s-ar putea să-l şi achite.

Mara dădu din cap.

— Nu, este chiar aşa cum ţi-am spus eu. Iartă-mă, dar dacă nu-l cheamă să se prezinte, înseamnă că sunt siguri că va fi condamnat; şi pentru cei ce nu se prezintă, totdeauna, s-a spus că e şi mai gravă condamnarea.

— Fireşte că dacă nu se prezintă, îşi agravează situaţia, admise Stefano.

— De altfel, cred că şi el a înţeles cum stau lucrurile, fiindcă mi-a scris să-l urmez în Franţa.

Stefano se îngrozi:

— Şi tu te gândeşti să pleci acolo?

— Nu, i-am şi scris, că nu sunt în stare s-o fac. Nu sunt în stare să-l urmez acolo, dar nici să-l părăsesc... Nici eu nu ştiu ce să fac.

După puţin timp, Stefano îi spuse:

— Înţeleg situaţia în care te afli, Mara. Dar lasă-mi cel puţin o umbră de speranţă...

Când se întunecă de-a binelea, s-au dus să se plimbe de-a lungul liniei ferate. Stefano tăcea şi stătea ceva mai departe de ea. Ea a fost cea care l-a luat de braţ.

— Eşti supărat pe mine?

— Supărat pe tine? Nu, poate... pe mine însumi. Am fost un egoist, Mara. Nu m-am gândit la tine, la problemele pe care ţi le-aş fi creat. Ar fi trebuit... dar nu-şi încheie fraza.

— De acum încolo, voi face numai ce vei vrea tu. Nu te voi mai atinge nici cu un deget măcar, dacă tu nu vei vrea. Uite: dacă-mi spui că nu mai trebuie să ne vedem, las lucrul de aici şi mă transfer în alt oraş. Eu... nu vreau să-ţi tulbur inima, Mara. Vreau să te ştiu mulţumită. Spune-mi ce anume trebuie să fac, ca tu să fii mulţumită. Te voi asculta întocmai.

— Sărută-mă!

Uimit, Stefano o sărută, dar fără căldură.

— Mai sărută-mă o dată. Şi acum ţine-mă în braţe; nu vreau să mă mai gândesc la nimic... Brusc se desprinse de el şi-l privi fix: — Stefano. Chiar dacă dragostea noastră nu are viitor... nu contează!

El voi să mai spună ceva; ea îl împiedică. Şi petrecu restul serii în braţele lui, fără să mai rostească un cuvânt.

Seara, acum, se lăsa devreme, şi întâlnindu-se la patru după-amiază, nu aveau mult de aşteptat până când întunericul şi ceaţa să învăluie drumul de-a lungul liniei ferate. Felinarele erau rare, nu trecea aproape nimeni; şi celelalte perechi aveau acelaşi interes, de a se feri de lume.

Era plăcut şi când se duceau la cinematograf împreună. El îşi strecura braţul pe sub braţul ei, şi cu degetele încleştate unul în mâna celuilalt, când şi când nu mai priveau ecranul, ca să se uite unul la altul, sau chiar să-şi şoptească vreo vorbă de dragoste. Apoi le rămânea totdeauna timp şi pentru plimbare, să se îmbrăţişeze şi să se sărute la adăpostul unei grămezi de traverse de cale ferată.

Mara nu mai trăia decât cu gândul la serile acelea.

Număra zilele, începând de luni. Seara, înainte de a se culca, trimitea un salut fantomei luminoase a fabricii, şi-şi spunea în gând că mai trecuse o zi.

De fiecare dată când se ducea la întâlnire, o cuprindea un freamăt, de parcă ar fi fost prima oară. Şi simţea un chin adânc în suflet când îl revedea pe Stefano.

Îi plăcea atât de mult când o îmbrăţişa! Îi plăcea să simtă cum i se contractă muşchii de câte ori o strângea în braţe. Şi să rămână aşa, îmbrăţişată, fără să vorbească, privind nimbul gălbui al felinarelor în ceaţa întunecoasă, sau ochiul roşu al vreunei lanterne de semnalizare care se desluşea clar în întuneric. Şi, când şi când, să-şi schimbe poziţia, pentru a reînnoi plăcerea mângâierilor.

Asta era dragostea: ceva ce încălzea inima şi chinuia membrele. Mara nu simţea nevoia unor discuţii lungi, ci numai vaga murmurare a îndrăgostiţilor. Şi nu-i făcea plăcere când Stefano destrăma farmecul, încercând să vorbească. Nu voia să fie readusă la realitate.

— Mara, trebuie să te întreb ceva…

— Nu mă întreba nimic.

— Ai mai primit scrisori de la Bube.

— De ce vrei să-mi aminteşti de el?

— Dar, trebuie să vorbim despre asta, Mara.

— Ce nevoie avem? Şi-l împiedica să continue, strângându-l tare în braţe.

Dar el se descătuşa.

— Mara, trebuie să luăm o hotărâre.

— Stefano, de ce mă chinui? Ne simţim atât de bine aşa…

— Dar trebuie să ne gândim la viitor.

— De ce? E atât de frumos prezentul… Să facem ca în filmul pe care l-am văzut… *Amanţi de o zi…* Să ne bucurăm de clipa prezentă, fără a ne gândi la viitor. Oh, Stefano, îţi jur că n-am mai trăit ore atât de fericite, cum le-am trăit alături de tine. De ce vrei să-mi tulburi fericirea, amintindu-mi de lucruri neplăcute?

— Dar dacă eşti fericită cu mine, de ce să nu ne logodim? Ba chiar de ce să nu ne căsătorim?

— O, Stefano, ar fi prea frumos.

— Dar cine ne împiedică?

— Nu ştiu; dar mi-e teamă şi să mă gândesc că fericirea asta ar putea dura o veşnicie. Mi-e teamă să n-o văd cum dispare. Nu vreau să mă gândesc la ziua de mâine, Stefano. Nu vreau să-mi fac planuri. Mi-e de ajuns să stau în braţele tale şi să nu mă gândesc la nimic.

Dar lui, orele acelea fericite nu-i erau de ajuns; cu egoismul bărbatului, care ţine mai mult la posesia iubitei decât la fericirea dragostei, voia să fie sigur că Mara va fi a lui pentru totdeauna. Şi de aceea revenea mereu, cu insistenţă, de a o rupe cu Bube, legându-şi viaţa de a lui.

— Ţi-e teamă că ai tăi n-ar vrea?

— Nu de asta. Mama, dimpotrivă, ar fi mulţumită să-l părăsesc pe Bube... Poate că tata nu, dar eu am făcut totdeauna după capul meu.

— Şi atunci de ce nu faci şi acum?

— Dar nu putem merge înainte în felul ăsta?

— Nu, Mara. Eu vreau să mă însor cu tine. Ne putem căsători imediat: cu ceea ce cheltuiesc stând în pensiune, am putea trăi în doi. Ne vom căuta o cameră cu acces la bucătărie...

Dar pe măsură ce Stefano se entuziasma vorbind despre viaţa lor de oameni căsătoriţi, ea se răcea. Căsătoria, camera cu acces la bucătărie, copiii pe care i-ar fi avut... cine ştie de ce, nu erau o perspectivă atrăgătoare. Era absurd că-i făcea această impresie; şi totuşi aşa era.

Şi mai era şi altceva ce nu-i plăcea la Stefano. De exemplu, ea insistase să se vadă şi în celelalte seri: el ieşea de la lucru la şase, şi Mara, pe la ora aceea, se ducea să cumpere lapte; puteau sta foarte bine împreună o oră. S-ar fi plimbat tot timpul de-a lungul liniei ferate... Dar el trebuia să se ducă acasă, să se spele şi să se

schimbe:

— Nu pot să stau murdar. Şi-apoi avea de citit, voia să se instruiască.

— Dacă nu profit de orele de seară, când să mai citesc, să mă mai instruiesc şi eu? Eu n-am studiat decât până într-a doua industrială...

Îl sfătuia în lecturile pe care le făcea un profesor care era şi un tovarăş.

— Noi, muncitorii, nu vom ajunge niciodată nimic, dacă nu ne instruim, spunea el. — Eu nu sunt ca atâţia alţii care se mulţumesc să citească *„L'Unità"* şi atât... care nu citesc nici măcar *„Toscana Nuova"... E*u vreau să devin un muncitor conştient.

Continua chiar să scrie: era încurajat de faptul că nuvela lui fusese remarcată la concurs şi publicată în *„Toscana Nuova"* împreună cu nuvelele premiate.

— Eu mă străduiesc cât pot să înţeleg viaţa, spunea el adesea.

— Dar ce e de înţeles în viaţa asta?

— Totul e de înţeles de acum încolo pentru noi, care suntem ignoranţi şi avem atâta de învăţat. De exemplu, Giglioli, profesorul, un tovarăş... ei bine, stând de vorbă cu el, mi-am dat seama cât de în urmă sunt eu. Fireşte că nu pot pretinde să ajung ca Giglioli. Dar nicăieri nu-i scris că dacă n-ai învăţat la timp trebuie să renunţi să te instruieşti atunci când poţi s-o faci.

Şi căuta s-o atragă în studiile sale; dar ea n-avea altă dorinţă decât să fie îmbrăţişată.

— Nu-l cunosc pe prietenul tău, profesorul, dar fără îndoială că trebuie să fie un antipatic, îi spuse ea într-o seară, îmboldită de gelozie.

— Ce spui? făcu Stefano uluit.

— Antipatic, da; am spus-o şi-o repet. Pun rămăşag că e mic, urât... ba cred că poartă şi ochelari dacă e profesor.

— Şi ce importanţă are asta? El e o persoană învăţată

şi eu deocamdată sunt un biet neştiutor.

— Dar tu eşti frumos. Şi ai muşchi tari, uite-aşa...

— Fireşte că am muşchi, cu munca pe care-o fac...

— Şi el, fireşte că e instruit, din moment ce e profesor... Un profesor care să fie un măgar n-ar mai fi profesor, şi începu să râdă.

Într-o seară au vorbit despre Mario.

— Eu chiar că nu-l înţeleg pe omul ăsta, spuse Stefano. Zice că e comunist, dar nu se dă în lături să facă şi comerţ clandestin... Oare are şi el o conştiinţă, mă întreb? Dar câţi nu sunt ca el! Tineri, logodiţi chiar, şi în acelaşi timp au relaţii cu câte o femeie căsătorită... Şi altceva ce nu-mi place: felul cum îşi tratează unii tineri părinţii. De exemplu, mă gândesc la familia la care stau eu în pensiune; băiatul lor munceşte cu mine la sticlărie. De aceea ştiu şi cât câştigă. Ei bine, acasă nu dă nicio centimă măcar. Maică-sa, biata femeie, se speteşte muncind şi el risipeşte toţi banii pe care îi câştigă. Şi-a făcut patru costume numai de când stau eu în casa lor.

Erau păreri care ar fi trebuit să-i inspire încredere: un tânăr cu asemenea idei avea să fie, fără îndoială, un soţ bun. Dar în rolul acesta, Mara nu reuşea să şi-l închipuie.

Odată, când el insista în ideea că trebuie să se căsătorească, ea îl întrerupse:

— Dar sunt prea tânără ca să mă gândesc la măritiş. Era adevărat: căsătoria nu era o idee care s-o ademenească. „Sunt tânără, vreau să trăiesc”, astfel gândea în adâncul inimii ei.

De Crăciun se duse acasă; era într-o foarte bună dispoziţie. Dar din privirile îngrijorate, într-un fel ale mamei şi în alt fel ale tatălui, înţelese că ştiau sau bănuiau ceva.

Ea era totuşi hotărâtă să nu le spună nimic; ceea ce era mai frumos în relaţia ei cu Stefano era tocmai această taină pe care nimeni n-o descoperise. Nici lui Ines nu i-a destăinuit nimic. Sau, mai degrabă a minţit-o, fiindcă Ines

o întrebă imediat de Stefano, iar ea îi răspunse că nu-l mai văzuse deloc.

— Şi Mario? întrebă prietena ei.

— Nici pe el nu s-a întâmplat să-l mai văd.

Ines oftă:

— Ei, trebuie să mi-i scot din minte pe toţi prietenii mei dinainte... Mă mărit luna viitoare.

Nici mama ei şi nici tatăl n-au riscat să-i pună vreo întrebare, dar se vedea că aveau o poftă nemaipomenită să afle ceva. Tatăl, într-o clipă când reuşi să rămână singur cu ea, îi ceru veşti despre Bube.

— Ca de obicei, răspunse Mara.

— Când mă gândesc că bietul băiat e acolo, singur... spuse el melodramatic. Pentru mine e ca şi băiatul meu.

— Doar n-ai vrea să mă duc după el în Franţa? Cum mi-a scris el.

— Nu, nu, se grăbi tatăl ei să spună. Sper doar că se va putea întoarce în curând...

De Bobotează, Mara se întoarse din nou acasă; de altfel şi Stefano se ducea la părinţii lui. Ea, dacă ar fi rămas singură la Poggibonsi, de sărbători, fără Stefano, ar fi murit de tristeţe.

Într-o duminică, tocmai se pregătea să se ducă la întâlnire, când auzi sunând. Coborî ca să apese pe butonul care deschidea automat uşa. Încremeni când îl văzu pe tatăl ei.

Imediat presimţi un necaz.

— Ce s-a întâmplat? Ce face mama?

— Bine, fata mea, bine, răspunse tatăl ei, sărutând-o.

— Suntem toţi bine. Numai că fiind duminică, m-am gândit să vin să te văd... E cineva acasă?

— Nu, răspunse Mara.

— Atunci vin în camera ta; acolo vom sta de vorbă în linişte.

În timp ce-o urma, gâfâind, spuse: — Fir-ar să fie, sunt ceva scări în casa asta. Apoi se scandalizâ de debaraua

care-i servea Marei drept cameră. — Dar cum aşa, te obligă să dormi în odăiţa asta mizerabilă?

— Lasă că stau foarte bine aici, tată. Am şi baia alături.

Tatăl ei se aşează pe pat. Mara, în picioare, aştepta să se hotărască să-i spună adevăratul motiv pentru care venise.

— Mara, trebuie să mai vii o dată acasă.

— Atunci, nu-i adevărat că mama e sănătoasă.

— Nu, nu din cauza mamei, ci din cauza lui Bube.

— Bube?

Imaginaţia ei începu să lucreze febril; totuşi nu reuşea să înţeleagă ce anume se putuse întâmplă... Fără îndoială că era o veste proastă; reţinerea tatălui ei o demonstra limpede...

— L-au arestat, spuse tatăl ei fără s-o privească.

— Ce spui? Deodată îi veni în minte că poate înfăptuise şi acolo cine ştie ce. — De ce? Ce-a mai făcut?

Tatăl ei o privi uimit.

— N-a făcut nimic. Tot din cauza... întâmplării de atunci. A fost arestat la frontieră.

— Încerca să se întoarcă în Italia?

— Nu, a fost expulzat. Împreună cu alţi vreo sută de tovarăşi. În Franţa a triumfat reacţiunea, şi astfel noul guvern a declarat expulzarea multor comunişti italieni... Şi Bube a fost arestat la frontieră. Cine ştie: poate că a şi fost predat autorităţilor din Florenţa.

VI

STRADA ERA PUSTIE. NUMAI ÎN capătul ei, măturătorul îşi împingea căruciorul; şi ceva mai departe, băiatul de la cafenea ridica oblonul de fier.

„Poate că am venit prea devreme”, se gândi Mara. Se sculase după deşteptătorul din bucătărie; dar nu era sigură că arăta ora exactă.

Ca răspuns al temerilor sale, se auzi sirena fabrica. Prin urmare era şapte: la ora aceea tatăl ei îi spusese să fie gata.

Sau poate că înţelesese rău. La telefon vocea tatălui ei apărea şi dispărea în timp ce intervenea mereu vocea nazală a telefonistei: „Alo... Aloooo...”. Dar nu, ea era sigură că cel puţin ora o înţelesese bine.

După puţin timp, simţi c-o trece un fior; intră din nou, lăsând uşa întredeschisă. Era mai bine să se ducă la bucătărie: şi de acolo, de sus, ar fi auzit zgomotul maşinii.

În casă domnea o linişte deplină; duminica, stăpânii nu se sculau niciodată mai devreme de nouă. Mara nu ştia ce să facă: clăti o ceaşcă, puse la loc un pahar; în cele din urmă se aşeză.

Peste câteva ore, avea să-l revadă pe Bube. Era absurd numai gândul în sine. Făcu socoteala cât timp se scursese de atunci: un an şi nouă luni. Bube! Nici nu-şi mai amintea de chipul lui. Trăsăturile poate, da, dar nu şi expresia.

„Ce-i voi spune?” Nu asta o îngrijora. Pur şi simplu

faptul de a apărea în faţa lui. De a se duce să-l viziteze la închisoare. Era bine că aveau s-o însoţească şi tatăl ei şi Lidori: singură, n-ar fi avut curajul să se ducă.

Auzi o maşină. Coborî iute treptele, deschise uşa; maşina se oprise lângă trotuar; îl văzu coborând pe Lidori şi pe tatăl ei; la volan era un tânăr cu şapcă de şofer.

— Te salut, fata mea, spuse tatăl, îmbrăţişând-o şi sărutând-o pe obraji.

— Bună, Mara, spuse Lidori, o îmbrăţişă şi o sărută şi el. Pe Mara o uimi; se crispă şi nu răspunse efuziunii lor. — Trebuie să-ţi faci curaj, îi mai spuse Lidori; Mara nu răspunse şi se uită în altă parte. Ce voiau de la ea? De ce n-o lăsau în pace?

Au invitat-o să se suie în spatele maşinii; tatăl ei se sui alături de ea, Lidori se aşează lângă şofer. Maşina o porni; parcurse strada într-un uşor coborâş şi dădu în piaţă; când să ajungă la barieră, au găsit-o lăsată.

— Ai mâncat ceva de dimineaţă? o întrebă tatăl ei; şi adresându-se lui Lidori: — Dacă tot trebuie să aşteptăm, am putea lua ceva de la bar.

Dar ea spuse că nu voia nimic şi rămase singură în maşină, deoarece coborâse şi şoferul.

Avea senzaţia că era forţată să facă ceea ce voiau ei; că o constrângeau la ceva ce din proprie voinţă n-ar fi făcut niciodată. Îi venea poftă să coboare şi s-o ia la goană.

Bărbaţii se întoarseră; o locomotivă trecu prin faţa barierei care a fost imediat ridicată; o porniră mai departe. Într-o clipă, maşina ajunse pe şoseaua străjuită de copaci. Toţi tăceau; Mara abia avu când să descopere, între un platan şi altul, un grup de migdali înfloriţi; automobilul o luă apoi pe un drum îngust, trecu peste micul pod, gata să-i atingă peretele; şi apoi pe o nouă porţiune de şosea, dreaptă. Mara privea cu încăpăţânare pe fereastră. Îl simţi pe Lidori cum se întoarce ca să-i ofere o ţigară tatălui ei; auzi scrâşnetul chibritului de

ceară pe fosforul cutiuţei şi fumul îi trecu pe sub nas; îl îndepărtă cu mâna, enervată.

— Te supără dacă fumăm? se auzi glasul lui Lidori. Mara răspunse că nu, fără să se întoarcă. — Fiindcă sunt şi persoane care nu suportă tutunul, mai spuse Lidori. După puţin timp făcu: — Aici e bine cultivat pământul, nu ca la noi. Şi adăugă: — Ce păcat că e vreme urâtă!

Atmosfera se întunecase; şi jos în vale era chiar întuneric de-a binelea, pesemne că ploua. Deodată câteva picături izbiră în geam. Instinctiv, Mara se trase înapoi. Primelor dâre de ploaie li se adăugară altele, până când geamul se aburi cu totul; şi Marei nu-i mai rămase altceva de făcut decât să contemple spectacolul monoton al picăturilor care coborau lent, se opreau, din nou se prelingeau pe geam şi la urmă se destrămau, inundându-l.

— Mergi încet, te rog, îi spuse tatăl ei, şoferului. Când e umed asfaltul e uşor să derapezi... Şi începu să-i povestească lui Lidori despre un accident care i se întâmplase cu puţin timp în urmă, mergând cu o maşină a federaţiei. — Mare minune că n-am nimerit cu toţii în şanţ!

Mara se mira cum de nu vorbeau despre Bube: poate că din cauza şoferului... Dar tocmai şoferul aduse vorba:

— Duminica trecută, când le-am condus pe mama şi pe sora lui Bube, era o vreme ca acum; dar după aceea s-a înseninat. Să sperăm că şi azi va fi la fel.

— Ştii, Mara, începu Lidori, mi-a spus Elvira că Bube o duce bine cu sănătatea. Şi cu moralul o duce la fel de bine.

— Ei, Bube este un băiat dârz, e o forţă, un adevărat comunist, comentă tatăl ei, nu se teme de nimic.

Mara abia aştepta să-i audă schimbând vorba; dar acum, după ce începuseră, nu mai încetau vorbind despre Bube.

— Eu o spun şi nu mi-e teamă s-o spun. Se înfierbântă

Lidori, în ceea ce mă priveşte, greşeala au făcut-o ai noştri. De ce să-l trimită în Franţa? Să-l fi trimis în Iugoslavia, nu s-ar fi întâmplat nimic.

— Sigur, fiindcă în Franţa i-au scos pe comunişti în afara guvernului – spuse şoferul.

— Da, dar în Jugoslavia, ai să vezi că n-o să-i scoată din guvern; în Jugoslavia noi comandăm, nu ceilalţi. Şi acum mă întreb: de ce nu l-au trimis într-o ţară sigură?

— Fiindcă cine-şi putea închipui că în Franţa aveau să-i scoată din guvern?

— În curând aşa va fi şi aici. Spuse Lidori posomorât.

— Acum am văzut cu toţii cum merg lucrurile astea. Ne-am lăsat induşi în eroare, ăsta-i adevărul; în ’45, atunci era momentul să acţionăm…

— Cu englezii şi cu americanii în casă?

Tatăl ei nu lua parte la discuţie. În adâncul sufletului său, îi dădea dreptate lui Lidori; dar se obişnuise să nu critice acţiunile celor mari. Mai mult ca să pună capăt unei discuţii care-l făcea să stea ca pe ghimpi, întrebă:

— Cum se numeşte avocatul lui Bube?

— Raffaelli. Spuse Lidori.

— E un tovarăş, nu-i aşa.

— Un tovarăş socialist.

Automobilul începu să suie. Prin vălul lichid, se întrezăreau confuze, formele copacilor, silueta unei case, doi chiparoşi la începutul unei cărări. Lidori căscă; era în picioare de la ora cinci dimineaţă. Şi Mara simţi cum o cuprinde somnul; închise ochii. Dar schimbările bruşte de direcţie o zdruncinau prea tare; până la urmă îi deschise din nou.

Ploaia părea că se mai domolise; în vreme ce mai înainte biciuia cu violenţă geamul, acum doar câteva picături se mai prelingeau uşor pe el. Intraseră într-un sat: se vedeau porţile, ferestrele, prăvăliile; rar, câte un trecător care mergea de-a lungul zidurilor. Lidori se trezi:

— Am şi ajuns la San Casciano?

— Nu, la Tavarnelle, răspunse şoferul — Acum coborâm şi apoi suim din nou la San Casciano. Aşa e tot drumul: în sus şi în jos, până la Florenţa.

Florenţa: Mara nu fusese niciodată. Dacă n-ar fi trebuit să-l vadă pe Bube, ar fi fost încântată să se ducă acolo. Se adresă tatălui ei:

— Când ne întoarcem?

Dar tatăl ei nu-i răspunse: adormise. Răspunse Lidori:

— Vizita e fixată pentru amiază... După aceea mergem să luăm masa şi, pe la două, două şi jumătate, putem s-o pornim din nou la drum. Cât facem de la Florenţa la Volterra? îl întrebă pe şofer.

— Ei, vreo trei ore. Cu atât mai mult, cu cât facem o deviaţie la Monteguidi...

— Şi de la Florenţa la Poggibonsi? întrebă Mara.

— De la Florenţa la Poggibonsi, o oră şi jumătate. Poggibonsi este exact la jumătate de drum.

Prin urmare, ceea ce i se părea mai greu de trecut era dimineaţa; dar după ce avea să scape de gândul revederii cu Bube, totul avea să decurgă perfect. La patru s-ar fi întors la Poggibonsi, deci n-ar fi pierdut întâlnirea cu Stefano.

Se reînsufleţi; şi parcă în aceeaşi clipă, o rază de soare se oglindi în geam. Făcând să strălucească picăturile de ploaie întârziate pe el.

Când au intrat în Florenţa, timpul se înseninase de-a binelea. Şi Mara s-a putut bucura de spectacolul, nou pentru ea, al străzilor şi pieţelor, în plin trafic şi animaţie.

Era abia ora noua; prea devreme, ca să se ducă la avocat; aşa că s-au oprit la o cafea. Mara luă două prăjiturele şi o cafea cu lapte. Observa lumea din jur, nedând atenţie la ceea ce discutau tatăl ei şi Lidori. Şoferul plecase la treburile lui.

Nu-i convenea că trebuia să se mişte de la locul ei. Au străbătut o stradă foarte aglomerată, cu o mulţime de

vitrine splendide; au cotit pe o stradă şi s-au oprit în faţa unei porţi.

„Eu ce să fac?” se gândea Mara; ar fi preferat să rămână să colinde pe străzi. Dar n-a avut curajul să-şi mărturisească dorinţa.

Uşa biroului era cu două canaturi, capitonată ca uşile de cinematograf; o împinseră şi intrară într-o odăiţă cu două fotolii mici, un divan şi o măsuţă: o domnişoară cu ochelari şi halat negru, după ce le-a auzit numele, le-a spus că avocatul avea să-i primească imediat.

S-au aşezat; Lidori şi tatăl ei, intimidaţi, vorbeau în şoaptă, deşi domnişoara se retrăsese. Mara se uita în jurul ei, dar nu era nimic interesant de văzut. Minutele treceau; Lidori începea să dea semne de nerăbdare. Din odaia de alături se auzea un glas indignat; şi, în pauze, se desluşea ţăcănitul rapid al maşinii de scris.

În sfârşit domnişoara se întoarse ca să le spună că avocatul îi aştepta.

Au intrat într-o cameră la fel de mică, dar mobilată cu mai mult lux. Avocatul stătea în picioare, în spatele biroului: firav, palid, cu capul mic, avea părul lins, negru, şi purta mustăcioară. Strânse mâna tuturor, şi-i invită să ia loc. Lidori şi tatăl ei s-au lăsat în cele două fotolii de piele, Mara s-a aşezat pe un scaun.

— Prin urmare, ce doreaţi să aflaţi?

— Hm, făcu Lidori, ceva din felul cum se prezintă procesul... Şi ca să începem: când va fi procesul?

Avocatul se juca, distrat, cu cuţitaşul de tăiat pagini.

— Data încă nu-i fixată... eu cred că cel mai curând va avea loc în mai-iunie... dacă nu cumva va fi amânat pentru la toamnă. În acest moment sunt la procese cu duiumul... pentru colaboraţionism, pentru contravenţiile de la aprovizionare... Noi, apărătorii, e clar că ne vom strădui să fie pus pe rol cât mai curând posibil. Eu, împreună cu avocatul Testa, care-l apără pe Ballerini Ivan, am căzut de acord asupra acestui lucru. În primul

rând dintr-un motiv de ordin politic. În zilele noastre, există o mai mare posibilitate să găseşti înţelegere printre judecători... în vreme ce mâine, într-o altă situaţie politică... Se aplecă în faţă cu un aer confidenţial. — Gândiţi-vă că s-ar întâmplă la noi ce s-a întâmplat în Franţa. Să ne scoată în afara guvernului, pe voi şi pe noi. Spun, pe voi, PCI[3], şi pe noi, PSI[4]. E clar că magistratura ar fi influenţată... De pe-acum, sunt multiple simptome că lucrurile se desfăşoară în rău. În aceste ultime două luni, au avut loc trei sentinţe scandaloase în legătură cu colaboraţionişti. Fireşte că aceste lucruri nu sunt de spus... şi totuşi sunt adevărate...

Mara pierdu şirul discuţiei. Pricepea prea puţin din cele discutate, şi apoi, nu vedea ce legătură aveau toate astea cu cazul lui Bube. Dar redeveni atentă, când avocatul începu să vorbească de procesul lor.

— Vreţi să ştiţi cum văd eu procesul? Mai întâi trebuie să iau cunoştinţă de actele instrucţiei procesului... După aceea îmi voi putea exprima o părere clară... Fără îndoială că e o situaţie dificilă. Cu colegul Testa am şi avut un schimb de păreri. Punctul important este acesta: oare va fi posibil să susţinem teza mobilului politic? Eu sunt puţin sceptic în legătură cu această posibilitate. Şeful de post şi fiul lui erau şi ei foşti partizani... Printr-un gest, îl întrerupse pe Lidori care voia să intervină: — Să lăsăm deoparte ce soi de partizani erau, dar brevetul îl aveau, şi asta contează. Că şeful era de fapt un monarhist, un reacţionar, şi aşa mai departe, nu mai e ceva care să aibă importanţă în ochii judecătorului. Am putea-o coti pe legitimă apărare. Dar e o teză care, cel mult, poate s-o susţină Testa pentru Ballerini; pentru că clientului său i se impută numai uciderea şefului de post. În timp ce clientul meu e acuzat, pe lângă concursul dat la uciderea şefului de post, Cecora, şi de uciderea fiului

[3] Partidul comunist italian. (n.tr.).
[4] Partidul socialist italian. (n.tr.).

acestuia... Şi Cecora-fiul nu era înarmat... Voi putea încerca să încadrez crima ca exces de apărare? Repet – mai mult decât lor, avocatul părea că-şi vorbeşte sieşi – mai întâi trebuie să examinez actele instrucţiei...

— Dar faptul că au fost provocaţi este un adevăr neîndoielnic, izbucni Lidori. Încercase până în clipa aceea să vorbească, dar avocatul îl împiedicase. — Până ce şeful de post n-a scos revolverul, ei n-au făcut nimic. Dimpotrivă, până când şeful n-a tras, omorându-l pe bietul Biagioni Umberto... De acest fapt va trebui să ţină cont judecătorii, dacă nu sunt într-adevăr vânduţi – şi se întoarse spre tatăl Marei, care-i aprobă spusele.

— Ceea ce a făcut şeful de post nu intră în discuţie. Procesul nu e intentat şefului de post. Fără îndoială că dacă ei n-ar fi reacţionat, şeful ar fi fost chemat să răspundă pentru actul său. Nenorocirea e că şeful a fost ucis; şi ceea ce e şi mai rău e că a fost ucis şi fiu-său. Şi uciderea băiatului nu s-a petrecut acolo, ci la o sută de metri distanţă... Şi nici măcar pe stradă, ci într-o casă... Nu este vorba de un glonte, care să-l fi atins din greşeală, vreau să spun. Şi pentru acest fapt este chemat să răspundă clientul meu: uciderea fiului lui Cecora...

Lidori se ridicase în picioare

— Dar cum asta? Vor să-l considere agresor pe cel ca a fost atacat? În sfârşit cine a tras primul glonte, ei sau şeful de post? Restul n-a fost decât o consecinţă. Prin urmare, toată vina o poartă şeful de post. În ceea ce mă priveşte, situaţia e clară ca lumina zilei.

— Şi pentru mine e clar, dragul meu – încercă zadarnic să-şi amintească numele – dragă prietene şi tovarăşe; totuşi, în ochii judecătorului, lucrurile se prezintă cu totul diferit. Şeful de post e mort şi de aceea nu poate să răspundă de nimic. Când izbucneşte o încăierare şi mortul scapă de răspundere, sunt chemaţi să dea socoteală cei ce au rămas în viaţă: chiar dacă din cauza mortului a izbucnit scandalul.

— Dar cum de nu vor să recunoască adevărul-adevărat? Şi anume că şeful de post era un provocator, şi că sunt şi precedente, de exemplu, sechestrarea camionului...

— Precedentele, poate e mai bine să le dăm uitării, spuse avocatul. Ar putea deveni o armă cu două tăişuri. Din sechestrarea camionului s-ar putea deduce nu chiar o premeditare, dar un impuls de a ajunge la o punere la punct a socotelilor cu acest şef de post...

Lidori mai insistă, şi de fiecare dată, avocatul îi replica faptul că nu el era cel ce trebuia convins, ci judecătorii, ei să fie convinşi. Şi tatăl Marei încercă să intervină; dar se încurcă în vorbe şi până la urmă tăcu, fâstâcit.

Deodată interveni Mara:

— După părerea dumneavoastră, la câţi ani îl vor condamna?

Avocatul o privi uimit; îşi deschise braţele:

— Ce vreţi să vă spun. Dragă domnişoară... Nu se pot face previziuni, cât timp e încă incertă configuraţia delictului... Trebuie să aşteptăm sentinţa de prorogare a procesului... Va trebui să vedem în primul rând motivarea... Atunci îmi voi putea face o idee despre consistenţa capetelor de acuzare... Şi până la ce punct va fi posibil să le combatem. Şi apoi există un element imponderabil: acela politic. De aceea vă spuneam adineauri că este important ca procesul să aibă loc cât mai curând cu putinţă... cât timp partidele noastre mai au o influenţă în guvern.

— Eu. În schimb, aş aştepta să izbucnească revoluţia, spuse Lidori întunecat la faţă. Atunci n-ar mai avea loc niciun proces.

Avocatul avu un zâmbet care ar fi vrut să fie cordial.

— O schimbare politică radicală este ceea ce ne dorim cu toţii, firește... Dar acest proces trebuie să-l încadrăm în situaţia actuală... sau într-o situaţie şi mai defavorabilă...

Mara îşi închipuise închisoarea într-un anume fel, mult mai îngrozitoare. În afara celor două rânduri de porţi ferecate de la intrare, şi de multiplele formalităţi de a le deschide, în interior părea o clădire oarecare. Au traversat, una după alta, patru, cinci încăperi, care păreau tot atâtea birouri, cu funcţionari îmbrăcaţi civil; apoi au fost invitaţi să treacă într-o cameră, şi ea mobilată în stilul unui birou, dar unde nu era nimeni. Acolo au rămas să aştepte singuri.

— Îl vor aduce aici? întrebă Mara.

Tatăl ei dădu din cap:

— Nu, ne vor chema pe noi la vorbitor... care e o cameră împărţită în două, de o perdea de gratii. Şi tocmai voia să adauge că el le ştia toate astea din experienţă personală.

Paznicul, un meridional, se întoarse cu o foaie de hârtie. Spuse:

— Aici e un permis pentru o singură persoană. Pentru Castellucci Mara.

— Cum aşa? sări Lidori. Avocatul ne-a spus că a cerut şi pentru noi doi.

Printr-un gest, paznicul voia parcă să spună că el nu putea face nimic.

— Aici permisul vorbeşte clar; este numai pentru dumneavoastră, adăugă el, arătând-o pe Mara.

Mara simţi cum i se strânge inima. Tocmai asta nu dorea. Nu era pregătită să-l vadă ea singură pe Bube... Se adresă, cu un aer rătăcit, tatălui ei şi lui Lidori.

— Trebuie să-ţi faci curaj, Mara, spuse Lidori. Trebuie să te duci singură.

Tatăl ei se revoltă:

— Cel puţin pe mine m-ar putea lăsa să mă duc... Tocmai ca s-o însoţesc pe ea...

— Regret, dar nu pot face nimic, spuse paznicul. Sau renunţă domnişoara la întrevedere, sau se duce singură.

„Nu, singură, nu... Renunţ” era gata să spună Mara; dar deodată simţi cum o năpădeşte o putere extraordinară: ridică, orgolioasă, capul şi spuse:

— Bine, mă duc singură.

Şi zâmbi încrezătoare tatălui ei şi lui Lidori, vrând parcă să-i asigure să fie liniştiţi, că pe ea n-o impresiona nimic.

Şi chiar aşa era: mergea în spatele pazniculuí, liniştită, sigură pe ea; după ce-a intrat în vorbitor, s-a uitat cu indiferenţă la dublele gratii în spatele cărora avea să apară Bube. Paznicul sună un clopoţel; apoi i se adresă:

— Întrevederea durează un sfert de oră, spuse el cu o voce monotonă. Amintiţi-vă că între dumneavoastră şi deţinut nu trebuie să existe nicio comunicare secretă... nici prin gesturi, nici prin cuvinte... Aţi înţeles?

Mara răspunse că da. Era mândră, extrem de mândră că era atât de calmă... Şi când apăru Bube, urmat şi el de un paznic, îl privi liniştită. Zâmbi.

— Bună, Bube, spuse ea cu glas limpede.

El, în schimb, era palid şi parcă tremura.

— Bună, Mara...

— Sunt fericită că te revăd.

El înghiţi:

— Şi eu...

— De când nu ne-am mai văzut... Dar tu nu te-ai schimbat deloc... Arăţi într-adevăr bine. Ba chiar te-ai îngrăşat. Pe mine, cum mă găseşti? El bâlbâi ceva. — Dincolo aşteaptă tata şi Lidori. Dar ei n-au avut permis şi nu i-a lăsat să intre. Ştii, azi-dimineaţă am vorbit cu avocatul. Ne-a spus să fim liniştiţi, nu-i aşa? Îl fixa în ochi, dar de fapt nu-l privea; ştia că, dacă l-ar fi privit, şi-ar fi pierdut curajul... Îşi continuă monologul calm, întrerupt doar de câte o monosilabă a lui Bube. Îi povesti ce făcuse de când nu se văzuseră; perioada de la Poggibonsi, operaţia mamei, reîntoarcerea ei la serviciu... Şi tu? îl întrebă. Tu ce-ai făcut în tot acest timp?

— Eu, începu Bube; dar nu vorbi mai departe. „Poate că

nu vrea să-mi spună în prezenţa poliţiştilor”, se gândi Mara. Dar nu, de fapt nu se simţea în stare să articuleze un cuvânt. — Ce ai, de stai aşa mut? Curaj, haide – şi râse ca să-i dea curaj.

— Eu... doream atât de mult să te revăd... dar să te revăd din spatele acestor gratii... Şi începu să plângă încet.

Mara închisese ochii. „Nu trebuie să-l privesc” – îşi repeta în gând. — Gata, încetează, îi impuse. Ce fel de bărbat eşti tu, să te laşi pradă deznădejdii chiar aşa?

Bube încetă să mai plângă. Dar continua să ţină capul plecat.

— Nu trebuie să fii atât de abătut. Ai înţeles? Nu trebuie să te laşi doborât. Încearcă să fii tare. Prietenii tăi sunt afară şi nu te vor părăsi. Ai un avocat bun. Ai să vezi că totul se va sfârşi cu bine. Dar tu nu trebuie să te laşi pradă deznădejdii. Trebuie să fii tare. Ai înţeles?

— Da, Mara. Iartă-mă... Dar m-a impresionat atât de mult revederea noastră. Nu sunt descurajat, crede-mă... dimpotrivă. Înţeleg, e nevoie de răbdare; dar ştii, închisoarea, la început, are un efect puternic asupra oricui...

— Mai bine spune, ai nevoie de ceva?

— Nu, nu, de nimic. A venit sora mea duminica trecută şi mi-a adus lenjerie. N-am nevoie de nimic, sincer...

— Dacă vei avea nevoie de ceva, anunţă-mă.

— Fii sigură... c-o voi face.

— Cele trei mii de lire pe care mi le-ai dat pentru geantă le-am păstrat pentru tine.

— Mulţumesc, dar nu contează...

Acum, după ce el îşi revenise, Marei nu-i mai era teamă că-şi pierde controlul asupra nervilor; dar... nu mai ştia despre ce să-i vorbească. Bube întrerupse tăcerea:

— Mara, voiam să te întreb ceva...

— Spune.

El se întoarse, de parcă l-ar fi stânjenit prezenţa

temnicerului; apoi îi spuse:

— Tu, pentru mine... mai simţi ceea ce simţeai atunci? Vreau să spun, în timpul cât am stat despărţiţi, nu ţi-ai schimbat gândurile? Înţelegi ce vreau să spun?

— Şi de ce ar fi trebuit să-mi schimb gândurile?

— Ştii, când cineva e singur, departe, e frământat de atâtea idei! Cât timp am fost acolo, îmi treceau prin minte atâtea... Cel puţin acum te-am văzut. Sunt mai liniştit.

— Dar bineînţeles că trebuie să fii liniştit.

— O să mai vii pe la mine?

— Sigur că da. De îndată ce-mi vor mai elibera un alt permis.

— Vizita s-a încheiat, spuse gardianul. Să mergem, luaţi-vă rămas bun.

— La revedere, Bube. Rămâi cu bine, fii liniştii.

— La revedere, Mara. Mi-a făcut atât de bine că te-am revăzut. Acum... nu-mi mai este teamă de nimic.

Un nou gând începu s-o roadă în timp ce se aflau lâ restaurant. La început, uşurarea de a fi ieşit din închisoare, străzile pline de lume, şi apoi satisfacţia de a sta la restaurant şi pofta de mâncare care-i venise, toate astea o sustraseră de la orice alt gând. Dar abia după aceea, îi reveni în minte tot ceea ce discutase cu Bube.

Acolo, la vorbitor, în mod voit îşi interzisese orice sentiment de milă: numai aşa îl putuse consola pe Bube ridicându-i moralul. Dar acum figura lui umilită, anumite lucruri pe care le spusese, şi mai ales lacrimile lui tăcute îi reveneau în memorie, şi-i strângeau inima.

„Doamne, cât era de palid când a intrat! Nu era în stare nici să vorbească. De cum a început să rostească un cuvânt, l-au podidit lacrimile. Bine că cel puţin la despărţire a rămas mulţumit. Chiar mi-a şi spus: «Acum, că te-am văzut, sunt mulţumit...»”

— Marina, ce mai doreşti să iei

— Ce crezi tu, tată.

— Ia o friptură; ai nevoie să te hrăneşti; eşti palidă, ai

aerul obosit.

— Ba nu, mă simt bine.

— Ticăloşii aceia, ocărî Lidori; dacă ne-ar fi lăsat şi pe noi să trecem, i-am fi fost de ajutor…

— Te-a impresionat, nu? o întrebă tatăl ei – să-l vezi în spatele gratiilor…

— Nu, te asigur că nu m-a impresionat. Eram pregătită.

— Ştii, mama nu voia cu niciun chip să te aduc aici. Mi-a făcut o scenă, aseară… Dar eu m-am gândit că pentru bietul băiat e o consolare să te poată revedea…

Iată gândul care o rodea: acum îşi dădea bine seama. Dacă nu-l putuse părăsi pe Bube, când era departe, cu atât mai puţin l-ar fi putut părăsi acum când era la închisoare…

— Tată, ai dreptate; nu mai pot rămâne la Poggibonsi; trebuie să mă întorc acasă.

Nu trecuse mult de ora patru şi jumătate, când se reîntorseseră la Poggibonsi. Mara coborî, sună la uşă; dar după cum prevedea, nu era nimeni şi ea n-avea cheia.

— Ţi-am spus că voi găsi casa încuiată.

— Şi ce contează? făcu tatăl ei. — Acum vino cu noi; apoi ne vom întoarce să-ţi luăm lucrurile.

— Nu, e mai bine să rămân. Deseară vorbesc cu doamna, şi mâine iau trenul şi vin acasă.

Coborâse şi Lidori.

— Ascultă-mă pe mine, până una alta, vino în seara asta acasă; o să-ţi facă bine, după ce-ai trecut prin câte ai trecut azi. Fiindcă tu Mara, eşti fata care pe moment arată curaj, pentru ca mai târziu să o coste cât n-ai crede.

— Ei, asta-i! Am fost, ce-i drept, foarte impresionată, când a venit tata să-mi spună că l-au arestat. Dar azi, ce crezi că a fost?

— Ei bine, dacă într-adevăr te-ai hotărât… Deocamdată îţi mai ţinem noi de urât. Hai să mergem să luăm o cafea.

Prima încăpere era ticsită de lume care asculta transmisia meciului; dar a doua cameră era goală. Şoferul

rămase şi el să asculte la radio; ei trei se aşezară la o masă.

Lidori începu să vorbească din nou despre avocat. Trebuia neapărat să caute un altul, unul care să fie un adevărat tovarăş, să vrea să pledeze cu suflet la proces...

Tatăl ei obiectă, cu timiditate, că dacă l-a ales Partidul, puteau avea încredere în el.

— Ai noştri, nu Partidul. E cât se poate de uşor, de spus într-una: Partidul. Adevărul e că noi, cel din Volterra, ne interesăm cu tot sufletul de acest caz: fiindcă Bube este un tovarăş de-al nostru. Dar la Pisa, sau şi mai rău, la Florenţa, iau lucrurile mult mai uşor. Au atâtea altele la care să se gândească... Vreau să mă duc chiar eu, să vorbesc la Federaţie. Vreau să ştiu, pentru început, de ce l-au ales pe acest Raffaelli, şi nu, pe Signori, un tovarăş de-al nostru, care a fost şi candidat la alegeri... Sau un mare învăţat din Tribunal, fără a mai ţine cont de culoarea politică? E de ajuns să-i promiţi o sumă frumuşică, îl scoate din închisoare şi după aceea, să vezi cum se agită. Iată, aşa ar trebui să se desfăşoare lucrurile după părerea mea: să luăm doi avocaţi: unul, să fie un tovarăş, care să simtă cazul din punct de vedere politic şi celălalt, un avocat cu un nume de răsunet, din Tribunalul din Florenţa... dacă nu chiar de la Roma...

Mara aproba, dând din cap: Lidori judeca situaţia, nu se mulţumea numai cu ceea ce i se spunea, ci voia să vadă lucrurile clar.

— Uite cum vom acţiona: chiar în seara asta, eu le vorbesc tovarăşilor mei despre Bube: şi până într-o săptămână, fac un nou drum la Florenţa. Şi vă asigur că voi da procesul pe mâini bune. Cum adică? Un avocat care nu ştie să ne spună nimic... care trebuie să aştepte rezultatul instrucţiei, ca să-şi facă o idee despre proces... dar eu pun rămăşag că omul acela n-a stat nici cinci minute să se gândească la procesul nostru... Cine ştie câte altele n-o mai fi având pe mână...

— Adevărul e că nu pune zel, spuse tatăl ei.

— E posibil să-şi fi asumat obligaţia asta, fără să fi ţinut prea mult...

— Atunci s-o spună; doar nu-i singurul avocat...

— Lidori, eu mă bazez pe tine, spuse Mara. Dacă nu te ocupi tu cum trebuie de acest proces, totul e pierdut.

— Fii fără grijă, o asigură Lidori; fii sigură că n-am să stau cu mâinile în sân. Dacă alţii dorm, am eu grijă să-i trezesc.

Meciul se terminase; şoferul apăru în pragul uşii:

— Se face târziu, trebuie să mergem.

— Plecăm acum – răspunse cam repezit Lidori. — Iar cu permisele de intrare, degeaba ne-am supărat noi pe cei de la închisoare, fiindcă e tot vina avocatului. Nu trebuia să facă doar o cerere, trebuia să controleze dacă s-au eliberat toate permisele... Să presupunem că nu i l-ar fi dat nici pe al ei: atunci, degeaba am mai fi făcut drumul. Antrenat de fervoarea discuţiei se ridică, şi tatăl ei luă gestul lui drept semnalul plecării, ridicându-se şi el.

Saluturile de rămas bun au fost rapide.

— Atunci, Marina, ne-am înţeles, mâine te aşteptăm acasă. Şi tatăl ei o îmbrăţişa şi se sui în maşină.

— La revedere, Mara, îi spuse Lidori, strângându-i mâna cu putere şi privind-o în ochi. Mara răspunse privirii lui şi strângerii lui de mână comunicându-şi în acest fel că aveau deplină încredere unul în celălalt. Şi şoferul îi dădu mâna şi se grăbi să treacă la volan. Maşina o porni; deşi cu spatele la ea, i-au mai făcut semn de salut cu mâna. Şi Mara rămase singură pe trotuar.

Ziua ei nu se încheiase: trebuia să-l vadă pe Stefano. Ora de întâlnire trecuse de prea mult timp, ca să mai poată spera să-l găsească; dar poate că rămăsese acolo...

Se plimbă de două, trei ori pe strada principală. „Să nu se fi dus la cinematograf. Sau mai degrabă la Luna Park”. Dar nu-i venea să se ducă până la Luna Park; şi între altele, începea să se simtă şi obosită.

Rămase să mai dea o raită pe Corso: oprindu-se să privească vitrinele şi să tragă cu coada ochiului prin cafenele, să încerce dacă nu cumva l-o vedea şi pe el, din întâmplare, pe acolo. Se întuneca: felinarele erau aprinse şi interioarele locuinţelor luminate. În faţa unei cafenele, unde era expus un afiş mare de la Sisal, se strânsese o grămadă de lume. Mara îşi aminti că jucase şi ea în săptămână aceea; o interesa să vadă rezultatele, ridicându-se pe vârful picioarelor. Un tânăr, ieşind din pâlcul de oameni, o izbi, îi ceru scuze şi imediat după aceea exclamă:

— Oh! Pe cine văd? Pe monteguidina!

— L-ai văzut pe Stefano? îl întrebă ea imediat.

— Da, l-am văzut, răspunse Mario: stai să mă gândesc unde. Ah, da, se ducea la cinematograf.

— Când? Acum cât timp?

— Ei, să fi fost acum vreo oră.

— Eşti sigur?

— Bineînţeles că sunt sigur. Hai, spune-mi şi tu ceva, Mara: ai mai văzut-o pe... Ines?

— Da, am văzut-o. E pe punctul de a se căsători. Ba chiar cred că s-a şi căsătorit zilele astea.

— Dacă aş fi ştiut, î-aş fi trimis felicitări, spuse Mario, şi râse; dar se vedea că nu-i prea convenea ceea ce auzise.

Mara continuă să umble încoace şi încolo. Văzu lăptăria deschisă, intră cu intenţia să schimbe două vorbe cu vânzătoarea; dar era prea ocupată cu servitul clienţilor. Ieşi de acolo şi continuă să meargă; se simţea peste măsură de istovită. În cele din urmă, se sprijini de un stâlp de la intrarea în cinematograf: avea să-l aştepte acolo.

Deasupra casei de bilete era un ceas: arăta şapte fără zece. Întâlnirea era la patru, Stefano o fi aşteptat-o, cel mult până la cinci fără un sfert... Şi data trecută, când venise tatăl ei să-i spună de arestarea lui Bube, Stefano o aşteptase trei sferturi de oră şi după aceea se dusese la

cinema. Aşa-i povestise el însuşi în duminica următoare. Ea îi vorbise de Bube. Îi povestise despre Bube şi apoi i se aruncase în braţe... pentru că niciodată, mai mult ca atunci, nu simţise nevoia de sprijinul lui, de protecţia lui... Ajunsese să-i spună: „Da, Stefano, voi fi a ta, mă voi mărita cu tine. Consideră-mă ca şi cum ţi-aş fi soţie de pe acum... Du-mă în camera ta, Stefano. Mi-ai spus că nu e nimeni în casă, de ce nu mă duci acolo?”

Voia să fie a lui, imediat, fără să mai aştepte măcar o oră. Să se întâmple ireparabilul, fiindcă după aceea, nu i-ar mai fi fost cu putinţă să dea înapoi.

Dar Stefano nu vedea astfel lucrurile. Voia să fie a lui, dar legal, şi pentru toată viaţa.

În duminica următoare, ea era din nou şovăitoare; şi nu răspunsese nimic, când Stefano îi spusese: „A venit momentul să te hotărăşti. Sau el sau eu, Mara; nu mai putem continua”.

Bine, acum se hotărâse. Se hotărâse acolo, în restaurant, cu o clipă înainte de a-i spune tatălui ei că avea să se întoarcă acasă.

Se întorcea acasă, la părinţii ei, nu fiindcă i-ar fi fost teamă că în familia aceea ar fi ajuns să se afle că logodnicul ei era la închisoare. Nici pomeneală să fi fost acesta motivul. Ea nu se ruşina deloc de Bube. Şi mai ales în faţa unor oameni ca ei! Oamenii aceia nu făceau altceva decât să-i vorbească de rău pe comunişti... Îi auzea, când erau la masă, spunând că toţi comuniştii ar trebui să fie închişi, ba chiar omorâţi. Şi-l auzea şi pe tatăl copiilor cum le spunea tuturor să vorbească încet, că în bucătărie e fata aceea, fiica unui comunist. Şi pe cel tânăr spunând tare! „Cui îi pasă că e fiica unui comunist!” — „Ssst... vorbeşte încet; vrei să se ducă să le spună tuturor ce discutăm în casă?”

Se uită la ceas: şapte şi zece, Stefano nu avea să mai întârzie mult. Cu el avea să fie sinceră: nu-i va ascunde nimic. Îi va spune: — Stefano, eu nu ştiu dacă te iubesc

pe tine sau pe Bube; dar sentimentele mele nu au niciun amestec în hotărârea pe care am luat-o: eu... sunt logodnica lui Bube. Chiar aşa era: ea era logodnica lui Bube; nu-l putea părăsi; ar fi fost o laşitate nemaipomenită dacă l-ar fi părăsit acum când era în închisoare.

— Mara! Era glasul lui, surprins şi în acelaşi timp încântat.

— Bună, Stefano.

— Cum de eşti aici?

— Mi-a spus Mario că te-a văzut intrând la cinematograf. Şi am venit să te aştept la ieşire.

— Dar ce s-a întâmplat? De ce n-ai venit la întâlnire? Te-am aşteptat până la cinci fără un sfert...

— M-am întors exact la ora aceea. Eram însă împreună cu tata; a trebuit să aştept să plece, ca să vin să te caut.

— Dar unde ai fost plecată, acasă?

— Nu, la Florenţa.

— La Florenţa?

— Da, răspunse Mara. Aseară m-a chemat tata la telefon, ca să-mi spună că primisem permisul de a-l vedea pe Bube... Azi-dimineaţă a trecut să mă ia cu maşina şi ne-am dus împreună.

Tot vorbind, ajunseseră pe drumul lor obişnuit. Dar după ce Mara i-a vorbit în felul acela, Stefano a rămas mut. Mergea cu mâinile înfundate în buzunarele impermeabilului, privind înaintea lui.

— Stefano, ne oprim? Sunt atât de obosită...

S-au oprit în faţa unei grămezi de traverse de cale ferată; Mara se sprijini de ele şi Stefano rămase în picioare, în faţa ei.

— Stefano – începu Mara – tu mi-ai spus că nu mai putem continua aşa. Şi ai dreptate. Trebuie să luăm o hotărâre...

— Tu trebuie s-o iei, Mara.

— Da, eu trebuie s-o iau... şi am luat-o... Dar văzând

nelinişstea cumplită, întipărită pe chipul lui, se tulbura şi ea; nu mai era capabilă să continue... Fiindcă pe neaşteptate îşi dăduse seama cât de mult o iubea el. Şi ce-ar fi pierdut, pierzându-l...

— Stefano, eu... – se mai bâlbâi ea.

Deodată el o strânse de braţ.

— Tu mă iubeşti pe mine, Mara; tu nu poţi hotărî altceva decât să te căsătoreşti cu mine.

Ea îl privi rătăcită... Dar pe neaşteptate îşi regăsi acea putere care o susţinuse şi de dimineaţă, în închisoare, când avusese de înfruntat discuţia cu Bube. N-ar fi ştiut să-i dea un nume, dar ştia că era de neînvins; că alunga orice temere, orice ezitare, că o făcea calmă, sigură pe ea şi indiferentă faţă de orice ar fi împiedicat-o să-şi îndeplinească datoria... Nimic, nimic n-o mai putea opri, nici măcar privirea rugătoare a lui Stefano...

— Stefano, asta-i ultima oară că ne mai vedem. Mâine plec din Poggibonsi. Şi nu mă voi mai întoarce niciodată... Fiindcă locul meu e lângă Bube. Pentru totdeauna.

El nu spuse nimic; abia după câteva clipe, slăbi încet strânsoarea braţului ei, ca la urmă, să se desprindă cu totul de ea, ca şi cum ar fi înţeles că nu mai era cu putinţă să se împotrivească hotărârii ei. Îşi vârî din nou mâinile în buzunare; apoi vorbi cu un glas scăzut, resemnat:

— Ştii că-mi zdrobeşti inima, vorbindu-mi astfel?

— Poate că şi mie mi se zdrobeşte inima, Stefano. Stefano – mai spuse ea după puţin timp – nu voi uita niciodată orele petrecute împreună cu tine... şi cât de fericită m-ai făcut... poate că vor fi ultimele ore de fericire din viaţa mea. Dar acum... trebuie să ne despărţim, Stefano... trebuie să ne îndreptăm fiecare pe drumul său. Adio, Stefano; îţi urez mult noroc!

Ea făcu un prim pas, dar Stefano o apucă de un braţ, doar ca să-i şoptească încet, la ureche:

— Şi eu îţi urez noroc... Dar pentru mine nu va mai veni

niciodată norocul... pentru mine va fi totdeauna rău. Mara... te voi regreta tot restul vieţii mele...

Atunci simţi c-o podideşte plânsul; de aceea începu să meargă iute de tot. Când s-a apropiat de piaţă, s-a întors; Stefano rămăsese pe loc. Desluşi pata deschisă a impermeabilului său lângă mormanul întunecat al şinelor.

Ultimul adio şi l-a luat seara, din cameră, aruncând o privire desperată siluetei luminoase a fabricii. Oh, nu credea că-l iubeşte atât de mult. I se părea cumplit să nu-l mai vadă niciodată.

Şi totuşi îşi puse toate lucrurile în valiză, îndesându-le bine; se asigură că nu uitase nimic; îşi puse banii în portofel, calculă în minte dacă doamna făcuse bine socoteala; apoi îşi învârti ceasul, punându-l să sune la şase, fiindcă se hotărâse să plece cu primul tren.

PARTEA A PATRA

I

IMEDIAT DUPĂ SAN CASCIANO, A trebuit să se oprească să schimbe un cauciuc.

— Puteam să-mi fi dat seama mai înainte – spuse şoferul contrariat; şi, destul de enervat, trecu la treabă, cu ajutorul secretarului de la sediu. În schimb, tatăl Marei adormise atât de bine că nu l-a trezit nici oprirea.

Coborî şi Mara. Locurile acelea îi erau familiare acum: trecuse pe-acolo de atâtea ori cu maşina. Recunoştea, dincolo, de vale, o colină rotundă plină de pini. Ultima oară fusese acum o lună. Atunci încă nu fixaseră data procesului.

Privi în jos, pe povârnişul acoperit cu iarbă; vântul sufla, înviorând verdele ierbii în valuri, valuri, ca mângâierea unei mâini pe catifea. Un car cu boi înainta alene pe o cărăruie de-a lungul crestei. Ceva mai departe se vedea un sat. Bătându-i lumina în ochi, Mara, pentru un moment, nu-l observase: crezuse că e vârful festonat al unei coline.

Era ciudat cum de nu se simţea emoţionată, şi aproape nici nu se gândea la Bube. Deşi, pentru el se ducea la Florenţa; de astă dată, avea să-l vadă în boxa acuzaţilor. Dar dacă reuşise să se obişnuiască cu închisoarea, n-avea s-o impresioneze nici Tribunalul...

Acum, totuşi, avea să i se hotărască soarta. „Peste cinci, şase zile, când mă voi întoarce pe drumul ăsta, destinul meu va fi hotărât.” Dar şi atunci, viaţa ar fi continuat să-i arate aspectele ei obişnuite. Nu fusese oare

o zi ca toate celelalte, ziua în care ei aflaseră de moartea lui Sante? Pe vremea aceea, ea nu era decât o fetişcană fără minte, dar la o distanţă de timp, de atunci, putea să-şi dea bine seama ce nenorocire însemnase. Îşi amintea de clipa în care apăruse omul acela în curte. Ea era la fereastră şi-şi rodea unghiile şi iată că apăruse un bărbat, un ţăran obişnuit, ca atâţia alţii, dar care nu aducea o veste obişnuită, ci vestea morţii lui Sante...

Fără să-şi dea seama, distrată, ea se depărtase cu vreo sută de paşi. Întorcându-se, îi descoperi pe cei doi bărbaţi care urinau la marginea drumului, mai înainte de a se sui din nou în maşină. Şi în momentele cele mai tragice, nevoile elementare ale vieţii cereau să fie satisfăcute: cei doi urinau, tatăl ei dormea, iar ei îi era o foame nemaipomenită şi abia aştepta să ajungă ca să se ducă să ia masa.

Maşina se opri ca să se suie şi ea. În câteva minute se aflau jos în vale; trecură printr-o aşezare omenească, un sat, apoi de-a lungul coastei, în paralel cu cursul unei ape. De partea cealaltă era o plantaţie de măslini, împrejmuită de un zid; şi în vârful dealului, o vilă cu cadran solar pe faţadă. Erau în apropierea Florenţei, îşi dădeau seama după traficul mereu mai intens, casele din ce în ce mai numeroase, zidurile albe care împrejmuiau ogoarele.

Era ora opt când au intrat în oraş prin Porta Romana; aveau tot timpul să-şi rezolve treburile pe îndelete. S-au dus la aceeaşi cafenea de totdeauna. Ea mâncă două brioşe şi poate că ar fi cerut-o şi pe a treia; dar se ruşină. Cafeaua, cu spuma de lapte deasupra, era fierbinte; aşteptă să se mai răcească. Cine-i vedea astfel, pe ea sorbindu-şi încet cafeaua, iar pe bărbaţi cufundaţi în lectura ziarului, nu şi-ar fi putut închipui pentru nimic în lume, motivul pentru care se aflau acolo. „În curând îl voi vedea în boxă”, îşi repetă Mara. Dar nu se simţea câtuşi de puţin emoţionată... În schimb, simţi cum i se strânge inima, când îi veni în minte că avea să le întâlnească pe

mama şi pe sora lui Bube.

— Tată, te rog să nu mă laşi singură, îi spuse ea, strângându-l de braţ.

— Cum? făcu tatăl ei. Dar bineînţeles, fata mea: unde vrei să mă duc?

— Ei, când vom fi în aulă, să nu faci cum faci totdeauna, să începi să discuţi ba cu unul, ba cu altul...

Tatăl ei se uită la ea şi-i luă mâna.

— Fii liniştită, fata tatii.

În aulă au întâlnit multe persoane din Volterra, printre care pe Elvira, Lidori, Arnaldo.

Boxa acuzaţilor era goală şi de asemenea goală era şi banca judecătorilor şi mesele avocaţilor; dincolo de bara despărţitoare străjuiau doar doi carabinieri. După învălmăşeala din primele momente, Mara se pomeni alături de Elvira.

— Când începe? întrebă Mara ca să spună şi ea ceva.

— Mai devreme era pe-aici avocatul; a spus că va fi greu să înceapă înainte de zece.

— Avocatul Raffaelli?

— Nu, celălalt... sicilianul.

— Am înţeles: Paternò.

Îi era simpatic Paternò; nu se apăra în spatele unor fraze goale, ci explica lucrurile clar şi nu ascundea nimic. Deodată îşi aminti că trebuia s-o întrebe de mamă-sa.

— Şi mama ta... cum o duce?

— Nu prea bine, răspunse Elvira. Dorea să vină şi ea, dar noi n-am vrut... Ar fi impresionat-o prea mult, nu crezi?

Apoi Elvira începu să vorbească cu altă femeie şi Mara privi în jurul ei. La doi paşi de ea, o fixa Arnaldo. Mara îi zâmbi:

— Te-ai făcut băiat mare! exclamă ea.

— Îţi mai aminteşti de ce a fost cu atâta timp în urmă? făcu Arnaldo.

— Da. Nu ne-am mai văzut de atunci. Ce faci? Munceşti?

— Nu. Studiez, răspunse Arnaldo.

— Studiezi? întrebă Mara uimită.

— Frecventez ultimul an la Şcoala de Artă.

— Ah! Dar nu ştia prea bine despre ce era vorba, aşa că după puţin timp îl întrebă: — Şi după asta ce vei face?

— Cum ce voi face? Voi fi sculptor. Studiez ca să învăţ o meserie.

— Şi în dimineaţa asta nu aveai şcoală?

— În dimineaţa asta am ţinut să vin aici...

După o mică pauză, Mara îl întrebă:

— Câţi ani ai?

— Optsprezece.

— Da, e-adevărat, cu un an mai puţin decât mine...

— Pun rămăşag că ai şi o logodnică.

— Nu... chiar logodnică n-am încă, răspunse serios tânărul.

O chemă tatăl ei:

— Ce vrei să faci, fata tatii? Să plecăm înapoi astă seară, sau să mai stăm până mâine? Eu, ca să spun drept, n-aş putea rămâne... dar ai putea rămâne tu cu sora lui Bube, cu Lidori... Ei vor sta aici, cât timp va dura procesul.

— Hm, făcu Mara, dând din umeri.

— Poate că e mai bine să vii cu mine. Dacă nu vii, mama începe să bodogănească.

— Da, poate că e mai bine.

Mama nu mai spusese nimic de când, cu o lună în urmă, avusese loc o scenă cumplită. Faptul se întâmplase în ajunul ultimei întrevederi cu Bube. Mai întâi mama se răfuise cu soţul ei, apoi cu Mara. „Dar de ce nu-l dai uitării pe nenorocitul ăsta?” spusese ea. În sfârşit, trecuse multă vreme de când nu-l mai numise astfel.

— Dacă el e un nenorocit, vrei să fii şi tu o nenorocită? Atunci tatăl ei intervenise spunând: — Dar vei vedea că-l

vor achita! Mara în schimb nu simţise nevoia să mintă.

— Tocmai pentru că e nenorocit nu-l pot părăsi. Ar trebui să înţelegi, mamă: dacă el găseşte putere să suporte închisoarea, numai mie mi se datoreşte, deoarece ştie că-l aştept. Ar înnebuni dacă l-aş părăsi.

— Dar cât vrei să-l aştepţi? De trei ani, îl tot aştepţi... Îţi iroseşti tinereţea pentru un prăpădit... — Îl voi aştepta, chiar de-ar fi să mai treacă alţi trei ani. Chiar dacă ar fi să treacă şi zece. — Oh, dar ştiu că eşti încăpăţânată, fata mea! Când îţi pui tu ceva în cap! — Chiar aşa e, mamă. De aceea e inutil să încerci să mă convingi să fac altfel de cum am hotărât eu.

Mama ei izbucni în plâns, cu totul deznădăjduită; spunea că femeie mai nefericită nu există pe faţa pământului... Deodată îi privise pe amândoi, mai întâi pe soţul ei, apoi pe fată. „Mi-am ispăşit vina, ce să mai spun! Of, Doamne! Dar de ce nu m-ai lăsat numai pe mine să ispăşesc? De ce te-ai răfuit şi cu copiii mei?”

Aşa era mama ei; aduna în inimă necazurile, săptămâni şi luni întregi, până când venea momentul când nu mai putea, şi atunci izbucnea în plâns şi-şi zdrobea inima. Cu o seară înainte, Marei îi fusese teamă de o altă scenă; dar din fericire nu se întâmplase nimic.

— Bună ziua, domnişoară. Era Paternò. — Ce mai faceţi? Vă simţiţi liniştită? Ea făcu semn că da. — Bravo, aţi fost totdeauna curajoasă.

Raffaelli, în schimb, n-a mai salutat pe nimeni, aşezându-se direct la masa lui: şi-a scos un dosar din servietă şi a început să-şi facă unele însemnări cu creionul. Paternò se duse şi el, în sfârşit, la masa lui; îl salută şi pe celălalt avocat, evident, apărătorul lui Ivan Ballerini. Sosi un al patrulea, şi se aşeză la o măsuţă alături.

— Cine e? îl întrebă Mara pe Arnaldo.

— O fi avocatul părţii civile...

— Asta e rău, nu-i aşa?

— Sigur că nu-i prea bine. Dar, pe de altă parte, era de prevăzut. Pune-te în situaţia unei femei, căreia i-a fost omorât şi bărbatul şi copilul.

Mara, din descrierea lui Arnaldo, şi-o închipui pe văduvă ca pe mama ei: o femeie mică, îmbrăcată în negru... Şi se simţi copleşită de o mare nelinişte: de parcă abia acum şi-ar fi dat seama de gravitatea celor întâmplate.

— Of, de ce o fi făcut-o? oftă ea deznădăjduită.

Arnaldo o privi:

— Bube e vinovat până la un moment dat... Oh, n-o spun deloc ca să-l apăr. Dar sunt atâţia, mai vinovaţi decât el, care sunt liberi acum, şi care n-au motiv să-şi facă nicio grijă.

Cum Mara nu înţelegea, Arnaldo continuă:

— Bube a fost împins s-o facă. Eu, deşi eram copil, îmi amintesc totuşi de aceste lucruri. Când s-a întors din munţi, fiindcă avea faimă de om curajos, lumea îl aţâţa şi-i spunea: „Du-te de-l bate pe omul acela! Du-te de-l bate pe celălalt”. Îi spuneau aşa, fiindcă ei nu voiau să se expună. Şi Bube aproape că se simţea obligat să-i satisfacă, răspunzând astfel, faimei pe care o avea... Şi la San Donato, ce crezi? Pesemne că tot aşa a fost: cineva l-a întărâtat şi-apoi a dat înapoi. Totdeauna se întâmplă aşa: adevăraţilor răspunzători nu li se întâmplă nimic, ca la urmă să plătească cei mai puţin vinovaţi.

— Da, făcu Mara. Îşi aminti de femeia care se aplecase pe fereastra autobuzului spre Volterra, ţipând cât putea: „Bine că eşti tu, Bube!” fiindcă voia ca el să-l ia la bătaie pe preotul Ciolfi. „Ce scorpie!” se gândi ea. Da, e întocmai aşa cum spui tu.

— Profitau de el fiindcă era un copil. I se urcase puţin la cap... aici e toată vina lui. Dar ceilalţi... Oameni bătrâni, chiar de patruzeci şi cincizeci de ani... Ei sunt adevăraţii răspunzători. Mi-amintesc într-o seară, când eram cu Bube şi când l-a oprit un om... unul pe care nu l-am mai

văzut de atunci. Un om urât, fără dinţi, închipuie-ţi... Care voia să-l convingă pe Bube să-l bată pe nu ştiu cine... Şi nici gând să fi avut ceva de împărţit cu el, în sensul că ar fi fost fascist, ci chestiuni personale. Dădu din cap. Nenorocirea a fost că Bube n-a avut pe nimeni să-l sfătuiască. Ce vrei, în familie, cu cele două femei... De-ar fi trăit taică-său, de-ar fi avut un frate mai mare... Fiindcă un băiat nu prea ia în seamă ceea ce spun femeile. Să fi fost eu cu câţiva ani mai mare... L-aş fi pus în gardă pe Bube... l-aş fi făcut eu să-şi dea seama că o apucă pe un drum greşit.

— Dar avocaţii vor pomeni de toate astea.

— Ce anume?

— Ceea ce spui tu acum.

— Dar ce vrei, toate astea n-au nicio importanţă... Ştii cum fac judecătorii? Răsfoiesc Codul Penal, cutare crimă, articolul cutare... Nici gând să ţină seamă că pot fi atâtea motive care să...

— Spune-mi adevărul Arnaldo ce părere ai tu de Bube?

Arnaldo îi susţinu liniştit privirea:

— Eu sunt convins că e un băiat bun, îi răspunse el.

Bube şi tovarăşul său erau în boxă de cel puţin un sfert de oră, şi Curtea încă nu-şi făcuse apariţia. Mara rămăsese pe locul ei, ţinându-se cu mâinile de bară. Se salutase cu Bube, după ce carabinierii îi scoaseră cătuşele; până în clipa aceea, el stătuse, ce-i drept, cu capul plecat, ca şi cum i-ar fi fost ruşine. Tovarăşul lui era mult mai dezinvolt; privea în jurul lui şi zâmbea rudelor şi consătenilor, care alcătuiau un grup compact în fundul sălii, lângă fereastră. Era înalt şi robust, cu părul castaniu, ondulat; era îmbrăcat cu o haină sport, cu cămaşa descheiată la guler. Bube avea un costum nou de haine, de culoare închisă, şi purta cravată.

Se aşezară pe bănci; fumau şi schimbau câteva vorbe. În spatele lor, în picioare, stăteau doi carabinieri.

Deodată se stârni o mică agitaţie în aulă; avocaţii şi ziariştii se grăbiră să-şi reia locurile în spatele meselor: în mijlocul publicului, se făcu tăcere; se stinseră ţigările, şi un bărbat în halat negru anunţă:

— Curtea!

Intrară unul după altul, şapte oameni: trei în toga, ceilalţi patru, în civil, cu o diagonală tricoloră pe piept; rămaseră o clipă în picioare, apoi se aşezară.

— Şedinţa e deschisă, spuse preşedintele eu o voce stinsă, abia perceptibilă.

Grefierul se ridică şi citi actul de acuzare. Citea în grabă şi aproape că nu se înţelegea nimic. Dar de fiecare dată când auzea numele de Cappellini Arturo, Mara tresărea.

— Şi-acum? Ce-au să facă? îl întrebă ea pe Arnaldo.

— Acum îi vor interoga pe acuzaţi, cred, răspunse Arnaldo.

Dar n-a fost aşa: preşedintele făcu semn avocatului Raffaelli, care se ridică şi se apropie de el. Schimbară câteva cuvinte în şoaptă, apoi avocatul se întoarse la locul lui şi începu să pledeze. Deşi rostea clar şi răspicat cuvintele, Mara nu reuşi să priceapă nimic din tot ce vorbise. La urmă, preşedintele rosti şi el ceva şi Curtea se retrase.

După o oră, Curtea intră din nou. Respingând excepţia de incompetenţă ridicată de apărare şi amânând şedinţa pentru ora două după-amiază. Şi Mara se trezi din nou pe stradă, în mijlocul a vreo zece persoane.

Din nou, ca şi de dimineaţă, îi era o foame nemaipomenită. Dar trebuia să-l aştepte mai întâi pe Paternò; intrând cu toţii în restaurant, n-au găsit loc. Aşa că au fost nevoiţi să se mulţumească cu un alt restaurant, mai modest. Au cerut să li se alăture două mese şi l-au aşezat pe avocat în capul mesei.

— Să sperăm, tovarăşi, că vom putea lua în curând

masa împreună cu Bube – rupse tăcerea Paternò ca un bun augur. Tensiunea lungilor ore de aşteptare în aulă trecuse şi aproape că se simţeau oarecum veseli. Vorbeau râdeau. Mâncau cu poftă; Mara, mai cu seamă, observă că Elvira mânca cu o poftă care nu prea se potrivea cu situaţia ei. În schimb ea, după spaghete cu parmezan, se simţi sătulă. Bărbaţii recurgeau cu frecvenţă chiar la sticlele cu vin. La un moment dat, Mara se simţi datoare să-şi înfrâneze tatăl:

— Gata, tată, nu mai bea că-ţi face rău!

Ruşinat, tatăl puse la loc sticla cu vin.

În faţa ei, Arnaldo mânca într-o atitudine reţinută, tăcut. Privindu-l, Mara se gândea ce diferit era el faţă de toţi ceilalţi. „Este un student, de aceea se poartă altfel decât ceilalţi.”

Toţi cei din jurul mesei atrăgeau atenţia celorlalţi clienţi din restaurant. „Cine ştie – se gândea Mara – poate că ei cred că ne-am întrunit aici la masă ca să sărbătorim ceva.” Dar aşa era. Lumea mânca, bea, discuta, râdea, ca să-şi mai facă curaj. „Poate că şi Bube împreună cu tovarăşul lui mănâncă cu poftă, discută şi glumesc între ei.” Ştia că după-amiază aveau să fie interogaţi... Închise ochii: „Cu ce inimă avea să redea Bube judecătorilor cumplita lui faptă? Vreau să fiu şi eu de faţă” – se gândi ea. Da, trebuia să rămână până când Bube avea să-şi încheie toată povestirea. Ca să le arate tuturor că nu-i era ruşine cu el... că accepta să împartă răspunderea cu el. Se înflăcără la ideea asta: „Adevăraţii responsabili nu sunt învinuiţi... Mai întâi l-au îmboldit, ca după faptele comise, să-l părăsească, pentru ca el singur să sufere consecinţele... De aceea eu aleg să împart cu el răspunderea care i se impută”.

Din nou îl privi pe Arnaldo. Băiatul acesta, care nu era decât un copil pe vremea când se petrecuse toată povestea cu Bube, înţelesese clar cum decurseseră lucrurile. E cu putinţă ca judecătorii, persoane în vârstă,

să nu priceapă? Să nu-şi dea scama că Bube nu era decât un biet copil necălăuzit de nimeni, pe care alţii l-au împins să facă ceea ce voiau ei?

„Luaţi în consideraţie, o clipă, domnilor judecători: Bube era un băiat de nouăsprezece ani... Orfan de tată, n-a avut niciodată pe nimeni alături de el care să-i dea un sfat, să-l călăuzească. Se duce partizan în munţi: atât de tânăr, se trezeşte manevrând un revolver, o puşcă; şi când se întoarce acasă, lumea se adună în jurul lui şi începe să-l îmboldească să continue să tragă, ca să-i răzbune pe cei căzuţi; i se spune mereu că trebuie să bată, că trebuie să ucidă... De unde să ştie el că a trecut vremea să mai tragă cu arma, să mai ucidă? I se spune: tu trebuie să rămâi credincios poreclei care ţi s-a dat: oare nu te numeai Răzbunătorul? Of, eu îmi amintesc bine cum au decurs lucrurile în blestemata aceea de cursă spre Volterra. El n-ar fi avut de gând să-i facă nimic preotului... dimpotrivă, ar fi vrut să-l cruţe de orice palmă sau pumn din partea altora. Dar ce impresie le-ar fi făcut tuturor acelora care erau în maşină? Oare cineva face numai ceea ce simte cu adevărat? Nu, un om face ceea ce alţii se aşteaptă ca el să facă...”

Şi astfel timpul trecea, ceilalţi fumau şi pălăvrăgeau, în timp ce Mara rumega în mintea ei toată povestea. Până când îi veni în minte că trebuia să-i vorbească avocatului, îi spuse tatălui ei să schimbe locul, ca să stea ea lângă avocatul Paternò.

— Domnule avocat, trebuie să vă spun ceva. Eu... aş vrea să depun mărturie la proces.

— Dar dumneata ai făcut anumite declaraţii în faţa carabinierilor... Ai spus că nu ştiai nimic, prin urmare...

— În realitate, am ştiut tot. Eu ştiu tot. Ascultaţi-mă, domnule avocat: eu eram de faţă când Bube l-a bătut pe preotul Ciolfi... Vreau să spun, n-am asistat propriu-zis la bătaie; dar când l-au provocat în maşină ca să-l bată pe preot...

— Da, dar ce legătură are asta cu fapta de la San Donato?

— Ascultaţi-mă, vă rog. Bube nu avea nicio intenţie să-l bată pe preot: când l-am întâlnit la Colle, el mi-a spus că vrea să evite să-l vadă, ca să nu fie obligat să-i vorbească... Eram la cafenea şi-i era teamă ca preotul să nu cumva să întoarcă privirea spre el şi să-l recunoască. Când a sosit cursa, o femeie s-a aplecat pe fereastra maşinii şi a început să strige: „Bine că eşti tu aici, Bube!" Şi după ce ne-am urcat şi noi, n-a făcut altceva decât să spună: „Acum are grijă Bube să-l cotonogească pe preot". Fiindcă Bube avea această faimă... Dar el tot nu voia să dea ascultare provocărilor ei; dimpotrivă, el voia să-l cruţe pe preot de o eventuală bătaie... Şi, la coborâre, l-a luat de un braţ împreună cu alt băiat, ca să-l ducă la închisoare. Şi fără îndoială, că asta le era intenţia, ca să nu i se întâmple nimic rău, îl duceau la închisoare, să-l ştie în loc sigur; dar după asta, femeile i-au blocat drumul şi una a început să-l lovească, şi atunci Bube, văzându-le pe femei că-l băteau, s-a simţit umilit... şi a crezut că e de datoria lui să intervină şi să-l bată el... înţelegeţi? Tot ceea ce a făcut Bube, chiar şi omorârea băiatului şefului de post, s-a întâmplat fiindcă aşa a crezut el că e de datoria lui s-o facă...

— Dar în fond ce-ai vrea dumneata să mărturiseşti?

— Aş vrea să le spun judecătorilor... adevărul.

— În legătură cu bătaia preotului? Dar asta-i o poveste pe care e mai bine să n-o mai dezgropi. Oh, dar se face târziu: Lidori, trebuie să mergem. Cel puţin eu, trebuie să plec. Şi se grăbi să se ridice şi să plece.

Ei, în schimb, s-au mai foit câtva timp, până să se ridice; Lidori aştepta restul, apoi au fost aşteptaţi cei ce se duseseră la toaletă, şi, astfel, când au ajuns în aulă, Bube stătea în faţa judecătorilor şi-şi depăna povestea.

În sfârşit Bube a fost trimis din nou în boxă, urmând Ballerini. Tatăl o atinse pe umăr:

— Să mergem, Mara, se face prea târziu!

Ploua; şi s-au udat leoarcă, până să ajungă la maşina care fusese lăsată pe o străduţă laterală. Secretarul se sui lângă şofer, ea şi cu tatăl ei, în spate.

— O vreme mizerabilă – spuse tatăl; se vede că suntem în martie.

— Măcar de-ar fi frumos în aprilie, şi tot ar fi bine – răspunse secretarul, făcând aluzie la iminentele alegeri.

După care n-au mai schimbat nicio vorbă. Vederea străzilor goale, a râului cu apa întunecată de ploaie, şi a străduţelor mizere din cartierele populare îi strângea inima Marei. În sfârşit, au ieşit din oraş; dar şi ogorul avea tot o faţă încruntată: ploaia se înteţise din ce în ce mai aprig, reducând vizibilitatea. Cu greu se desluşea vila din vârful plantaţiei de măslini; în timp ce colina cu pomi, de dincolo de râu, era ca o umbră mai deschisă la culoare.

La o curbă, maşina derapă; tatăl ei îl rugă pe şofer să meargă mai încet. Apoi începu urcuşul lung de la San Casciano. Mara se uita cu încăpăţânare afară, imaginile succedându-i-se pe dinaintea ochilor cu repeziciune, una după alta: un mic desiş de muri, un zid netencuit care mărginea un câmp, un măslin ciudat, plantat chiar în margine, un dud cu ramurile strâmbe, răsucite şi curăţate, un piersic cu florile veştede. Toate astea nu aveau putere să se apere de ploaia care le biciuia; aidoma lor era şi ea, deoarece nu găsea o apărare împotriva oamenilor care i-l închiseseră pe Bube în temniţă şi acum se grăbeau să-l condamne. Nu putea face nimic... trebuia să sufere loviturile.

În timp ce-l interogau, Bube părea resemnat în faţa propriului său destin. Ea nu putea vedea ce faţă avea el, fiindcă stătea cu spatele întors la public; şi nici nu-i auzea cuvintele rostite, fiindcă vorbea încet, încât până şi avocaţii şi ziariştii fuseseră nevoiţi să se ridice de la masă ca să-l audă. Din când în când, preşedintele îl întrerupea şi-i dicta grefierului ceea ce trebuia să menţioneze în

procesul verbal. Sărmanul Bube! Îi pierise îndrăzneala de altădată. Ajunsese un biet om, resemnat în faţa sorţii. Şi Mara, fixându-i spatele încovoiat, simţea cum o podideşte plânsul.

Apoi se uita la figurile judecătorilor, una după alta; oare vor avea puţină milă faţă de el?

Nu era vorba de altceva decât de puţină milă.

„Domnilor judecători, nu vă cerem altceva decât puţină milă faţă de acest tânăr nefericit.” Iată, aşa ar fi trebuit să le vorbească avocaţii. Dar Paternò, şi în ziua aceea, la masă, discutând cu Lidori, vorbea de dreptate. Era drept, după părerea lui, ca judecătorii să-i acorde beneficiul provocării grave... să ţină cont de faptul că un tovarăş al celor acuzaţi fusese ucis sub ochii lor... prin urmare, ei reacţionaseră din motive de o deosebită valoare morală... Iar Raffaelli, care venise să stea de vorbă cu ei, după ce Curtea se retrăsese, ca să delibereze asupra excepţiei de incompetenţă ridicată de apărare, se exprima şi mai dificil pentru puterea lor de înţelegere, citind numere, rostind cuvinte de neînţeles...

Mara, în trecut, se interesase temeinic de situaţia procesului. Vorbind cu avocaţii, cu Lidori, cu secretarul de la sediu, avocaţii răsfoiseră chiar *Codul penal* şi-i arătaseră articolele. Aproape că se familiarizase cu conceptele juridice, ştia în ce cazuri şi până la ce punct s-ar fi putut aplica amnistia din ’46... Dar acum înţelegea că singurul lucru de ştiut era dacă judecătorii aveau să arate sau nu puţină milă. Numai atât.

„Puţină milă, domnilor judecători. Noi nu cerem altceva decât puţină milă.”

Au sosit la Poggibonsi noaptea. Luminile, siluetele caselor, străzile ce i se perindau cu repeziciune într-o înşiruire de o clipă au trezit-o pe Mara din trista ei meditaţie. Şi pentru un moment, regretul pentru ceea ce pierduse i se furişă în suflet.

Tatăl ei şi secretarul reîncepuseră să discute. Despre

alegeri. Sperau într-o victorie de mare răsunet; în orice caz, guvernul ar fi acordat o amnistie.

— Dacă nu beneficiază de cealaltă, va beneficia de asta, spunea tatăl ei; – şi într-un caz şi într-altul, va trebui să iasă de acolo.

Secretarul era chiar şi mai optimist: era sigur de majoritatea absolută. — Vom lua 53—54 la sută. Îmi spunea şeful federaţiei că a fost de curând la Roma şi că a vorbit cu cei mari...

Mara se agăţă din nou de această speranţă: alegerile, victoria comunismului, amnistia. Întunericul, care şterse palidele imagini ale zilei, o făcea să-şi recapete încrederea.

Au sosit, la Colle, la timp, încât să poată prinde cursa; dar secretarul, în timp ce cobora, îi spuse şoferului să-i conducă până la Monteguidi.

— Când vor fi alegerile, tată? întrebă, după puţin timp, Mara.

— La 18 aprilie.

— Tu speri că vom câştigă:

— Hm, făcu tatăl ei. — Că vom putea câştigă prin buletinele de vot, niciodată n-am crezut prea mult... Dar cel puţin să sperăm în amnistie.

— Şi ce părere ai de felul cum decurge procesul?

— Deocamdată nu putem prevedea. Curtea a respins obiecţia împotriva acţiunii juridice ridicată de apărare, dar avocaţii o făcuseră mai mult aşa, ca să spună şi ei că au făcut-o... Mara – adăugă el după o clipă, trebuie să-ţi spun ceva. Când mama s-a dezlănţuit împotriva lui Bube, eu i-am luat totdeauna apărarea... totuşi trebuie să înţelegem şi punctul ei de vedere. Pe un părinte, tot ceea ce-l interesează mai mult pe lumea asta este binele copilului său. Acum să aşteptăm, să vedem cum se termină procesul; şi pe urmă, dacă va veni această amnistie... Dar; dacă ar fi să se termine prost...

— Dacă s-ar termina prost?...

— Tu te-ai sacrificat şi aşa destul pentru el, fata mea, spuse iute tatăl ei.

Mara se întoarse cu tatăl ei la Florenţa, în cea de a treia zi a procesului, în timp ce se desfăşura interogatoriul martorilor. Era vorba de persoane din San Donato: printre alţii au depus şi preotul şi logodnica lui Umberto Biagioni. Şi de mai multe ori s-a întâmplat ca Procurorul General şi avocaţii să se ia la ceartă, iar Preşedintele i-a chemat în mod, energic, la ordine. Dar motivele pentru care se luau la harţă, Mara nu reuşea să le priceapă bine.

Şi-apoi s-a mai întors în ultima zi. Timp de patru ore a rămas acolo neclintită, prinsă cu mâinile de bară, ca să-i audă pe avocaţi vorbind. Mai întâi pledă Paternò, apoi avocatul Testa, apărătorul lui Ballerini. După aceea, s-au dus să ia masa; tatăl ei şi Lidori cât şi alţii din Volterra spuneau că avocaţii pledaseră foarte bine: mai ales elocvenţa pătimaşă a lui Paternò făcuse o impresie nemaipomenită.

— Un asemenea orator trebuie să prezinte Partidul în chip de candidat la alegeri – remarcă Lidori.

Mai mult decât altceva. Paternò vorbise de politică. Evocase perioada luptei partizane, omorurile făcute de nazifascişti. Eroismul lui Bube, faptul că fuseseră băgate la închisoare mama şi sora lui. Ceea ce se petrecuse la San Donato era dureros şi evitabil, dar se încadra într-un moment istoric. „Dacă situaţia asta s-ar fi petrecut în Nord, nimeni n-ar fi fost chemat să răspundă. Oare aici, la noi, atmosfera e atât de diferită? Oare aici nu sunt încă vii în minte gropile partizanilor masacraţi în mod barbar?” – Era fraza care-l entuziasmase pe Lidori. E adevărat că la această frază, Procurorul General şi partea civilă îl întrerupseseră pe Paternò, amintindu-i că şi cei doi asasinaţi erau partizani, dar el, aşteptându-se, evident la această întrerupere, replicase cu promptitudine: „E adevărat, după cum tot adevărat este şi faptul că tot

partizan era şi Biagoni Umberto, prietenul lui Balicrini şi al celui apărat de mine. Acesta e punctul cheie al procesului: şi Curtea, suntem convinşi, va ţine seama de asta". Apoi începuse să vorbească despre faptul în sine, susţinând mai întâi legitima apărare, apoi excesul de apărare, apoi grava provocare... Şi încheiase, amintind un proces împotriva unui grup de colaboraţionişti fascişti, dezbătut cu câteva săptămâni în urmă, în aceeaşi aulă şi încheiat cu un verdict de clemenţă... „— Pe şi mai bună dreptate, noi invocăm clemenţă pentru un tânăr care a luptat de partea justă a baricadei.

Şi Mara se lăsase cuprinsă de elanul oratoric al avocatului; dar după aceea, reflectând cu mintea clară, se întrebase de ce Paternò nu pusese în lumină atâtea alte lucruri, de exemplu, faptul că Bube fusese orfan, că nu avusese niciodată pe nimeni să-i călăuzească paşii, să-i dea sfaturi înţelepte... cum, dimpotrivă, se luaseră cu toţii la întrecere, în a-l împinge pe calea violenţei... Din câte i se spusese, Procurorul General, în rechizitoriul său, îl descrisese drept un violent: făcând aluzie la bătăile fasciştilor, în care se specializase Bube, după reîntoarcerea lui din munţi. Dar avocaţii îl întrerupseseră, spunând că toate astea nu rezultau din actele procesului. „Totuşi voi ştiţi că e adevărat" – replicase Procurorul General; dar Preşedintele îi impusese să se refere strict la rezultatele procesului.

Şi Procurorul General vorbise de politică: făcând apologia carabinierilor, a acestor merituoşi militanţi ai datoriei care nu aparţin nici unei grupări politice, ei fiind imparţiali tutori ai ordinei. Readuse în discuţie sechestrarea camionului, în legătură cu care fuseseră depuse mărturii precise: sechestru perfect legal, dar care avusese totuşi efectul de a-i înfuria pe actualii acuzaţi „obişnuiţi cum erau să nu respecte nicio lege"; şi că acuzaţii l-ar fi ameninţat pe sergentul major Cecora că-i vor veni de hac cu prima ocazie, şi acest lucru era pe larg

documentat în mărturiile depuse: desigur că omorul avusese loc într-un mod mai puţin întâmplător, decât voia apărarea să-l facă să apară. Nu era adevărat că primul gest îl făcuse sergentul major: şi asupra acestui punct, mărturia preotului şi a altor persoane prezente la înfăptuirea crimei erau zdrobitoare: şeful de post reacţionase, obligat de împrejurări, după ce Cappellini, Ballerini şi Biagioni încercaseră să-l dezarmeze.

Acestea şi multe altele mai spusese Procurorul General în rechizitoriul său care durase peste trei ore, încheiat cu cererea de douăzeci şi doi de ani pentru Ballerini şi douăzeci şi patru pentru Cappellini.

Avocatul Raffaelli îşi rosti pledoaria după-amiază. Spre deosebire de colegul lui, nu vorbi despre politică, restrângându-şi examinarea situaţiei la fapt, aşa cum se desfăşurase el, şi la interpretarea juridică ce trebuia să i se acorde. El căută să infirme câteva mărturii, deplânse faptul că nu se făcuse o constatare la faţa locului, cum ceruse apărarea, excluse că cel apărat de el ar avea vreo răspundere în omorârea şefului de post. Era ora şase când în sfârşit, cu spume la gură, încetă să mai vorbească. Curtea se retrase.

Mai întâi publicul stătuse dincolo de bară, dar după aceea, Elvira, Mara, Lidori şi alţi câţiva reuşiră să intre în locul rezervat completului juridic şi să se apropie de boxă.

Mara şi Bube îşi strângeau mâinile, printre gratii, şi se priveau. Şi, din când în când, vorbeau.

— Lidori mi-a spus că e semn bun, dacă mai stau încă în camera de consiliu.

— Ar putea fi şi semn rău, răspunse Bube.

— Tu nu te speria, chiar dacă e gravă condamnarea; important e să fie aplicată amnistia.

— Eu... sunt acum pregătit pentru orice.

După puţin timp, Mara spuse:

— Luna viitoare vor fi alegerile. De astă dată vom

câştigă o spun toţi.

— Eu nu mai sper în asemenea lucruri.

— Oricum, guvernul va trebui să acorde o altă amnistie.

— Dacă m-aş fi predat atunci, altfel ar fi decurs lucrurile; dar în situaţia în care sunt acum, e zadarnic să-mi mai fac iluzii.

Mara îi spuse din nou.

— Eu nu te voi părăsi niciodată, Bube, orice s-ar întâmpla... la orice pedeapsă te-ar condamna.

Şi el îi răspunse:

— În tine cred, Mara, numai în tine.

— Şi Lidori a fost la înălţime: numai cât s-a străduit să facă rost de bani...

— Da, şi Lidori a fost la înălţime. Dar nimeni nu m-a ajutat ca tine. Numai pentru că exişti tu, mai am dorinţa de a trăi. Altfel... m-aş fi spânzurat de gratii.

— Nu mai spune asemenea lucruri, te rog.

— Vreau să ştii că ţie îţi datorez totul... fiindcă azi n-aş mai fi fost în viaţă, dacă nu erai tu. În tot nenorocul meu de până acum, am avut şi un mare noroc: acela de a te fi întâlnit... Pentru tine, în schimb, a fost o mare nenorocire.

— Taci; cum poţi vorbi aşa?

— Nu mă crede un egoist, într-atât încât să nu-mi dau seama că am fost nenorocirea vieţii tale. Doamne! dacă te-aş fi cunoscut mai înainte!

— Tu n-ai nicio vină... alţii, dacă vrei, sunt adevăraţii vinovaţi.

— Adevărul e că eu sunt vinovat de toate.

— Erai atât de tânăr... nu puteai înţelege.

— Nu înseamnă nimic să fii tânăr. Atâţia alţii erau tineri ca mine, şi n-au făcut ce-am făcut eu!

— Dar tu ai fost orfan de mic. N-ai avut pe nimeni să te călăuzească, să-ţi fie aproape.

— Şi asta-i adevărat. Dar vina rămâne totuşi a mea...

„Judecătorii îşi vor da seama că s-a căit de ceea ce a

făcut. Şi când omul se căieşte, nu mai e nevoie să-l condamni... Fiindcă el e primul care se condamnă. Judecătorii îşi vor da seama... vor înţelege că nu e cazul să-l ţină în temniţă... Bube nu mai e acelaşi de altădată, a devenit alt om... Vor înţelege că el nu va mai comite alte violenţe... fiindcă Procurorul a minţit când a spus că Bube constituie un pericol pentru societate... Oh! ar trebui să fie orbi de-a binelea să nu priceapă toate astea."

Mintea ei fremătă febril de toate aceste gânduri... şi în acele ultime minute pe care le trăi alături de Bube mai înainte de a-i ordona carabinierii să treacă în spatele barei, ea se convinse că Bube avea să fie iertat de pedeapsă... Buimăcită, ajunse în băncile rezervate publicului; cineva îi făcu loc, altcineva o strânse de braţ...

— Curtea! anunţă uşierul.

II

TRENUL ERA AGLOMERAT ŞI MAI mult decât cel de dimineaţă; Mara, de îndată ce-şi găsi un locşor pe coridor, între o femeie şi un bărbat în vârstă, respiră uşurată. Şi când trenul se puse în mişcare şi când, dinaintea ochilor dispărură peronul cu plăci de ciment, şinele de cale ferată, vagoanele de mărfuri, când trecură şi de case şi trenul intră în plin câmp, Mara se simţi şi mai bine. În sfârşit, începuse călătoria care avea s-o ducă înapoi acasă. Când? Nu ştia: ştia doar că până la Florenţa nu trebuia să schimbe trenul.

Asta i-o spusese controlorul din faţa sălii de aşteptare, când îi perforase biletul, şi apoi i-o mai repetase şi un altul, de la poliţia feroviară, când o văzuse singură, în picioare, pe peronul pustiu, şi o întrebase ce tren aştepta. „— Cel pentru Colle Valdelsa. Pentru Florenţa. — Oh! dar vine peste două ore. De ce nu vă duceţi în sala de aşteptare? Acolo e mai comod.” Ea dăduse din umeri. Şi rămăsese să aştepte în picioare pe peron. Nu mâncase: ce-i drept, de la închisoare venise direct la gară. După puţin timp, scoase din geantă jumătatea de chiflă rămasă, rupse o bucăţică şi începu să mănânce. După ce termină, se duse la ţâşnitoarea din fundul peronului; dar nu ştia cum să facă, pentru ca să ţâşnească apa. Un feroviar i-a venit în ajutor: i-a ţinut pompa, în timp ce ea

bea. Apoi a întrebat-o şi el unde se ducea. „La Florenţa – îi răspunsese Mara. — Nu cumva ştiţi când voi ajunge? Feroviarul nu ştia: s-a dus să se informeze pentru ea. „— La nouăsprezece şi douăzeci. Şapte şi douăzeci.”

Toţi erau amabili în oraşul acela; dimineaţă i-au arătat tramvaiul pe care trebuia să-l ia; în tramvai o anunţaseră când să coboare, şi o femeie, care coborâse cu ea, îi arătase drumul spre închisoare. Toţi erau amabili, numai felul lor de a vorbi, cu un accent străin, o chinuia pe Mara.

Din fericire, la închisoare avusese norocul să întâlnească un paznic, consătean de-al lui Bube. El însuşi îi mărturisise asta, în timp ce-i ţinea de urât, pe când aştepta să fie chemată la vorbitor. Şi Mara se simţise încurajată la ideea că are o persoană prietenă între zidurile acelea. Apoi a urmat convorbirea cu Bube...

Scoase un geamăt, atât de tare. Că femeia de lângă ea o privi. Atunci, pentru ca desperarea să n-o copleşească, încercă să-şi concentreze privirea asupra câmpului. Dar şi câmpul acela îi era străin, ostil: brazde despărţite de perdele de pomi, se succedau fără întrerupere; ca o ieşire din monotonia peisajului, apăreau, abia vizibile, un drum alb şi drept, sau o margine de şanţ pe care pedala o femeie; sau dincolo de desişul copacilor şi al perdelelor de pomi, care zăgăzuiau vederea, se zăreau acoperişul unei case sau clopotniţa unei biserici. Nimic n-o putea distrage pe Mara de la gândurile ei.

De cum începuse vizita, ea începu să-i enumere ceea ce-i adusese, când Bube o întrerupse: „Ceea ce mi-ai adus tu, primesc cu plăcere, dar ce ai adus din partea lui Lidori, ia înapoi”. Ea îl privise uimită; şi Bube: „— Fiindcă Lidori n-a cumpărat nimic din banii lui. O fi făcut vreo colectă printre prieteni. Şi tocmai de asta nu vreau să primesc. Buni prieteni! De-ar fi vrut soarta să nu-mi fi fost prieteni! — Nu te înţeleg: de ce vorbeşti aşa? — Spun aşa, fiindcă ei m-au distrus. Da, ei toţi. În închisoare ai vreme să te gândeşti; şi eu n-am făcut altceva în tot acest timp

decât să mă gândesc. Şi-am înţeles că vina mea nu însemna nimic în comparaţie cu a altora. Dar spune-mi, Mara, te rog: nu-i oare adevărat că ei m-au împins să fac ceea ce am făcut? A fost oare cineva care să-mi oprească mâna? Nu; ei mi-au înarmat mâna. Eram un copil, nu ştiam ce fac... când m-am întors din munţi, văzându-i pe toţi cum mă respectau, ba chiar mă lăudau şi mă dădeau de exemplu... cum mă îndemnau să continui, spunându-mi să-l iau la bătaie când pe unul, când pe altul... Şi-acum, vrei să primesc pachetele trimise de oamenii aceia? Când ei au fost cauza nenorocirii mele?... O, de ce n-am găsit un om, măcar unul, să-mi fi deschis ochii la timp?!... Chiar şi după tot ceea ce a fost; căci dacă m-aş fi predat înainte de amnistie, la ora asta aş fi liber. În schimb, toţi m-au îndemnat să nu mă predau... Ţi-aminteşti de Memmo, când i-am povestit toate cele întâmplate? El era o persoană instruită şi se pricepea la asemenea lucruri: de ce nu mi-a dat de înţeles că făcusem rău omorându-l pe fiul şefului de post? Dacă mi-ar fi explicat el, clar, situaţia, eu m-aş fi dus să mă predau... Ţi-aminteşti şi când a venit Lidori să mă trezească, în toiul nopţii, ca să-mi spună că trebuia să fug şi eu nu voiam? Fiindcă înţelegeam şi singur că ascunzându-mă, însemna să-mi recunosc vina... — Dar Lidori, cel puţin el, ţi-e în mod sincer prieten. Dacă ai ţine cont măcar de cât de devotat ţi-a fost în timpul procesului... — Şi totuşi eu îl consider mai rău decât pe ceilalţi. Uite, spune-i-o: să nu îndrăznească să vină să mă vadă: fiindcă aş refuza să-l văd. — Va veni momentul când vei găsi ceva de spus şi despre mine – îi spuse cu tristeţe Mara. Atunci privirea lui se îmblânzi: — Nu, tu eşti singura fiinţă pe care sunt fericit s-o văd. Pe tine nu, Mara... Pe ceilalţi îi urăsc, nici nu vreau să mai ştiu de ei. Fiindcă sunt mai vinovaţi decât mine şi ei sunt liberi şi se bucură de viaţă. Numai în faţa ta mă simt vinovat... singurul lucru care mă îndurerează este că te fac pe tine

să suferi. — Nu mai spune aşa, dragă Bube – îl întrerupsese ea, începând să plângă. — E adevărat, Mara, e adevărat – insistase el furios. Toţi ceilalţi îmi sunt datori; pe când eu numai ţie îţi sunt dator... Pentru că fărâma aceea de fericire pe care am avut-o în viaţă, tu mi-ai dăruit-o; şi eu cum te-am răsplătit? Ea vru să-i răspundă, vru să-i spună că şi el o răsplătise, că şi el o făcuse fericită; dar lacrimile o împiedicară să vorbească. — Mara, mă ierţi pentru răul ce ţi l-am pricinuit?"

Cum vederea câmpului se înceţoşase, Mara pricepu că ochii îi erau din nou împăienjeniţi de lacrimi. Căută să-şi ascundă lacrimile, ştergându-şi pe furiş obrajii şi suflându-şi nasul; dar femeia de lângă ea, dându-şi seama că plânge, îi puse o mână pe umeri:

— Ce ai, fată dragă?

— Nimic, nimic – răspunse ea, făcând efortul să-i zâmbească. Şi din nou privi în faţa ei, dar fără să vadă nimic. Femeia continua s-o strângă cu duioşie de umăr.

— Cum de călătoreşti singură? De unde vii?

— De la Piacenza – răspunse Mara.

— Dar tu nu eşti de prin părţile astea...

— Nu. Sunt din... Colle Valdelsa. Lângă Siena.

— Aha!... Eşti toscană: mi se părea, după accent. Şi de ce te-ai dus la Piacenza?

— Fiindcă acolo e logodnicul meu.

Femeia o scrută, atentă, cu privirea.

— Plângi pentru că te-a părăsit?

— Nu, nu – se grăbi să-i răspundă Mara.

— Atunci, de ce?

Văzând însă că Mara se codea să-i răspundă, nu insistă, ci o mângâie pe Mara şi mai afectuos pe umăr.

Acum, prin faţa ferestrei din compartiment se perindau case, străzi, fabrici; din ce în ce mai dese, dar din ce în ce cu mai puţină zvelteţe; apăsarea de pe umărul ei slăbi în intensitate.

— Ei bine, eu am ajuns la destinaţie. Drum bun, mai

departe, fată dragă.

Mara o descoperi apoi cu privirea, pe peron; şi femeia se strădui s-o zărească, făcându-i un semn de salut. În locul ei, veni o fată fardată excentric, cu genele rimelate, care fuma. Mara avu un moment de curiozitate feminină, o observă şi constată că rochia ei nu era de prea bună calitate; după aceea se uită iar pe fereastră.

Trenul o pornise din nou. Reîncepea defilarea monotonă a brazdelor dreptunghiulare, a şoselelor albe, a marginilor ierboase ale rambleului de-a lungul cărora şerpuia iute, pe dinaintea ochilor ei, o cărăruie. Îşi reluă fluxul egal al gândurilor...

După convorbirea cu el, îl revăzuse pe paznicul Pistolesi. — Cum l-aţi găsit pe Bube? Şi fără a mai aştepta răspunsul: — Ştiţi, chiar şi cei ce-şi fac mult curaj, şi tot mai cad în deznădejde. Şi dacă asemenea stare se întâmplă să-l stăpânească tocmai în ziua în care primesc o vizită...

Mara i-a spus şi lui că Bube nu voia să accepte pachetul trimis de Lidori. — Am eu grijă să-l conving să accepte. Apoi, în grabă, i-a dat o fiţuică: — Este adresa mea. De orice aţi avea nevoie să-mi scrieţi. Şi cu prima ocazie când mai veniţi, treceţi pe la mine pe-acasă: soţia mea va fi încântată să vă cunoască... Şi dumneavoastră vă va face plăcere să fiţi în mijlocul unor persoane din Volterra... Fiindcă aici, noi, toscanii, ne simţim stingheri...”

Mara i-a mulţumit, iar el: „Se poate? Pentru logodnica unui consătean, o fac bucuros... Măcar de-aş putea face mai mult...”

Trenul înainta încet, fiindcă se lucra de-a lungul liniei. Pe Mara o impresionă diferenţa netă dintre verdele ogoarelor şi albul şoselelor. Şi femeile pe bicicletă, care pedalau lipsite de graţie, cu basmalele negre lăsate pe ochi. Se întoarse spre fata de lângă ea, sperând să vadă o figură prietenoasă. O privi şi ea pe Mara, apoi o întrebă:

— Mai e mult până la Bologna?

— Nu ştiu, nu prea ştiu să apreciez – răspunse Mara.

— Cine ştie dacă la Bologna nu va trebui să schimb trenul, mai spuse fata, vorbind parcă în sinea ei.

— Nu, trenul ăsta merge şi mai departe. Şi-i explică mai bine: — Trenul ăsta merge până la Florenţa... Mi s-a spus la gara de unde m-am urcat eu.

— Dar eu nu trebuie să mă duc la Florenţa. Trebuie să mă duc la Forlì. Apoi se văită că o dor picioarele. La urmă scoase o revistă şi începu să citească.

Şi Mara se simţea obosită. Dar la prima oprire, din compartimentul de alături coborî cineva şi ea, dacă s-ar fi grăbit, ar fi putut să se aşeze pe locul liber; o lăsă însă pe fată să se ducă, cuprinsă de o neaşteptată silă de a se aşeza în mijlocul unor oameni străini.

Câmpul continua să-i fugă pe dinaintea ochilor, rămânând totuşi mereu acelaşi. Umbrele deveneau tot mai lungi, lumina mai clară: era singura diferenţă; cât privea restul, putea crede că abia atunci plecase trenul.

La Bologna, coborî lume multă; şi Mara se hotărî sa se aşeze şi ea într-un compartiment unde erau trei călugăriţe. Apoi au mai venit şi alte persoane, o femeie cu un copil în braţe, doi bărbaţi, un tânăr.

Mara se aşezase lângă fereastră. Se uita la ceea ce făceau feroviarii, la agitaţia vânzătorilor de sandvişuri şi de ziare, a călătorilor: toată această activitate, care nu avea niciun scop în ochii ei, îi dădea o nelinişte şi mai mare decât vederea ogoarelor ostile pe care le străbătuse cu privirea în timpul după-amiezii.

În sfârşit, trenul porni din nou; şi odată cu ivirea colinelor, se apropia şi sfârşitul zilei. Din când în când mai intrau în câte un tunel şi când ieşeau din el, peisajul părea mai golaş şi mai palid. Un alt munte arid şi dezolat se ridica acum în faţa ei: Mara îl privea înfricoşată. Apoi trenul pătrunse într-un fel de chei între munţi: peretele de rocă avea porii umezi. Peretelui de rocă îi urmă un zid

înalt şi gros, şi din nou trenul intră într-un tunel. De astă dată, parcă nu mai avea de gând să iasă din el... şi la lumina albăstrie şi palidă a lămpii din compartiment, chipurile călătorilor păreau livide, dezumanizate...

„Nimeni nu mai are milă, nimeni, se gândea Mara, Nimănui nu i-a fost milă de noi; Bube e la închisoare şi eu...” Şi ea era o biată creatură abandonată, o biată fiinţă fără apărare. La drept vorbind, ce puţin ceruse de la viaţă!...

Trecu controlorul. Dându-i înapoi biletul, îi spuse:

— Dumneavoastră, domnişoară, trebuie să schimbaţi trenul la Florenţa.

Amabilitatea lui grijulie faţă de ea, şi mai ales faptul că vorbea în dialect toscan, au îndemnat-o să-l întrebe când avea să ia trenul pentru Colle.

— Nu pentru Colle, ci pentru Empoli – corectă controlorul; la Empoli veţi găsi legătura pentru Colle. Să vedem, – şi după ce-şi scoase mersul trenurilor, îl răsfoi: — Pentru Empoli îl aveţi la nouă şi un sfert... să vedem Siena... hei, din păcate, până mâine dimineaţă, la şapte, nu aveţi legătura pentru Colle.

— Până mâine dimineaţă la şapte? făcu Mara speriată.

— Ei da. Atunci, uitaţi-vă: e mai bine să înnoptaţi la Florenţa. Cel puţin acolo sala de aşteptare e mare, comodă... barul e deschis toată noaptea... Consultă din nou mersul trenurilor, şi-i spuse: — Dumneavoastră, mâine dimineaţă, la şase fix, luaţi trenul pentru Empoli. Sosiţi la Empoli la şase şi treizeci şi unu... şi la şapte şi două minute luaţi trenul până la Colle.

Zdrobită de oboseală, adormise. Se trezi brusc; şi privirea ei căută grăbită ceasul: arăta patru. Mai erau două ore până la plecarea trenului.

Dar nu voia să rişte să adoarmă din nou; şi astfel, mai întâi mâncă pâinea care-i rămăsese, apoi iar se lăsă pradă gândurilor... O durea capul, îi ardeau ochii... şi

totuşi mintea îi era lucidă, fugindu-i mereu către aceleaşi frământări.

Bube spusese „— Numai faţă de tine mă simt vinovat. Toţi ceilalţi sunt mai vinovaţi decât mine... Numai tu nu eşti vinovată". — Dar adevărul e că şi eu sunt vinovată. Este şi vina mea! Ceea ce i-a lipsit totdeauna a fost o fată care să-l îndrăgească... Dacă ar fi avut-o mai înainte, n-ar fi făcut ceea ce a făcut. Dar eu eram o fetiţă proastă: nu înţelegeam, nu înţelegeam nimic! L-am iubit prea târziu... după ce s-a comis ireparabilul. Da, şi a mea e vina: mai ales a mea..."

Lângă ea, un bărbat începu să tuşească: se trezi, mormăi ceva; la puţin timp după aceea începu iar să sforăie.

O durea din nou capul, în timp ce trenul mergea în viteză spre Empoli; mijea de ziuă. Dar cel puţin peisajul îi devenise familiar, cu ondulaţiile sale line, plantaţiile de măslini, o pădure de pini şi chiparoşi care se întindea pe o bună distanţă de-a lungul căii ferate.

La Empoli răsărise soarele; i s-a spus că trenul de Colle trebuie să sosească dintr-o clipă în alta; trecu peste şinele de cale ferată, păşind pe traverse şi se opri pe peron.

Sosi trenul; ea se grăbi să se suie, dar un feroviar care cobora, îi spuse: — Lăsaţi coborârea liberă; şi-aşa nu-i grabă mare; pleacă abia peste o jumătate de oră; după el s-au dat jos călătorii, aproape toţi muncitori cu valijoare în mână... Ultimul fu Stefano.

Rămaseră încremeniţi unul în faţa celuilalt, în timp ce lumea, care voia să se urce, îi îmbrâncea. S-au retras mai la o parte.

În cele din urmă el o întrebă:

— Cum de eşti aici?

— Mă întorc acasă. Am fost să-l văd pe Bube.

Stefano îşi lăsă capul în jos:

— Da, am citit în ziar...

— Şi tu? Ce faci aici?

— Acum lucrez la Empoli. Vin în fiecare dimineaţă cu trenul. Îşi duse ţigara la gură; abia în clipa aceea, observă Mara inelul.

— Ah, vad că te-ai căsătorit. Stefano se înroşi. — Cu cea... cu care erai logodit?

— Nu, cu alta.

— Adio – făcu Mara pe neaşteptate şi se sui în tren. Găsind un compartiment gol, se grăbi să intre în el. Atunci nu era adevărat că Stefano o iubise: se consolase atât de repede... Niciodată n-a fost nimic adevărat în viaţa ei: numai nenorocirea, cumplita nenorocire, care se abătuse asupră-i. Numai faptul că Bube trebuia să facă paisprezece ani de temniţă: numai asta era adevărat. Toate celelalte, tinereţea, frumuseţea, dragostea, nu fuseseră nimic, doar o batjocură şi nimic altceva, o batjocură şi nimic altceva...

III

TONINO LOCUIA PE A DOUA ulicioară după penitenciar dar acea scurtă bucată de drum a fost de ajuns ca Mara să se ude leoarcă, din cap până în picioare. Ulicioara, în pantă, devenise un torent.

Urcă iute treptele şi ajungând la al doilea etaj, împinse uşa şi intră. Din bucătărie, veni iute s-o întâmpine soţia lui Tonino:

— Doamne, Mara, în ce hal eşti! Nu puteai aştepta să înceteze ploaia?

— Da. Mai e mult şi bine până să stea ploaia. Şi apoi e târziu, nu mai ajung la timp să prind cursa.

— Doar nu vrei să pleci pe vremea asta! Eşti udă leoarcă.

— Trebuie neapărat să plec, Vilma: mâine dimineaţă trebuie să fiu la lucru.

— Tocmai de aceea; ce rost are să te întorci acasă, din moment ce mâine dimineaţă trebuie să fii din nou la Colle... E mai bine să te duci de aici direct la Colle.

— Dar dacă mama nu mă vede, începe să-şi facă griji.

— Dacă nu te vede, va înţelege că te-ai oprit să dormi la noi. Cu vremea asta, să umbli pe drum, înseamnă să te îmbolnăveşti de-a binelea. Şi-apoi, de atâta vreme ne tot promiţi că vei rămâne o dată şi la noi...

Mara, în cele din urmă, primi; Vilma îi dădu capodul ei şi o pereche de papuci, şi-i puse rochia şi ciorapii să se

usuce lângă maşina de gătit care ardea cu lemne.

Acum pregătesc ceaiul; aşa îţi mai încălzeşti stomacul.

— Şi Danilo? întrebă Mara.

— E la familia care stă deasupra noastră.

— La sicilienii aceia?

— Da, la ei. Oameni cumsecade, n-am ce spune; dar, ce vrei, noi, toscanii, nu prea legăm mare prietenie cu cei din sud. Totuşi, mai bine cu ei decât cu cei de sus. „De sus" – pentru Vilma însemna cei din nord, Piacenza, unde se simţise totdeauna stingheră. — Crede-mă, Mara, că şi eu număram zilele când ştiam că trebuie să vii. Cel puţin pentru o oră, mă bucuram de tovărăşia uneia de pe meleagurile mele...

— A fost un noroc pentru mine că eraţi şi voi la Piacenza, spuse Mara. — Maaamă! Când mă gândesc la călătoriile mele de-atunci... Cel puţin acum sunt aproape.

Vilma puse o faţă de masă de nailon şi aşeză ceştile, zahărul şi o farfurioară, în care erau pregătite feliile de lămâie. Deşi atât ea cât şi Tonino făceau parte din familii modeste, ştia cum să ofere ceva musafirilor; şi totdeauna ţinea casa într-o ordine, de-ţi făcea plăcere s-o vezi.

— Tu, Vilma, îţi ţii căsuţa ca pe-o oglindă.

— Ce tot spui! Totuşi se vedea că era mulţumită.

— Bineînţeles că şi aici suntem puţin chinuiţi... greu ne învârtim în cameră... Dar, ce vrei, cu ceea ce câştigă Tonino, nu ne putem permite luxul să plătim o chirie mai mare.

După ce şi-a băut ceaiul, Mara şi-a aprins o ţigară; şi Vilma s-a grăbit să-i aducă o scrumieră.

— Nu cred că fumezi de multă vreme?!

— Nu – răspunse Mara zâmbind. — E un viciu cu care m-am deprins în fabrică. Şi-i spuse că, la cantină, multe dintre ele de îndată ce terminau masa, îşi aprindeau o ţigară şi aşa se obişnuise şi ea. — Dar fumez puţine ţigări: una după-masa de prânz, una după-masa de seară... Câteodată seara, şi două sau trei: când ne ducem la

televizor, fumez ca să pot sta trează.

— De ce? Te plictiseşti?

— Nu că m-aş plictisi; dar seara sunt obosită şi fac un efort ca să ies din casă. Aş prefera să mă duc să mă culc, sau să citesc o carte. Mă duc numai ca s-o fac pe mama să mai uite de-ale ei... Acolo, la prăvălie, îşi dă întâlnire tot satul... Fiindcă nici mamei nu-i face bine să stea mereu singură.

— Tu eşti chiar un înger, Mara – spuse Vilma, pe un ton de profundă convingere.

Mara râse stingherită:

— Ce tot spui? Adevărul e că mama, numai eu ştiu cât a suferit. Şi pentru mine, ce crezi că nu? Chiar dacă vorbeşte rareori, se gândeşte totuşi într-una. Bine că e Vinicio – mai adăugă ea, după un moment – cel puţin, el i-a dat numai satisfacţii – şi începu să râdă. Când i se întâmplă să râdă aşa, pe neaşteptate, părea aceeaşi Mara de altădată.

— Mama ta n-a mai avut durerile acelea? întrebă după puţin timp Vilma, pe un ton de profundă convingere.

Mara râse stingherită

— Ce tot spui? Adevărul e că mama, numai eu ştiu cât a suferit. Şi pentru mine, ce crezi că nu? Chiar dacă vorbeşte rareori, se gândeşte totuşi întruna. Bine că e Vinicio – mai adăugă ea, după un moment – cel puţin, el i-a dat numai satisfacţii – şi începu să râdă. Când i se întâmplă să râdă aşa, pe neaşteptate, părea aceiaşi Mara de altădată.

— Mama ta n-a mai avut durerile acelea?întrebă după puţin timp Vilma.

— Din fericire, nu. Fiindcă mă speriasem destul de tare. În ziua aceea, când am găsit-o leşinată... Dar acum ne-am dat seama din ce anume i-a provenit: de la cărbune. A fost de ajuns să gătim şi noi cu lemne ca să nu mai aibă ameţeli. Dar desigur, biata mama. Începe şi ea să aibă o anumită vârstă.

— Şi tatăl tău cum o mai duce?

— O, tata e bine. Pare un tinerel, dacă l-ai vedea! Ca stare sufletească, însă, nu mai e acelaşi.

— Ce vrei să spui?

— De când nu mai lucrează la Partid. Nu credea că aveau să-i facă asemenea figură. În fond, ce vrei, nu mai e în stare să înceapă s-o facă din nou pe pădurarul, sau pe salahorul... ca să nu mai vorbim de forţa lui fizică, fiindcă n-a fost niciodată prea voinic – şi din nou izbucni într-un hohot de râs ştrengăresc. — Bietul tata, adăugă ea, redevenind serioasă, şi el a avut partea lui de deziluzii în viaţă...

În cameră nu se mai vedea: au aprins lumina. Vilma se duse să-şi cheme copilul care mai avea de făcut lecţii; şi în timp ce Vilma lucra, „mătuşa Mara" îl ajută pe Danilo să facă adunările şi să înveţe pe dinafară o poezie.

Tonino se întoarse după şapte, şi el ud leoarcă.

— Bravo, ai făcut bine că ai rămas aici – îi spuse..

— Cum ţi s-a părut Bube?

— Bine – răspunse Mara. De când e-acolo sus, şi-a ridicat incomparabil moralul.

— Ei, ce vrei, aici la San Gimignano, numai vizitele pe care le primeşte şi-i sunt de ajuns... Ti-a spus că duminica trecută a venit Lidori?

— Da, mi-a spus. Şi după un moment adăugă: — Sunt mulţumită că i-a trecut ranchiuna pe care o avea faţă de el. Fiindcă Lidori a fost pentru Bube mai mult decât un prieten; i-a fost ca un frate. De aceea nu-mi făcea plăcere când Bube spunea unele lucruri despre el...

— Toţi deţinuţii au câte o idee fixă – spuse Tonino. — Tot aşa şi Bube avea ideea că alţii îl distruseseră... Dar mai târziu i-a trecut. A înţeles că nu era drept să le găsească altora vină.

— Vina, dacă vrei să ştii – nu-i a nimănui – spuse Mara hotărâtă. Închipuie-ţi de câte ori m-am gândit la ziua aceea blestemată. N-am făcut altceva decât să mă tot

gândesc la asta, în toţi aceşti ani. Şi m-am convins că n-a fost vina nimănui...

— Sigur că dacă şeful de post n-ar fi tras... începu Tonino; dar ea îl întrerupse:

— În schimb eu nu-l acuz nici pe şeful de post. Nimeni n-a avut vreo vină... a fost doar un lucru rău. Dar ce cred ei că au făcut, aruncându-i pe Bube şi pe Ivan în temniţă? Dreptate? Nu, au făcut un alt rău: lui Bube, lui Ivan, familiilor lor şi mie... Tot ceea ce ne-au făcut să pătimim şi ne vor mai face să pătimim, crezi că a servit la ceva? Eu aş vrea chiar să-i întreb pe judecători: „Făcându-ne pe noi să suferim, aţi uşurat cumva durerea altuia?" Bietul Ivan, – adăugă după un moment: mi-l amintesc la proces, era o mândreţe de băiat, cu un spate frumos, voinic; acum e tuberculos, şi se pare că e pe moarte.

Din fericire. Bube o duce bine cu sănătatea.

— Da, spuse Mara, înseninată. Cu sănătatea o duce bine, şi moralul îi e mult mai ridicat. Azi am vorbit despre viitorul nostru. Am hotărât că vom avea doi copii, un băiat şi-o fată... Se întoarse spre Vilma care se oprise din lucru şi o privea; — Doar nu vom fi chiar atât de bătrâni, încât să nu mai putem avea doi copii. Eu voi avea treizeci şi doi şi Bube treizeci şi şase... atâta lume se căsătoreşte la o vârstă şi mai înaintată... Vilma vru să spună ceva, dar se abţinu sau nu fu în stare. Mara îşi dete seama:

— Ţi se pare stupid să faci proiecte, când timpul despre care vorbeşti e încă atât de departe?

Vilma îşi mişcă energic capul:

— Nu, Mara, te înţeleg... numai că nu ştiu cum de reuşeşti să ai atâta curaj.

— Dar Bube, care e închis acolo? Şi totuşi îşi face curaj şi suportă cu resemnare... Nu-i aşa? adăugă ea, adresându-i-se lui Tonino. — Începutul e cumplit. Dar după ce treci de o primă etapă, ajungi să te obişnuieşti... Au trecut şapte ani, vor mai trece şi ceilalţi şapte. Şi-apoi eu încerc să nu mă mai gândesc la ei. Număr doar zilele

de la o vizită la alta. Fiindcă simt atâta bucurie când îl revăd...

— Şi el tot aşa face, spuse Tonino. — Nu se gândeşte decât la clipa în care va putea să te revadă. În dimineaţa când ştie că va avea vorbitor, e agitat, nu reuşeşte să stea o clipă locului...

Câteva minute rămaseră toţi tăcuţi. Apoi Vilma se ridică şi spuse:

— Hai să pregătim cina. Mâine dimineaţă Mara trebuie să se scoale devreme.

— Oh, dar sunt obişnuită, făcu Mara. Dimineaţa autobuzul pleacă la şapte fără zece, aşa că vezi bine că diferenţa e mică.

Au pregătit împreună cina şi au pus masa. După ce-au mâncat, Vilma a trecut la spălatul vaselor şi Mara a ajutat-o să le şteargă. Tonino a avut grijă să culce copilul, apoi s-a întors în bucătărie.

Au mai stat câtva timp de vorbă. La un moment dat discuţia a ajuns la preotul Ciolfi, care murise la scurt timp după proces; fasciştii spuneau că în urma loviturilor date de Bube, dar nu era decât o calomnie; de fapt murise de cancer.

— Ba chiar mai mult, interveni Tonino; – lui Bube nu i-a făcut nicio plăcere când a auzit de moartea lui Ciolfi. Ca să vezi ce rea e lumea, cum se porneşte să răstălmăcească anumite lucruri!

— Rea e lumea care n-a simţit ce e durerea – spuse Mara. Deoarece când simţi ce e durerea, nu mai poţi dori răul nimănui.

— Întocmai, aşa e, făcu Tonino.

— Şi noi, trăind lângă oamenii care suferă, o ştim mai bine decât oricare altul.

Veni şi momentul să se ducă la culcare. Mara le ură „noapte bună” şi le mulţumi.

— Nici în glumă măcar să nu mai spui asta! exclamă Vilma ca răspuns. Ar trebui să te opreşti la noi de fiecare

dată. Pentru că e o plăcere pentru noi...

Pe Mara au poftit-o să doarmă pe divanul din salonaş; stătea comod, dar nu reuşea să adoarmă. Faptul de a fi într-un pat străin, tic-tac-ul deşteptătorului, cadenţa ritmică a stropilor de ploaie, vântul care se strecura pe ulicioară şi zgâlţâia rama ferestrei, toate contribuiau s-o ţină trează. Auzi zece bătăi de ceas: veneau de la penitenciar. Şi o cuprinse neliniştea la gândul că Bube se afla între zidurile acelea, unde avea să mai rămână alţi şapte ani.

Dar numai pentru o clipă: pentru că încă o dată, puterea care o ajutase în toate împrejurările dureroase din viaţă, o susţinu şi acum, insuflându-i curaj. Mara rămase mult timp trează, cu ochii deschişi, gândindu-se că parcursese jumătate de drum şi că la capătul acestui drum, infinit de lung, avea să dea de lumină...

Garajul era deschis, dar nu scoseseră autobuzul. Şi cafeneaua cea mică, de peste drum, era deschisă: dar filtrul abia fusese pus în funcţiune, aşa că Mara a fost obligată să aştepte zece minute, până să i se servească o cafea.

Cum localul era gol, profită ca să fumeze. Dar se grăbi să-şi stingă ţigara, când intrară primii clienţi.

Erau muncitori, ca şi ea, care mergeau spre Colle. În timp ce aşteptau să fie serviţi, vorbeau, râdeau şi, când şi când, îi aruncau câte-o ocheadă. Fiecare, cum intra, era salutat printr-o exclamaţie şi cu câte o palmă prietenească, pe spate. Sosi şi taxatorul, cu bereta pusă invers, apoi şoferul, cu haina pe umeri. După ce şi-au băut cafeaua, au rămas sprijiniţi de tejghea, să mai schimbe o vorbă cu muncitorii; până când unul dintre ei îi spuse şoferului:

— Hai, mişcă-te, du-te să scoţi rabla din garaj. Şoferul se prefăcu că-i dă un pumn, celălalt, că se apără. După două minute, autobuzul ieşea încet din garaj şi se oprea

de-a curmezişul drumului. Călătorii se suiră fără grabă; Mara se aşeză pe primul scaun.

În sfârşit, se urcă şi taxatorul, trânti portiera, şi-i spuse şoferului: — Să mergem! Autobuzul o porni, trecu pe sub poartă, parcurse o parte din aleea străjuită de pomi, de-a lungul zidurilor; apoi înfruntă coborâşul.

La prima curbă ieşi la iveală Valdelsa. O perdea imensă de ceată plutea în vale, din care se ridicau, aidoma insulelor, crestele colinelor joase. Iar soarele, străpungând ceaţa cu razele lui oblice, stârnea sclipiri de lumină în fundul văii. Mara nu-şi desprinse nicio clipă ochii de la spectacolul văii, care se trezea în strălucirea ceţoasă a dimineţii.

1958–59

---- Sfârşit ----